TEGN

NUMMER 47 • PRIS 75 KRONER

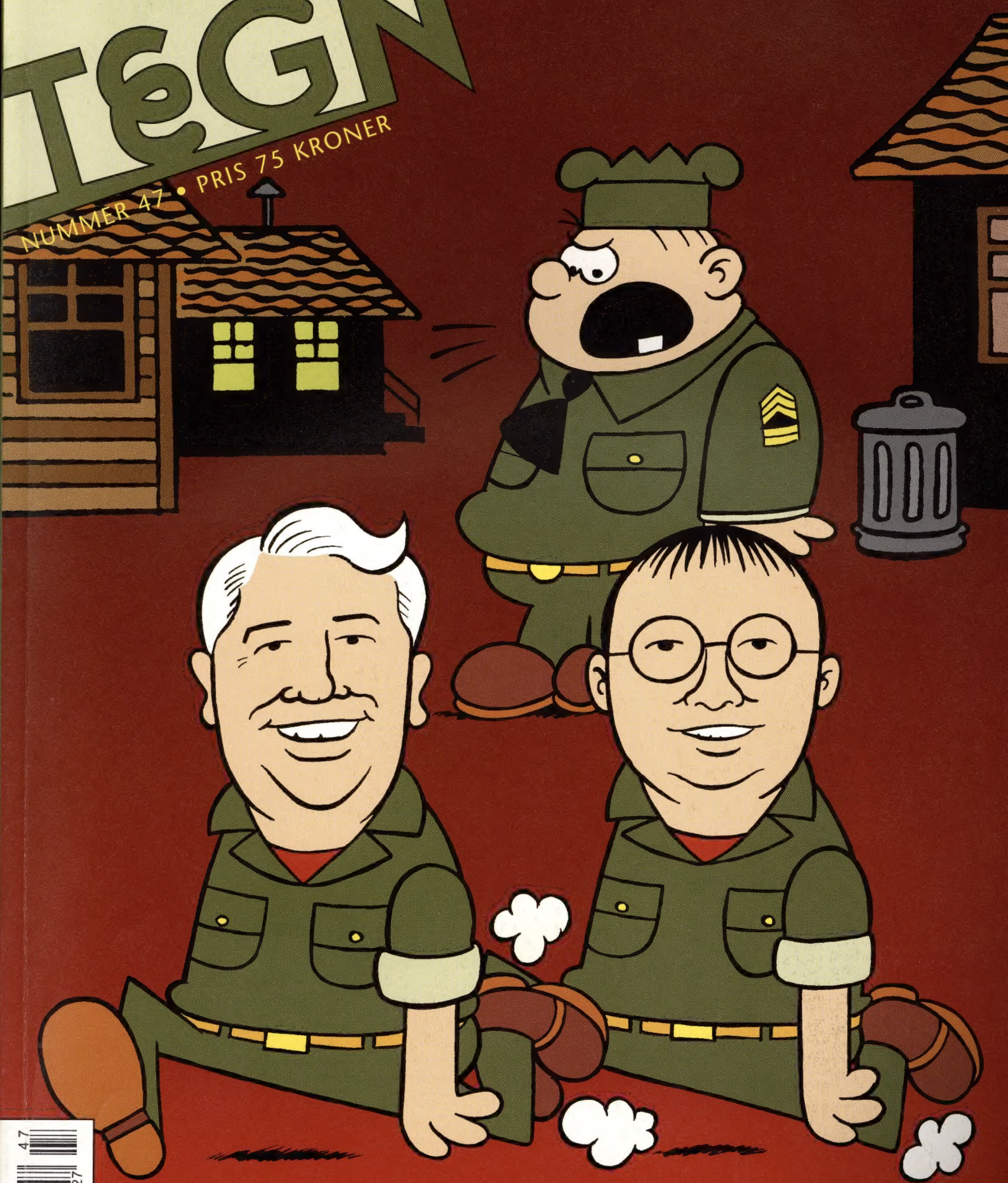

Mort Walker-intervju • Walker-skolens tegnere • Karna Rusek
Alf Thorsjö og Alfa Press • Steffen Kverneland • Knut Larsson

47
9 770801 687427

LEDER

Norsk redaktør – Njål Gulbrandsen • njaalg@student.matnat.uio.no

Det norske tegneseriemiljøet er på frammarsj. På serieskaper siden har det i lengere tid vært en oppblomstring av nye talenter og mens de store etablerte forlagene stort sett har satset på stripeserier når det gjeller norske serieskapere, så har det dukket opp flere små idealistiske forlag for litt andre typer serier. Det begynte med No Comprendo Press og deres flaggskip antologien *Fidus* på begynnelsen av 90-tallet, så kom Jippi forlag med *Forresten*, og i dag har vi *Pokus*, Dragefjellet forlag og Kikk Ass Comics. Men på serielesernes siden har det gått litt tregere, men nå skjer det ting også her.

Raptus-festivalen i Bergen har gjennom flere år bygd seg opp til å bli en sentral møteplass for serielesere og serieskapere. Festivalen er i dag den største tegneseriebegivenheten i landet. Samtidig har man i Oslo fått et eget tegneseriebibliotek på Grünerløkka som i tillegg til å låne ut tegneserier også arrangerer kurs, utstillinger og foredrag.

Midt oppe i dette har vi Norsk Tegneserieforum, foreningen for serieleserene, som nå holder på å ta seg opp igjen etter en lengere periode med lite aktivitet. Satsingsområdene der fremover er Tegneseriekonkurranse, foredrag, medlemsbladet *Bobla* og ikke minst Sproing-prisen, tegneserielesernes egen pris til årets beste tegneserieutgivelser. NTF har også et aktivt lokallag i Fredrikstad. Fredrikstad Tegneserieforum med Øyvind Braaten i spissen har i mange år greid å holde et jevnt aktivitetsnivå med månedlige medlemsmøter.

Fra tegneseriefestivalen Raptus i fjor da Mort Walker var inspirasjonskilde til en del av draktene i serieparaden. Foto: Njål Gulbrandsen

Så må vi ikke glemme at Norge også har et eget tegneseriemuseum. Det har flyttet fra en trang kjellertilværelse i Oslo til nye store lokale på Brandbu i Oppland, og skal være i full drift i løpet av denne høsten.

Midt oppe i denne fremgangen for tegneserier har altså *TEGN* våknet opp igjen etter et par år i dvale, i hvert fall på papirsiden, for nettstedet *tegn.no* har i løpet av den tiden rukket å bli en sentral nyhetsformidler når det gjeller tegneserierelaterte nyheter i Norge. På papirsiden har vi altså inngått et samarbeid med svenske *Bild & Bubbla*. Dette samarbeide vil sikre at regulariteten i utgivelsen blir en del bedre enn det har vært, og sikre større variasjon i artikkelstoffet. Samtidig vil vi også prøve å bevare noen av *TEGNs* særegenheter slik at vi også i fremtiden vil være interessante for de tegneserieinteresserte i Norge.

God lesning

Njål Gulbrandsen

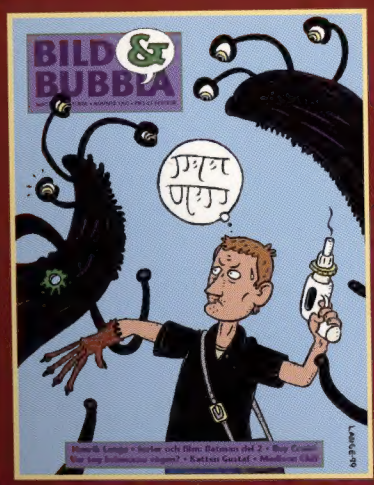

Köp en hel årgång av BILD & BUBBLA

Nordens största tidskrift om tecknade serier!

◄ BILD & BUBBLA NR 1/2000 – GOTT OCH BLANDAT ◄

Ett välmatat och blandat nummer med bland annat en intervju med den kreative göteborgaren *Henrik Lange* i vilken han berättar om serier och animerad film, en artikel om den elegant tecknande serieskaparen *Roy Crane* som gav oss klassiska dagsstrippserier som *Buz Sawyer* och *Wash Tubs*, en analys av amerikanskan *Madison Clells* utlämnande självbiografiska serier om sina multipla personligheter samt en artikel om den feta och irriterande *Katten Gustav*.

► BILD & BUBBLA NR 2/2000 – STORT BLUEBERRYNUMMER! ►

En stor och djuplodande specialsektion med allt du vill veta om en av världens bästa västernserier med bland annat en intervju med *Jean »Moebius« Giraud*, en av Blueberrys skapare, samt artiklar och intervjuer om och med andra serieskapare som varit involverade i serien som *Corteginanni*, *Blanc-Dumont*, *Rouge* med flera. Dessutom en artikel om *Debbie Drechsler*, den amerikanska serieskaparen bakom det kontroversiella albumet »Pappas flicka«, en artikel om *Asterix* på film med mera.

◄ BILD & BUBBLA NR 3/2000 – STORT FANTOMENNUMMER! ◄

En stor och fyllig specialsektion om den 50-årsjubilerande *Fantomentidningen* med bland annat en utförlig intervju med herr Fantomen själv, redaktör *Ulf Granberg*, presentationer av i stort sett alla som arbetat med tidningen genom åren samt en artikel om Fantomen på film. Dessutom en intervju med *Bill Sienkiewicz*, en av de mest nyskapande och utmanande amerikanska serieskaparna, en stor artikel om hur det står till med serierna i vårt grannland *Norge* med mera. Ett extratjock jubileumsnummer på hela 150 sidor!

► BILD & BUBBLA NR 4/2000 – STORT FINLANDSNUMMER! ►

Det slutgiltiga numret om den nya spännande trenden med moderna serier i Finland. Tidningen innehåller bland annat en omfattande specialsektion med ett stort antal intervjuer med de mest intressanta av dagens finska serieskapare. Varje intervju åtföljs av serie-exempel som ger dig möjlighet att stifta bekantskap med ett antal nya intressanta seriefigurer. Tidningen som är på hela 132 sidor innehåller dessutom mycket mer som till exempel en artikel om olika filmatiseringar av denna klassiska skräckserien »*Tales from the Crypt*«.

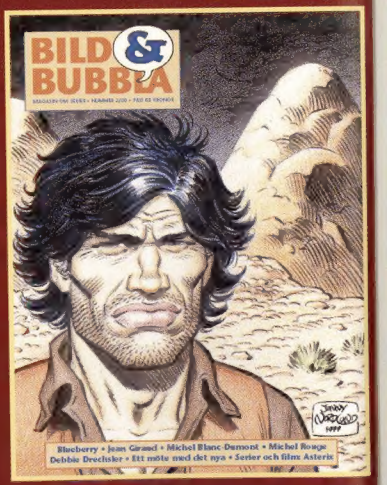

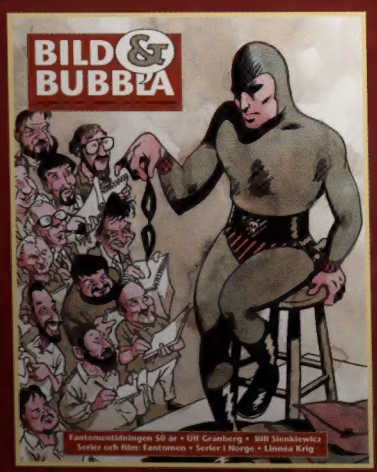

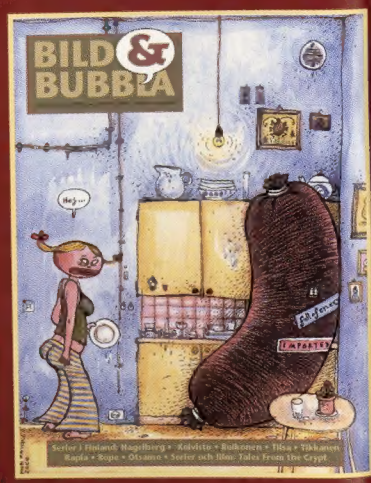

Jo det är riktigt! För bara 199 NKR får du årgång 2000 av *Bild & Bubbla*, Nordens ledande tidskrift om tecknade serier. Fyra stora, välmatade nummer delvis i färg och fulla med intressanta artiklar, intervjuer, recensioner med mera, med mera. Nästan 500 sidor med information om det senaste i serievärlden. För att du skall slippa extra avgifter etc så kan du nu sätta in pengarna direkt på *Tegns* postgirokonto 0814 43 72108, Tegn. Sedan är det bara att luta dig tillbaka och vänta på att en kraftig duns i din brevlåda som annonserar att du har många spännande timmars läsning framför dig.

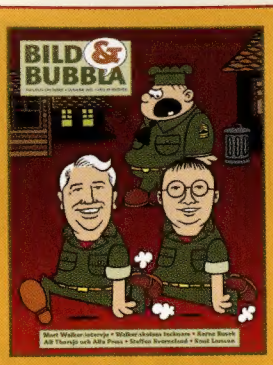

B&B 3/01

OMSLAG
Johan Wanloo
färgläggning: Jakob Hallin

BILD & BUBBLA
3/01 (nr 154 från starten 1968),
september 2001

UTGES AV
Serieframjandet (SeF)

B&B UTKOMMER
med fyra nummer per år (i mars, juni, september och december)

ADRESS
Serieframjandet
Box 51
232 02 Åkarp

E-POST
bildobubbla@telia.com

TELEFON
040–30 70 05

WEBBPLATS
www.serieframjandet.com

MEDLEMSKAP
245:– (för ungdomar upp till 18 år 175:–) ett år inklusive prenumeration på Bild & Bubbla (300:– utanför Sverige) på postgirokonto 17 36 15–6, SeF

REDAKTÖRER
Jakob Hallin, form och tryckerikontakter
jakob.hallin@telia.com
Peter Nilsson, textredigering och faktagranskning
petni@spray.se
Fredrik Strömberg, annonsförsäljning och marknadsföring *fstromberg@telia.com*

RECENSIONSANSVARIG
Mats Nordström
hexadon@hem.passagen.se

KORREKTUR
Göran Ribe

ANSVARIG UTGIVARE
Fredrik Strömberg

TACK TILL
Joakim Gunnarsson, Henrik Hallberg, Agneta Hallin, Mats Källblad och Claes Reimerthi

DISTRIBUTION
Grand Ocean AB, Slipgatan 5, 117 39 Stockholm, tel. 08-84 08 26
Nätverkstan Ekonomitjänst, Box 311 20, 400 32 Göteborg, tel. 031-743 99 05

TRYCK
JA Grafiska AB, 2001

PUBLICERING AV MATERIAL
från tidningen får endast ske med redaktionens skriftliga tillstånd. Citera oss gärna med angivande av källa.

BREV
Vi förutsätter att brev till redaktionen är avsedda för publicering om inget annat anges.

BILDER
copyright respektive upphovsman och/eller förlag.

ISSN
0347–7096

TEGN 47

UTGITT AV
TEGN A/L
Nico Hambros vei 4
0969 Oslo

NORSK REDAKSJON
Redaktør: Njål Gulbrandsen, **Økonomi:** Per J Olsen, **Medarbeidere:** Erik Falk, Øyvind Holen, Morten Harper, Tor Arne Hegna og Matti Riesto

WEB
www.tegn.no

MAIL
redaksjon@tegn.no

POSTGIRO
0814 43 72108

ABONNEMENT
Kr 260 for fire nummer

UTGITT MED STØTTE AV
Norsk Kulturråd

ISSN
0801-6879

LEDARE *Varför lägga ner all denna möda?*

Ordförande – Fredrik Strömberg • fstromberg@telia.com

Jag får ofta följande fråga från våra läsare: »Varför har ni inte fler artiklar om XXXXX (fyll i valfritt favoritområde) i *B&B*«. Svaret är enkelt: Peter, Jakob och jag har efter hand som vi blivit varma i kläderna som redaktörer arbetat fram ett antal inofficiella hållpunkter för vad tidningen skall innehålla.

För att uppnå ett omväxlande, välavvägt nummer vill vi gärna ha (minst) ett inslag om en skandinavisk serie/serieskapare och ett om en utländsk dito, ett inslag om en »lättillgänglig«, populär serie och ett om en smalare, kanske svårare dito. Vi strävar även efter att båda könen skall vara representerade i varje nummer, och där har vi många års bristande bevakning av kvinnliga serieskapare att uppväga.

Naturligtvis går det inte alltid att uppnå alla ovan nämnda önskemål, men vi gör vårt bästa, och försöker åtminstone se till att varje årgång är väl sammansatt, och innehåller artiklar som sätter ljuset på ett brett spektrum av vad serievärlden kan frambringa. Slutligen ser vi också bakåt på vad som tidigare avhandlats under de snart 33 år *B&B* funnits, och arbetar för att fylla luckorna i det »uppslagsverk« som tidningen (med dess baknummerlager – glöm inte att de flesta äldre nummer finns att beställa) faktiskt utgör. Inte minst ser vi det som vår uppgift att dokumentera den svenska seriekulturen, eftersom ingen annan gör det på ett systematiskt vis.

Varför då, som rubriken anger, lägga ner all denna möda? Jo, det finns minst två skäl: För det första eftersom vi vill att *Bild & Bubbla/Tegn* skall vara en tidning för alla som är intresserade av serier i både Sverige och Norge. Den skall inte bara vara för de mest insatta, och den skall inte heller bara vända sig till de som är intresserade av en viss aspekt av ämnet. Den skall vara för alla. För det andra är vi den enda svenska (och numera även norska) tidskriften om tecknade serier, och det ger oss ett stort ansvar (tänk dig själv om det bara fanns en enda tidskrift som skrev om litteratur, eller om film, eller om musik...). Vi har ett ansvar att lyfta fram alla olika aspekter av tecknade serier, eftersom ingen annan gör det.

Tänk på det nästa gång du undrar varför vi inte skriver mer om XXXXX!

Puss på er!

Fredrik Strömberg

INNEHÅLL

MORT WALKER & CO • »Möte med Mr Walker – ett halvsekel med humorstrippens kung« *av Peter Hartung* 4

ALF THORSJÖ • »...och Affe är hans profet – en intervju med Alf Thorsjö« *av Fredrik Strömberg* . . 20

KONTAKT • Brev från läsekretsen *Redaktör Peter Nilsson* 35

KNUT LARSSON • »Knut Larsson – ›Allt overkligt skall se verkligt ut, och tvärt om‹« *av Fredrik Strömberg* 36

MOSHI MOSHII! • Den japanska serietraditionen bevakad *av Bror Hellman* 42

STRÖVTÅG I KÄLLFÖRTECKNINGEN • Facklitteratur om serier belyst av *av Peter Nilsson* 44

STEFFEN KVERNELAND • »No compromiso! – et intervju med Steffen Kverneland« *av Matti Riesto* 46

AVIGSERIER • Amatörserier granskas och bedöms *av Ulf Österström* 56

FREDRIK I GAMLA VÄRLDEN • Nordisk serieutgivning bevakad *av Fredrik Strömberg* 58

KARNA RUSEK • »›Inga politiska serier‹ – en intervju med Karna Rusek« *av Gunnar Krantz* 60

SERIE AV KARNA RUSEK • »Urhunden« *av Karna Rusek* 67

5 SERIER • Serier som har vært inspirerende og viktige for den »kunstneriske utvikling«, valgt *av Tor Ærlig* 72

PÅ ANDRA SIDAN • Godbitar från utgivningen i USA enligt *Henrik Hallberg* 74

RECENSIONER • Svenska och utländska album recenseras *Recensionsansvarig Mats Nordström* . . . 76

I STÄLLET • Svensk serietidningsutgivning bevakad *av Jens Lindell* 86

TITTA HAN FLYGER! • Superhjältegenren bevakad *av Göran Semb* 88

ANMELDELSER • Norskspråklige utgivelser dissekeres 90

FÖRENINGSLIV • På gång i Sveriges serieföreningar *Redaktör Fredrik Strömberg* 92

TIDSKRIFTER • Aktuellt i andra serietidskrifter *av Peter Nilsson* 94

NYHETER • Nyheter från världens alla hörn *Redaktörer Peter Nilsson & Fredrik Strömberg* 96

Möte med
– ett halvsekel med

av **PETER HARTUNG**

I Sverige heter den »Knasen«, i Norge »Billy« och i Danmark »Basserne«. Den här serien har definitivt blivit en publikfavorit hos oss i Skandinavien, men i grunden ligger naturligtvis en numera klassisk amerikansk dagspresserie och den humorindustri som byggts upp kring dess skapare Mort Walker. Vi presenterar här en intervju som gjordes vid Walkers besök hos oss förra hösten, kompletterad med ett antal kortare texter kring Knasens pappa och männen runt honom.

TILL HÖGER: *Mort Walker på Bokmässan i Göteborg förra året.*

Den amerikanske tecknaren Mort Walker är utan tvekan en av världens rikaste serieskapare. Hans hem och ateljé har inretts i ett gigantiskt gråstenshus som tidigare tillhört den halvgalne danske bildhuggaren Gutzon Borglum – mannen som skapade en av USA:s mest berömda turistattraktioner, de fyra presidentansiktena som huggits ut ur klipporna i Mount Rushmore. Walker har enligt uppgift låtit sig inspireras av Borglum till att pryda sin privata bar med en relief där ansiktena i Mount Rushmore ersatts med Knasen & Co. I baren serverar han gärna en whisky on the rocks, naturligtvis av märket »Walker«.

Om någon skulle få för sig att kalla honom världens roligaste man, så är det nog inte heller helt fel. Mort Walker har under sin karriär hittat på minst 70 000 skämt, varav hälften befinner sig i något som bäst kan beskrivas som ett militärt överskottslager för oanvända vitsar.

Hos oss är han mest känd som mannen bakom »Knasen«, och den 4 september 2000 – dagen efter Mort Walkers egen 77-årsdag – kunde han fira att det gått 50 år sedan seriens blygsamma start under originalnamnet »Beetle Bailey«. Från början (1950) gick den i endast tolv amerikanska dagstidningar.

Efter ett halvår var siffran 25 tidningar, fortfarande en mycket låg siffra, och syndikatet King Features övervägde allvarligt att lägga ner serien. Om man hade gjort det, skulle den ansvarige ha platsat i historieböckerna bredvid

TILL HÖGER: *En tidig stripp, men figurernas karaktärer håller redan på att falla på plats.*

Mr Walker
humorstrippens kung

»Många av mina vänner anser faktiskt att de bästa skämten ofta är de som jag väljer att inte använda. Just nu har jag väl över 50 000 kasserade skämt i lagret.«

mannen som vågrade skriva kontrakt med en okänd grupp vid namn The Beatles. Men King Features lät Walker fortsätta, och plötsligt var succén ett faktum. I dag publiceras serien i 1 800 tidningar världen över. Det ger i runda tal 200 miljoner läsare i 52 länder.

Med anledning av jubileet besökte Mort Walker förra hösten Skandinavien. Det var vid det tillfället han gav den intervju som ligger till grund för följande artikel.

SKRATTAR ÅT EGNA SKÄMT

Jag träffar Mort Walker i Köpenhamn, och han visar sig vara en mycket välklädd äldre herre med grått hår och sidbena. Hans handslag är affärsmässigt – och under bråkdelen av en sekund liknar han Schassen! Det strama uttrycket avlöses dock genast av ett leende, när jag börjar intervjun med att tacka honom för alla goda skratt han gett oss genom åren.

– Tack. Men jag har uppskattat det minst lika mycket som du. Det är ett skönt jobb att sitta och få idéer som man själv kan skratta åt, och som roar andra, säger Mort Walker.

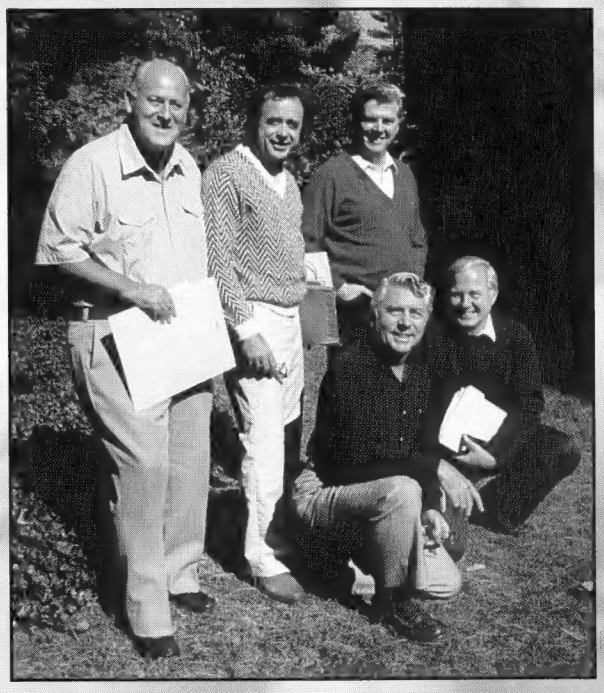

TILL VÄNSTER: *Besättningen i Walker-studion har varierat en del genom åren. Här ser vi Mort & Co anno 1982. Stående: Bob Gustafson, Jerry Dumas och Frank Johnson. Knästående: Mort Walker och Bud Jones.*

NEDERST TILL VÄNSTER: *En skämtteckning från 1945 då arméliret fört Mort till Italien.*

NEDERST TILL HÖGER: *En idéskiss till »Knasen«.*

Mort Walker – En k

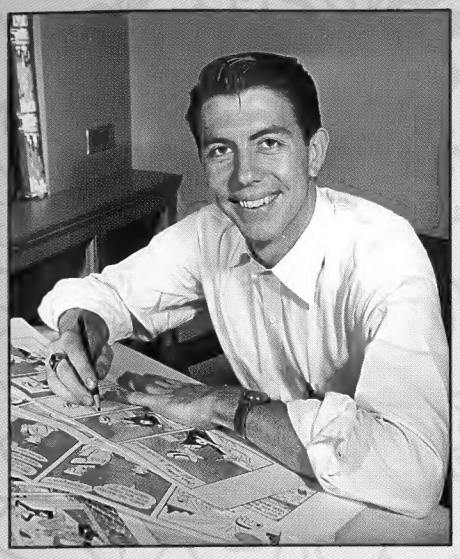

Mort Walker vid tiden för serien »Knasens« start 1950.

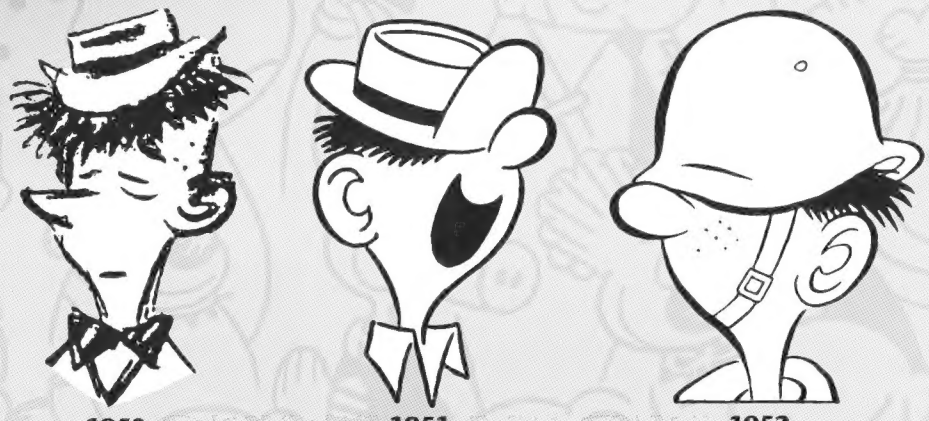

Knasenfiguren genom åren, från de första skämmteckningarna (då ögonen fortfarande syntes), vidare till den tidige seriefiguren på college, och senare som soldat under olika perioder.

Mort Walker är född 1923 i El Dorado, Kansas. Familjen var fattig, och för att följa arbetstillfällena flyttade man under hans barndom runt från den ena snabbt uppblomstrande oljestaden i Mellanvästern till den andra (slutligen hamnade man i Kansas City, som av någon märklig anledning inte alls ligger i Kansas, utan i Missouri). Mamman var illustratör, pappan var arkitekt (men skrev på fritiden poesi, målade och var verksam som musiker). Med andra ord hade grabben både en gedigen konstnärlig bakgrund och goda skäl att jobba sig uppåt här i livet.

Begåvad var han också, och redan som mycket ung sålde han teckningar. Sin första publicerade skämmteckning ritade han som tioåring, och debutserien »Limejuicers« (som handlade om sjömän och gick regelbundet i *Kansas City Journal*) drog han igång när han var tretton. Frilanstecknande blev snabbt en viktig del av hans försörjning, och hans första fasta tecknarjobb kom när han gick på college i början av 40-talet. För att försörja sig tog han då kvällsjobb på Hallmark, en firma som tillverkade gratulationskort, och där verkar han faktiskt ha spelat en roll vi inte så ofta tänker på genom att introducera en ny, humoristisk stil på de dittills rätt traditionella korten. Han hann därefter också med en tids studier i journalistik innan andra världskiget bröt ut, och han blev inkallad.

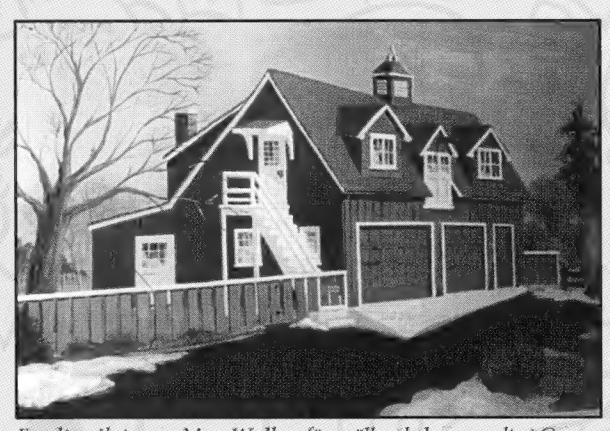

En oljemålning av Mort Walker föreställande hans studio i Connecticut.

Efter kriget avslutade Walker journalististstudierna, varefter han 1948 flyttade till New York och försökte försörja sig som skämmtecknare. Inledningsvis gick det rätt trögt, och sitt första regelbundna jobb där fick han faktiskt som redaktör på förlaget Dell (för övrigt samma förlag som några år senare skulle ge ur den amerikanska serietidningsversionen av »Knasen«). Parallellt fortsatte han rita skämmteckningar på fritiden, och det var

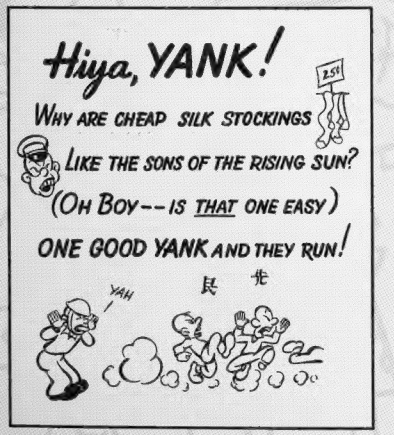

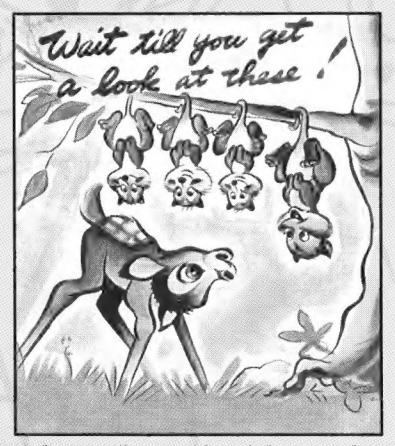

Hos Hallmark tecknade Mort Walker gratulationskort av alla sorter, från de humoristiska krigsskämten som soldaterna använde för hälsningar hem, till de licensierade Disneykorten.

En tidig skämmteckning från den tiden då Knasen fortfarande hette Spider.

arriär i ett nötskal

Idékonferens i Morts atelje 1980. Från vänster: Bud Jones, Bob Gustafson, Jerry Dumas och Mort Walker.

i dessa han utvecklade den figur – då kallad Spider – som med tiden skulle bli Knasen.

I de tidiga skämtteckningarna var Spider inte alls soldat, utan collegestudent, och det var också som sådan han förekom när Walker i slutet av 40-talet började bygga en serie kring honom. Denna serie – som alltså utspelades i collegemiljö – accepterades 1950 av syndikatet King Features. Den debuterade (under titeln »Beetle Bailey« – »Spider« var redan upptaget) i dagspressen i september detta år, men från början gjorde den inte särskilt mycket väsen av sig. Det var egentligen först när Walker våren 1951 (inspirerad av det uppblossande Koreakriget) lät huvudpersonen ta värvning, som framgångarna kom. Därmed var också »Knasen« som vi känner serien född.

Under resten av femtiotalet växte succén sakta men säkert, och snart var tiden mogen för att utvidga. En söndagssida tillkom redan hösten 1952, och 1954 lyfte man ut Knasens syster och svåger, som fick bli huvudpersoner i en egen serie. Resultatet blev »Familjen Flax« (»Hi and Lois«), en charmig familjeserie som skrevs av Walker och tecknades av Dik Browne.

Dik Browne för oss in på det team som nu växte fram kring Mort Walker. Efter hand som omständigheterna så tillät anställde Walker nämligen ett antal mycket solida yrkesmän som sina medabetare (de viktigaste av dem presenteras i faktarutor utspridda över sidorna som följer), samtidigt som han gång på gång startade nya serier för dem att arbeta på. Arbetssättet har varierat något, men normalt har Walker haft en styrande hand över hela verksamheten, samtidigt som någon i gruppen åtminstone med tiden kommit att få huvudansvaret för respektive titel. Skrivandet har dock ofta varit ett sant grupparbete, med ständiga idékonferenser för att få fram skämten.

Sammanlagt är det nio serier som under åren producerats av det vi brukar kalla Walkerstudion, och utöver de två redan nämnda är det följande samling: »Fru Fitz' pensionat« (»Mrs Fitz's Flats« 1957–72, med Frank Roberge som huvudansvarig), »Sams serie« (»Sam's Strip« 1961–63, av Walker och Jerry Dumas, den senare tecknade), »Arken« (»Boner's Ark« 1968–2000, från början Walkers sidoprojekt, men senare vidareförd av Bud Jones och Frank Johnson), »Sam och Silo« (»Sam and Silo« 1977, med Jerry Dumas som huvudansvarig), »Alla tiders« (»The Evermores« 1982–86, skriven av Walker och tecknad av Johnny Sajem), »Betty Boop och Felix« (»Betty Boop and Felix« 1984–88, med Walkers söner Greg, Brian, Morgan och Neal som ansvariga), samt »Jojje och Lappen« (»Gamin and Patches« 1987–88, producerad av Walker själv).

I dag lever tre av dessa serier kvar, och flera av medarbetarna är också desamma nu som förr, även om gänget kring Walker också förändrats en del genom åren. Några i gruppen har av rena åldersskäl fallit ifrån, samtidigt som en yngre skara (däribland flera av Walkers söner) tillkommit. I dagens gäng finns namn som sönerna Brian, Greg och Neal Walker, Dik Brownes son Chance, Bill Janocha samt veteranerna Frank Johnson och Jerry Dumas. I spetsen står dock fortfarande, nu som alltid, Mort Walker själv.

PETER NILSSON

En av Mort Walkers mindre kända serier, »Jojje och Lappen«, ett kortlivat projekt som han av någon anledning gjorde för ett annat syndikat än sitt vanliga i slutet av 80-talet.

Dik Browne

Ärmlottan Jinnie Jeep t.h. och den olycklige Willie Gettit t.v., två av Dik Brownes figurer från krigsåren.

Richard Arthur »Dik« Browne är en av de stora i dagspresseriens historia. Det skulle han förmodligen inte ha blivit om han fått behålla hälsan.

Född på Manhattan 1918 började han på dagstidningen *New York Journal* 1936 i hopp om att så småningom bli journalist. Klottret i hans anteckningsböcker imponerade dock mera på hans chefer än själva texterna (tydligen hade han problem med att stava), varför de förde över honom till bildavdelningen. Där ritade han kartor och diagram för tidningen tills han bytte arbetsplats och fick göra samma sak på tidskriften *Newsweek*, fast med högre lön. 1942 (eller 1943, jag har sett båda uppgifterna) blev han inkallad. *Newsweek* tog farväl av honom med ett hejdundrande avskedsparty och en stilig klocka. Sedan blev han av arméläkaren klassad som olämplig för militärtjänst eftersom han var överviktig. Men efter partyt kunde han bara inte komma tillbaka till tidningen, så han lyckades övertala doktorn att släppa in honom i armén i alla fall.

Eftersom han var så överviktig fanns inga uniformer som passade honom. De fick specialbeställas, och innan de anlänt fick han inte lämna lägret. När de väl anlände hade han magrat så att de hängde på honom som säckar. Nu fick han inte lämna lägret för att han såg så ovårdad ut. Väl inne i armén fick han i alla fall rita diagram och kartor åt ingenjörstrupperna. Han ritade också en serie om en lotta, »Jinny Jeep«. Den publicerades i armé- och flygvapentidningar. Dessutom gjorde han en serietidning som varnade soldater för könssjukdomar. Huvudpersonen hette Willie Gettit.

»The Tracy Twins«, Dik Brownes serie för en amerikansk scouttidning, fanns bland de arbeten som gav honom jobbet hos Mort Walker.

OVAN: *En tidig stripp från tiden innan inryckningen.*

– Jag skrattar mycket åt mina egna skämt. När jag får en riktigt bra idé till en stripp, blir jag själv också glad. Jag arbetar i ett team, där vi träffas för att välja ut 35 goda idéer varje vecka. Sedan använder vi de bästa av dem och lägger resten i lagret. Många av mina vänner anser faktiskt att de bästa skämten ofta är de som jag väljer att inte använda. Just nu har jag väl över 50 000 kasserade skämt i lagret. Och när jag skulle välja ut stripparna till jubileumsboken *[»Knasen 1950–2000«, som Egmont nyligen givit ut när intervjun gjordes]*, fick jag gå igenom cirka 18 000 dagsstrippar för att hitta de bästa.

ROLIG I SÖMNEN

Det är fortfarande den 78-årige tecknaren som är huvudansvarig för den dagliga Knasen-strippen, nästan precis som för 50 år sedan. I början hade han faktiskt inte råd att anställa någon assistent, men det har tiden rått bot på. Sedan många år har han ett helt team till hjälp, och i dag arbetar flera av Mort Walkers söner på serien tillsammans med gamle kumpanen Jerry Dumas. Det hindrar dock inte Mort Walker från att vara den som fortfarande får de flesta idéerna, och som fortfarande skissar stripparna, varav många sedan tuschas av sonen Greg.

»Familjen Flax«, skriven av Mort Walker och tecknad av Dik Browne. Deras tidiga årgångar har en välförtjänt klassikerstatus i genren.

Efter kriget sökte Browne sig till reklambranschen, närmare bestämt till en firma vid namn Johnstone & Cushing, för vilken han bland annat skapade en ny look för de barn som symboliserade soppjätten Campbells nöjda konsumenter. Från och med 1950 gjorde han också en serie åt tidskriften *Boys Life*, den humoristiska äventyrsserien »The Tracy Twins«.

Historien om Browne börjar dock på riktigt, för våra syften, med att Mort Walker ville »flytta ut« Knasens syster och hennes familj från »Knasen« till en egen serie – »Familjen Flax« (»Hi and Lois«). Walker och hans redaktör, Sylvan Byck, gjorde upp varsin lista på tänkbara tecknare till den nya serien. Dik Brownes namn hamnade överst på båda – Walker hade sett hans annonser, Byck hans serie. Själv blev Browne oerhört förvånad över att vara så populär. »Familjen Flax« debuterade 1954, och Brownes skarpa, dynamiska teckningar höjde vad som i grunden var en vänlig och rolig familjeserie till en högre nivå. Han vann välförtjänt ett flertal priser för den, bland annat en Reuben 1962. Utöver sitt arbete i »Team Walker« illustrerade han även böcker, till exempel barnböcker skrivna av just Walker, levde familjeliv och spelade golf.

En bilderbok för barn som Dik Browne illustrerade efter manus av Mort Walker.

Den bild som framträder när man läser vännernas anekdoter om honom är den av en stor och vänlig man med sinne för practical jokes, men med en viss brist på sinne för praktiska detaljer. Dock fanns det värre problem än att vara en smula disträ. Browne började få problem med synen, en katastrof för en serietecknare. Han hade ett välbetalt jobb hos Walker, men för hur länge? Lösningen blev att skapa en egen serie, »Hagbard Handfaste« (»Hagar the Horrible«), som skulle kunna fortsätta ge inkomster även den dag Browne inte själv längre kunde teckna den *[se artikel i B&B 3/99]*.

Den nya serien gjorde succé, och publiceras i nuläget i 1 800 dagstidningar världen över. Dessutom drog den in en ny uppsättning utmärkelser åt sin skapare, bland annat en andra Reuben-utmärkelse 1973. Hagbard blev också något av ett familjeföretag, som engagerade hela familjen. Största lasset drog sonen Chris, som tog över allt mer av arbetet med serien.

»Hagbard« tecknades i en något annorlunda stil jämfört med »Familjen Flax«, linjerna är grövre, atmosfären litet murrigare. Men det verkligt geniala med »Hagbard« är den miljö Browne placerade sin huvudperson i. Hagbard är familjefar och oroar sig som sådan över sin söta, ogifta dotter och sin mjäkige, intellektuelle son – samtidigt som han stångas med sin dominanta hustru. Han är också, såsom härjande viking, chef – med i huvudsak inkompetenta underlydande. Redan där finns två synnerligen fruktbara områden för en skämtserieskapare. Dessutom är Hagbard, i kraft av att vara viking, också stamgäst på krogen, vilket ger tillfälle till krogskämt. Slutligen tillåter placeringen av serien i en mytisk vikingatid att man skämtar med både anakronismer och gamla myter.

Dik Browne lyckades skapa den närmast perfekta skämtserien. Efter hans bortgång den fjärde juni 1989 togs den helt över av sonen Chris.

GÖRAN SEMB

Dik Brownes egen serie »Hagbard Handfaste« blev snabbt en enorm framgång.

– Dessutom gör jag en massa teckningar till välgörande ändamål. Det blir väl ett tiotal sådana teckningar per vecka. De säljs på auktioner, och intäkterna går till skolor och olika välgörande organisationer. Jag säger alltid ja när jag blir tillfrågad.

Men är det inte jobbigt att hela tiden tvingas vara rolig på kommando?

– Jag kan helt enkelt inte låta bli. Min fru klagar alltid, eftersom jag hela tiden berättar vitsar och försöker vara rolig. Men jag tänker på det viset. Jag ser alltid det roliga i en situation. Därför har jag också problem på begravningar. Medan de andra står med tårar i ögonen, står jag och får idéer till en seriestripp, och jag försöker låta bli att skratta.

Varför är då en serie som utspelas bland amerikanska soldater så otroligt populär i hela världen, och särskilt i Skandinavien?

– Det kan bero på att världen är fylld av helt vanliga människor, som också har en vardag där chefen skriker åt dem, och där de måste följa regler som de inte gillar. Jag försöker

TILL VÄNSTER:
Mort Walker tjänstgjorde i andra världskrigets slutskede vid ett krigsfångeläger nära Neapel i Italien. Hans skissbok från den här tiden innehåller ögonblicksbilder av en helt annan typ än den vi är vana vid från hans penna.

TILL HÖGER: *Mort Walker och Jerry Dumas 1960.*

NEDERS TILL VÄNSTER: *De första serietidningsutgåvorna av »Knasen« (från 1953) innehöll enbart originalmaterial av Mort Walker själv. Senare varianter har han normalt överlåtit på sina assistenter.*

NEDERST TILL HÖGER: *Ett underligt omslag till en underlig serietidning, nämligen brasilianska Knasen. Här träffar vi Knasen som baby, Knasen som ninja samt Schassen som superhjälte.*

hela tiden hitta fram till universella sanningar i serien. Saker som händer oss alla. När folk läser »Knasen« får de gärna känna att de läser om något som de känner igen från sitt eget liv. Jag strävar efter en grad av igenkännande, så att folk klipper ut serien och sätter upp den på kylskåpsdörren, för att humorn säger något om deras vardag. Alla känner igen den hackordning som råder i ett militärläger, förklarar Mort Walker.

VAR SJÄLV SOLDAT

Knasens pappa var själv soldat som ung. Han blev inkallad i den amerikanska armén 1943, mitt under andra världskriget. I det militära fick han en bred utbildning, först i flygvapnet, därefter i signaltrupperna. Precis innan han enligt planerna skulle sändas till striderna i Europa blev han sedan uttagen till en officersutbildning – och slapp lyckligtvis undan.

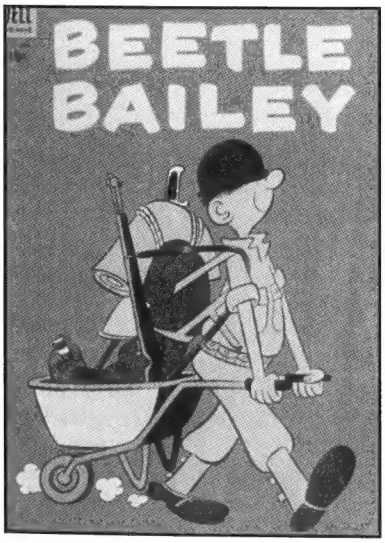

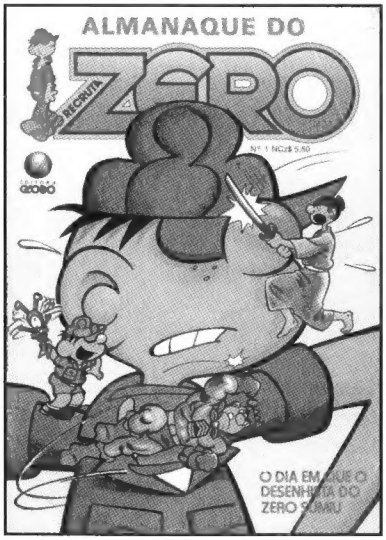

Frank Roberge

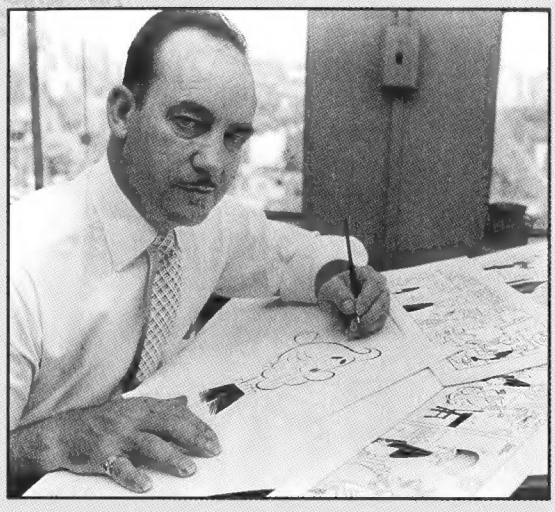

Frank Roberge är beviset för att vem som helst kan bli skämttecknare som bara ger sig sjutton på det. Han föddes 1916, hade en mängd olika jobb fram tills han fyllde trettio, och upptäckte då att en gammal lumparkompis gjorde stora pengar på sin teckningskunnighet. Roberge hade funnit sitt kall. Han satte sig i sex månader och plankade illustrationer, tolv timmar per dag. Sedan kunde han teckna, och fick så mycket jobb att han blev akut överansträngd och nästan dog.

Efter tillfrisknandet följde en lugnare tillvaro som assistent på Dale Messicks »Brenda Starr«, ett försök till egen serietidning, samt assistentjobb på Leslie Turners »Captain Easy«. Och så reklamjobb.

1954 rekryterades Roberge till posten som Mort Walkers assistent. Efter att ha startat »Familjen Flax« behövde Walker hjälp med idékläckning och Knasen-tecknande, och hans redaktör Sylvan Byck hade uppmärksammat Roberges talanger.

Efter två år på den nya posten uppmärksammade Roberge att Walker och Byck diskuterade vem som skulle teckna Walkers senaste skapelse, »Mrs Fitz's Flats«. »Hallå!«, sade Roberge, och fick jobbet. Serien började publiceras 1957, först med skämt av Walker och Roberge, senare som Roberges helt egna skapelse. »Fru Fitz« slog dock aldrig igenom riktigt; serien nådde aldrig över cirka 80 tidningar och lades ner 1973 när Roberge avled i en hjärtattack. Då hade Roberge också arbetat en tid med serietidningar för Charlton Comics.

GÖRAN SEMB

Frank Roberge tecknade »Fru Fitz' pensionat« fram till sin död 1973, då serien lades ner. Den blev aldrig någon stor framgång.

Jerry Dumas

Sams serie var en experimentell och annorlunda serie. SÅ annorlunda att den inte kunde överleva.

Gerald »Jerry« Dumas föddes 1930 i Detroit. Efter high school gick han med i flygvapnet. Därifrån gick han vidare till Arizona State University. Eftersom han ända sedan nioårsåldern varit en flitig tecknare, och var intresserad av att skriva, hamnade han naturligtvis på studenttidningen. Ut från den åkte han sedan hans skämtteckningar drivit med fotbollslaget och universitetsstyrelsen.

Dumas ville bli författare eller skämttecknare, och när han fick veta att den gamle vännen Frank Roberge jobbade i branschen kontaktade han honom. Frank var just då på väg att lämna sin post som Mort Walkers assistent och föreslog Dumas som sin ersättare. Det var 1956, och Dumas fick börja med att passa Walkers barn (!), teckna bakgrunder i »Knasen« samt skriva skämt till »Knasen« och »Familjen Flax«.

Dumas var, med sitt sinne för det absurda, något av ett klipp för Walkers serier. Bland annat var det han som kom på idén att sätta uniform på Schassens hund Otto.

Det var Jerry Dumas idé att sätta uniform på Schassens hund Otto, en genidrag som gav hunden massor av karaktär. Året var 1969.

Som Dumas storverk får man kanske se »Sams serie«, som inte bara var banbrytande i sin egenskap av meta-serie, utan också ett kraftprov med alla gamla tecknarstilar som skulle imiteras. 1961–1963 höll det. När King Features återupplivade serien på nya premisser 1977 blev huvudfigurerna sheriff och vicesheriff, delvis för att ge Dumas möjlighet att teckna de småstadsmiljöer han tycker så mycket om.

Numera gör han »Sam och Silo«, som det nya namnet blev, på egen hand.

Litet tråkigt är att dagens strippserieformat inte ger så mycket utrymme för Dumas fina teckningar. Han har för övrigt fungerat som författare av två underbart välteckнade serier: »Rabbits Rafferty«, om en kanin med samma namn, tecknad av Mel Crawford och baserad på en barnbok som Dumas skrev 1968, samt »Benchley«, en inte alltför tungviktig men lustig politisk satir som tecknades av MAD-veteranen Mort Drucker. »Benchley« höll bara ett par år och lades ned 1986.

GÖRAN SEMB

Ett mindre väkänt Jerry Dumas-projekt, nämligen Benchley, som tecknades av MAD-veteranen Mort Drucker och skrevs av Dumas.

När han som 21-åring slutligen kom till Europa var kriget i stort sett slut. Han jobbade därefter i ett läger för krigsfångar i Italien, och när kriget var över återvände han till USA för att studera journalistik. Samtidigt började han göra skämtteckningar till de amerikanska tidningarna. Men hur skall man egentligen läsa »Knasen« – som en antikrigsserie?

– Jag driver inte med krigsmakten. Jag driver med alla de ordningsregler och lagar som man måste följa som soldat. Många av de uppgifter som soldater skall lösa verkar löjliga. Det kan alla som gjort lumpen skriva under på, säger Mort Walker.

– Först får man order att gräva ett skyddsvärn, och när man har gjort det får man order om att fylla igen det. Jag tycker helt enkelt inte om regler och order. Jag är en självständig person och andra skall inte avgöra vad som är bäst för mig. Som häromdagen, när jag beställde en whiskey på flygplatsen. »Det går inte före klockan 13, men ni kan få en öl«, blev svaret. Då kändes det som om jag var tillbaka i armén. Många regler innehåller inte det minsta sunt förnuft. Jag var glad när jag muckade.

TILL VÄNSTER:
När Fröken Fröjd debuterade i serien 1971 var hon bara tänkt som en engångsfigur, men på den punkten ändrade Walker sig snabbt. En tid närmast dominerade hon serien.

ÖVERST PÅ NÄSTA SIDA: *Alf Thorsjö och Mort Walker i den gamla ateljén 1984.*

NEDERST PÅ NÄSTA SIDA: *Ett stort figurgalleri är en av Knasenseriens stora tillgångar, även om karaktärerna sällan är särskilt djupa.*

Bob Gustafson

»Tillie the Toiler« i Bob Gustafsons tappning från 1958.

Bob Gustafson är mest känd som skämtskrivare på Walkers många serier, men har även gjort egna serier och en stor mängd skämtteckningar. Kanske passade hans stil bättre för skämtteckningarna; den är ren och tydlig men en smula stel.

Född 1920 har Gustafson prövat en del olika jobb, bland annat som pilot i amerikanska armén. Vid tjugo års ålder sålde han redan skämteckningsidéer till *The New Yorker*. Så småningom började han arbeta för King Features som spökskrivare/-tecknare. När skaparen av den en gång populära »Tillie the Toiler«, Russ Westover, pensionerade sig fick Bob Gustavson (som tidigare assisterat på serien) överta ansvaret. Det gjorde han från 1950 till 1959, då serien slutligen lades ner.

Han skrev också den klassiska boxningsserien »Joe Palooka« mellan 1961 och 1963.

1963 började Gustafson skriva skämt åt Mort Walker, och fortsatte med det fram till sin pensionering. Han producerade även tidvis en serietidningsversion av »Knasen«, framställde reklammaterial samt besvarade Walkers beundrarpost.

GÖRAN SEMB

En skämtteckning signerad Gustafsson.

Är »Knasen« då Walkers personliga hämnd på den amerikanska armén?

– Inte så mycket min hämnd som mina funderingar över upplevelser som många amerikanska män kan nicka igenkännande till. Men man kan uppleva samma saker på ett kontor. Överallt där folk arbetar ihop i grupp, finns det lagar och regler.

NEJ TILL VIETNAMKRIGET

Jag frågar hur »Knasen« bemöttes under kalla kriget, då det kanske inte sågs med blida ögon överallt att man drev med militärer.

– För mig var omständigheterna perfekta. De som hatade krigsmakten var övertygade om att jag drev med den. Och de som var anställda av det militära kände att jag hade sympatin på deras sida, eftersom jag beskrev den humoristiska sidan av deras vardag. Därför hade jag inte samma problem som en av mina vänner, den utmärkte serieskaparen Milton Caniff, som gjorde den mycket patriotiska serien »Steve Canyon«. Vi deltog tillsammans i en uppvisning i Kentucky, där vi åkte igenom gatorna i en öppen bil. Folk hade druckit en del, och när de fick syn på Milton började de kasta sten efter honom. Medan de hyllade mig. För dem var *han* en symbol för kriget, medan *jag* tydligen framstod som en kritiker av den amerikanska krigsmakten.

Men var stod Walker själv rent politiskt under den perioden?

– Jag blev inbjuden till ett möte i Pentagon, förmodligen för att det amerikanska försvaret gärna ville ha över mig på deras sida i Vietnamkonflikten. De pratade och

TILL HÖGER: *Fänrik Flip, ett från början kontroversiellt tillskott till »Knasens« stora figurgalleri. Året var 1971.*

pratade, och efter ett tag gick det upp för mig att deras plan var att stanna kvar permanent i Vietnam. »Vänta lite«, sa jag då – »är det inte meningen att de amerikanska soldaterna skall få komma hem?« Nej, det var meningen att vi skulle stanna i Vietnam de närmaste 25–30 åren. Det ändrade totalt min syn på konflikten. Jag började lyssna mer på Vietnamdemonstranterna och på mina egna söner, som ville slippa bli inkallade. Från den ena dagen till den andra blev jag motståndare till kriget i Vietnam.

Men även om man hyser politiska åsikter är det naturligtvis svårt att uttrycka dem i en kommersiell dagstidningsserie.

– Jo, syndikaten vill helst slippa problem med kunderna. Det är bara Garry Trudeau som kan slippa undan ostraffat med sådant i »Doonesbury«. Själv föredrar jag att hålla politiken ute ur serierna. Jag vill helst inte såra delar av läsekretsen. Det har alltid varit mitt mål att nå den bredast möjliga gruppen av läsare.

ARGA LÄSARBREV

Men denne försiktige general har trots allt utmanat sina läsare några gånger under åren, till exempel 1971, då han introducerade fänrik Flip som den förste svarte amerikanen i en »vit« serie.

– Ja, och varje gång jag har gjort något sådant har det skapat problem för mig. Syndikatet var motståndare till fänrik Flip från början. Varför sätta succén på spel genom att ta en sådan risk? De bjöd ut mig och försökte övertala mig att spola idén. Jag envisades dock med att fänrik Flip borde få en chans. Och de fick rätt. Det skapade stora problem. Vi tappade en del tidningar och fick arga brev från både vita och svarta läsare. De svarta tyckte att jag framställde dem som klichéer och de vita tyckte att jag deltog i de svartas kamp för lika rättigheter. Men efter några veckor hade vi fått alla tidningarna som kunder

Bud Jones

Ralston »Bud« Jones föddes 1927. Han hann i sin ungdom bland annat med att arbeta som försäljare på en annonsbyrå och att avverka två år i amerikanska flottan. Efter en period som frilansare i New York startade han tillsammans med tecknaren Frank Ridgeway dagspresserien »Herr Archibald« (»Mr. Abernathy«). Den handlade, för att låna Janne Lundströms karakteristik, om »en vänlig, halvfnoskig miljonär«. Så småningom blev arbetsordningen den att Jones hade huvudansvaret för teckningarna och Ridgeway för manusen.

På »Mr. Abernathy« arbetade Jones i drygt tjugo år, från 1957 till 1978, innan han överlät hela serien till Ridgeway (som dog 1994). Bud Jones har också frilansat inom reklam och som skämttecknare. Till Walker-stallet värvades han 1968, och kom bland annat att få ansvaret för merparten av skämten på »Arken«, ett samarbete han nyligen lämnat.

GÖRAN SEMB

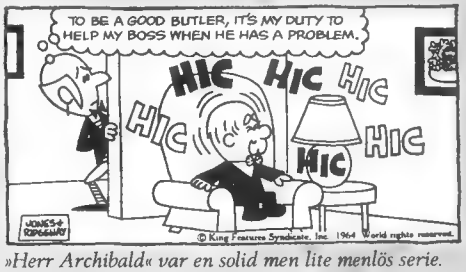

»Herr Archibald« var en solid men lite menlös serie. Bud Jones ägnade 20 år åt den.

Bud Jones stod för merparten av skämten till nyligen nedlagda serien »Arken«.

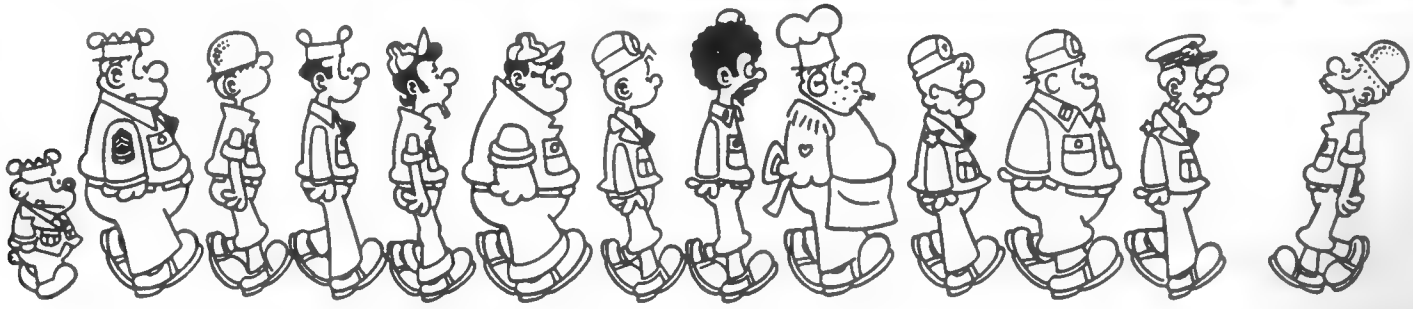

TILL HÖGER: *Schassen, Walkers favoritfigur, som han sett ut genom åren.*

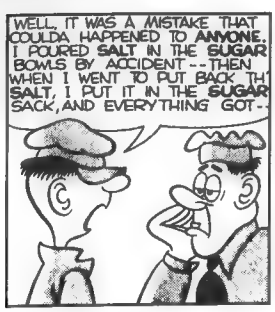

1952

1953

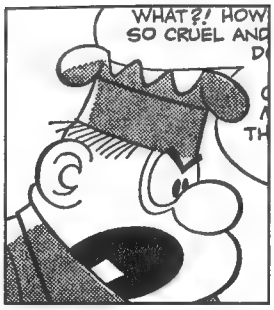

1963

2001

igen, och affären ebbade ut. Det gick väl upp för folk att jag bara ville ha en svart biperson i seriens stora persongalleri, säger Mort Walker.

I själva verket förvandlades fänrik Flip-incidenten till god reklam för »Knasen« när de första sydstatstidningarna sa upp serien på grund av figuren. Mer än 100 tidningar i andra stater svarade med att börja publicera »Knasen«, som nu plötsligt var en progressiv serie.

Några år senare blev emellertid samma serie hårt kritiserad för att vara kvinnoförnedrande, eftersom Mort Walker konstant utsatte den sexiga fröken Fröjd för sexuella trakasserier på arbetsplatsen. Lustigt nog skedde även hennes debut i serien 1971. Från första början var hon ett sexobjekt som i synnerhet generalen kunde drägla över, och det fick med tiden de amerikanska feministerna att protestera.

TILL HÖGER: *Fänrik Fjun är som figur baserad på Walker själv, sådan han minns sig själv som tjugoårig, ung spoling i uniform.*

1981 var Walker således tvungen att – till stor förtret för seriens manliga läsare – slopa de kortkorta kjolarna och klä fröken Fröjd i anständigare kläder. Men när den politiska korrektheten bredde ut sig i 90-talets USA, fick de så kallade »liberalerna« åter syn på den söta sekreteraren, och den här gången hotades »Knasen« med censur.

TILL HÖGER: *Ett snällt exempel ur Walkerstudions hög av censurerade idéer. Skulle inte få tryckas i amerikansk dagspress, men i Sverige är det okej.*

INGEN MANSGRIS

Fallet med den stackars fröken Fröjd gick helt över styr och slog alla rekord i proportionsförvrängning. Plötsligt var »Knasen« samtalsämne i seriösa pratshower på TV, och en rad stora amerikanska tidningar med *Washington Post* och *International Herald Tribune* i spetsen hotade att sluta med serien om inte Mort Walker slutade med sina könsdiskriminerande skämt.

Walker gav upp. Han skickade generalen på sensitivitetskurs, och sedan dess har den stackars gamlingen inte en enda gång sagt eller tänkt något om fröken Fröjds utseende. Den politiska korrektheten segrade – och yttrandefriheten förlorade, kan man frestas att säga.

– Jag har aldrig uppfattat mig själv som någon mansgris. Jag kunde inte se något galet i att en man kunde finna glädje i att titta på en vacker kvinnokropp. Jag tyckte det var naturligt, för så är vi ju skapta av naturen att tänka och känna. Därför tyckte jag också själv att det var kul att driva med den gamle generalen, som ju aldrig någonsin skulle ha en chans att få till det med fröken Fröjd, Jag tyckte det var kul, men jag var tvungen att sluta med den delen av serien eftersom många kvinnor protesterade.

Men vad tycker då Walker själv om den sortens indirekt censur?

– Jag har faktiskt insett att det kan kännas orimligt, när en kvinna bara försöker göra sitt jobb, medan en äldre kollega kommer med oanständiga kommentarer om hennes utseende. Det är inte på det viset man bör behandla det motsatta könet. Så låt oss säga så, att jag också blivit klokare med åren. Jag fick konstruera en helt ny roll åt fröken Fröjd. I dag är hon den som kämpar för djurskydd och miljövård. En person med ett mycket stort... hjärta.

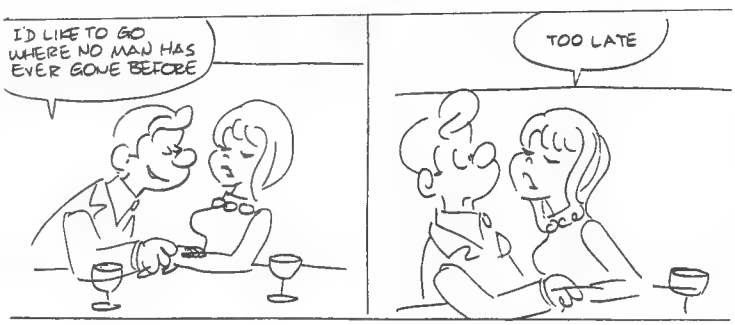

Knasen – 1950–

Familjen Flax – 1954–

Fru Fitz' Pensionat – 1957–1973

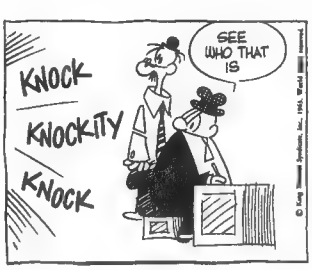

Sam's serie – 1961–1963

Arken

Frank Johnson

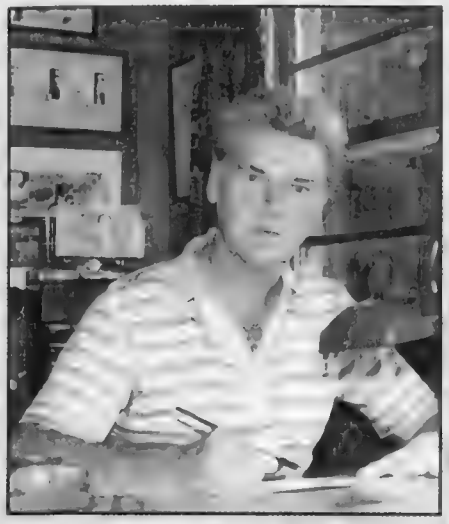

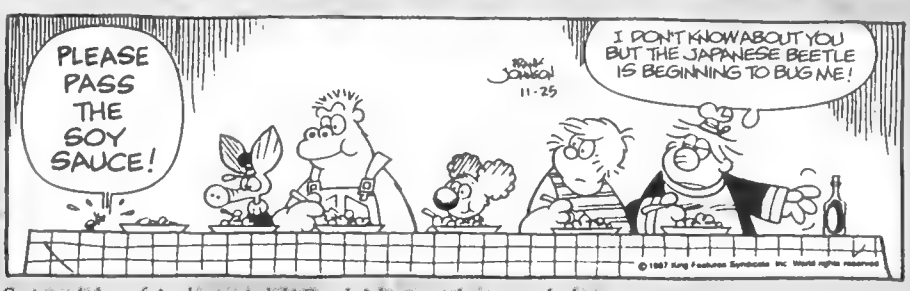

Serien »Arken» från den period då Frank Johnson själv signerade den.

Frank Johnsons version av klassikern »Gyllenbom«.

Frank Johnson är den stilsäkre tuscharen i Walker-gänget. Han är född 1931, och har genom åren haft en mängd olika jobb – på armétidningen *Stars and Stripes* under Koreakriget, liksom på olika serietidningar som *Little Genius, Beetle Bailey, The Flintstones* med flera från femtiotalet och fram till och med åttiotalet. Vidare har han jobbat med reklam, samt med dagspresserier som »Amy« och »Beany«.

På senare år har han arbetat med Walkerserien »Arken«, som han tog över signeringsansvaret för 1982 (då hade han redan arbetat tiotalet år på den), och den klassiska »Gyllenbom« (»Bringing up Father«), som han övertog 1981. Båda dessa serier har nyligen lagts ned av King Features eftersom de inte sålde tillräckligt bra.

Johnsons tuschning kännetecknades av att vara ren, klar – och snabb. En Knasenstripp verkar han ha klarat av att tuscha på ungefär en halvtimme. Walkers blyertsoriginal gav honom ganska rena figurer att arbeta med, men bakgrunderna var lösligare och gav mer frihet. Tyvärr gjorde man om »Arkens« teckningsstil en smula för att försöka höja dess popularitet; figurerna blev rundare och mer stornästa i stället för den mer »hippa« stil serien ursprungligen hade, men Johnsons teckningar bibehöll sin förmåga att förmedla även ganska komplexa scener på ett tydligt sätt. Riktigt lika bra lyckades inte detta i »Gyllenbom«, där han var låst av att teckningsstilen inte fick avlägsna sig så mycket från den klassiska McManus-stilen.

GÖRAN SEMB

POLITISKT KORREKT

I Skandinavien har den politiska korrektheten inte segrat. Här kan vi till exempel läsa de ocensurerade Knasenskämt som upphovsmannen kasserat genom åren.

– Ja, det förvånar mig. Sådant skulle man inte kunna trycka i USA, men i Skandinavien är det tydligen okej. Min självbiografi kommer snart ut i USA, och jag har faktiskt valt att ta med några av de mer oskyldiga i boken. Det vill säga om min förläggare går med på det.

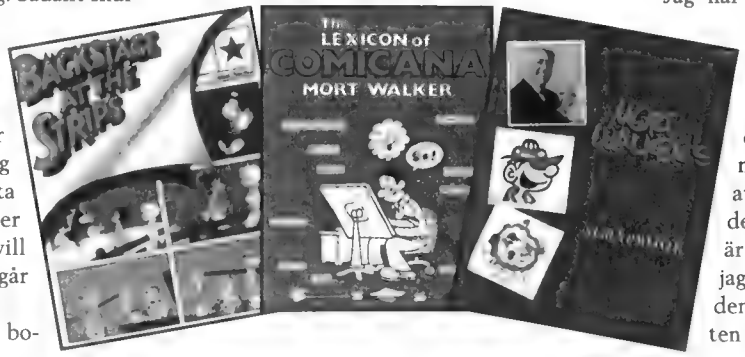

Vid det här laget är boken ute, och jodå, några snälla fräckisar kom med (även om exemplen inte på långa vägar kommer i närheten av det som publicerats hos oss). Men om sexanspelningarna orsakat problem i USA, hur har då våldsinslagen i serien mottagits?

– Jag har fått klagomål på allt mellan himmel och jord. Jag visar för mycket fylleri, jag driver med skalliga män, det förekommer för mycket våld. Faktum är att folk tar det hela alldeles för allvarligt. Det är ju bara en serie. Men jag skall inte förneka att den politiska korrektheten i USA har tagit över-

TILL VÄNSTER: *Serievännen Mort Walker har skrivit två (mycket olika) fackböcker om serier, liksom den nyligen utkomna självbiografin. Alla tre är sympatisk läsning för oss andra serieintresserade.*

NEDERST PÅ UPPSLAGET: *Bildexempel ur alla Walkerstudions serier.*

1968–2000

Sam & Silo – 1977–

Alla Tiders – 1982–1986

Betty Boop & Felix – 1984–1988

Jojje och Lappen – 1987–1988

Andra generationen

Det är mycket vanligt att serietecknares familjer involveras i det slitsamma arbetet med att producera stripparna – om inte annat så genom att inspirera till dem. Ofta kan till exempel barns repliker hamna tämligen oredigerade i seriebarnens munnar. De kan också fungera som kritiker – Dik Browne har definierat »familj« som »en grupp människor som inte skrattar åt sin pappas skämt«.

I en del familjer blir engagemanget större än så. »Knasen« är i dag i stor utsträckning ett familjeföretag. Ett halvdussin barn från Mort Walkers båda äktenskap är engagerade, däribland sönerna Brian och Greg som idékläckare och idékläckare/tuschare.

Bröderna Brian, Greg, Morgan och Ned Walker gjorde dessutom tillsammans »Betty Boop och Felix« mellan 1984 och 1987.

Mort Walkers nuvarande besättning utanför studion. På bilden: Neal Walker, Greg Walker, Mort Walker, Brian Walker. I bakgrunden: Alf Thorsfö.

Walker Brothers låter väl mest som en orkester, men det var så Mort Walkers söner kallade sig när de en period under 80-talet återuppväckte de klassiska filmfigurerna Betty Boop och Felix för ett försök till dagspresserie.

Dik Brownes son Chris gjorde serier och skämtteckningar åt *Playboy, National Lampoon, Heavy Metal* med flera. En del var ganska lustiga, men inte alls i pappans klass. Han assisterade också Dik på »Hagbard« mellan 1972 och 1989. Efter faderns död i cancer 1989 tog han över både manus och teckningar på serien. Pappans sjukdom och död verkar dock ha varit tunga för honom att bära, liksom de inbördes stridigheter bland barnen som följde – han har beskrivit det som en episod av »Dallas«, där alla försökte få en position i familjeföretaget.

1993 skapade han sin helt egna »Chris Browne's Comic Strip«, som dock aldrig riktigt slog igenom. Ett möte med Charles Schulz styrde in Chris på nya banor. När han beskrivit en tänkt serie om en familj marsianer grimaserade Schulz och sade: »Bry dig inte om gimmickar. Gör något som verkligen angår dig, något som kommer från hjärtat.« Det gjorde Browne. Resultatet blev »Raising Duncan«, en serie om två författare och deras hund och katt. Serien är delvis självbiografisk, och den verkar också engagera Browne på en annan nivå än »Hagbard«, som han sedan 1995 enbart tecknar. Skriver »Hagbard« gör brodern Chance.

Även på »Familjen Flax« skedde förändringar när Dik Browne dog. Den skrivs numera av Brian och Greg Walker (som även tuschar och textar »Knasen«) och tecknas av Bob »Chance« Brown. Tuschar gör Frank Johnson på sedvanligt rent sätt. (Det är lite synd att han inte längre tuschar »Knasen«, som nu inte får dra nytta av hans säkra hand.)

»Familjen Flax« är habilt gjord i Walkerstudions klassiska »Bigfoot-stil«, men elegansen från Dik Brownes bästa dagar finns inte riktigt kvar – sonen Chance har inte samma spänst i figurernas kroppsspråk.

GÖRAN SEMB

Ur Chris Brownes nya serie »Raising Duncan«.

Dik Browne med sönerna Chris och Bob.

TILL HÖGER: *En annan tidig Walker-serie, »Sunshine and Shadow«, gjordes när tecknaren var sexton.*

handen. När man gör en humorserie borde det vara tillåtet att skämta om tjocka och tunna, rödhåriga och skalliga. Annars kan man lika gärna lägga av.

Några gånger har det förstås också förekommit att syndikatet godkänt strippar som Walker själv ångrat i efterhand.

– När Clinton nyligen valts till president höjde han inkomstskatten med retroaktiv verkan. Det var förfärligt, tyckte jag, så jag lät Generalen och Majoren sitta på en bar. Majoren: »Vad tycker ni om Clintons plan att höja inkomstskatten med retroaktiv verkan?« Gene-

ralen: »Jag tycker att vi skall inkalla Clinton med retroaktiv verkan och skicka honom till Vietnam.« Puh, den blev jag verkligen utskälld för. Jag har insett att jag skall hålla mig långt borta från politik. Men på den tiden trodde jag att folk skulle skratta åt Clintonskämtet.

EGNA FAVORITER

En framgångsrik series styrka är ofta de krumelurer som befolkar den, och »Knasen« har ett bredare figurgalleri än många andra serier. Jag frågar Walker om han har några egna favoriter där.

– Jag tycker om allihop, för det är lite av mig själv i alla personerna. Men jag tycker nog mest om Schassen, eftersom han uppvisar alla mänskliga svagheter. Han äter för mycket, svär och kan inte kontrollera sitt temperament, samtidigt som han stortjuter när han ser något sentimentalt på TV. Han uttrycker alla de sidor av oss som vi kämpar mot till vardags. Dessutom är han tjock, och det innebär att det blir lättare att teckna bakgrunden. Men det är antagligen Knasen som liknar mig mest som person.

Jag ber också Mort Walker kommentera de många pris och hedersbevisningar han fått för sin serie – en av dem är till på köpet den högsta civila utmärkelsen från det amerikanska försvarsministeriet.

– Enbart i år *[2000]* har jag mottagit sex utmärkelser och medaljer. Min personliga teori är, att när man blir gammal vet folk inte riktigt vad de skall ta sig till med en. Och då får man en utmärkelse!

ETT FAMILJEFÖRETAG

»Knasen« är inte den enda serie som Mort Walker varit involverad i. Han har sammanlagt skapat nio dagsstrippserier, varav tre fortfarande lever i högönsklig välmåga.

– Tyvärr har jag inte haft tid att göra alla serierna själv. »Arken« gick i 22 år, men har nyligen lagts ner. Förutom »Knasen« är det bara »Familjen Flax« och »Sam & Silo« som fortfarande existerar. Min egen favoritserie i dag är »Knasen«, men länge var det faktiskt »Familjen Flax«, eftersom den handlade om min egen familj och mina sju barn. Jag satt vanligtvis hemma och jobbade på serien, som på det viset kom att spegla mitt familjeliv. Serien var faktiskt en sorts familjedagbok, och ungarna sa alltid: »Pappa, nu har du ritat om oss igen.«

Med den bakgrunden är det kanske inte så konstigt att hela fem av sju barn har valt att följa pappas exempel – att försörja sig som professionella serieskapare. Vid en typisk familjetillställning börjar familjen Walker med att prata serier, varefter man spelar golf.

Fyra av Mort Walkers söner slog sig 1984 ihop under namnet »The Walker Brothers«, varpå de återupplivade två klassiska tecknade filmstjärnor i en ny dagsstrippserie. Den fick namnet »Betty Boop and Felix«, men serien har sedan dess lagts ner på grund av bristande intresse.

– Jag får fortfarande idéer till nya serier. Jag kan inte låta bli. När jag vaknar på morgonen säger jag ofta till min fru: »Jag har fått en idé.« Då svarar hon: »Åh gud, inte *fler* idéer.« Men jag fruktar att man blir tvungen att skjuta mig om man vill hindra mig från att skapa något nytt. Mina drömmar är också roliga historier. Så jag har alltid papper och penna liggande på nattduksbordet. Flera av mina bästa idéer har kommit medan jag sov. Just nu håller ett par av mina söner på att förbereda två nya serier efter mitt underlag, avslöjar Mort Walker.

BÖRJADE SOM BARN

Mort Walkers höga produktivitet är legendarisk. Vid sidan av sina många serieprojekt har han bland annat skrivit tre barnböcker och några fackböcker om tecknade serier, samt fungerat som redaktör för en lång rad tidskrifter. Han har också spelat en mycket aktiv roll i de amerikanska serietecknarnas intresseorganisation National Cartoonists Society, och tillsammans med sin fru Cathy (båda har vittnat om en mångårig fascination för museiformen och dess roll som folkbildare) varit den drivande kraften bakom skapandet av det viktigaste amerikanska seriemuseet, det som i dag ligger i Boca Raton i Florida. Hans insats för seriemediet går därmed långt utöver de serier han själv skapat, vilket är en sida av honom som relativt få skandinaver känner till.

TILL VÄNSTER: *Mort Walker behärskade tidigt konsten att göra en god skämmteckning i klassisk stil.*

NEDERST TILL VÄNSTER: *En påminnelse om att den unge Mort Walker tecknade mer än roliga gubbar. Den här teckningen gjordes medan han fortfarande gick i skolan.*

NEDERST I MITTEN: *En mycket ung Mort Walker, redan fast vid ritbordet.*

NEDERST TILL HÖGER: *Mort Walkers första serie »Limejuicers«, som han –tretton år gammal – under ett års tid gjorde för lokaltidningen Kansas City Journal.*

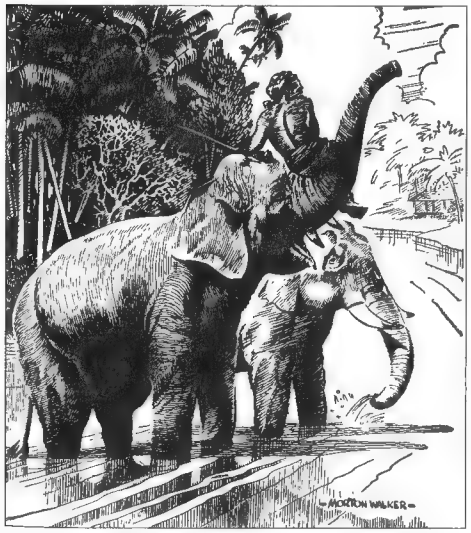

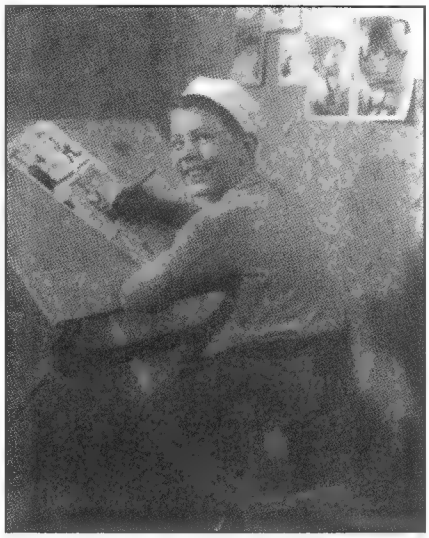

TILL HÖGER: *När Mort Walker och Dik Browne fick idén att starta ett seriemuseum på 60-talet var det en nyskapande idé. I dag har den varit verklighet i snart 30 år. På bilden museets första/andra/tredje byggnad.*

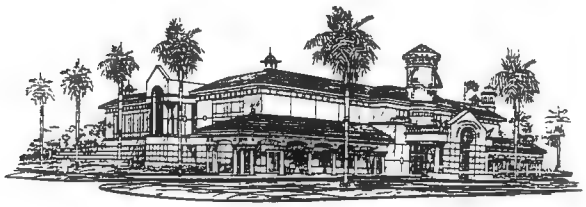

»Knasens« skapare är själv ivrig seriesamlare, men fullt i linje med den fascination för museer som han grundlade i barndomen delar han gärna med sig av det han äger. Det mesta av hans samling värdefulla originalteckningar kan därför beskådas av allmänheten just på seriemuseet i Boca Raton.

– Jag har älskat tecknade serier ända sedan jag var en grabb på tre år. Båda mina föräldrar var konstnärer. Min pappa var författare, arkitekt och musiker. Min mamma var tidningstecknare. Vi satt samlade hela familjen runt matbordet och tecknade, det var innan man hade TV och radio. Jag tecknade flitigt till skoltidningen, och som elvaåring insåg jag att det fanns pengar i det. Fram till dess hade jag tjänat mina fickpengar på att klippa gräs, dela ut tidningar, tvätta fönster och så vidare. Men så sålde jag min första skämtteckning för en dollar! »Jaså, här finns de riktiga pengarna«, tänkte jag. Sedan tog jag ledigt från skolan för att skapa en karriär som tecknare. Som femtonåring hade jag sålt 300 skämtteckningar, och jag skapade min egen fasta serie, »The Limejuicers« i *Kansas City Journal*. Så började min karriär som serieskapare.

SERIEMUSEUM

Men serieskaparen var alltså också serieentusiast, och läste gärna de klassiska dagspresserierna.

– Bland favoriterna fanns »Moon Mullins«, »Terry och piraterna« och »Knallhatten«. Jag skickade fanbrev till tecknarna, och de skickade ofta sina originalteckningar som tack. På det sättet skapade jag med tiden en stor samling originalteckningar. Jag hade väl omkring 3 000 teckningar, och det är den samlingen som är grundstommen i seriemuseet.

Men det nuvarande museet i Florida (International Museum

Knasen på film och scen

Den animerade versionen av »Knasen« från tidigt 60-tal.

»Knasen« hamnade på vita duken redan 1962–63, då filmbolaget Paramount Pictures producerade en serie animerade kortfilmer under samlingsnamnet »Comic Kings«. Som namnet antyder rörde det sig om adaptioner av några av de mest kända humordagsstripparna ur King Features sortiment: »Little Lulu« (»Lilla Lotta«), »Snuffy Smith and Barney Google« (»Tjalle Tvärvigg«), »Krazy Kat« – samt »Beetle Bailey« (»Knasen«).

Filmerna visades två i taget och släpptes samtidigt till både biograferna och TV. Enligt Mort Walkers självbiografi gjordes sammanlagt ett femtiotal filmer om soldaterna från Träsklägret, och komikern Howie Morris lånade sin röst till såväl Knasen själv som till Generalen. Seymour Kneitel (som tidigare jobbat med »Karl-Alfred« och »Stålmannen«) regisserade Knasen-avsnitten – som för övrigt faktiskt getts ut på köpvideo i Sverige.

Även på scen har »Knasen« gästspelat, om än kortvarigt. Det var sångskrivarparet Neil och Gretchen Gould som 1982 kontaktade Walker och föreslog en musikalversion. Walker fastnade för idén, skrev själv manus och satsade uppenbarligen rätt stora pengar på att få föreställningen placerad, men någon större framgång blev projektet inte, möjligen för att det i tiden sammanföll med den negativa uppmärksamheten kring seriens gubbsjuka fröken Fröjd-skämt.

Knasen-musikalen spelades (en kortare tid och till ganska blandade recensioner) på The Candlewood Theater i Connecticut.

DAVID HAGLUND OCH PETER NILSSON

Walker säger själv att det svåraste med Knasen-musikalen var att hitta rätt skådespelare för Schassens roll. Joe Paparone fick jobbet, och spelar här mot Greg Whalen (Knasen).

of Cartoon Art i Boca Raton, öppnat med en storslagen ceremoni 1996) är inte det första i sitt slag som Walker står bakom. Redan på sextiotalet föddes idén hos Mort Walker om en institution som skulle arbeta för att bevara det amerikanska seriearvet, något som på den tiden var en ganska nyskapande idé.

– Det stämmer. 1974 lyckades jag skaffa 100 000 dollar från The William Randolph Hearst Foundation. För de pengarna kunde jag hyra ett stort hus och öppna mitt första seriemuseum för allmänheten i Port Chester i Connecticut, med min son Brian som chef. Det visade sig vara en perfekt tidpunkt, för alla amerikanska tidningar och tidningsförlag behövde just då rensa ut i sina gamla arkiv. De körde det ena lasset efter det andra till museet. Och efter hand ville alla kända tecknare vara representerade i samlingen, så de började spontant donera sina arbeten till oss. Så småningom blev samlingen så stor att vi blev tvungna att bygga ett nytt och större museum för att få plats med den.

Ovanstående är en lite förenklad beskrivning av händelseförloppet, och i själva verket har Walkers seriemuseum genom åren funnits på tre olika ställen. De tre första verksamhetsåren tillbringades i det ursprungliga huset. 1977 till 1992 inhystes samlingarna i en enorm betongbyggnad känd som »slottet«, och först därefter, i mitten av 90-talet, tvingade trångboddhet och höga underhållskostnader fram en ny flytt. Det var då museet hamnade i Florida, mycket för att de lokala myndigheterna där var positivt inställda och stödde projektet.

– Min fru och jag var tvungna att först skaffa fram sju miljoner dollar för att få råd att bygga museet. Det hyser i dag världens största samling originalteckningar. 200 000 teckningar från 50 olika länder, förklarar Mort Walker stolt.

På sistone har museet dock råkat ut för svåra ekonomiska problem, och faktiskt tvingats sälja delar av samlingarna för att klara ekonomin. Stor uppmärksamhet fick man när man alldeles nyligen försökte avyttra ett storyboard från den tidiga Musse Pigg-filmen »Plane Crazy«, värderat till dryga 30 miljoner kronor, och därmed museets dyraste enskilda objekt. Så mycket pengar gick det dock inte att få ut, så den värdefulla storyboard-sekvensen stannar än så länge kvar på museet, och de ekonomiska problemen kvarstår.

"Of course, I'm only wearing it till he can afford an engagement ring!"

UTGER MEMOARER

»Knasens« 50-årsjubileum har gett Mort Walker anledning att skapa överblick över sin karriär som serieskapare. Resultatet har dels blivit den jubileumsbok om serien som under Alf Thorsjös redaktörskap kom ut på de skandinaviska språken i fjol, dels en mer personlig, självbiografisk samling teckningar och personliga minnen, »Mort Walker's Private Scrapbook«. Den finns sedan en tid ute på engelska, men någon översatt utgåva verkar inte vara aktuell.

– Jag ville inte skriva en traditionell självbiografi, så jag valde att kombinera teckningar och text, som jag är van att göra. Boken innehåller en massa minnesglimtar och små roliga historier, också om andra tecknare. Dessutom publicerar jag några av mina teckningar och skisser för första gången. Teckningar som jag har gjort till skoltidningar, och skisserna från min tid som soldat i Italien. Det finns också talrika exempel på mina skämtteckningar – jag var faktiskt den amerikanske tecknare som sålde flest skämt till tidningarna 1949, förklarar Mort Walker.

Boken innehåller också ett urval av de många vackra, skojiga och ofta mycket personliga teckningar som Mort Walker genom åren fått som present från sina tecknarkolleger, teckningar som allmänheten heller aldrig sett.

Men hur är det då, har den snart åttioårige Walker några planer att dra sig tillbaka eller varva ner?

– Nej, man säger ju att gamla serietecknare aldrig dör, vi suddas bara ut. Och när jag tänker på att jag tjänar bra med pengar på att sitta vid mitt skrivbord och få roliga idéer, så är det ärligt talat svårt att tänka sig någon orsak till att jag skulle pensionera mig. Hur i hela fridens namn skall jag få tiden att gå? Skall jag gräva diken? Jag har ju världens lättaste jobb. ◄

TILL VÄNSTER:
Under sent 40-tal, åren precis innan »Knasen« skapades, försörjde Walker sig som frilansande skämtteckenare, och sålde till de flesta tidningar (utom The New Yorker, som ansåg honom »för rolig«). Det här är traditionella (men mycket solida) arbeten, och han hade stor framgång.

► *Peter Hartung bor i Danmark och skriver normalt för den danska serietidskriften Strip!.*
► *Huvudtexten i denna artikel har i en något annorlunda version tidigare publicerats i Strip!. Översättning av Christer Nilsson. Bearbetning av Peter Nilsson.*

Källor för presentationsrutor

- Chris Brownes hemsida
- King Features hemsida
- Jeff Lenburg: »The Encyclopedia of Animated Cartoons«
- Janne Lundström: Diverse texter i *Knasen*
- Alf Thorsjö
- Uniteds hemsida
- Mort Walker: »Backstage at the Strips«
- Mort Walker: »Mort Walker's Private Scrapbook«

TILL VÄNSTER:
Del av Mort Walkers studio, Stamford 1998. Foto Alf Thorsjö.

... och Affe — en intervju

av **FREDRIK STRÖMBERG**

Det finns bara en Mort Walker, och Knasenredaktören Alf Thorsjö är definitivt hans profet. I dryga tjugo år har Alf redigerat serietidningar med en imponerande entusiasm, och det är högst tveksamt om »Knasen« uppnått samma popularitet hos oss utan honom. Men det finns fler sidor av Alf Thorsjö, och i den här intervjun diskuterar han hela sin karriär.

När jag växte upp var det under en lång period tidningen *Knasen* som gällde. Där fann man sina favoritserier, och inte minst lärde man känna redaktören Affe. Genom positiva ledare och intressanta faktasidor blev han snabbt en vän och en förtrogen i serievärlden. Och jag var inte ensam om den känslan. Få svenska serietidningsredaktörer har lyckats skapa en så nära relation till sina läsare som Alf Thorsjö. Han har, genom att ta sin läsekrets på allvar och medvetet satsa på kvalitet, lyckats bygga upp ett veritabelt serietidningsimperium kring Mort Walkers serier. Samtidigt kan man inte ta fel på den genuina glädje han förmedlar i sina tidningar. Han är helt enkelt den i förlagsvärlden så ovanliga kombinationen av entusiast och proffs.

OVAN OCH TILL HÖGER *Alf Thorsjo och hans alter ego, figuren Affe. Foto: Fredrik Strömberg*

PLÅGADE SLÄKTEN

Vi börjar väl från början. När är du född?

– 1946, den förste juni. Jag växte upp i Växjö. Pappa var konstnär, bildhuggare och slöjdlärare. Ja, där har vi nog grunden till mycket av det som jag kom att syssla med senare i livet. Redan som 5-6-åring visste jag att jag skulle syssla med serier. Under hela min barndom plågade jag släkten med mina teckningar och hemmagjorda serietidningar, som oftast innehöll västernserier. Och det var viktigt för mig att texta in orden »Bulls Presstjänst« i någon av rutorna. Jag visste inte vad det betydde, men det skulle vara så. Annars var det ingen riktig serie! *[Skratt]*

Jag har förstått att du tidigt kom i kontakt med *[Åsa-Nisse-tecknaren]* Gösta Gummesson.

– Det stämmer. Min far hade ett pendylföretag *[pendyler, större klockor, hade på den tiden ofta skal utskurna för hand i trä]*. En av de anställda på verkstaden var Gösta. Han kom från trakten och hade ett mycket fint handlag med stämjärnet när han skulpterade fram motiven på pendylerna. Han var bra på att teckna också, och det gjorde han ofta, helst på de fina, planhyvlade furuplankorna. Och på sin arbetsbänk. Hans teckningar fanns överallt i verkstaden. Lille Alf gick ofta in i verkstaden och hälsade på, och stod med näsan i alla teckningar. Andra hade Robin Hood eller Slaghöken som hjältar, men min var Gösta. Så bra ville jag också kunna teckna!

Min far tyckte också att Gösta hade sådana talanger att han borde prova något annat, så han tog med honom upp till Stockholm runt 1955, för där fanns ju möjligheterna att utvecklas vidare. När Gösta *[som fick jobb på det som senare blev Semic]* väl var installerad där fick han bland annat teckna »Lilla Fridolf« och senare »Åsa-Nisse«. Vid några tillfällen tryckte han även in och tecknade 9:an-sidor för tidningen *Levande Livet*. Jag var mycket imponerad, och gjorde åtskilliga försök att efterapa hans mustiga, följsamma tuschlinjer. Han var min förebild och den som fick mig att ta beslutet: »Jag skall bli serietecknare!«

Och det blev du!

– Under hela min skoltid tecknade jag massor och medarbetade i flera skoltidningar. Jag överöste dags-, vecko- och serietidningar med mina skämtbilder och serier, och fick faktiskt en hel del införda. När mina kompisar körde moped och imponerade på tjejerna satt jag hemma vid ritbordet. Och var trakig, ansåg polarna.

är hans profet med Alf Thorsjö

Jag gick reklamutbildning i Köpenhamn i slutet av 60-talet, och fick efteråt jobb som lärare på samma skola. Lumpen gjorde jag på ritkontoret på regementet i Växjö, där jag fick teckna kartor och informationsmaterial. Naturligtvis smygtecknade jag en massa serier och skämtbilder också. Några fick jag publicerade i *Hulp* och *MAD*. Och så tog jag under lumpartiden fram min allra första egna serie »Seriefilurerna«.

Huvudfiguren där var en jordglob. En motsvarande figur förekom förresten i Mort Walkers »Sams serie«, men det fick jag veta först senare, av Börje Nilsson på Semic Press. Jag hade följt »Knasen« i *Lilla Fridolf* sedan 1960, och att jag påverkats av Walkers teckningsstil syntes, men »Sams serie« kände jag inte till.

TILL VÄNSTER: *En ung Alf Thorsjö, anno 1970. Foto Rolf Gohs.*

VÄGEN IN I BRANSCHEN

Sedan bar det av till Stockholm...

– Ja, när jag mucka och spelat i ett rockband ett par år, åkte jag på vinst och förlust upp till Semic Press i Solna. Nu ville jag in i seriebranschen. På Semic träffade jag chefredaktören Börje Nilsson, och han gillade mina alster. Jag fick också träffa förlagschefen Ebbe Zetterstad. Det fanns ett jobb ledigt på tecknarateljén, och jag fick efter ett tag fast anställning.

Vad arbetade du då med?

– Jag fick göra alla de sysslor som ateljéjobbet på serietidningar ofta innebär: klippa och klistra serier, texta i pratbubblor, teckna till i serierutorna, renrita original, restaurera tuschlinjer på pappersavdrag, göra omslagsillustrationer, layout med mera. Jag fick hoppa in och göra ateljéjobb på de flesta tidningarna Semic gav ut då. Det var en mycket lärorik skola. Efter några månader fick jag erbjudande om att hjälpa till med att teckna »Pelle Svanslös«, som Ebbe Zetterstad skrev manus till och Börje Nilsson tecknade. Jag fick också tuscha en serie som hette »Nalle Lufs«.

Efter en tid lade dessa båda herrar av med »Pelle Svanslös«, och jag fick ta vid. Tillsammans med Janne Lundström, som då arbetade mycket med »Fantomen«, inledde jag ett mycket roligt och givande samarbete. Han skrev flera fantasifulla avsnitt i Gösta Knutssons anda, bland annat ett där Pelle

»Redan som 5-6-åring visste jag att jag skulle syssla med serier. Under hela min barndom plågade jag släkten med mina teckningar och hemmagjorda serietidningar, som oftast innehöll västernserier.«

TILL VÄNSTER: *»Seriefilurerna« var en för sin tid framgångsrik svensk strippserie.*

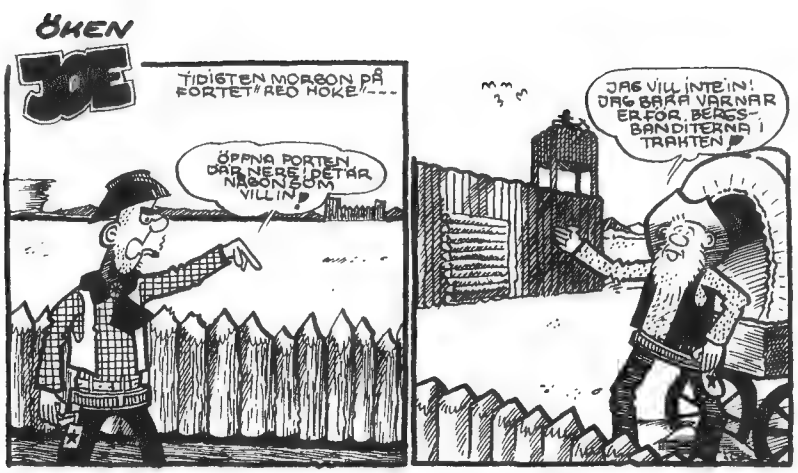

ÖVAN: *»Öken Joe«, västernserie tecknad av en blott sexårig Alf Thorsjö.*

ÖVERST TILL HÖGER: *Skämtteckning från tidningen Hjälp! signerad Thorsjö -69.*

TILL HÖGER I MITTEN: *»Nut 'n' Tin« hette den engelska versionen av »Seriefilurerna«. Det här var ett försök att slå internationellt.*

NEDERST TILL HÖGER: *»Elis« var Thorsjös andra försök i strippserieformen, och gick bland annat i tidningen Fablernas värld. Här den allra första sidan från nummer 8/70.*

Svanslös är Fantomen. Det var ett slit, för jag satt långt in på nätterna och kämpade med teckningarna. Jag handmålade också ett stort antal omslag till tidningen.

Under en tid var jag också med i redaktionen för *Svenska Serier*. Jag målade faktiskt omslaget till det allra första numret 1/79.

Men »Seriefilurerna« då? Den fick du ju syndikerad. Hur gick det till?

– Under samma period jobbade jag också med »Seriefilurerna«, som jag lyckades få införd i tidningen *Tuffa Viktor* 1970. Jag fick också serien förlagd hos agenten Europa Press, efter att ha fått ett vänligt nej hos Bulls. Europa Press lyckades faktiskt, till min stora glädje och förvåning, få den införd i ett par dagstidningar – samt i herrtidningen *Lektyr*, som betalade riktigt bra den korta tid den publicerades där. Livet lekte, nu var jag en *riktig* serietecknare, trodde jag. På eget initiativ tog jag nu fram en glassig försäljningsbroschyr, helt i färg – och betalade tryckningen själv! Den distribuerades, men det gick trögt. Svenska serier var tufft att sälja in till dagspressen på den här tiden. Min lilla serie skulle ju konkurrera med alla de amerikanska storheterna.

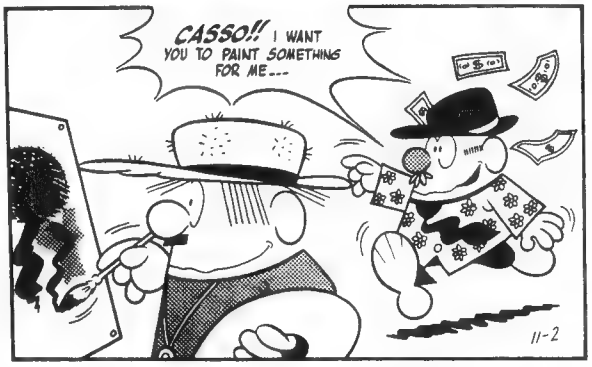

Sedan var det något som hette »Nut 'n' Tin«...

– Just det! För att öka chanserna till försäljning, tog jag fram en engelsk version av min serie. Den fick namnet »Nut 'n' Tin«. Jag lade till några figurer och renodlade skämten, gjorde dem mer slagkraftiga. Vi skickade den till flera syndikat i USA, men fick ett vänligt nej som svar. Att vara serietecknare och komma från lilla Svedala, det var ingen höjdare. Jag började allvarligt fundera på om allt detta slit vid ritbordet var värt mödan. Mitt ordinarie ateljéarbete på Semic, arbetet med »Pelle Svenslös« och arbetet med min egen

TILL HÖGER: *Ett avancerat promotionblad för »Seriefilurerna« togs fram av Alf själv.*

serie – det blev för mycket, så jag lade ner »Seriefilurerna«. Även »Pelle Svanslös« lämnade jag så småningom.

Visst var det lite tråkigt att erkänna att min serie inte höll, men jag hade gjort ett ärligt försök i denna svåra bransch, och jag deppade inte ner mig för det. Jag upptäckte snart att jag verkligen *hade* äkta tusch i blodet! Så raskt tillbaka till ritbordet. Jag hade en *ny* serie på gång igen! Och den behövde inte som »Seriefilurerna« tecknas med en stripp varje dag!

Hette inte den »Elis«?

– Jo, precis! Det var en serie på oftast fyra bilder, som handlade om en kille med stor hatt och två stökiga fåglar, Kaj och Kråk. Jag fick den införd i färg i *Fablernas Värld*, en barntidning som precis hade startat, och som jag också gjorde ateljéarbetet på. »Elis« tog jag även fram en animerad provfilm på tillsammans med några arbetskamrater på ateljén.

Vilka olika serier spöktecknade du under din tid på Semic?

– Jag har faktiskt varit inne och tecknat i både »91:an« och »Fantomen«. Jag har även tecknat en DC-sida *[Fantomen 25/70]*, som jag är mycket stolt över. Det hade

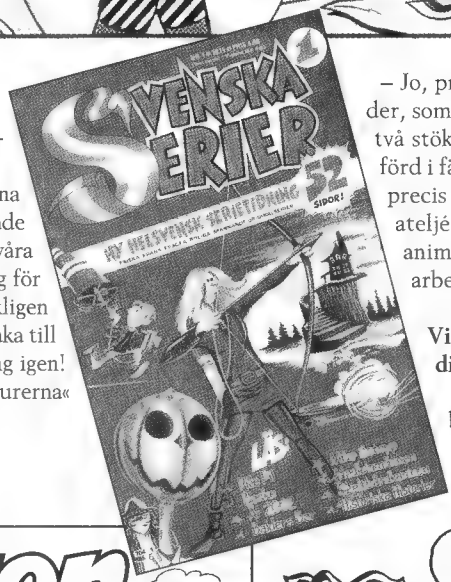

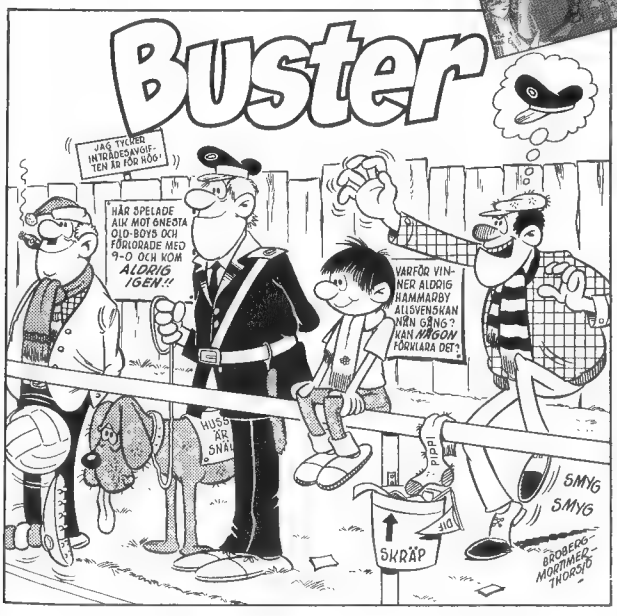

OVAN: *Pelle Svanslös som Fantomen, avsnittet skrivet av Janne Lundström, tecknat av Alf Thorsjö. Från Pelle Svanslös 2/72.*

TILL VÄNSTER: *Bland Affes många uppdrag på Semic ingick att måla omslag. Ett av dem prydde Svenska Seriers allra första nummer från 1979.*

FÖRSTA TILL HÖGER: *Ett exempel på ateljétecknande, från tidningen Buster 8/75.*

ANDRA TILL HÖGER: *Att kunna teckna i många olika stilar är ett måste om man skall arbeta som ateljétecknare. Här har Affe fått teckna i realistisk stil för att ersätta en saknad sida ur Fantomen 25/70.*

FÖRSTA TILL HÖGER: *I och med nummer 7/78 tog Affe över redaktörsjobbet på tidningen Knasen.*

ANDRA TILL HÖGER: *Under rubriken »Bakom serierutan« presenterade Janne Lundström fakta om serier, serieskapare och seriebranschen i allmänhet.*

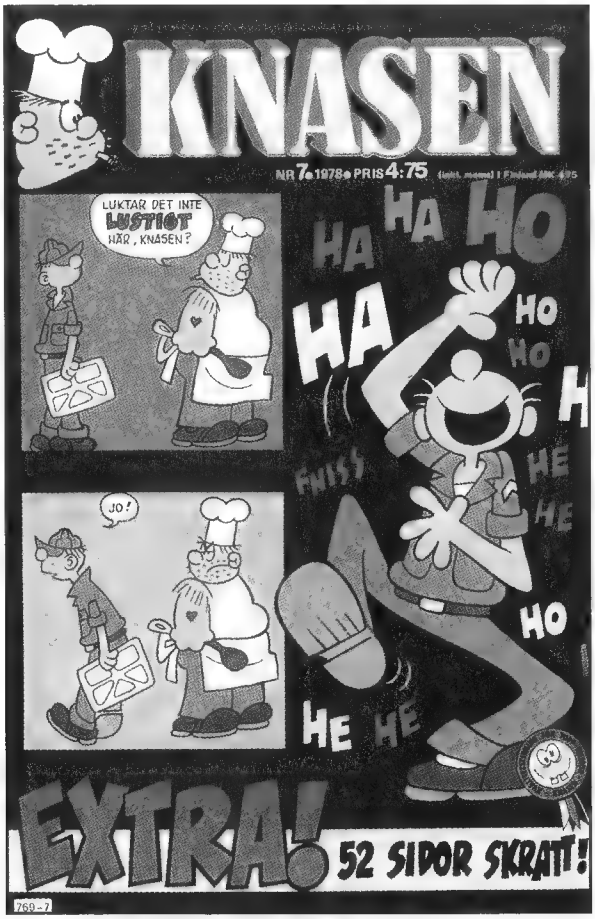

plötsligt försvunnit en sida från ett avsnitt, så det gällde att pussla ihop historien med en nytecknad sida. Jag tror ingen läsare märkte att den var tecknad i Sverige. Jag tecknade också något avsnitt av Buster-serien *[Buster 8/75]*, tillsammans med Lars Mortimer.

EN NÄRVARANDE REDAKTÖR

Hur kom du in på redaktörsbanan?

– Redan när jag började på Semic 1970 kom jag i kontakt med *Knasen*-tidningen genom mitt arbete i ateljén. Den hade precis startat med sex nummer om året. De första numren redigerades av Peter Ingemark. Redan i några av de första utgåvorna fanns artiklar om Mort Walker och Gordon Bess och deras serier, skrivna av Janne Lundström och Sture Hegerfors. Efter sju nummer tog Mats Andersson över redaktörskapet, för att senare efterträdas av Lars Mortimer. Mortimer var redaktör fram till nummer 6/78, men han hade sedan en tid flyttat till Hälsingland för att frilansa. Från och med nummer 7/78 tog jag över *Knasen* helt, både redaktörskapet och ateljéarbetet.

TILL HÖGER: *I början av tidningen Knasens existens togs mycket av materialet från amerikanska Beetle Bailey-tidningar som inte gjordes av Mort Walker, och vars innehåll ofta var ganska undermåligt.*

Var det här den första tidningen du blev redaktör för?

– Ja, och jag hade många idéer om hur jag ville utveckla den. Dagsstripparna kunde vi tyvärr inte använda, de var redan upptagna och gick i *Lilla Fridolf*, så sedan starten 1970 hade *Knasen*-tidningen till stor del innehållit Knasensidor från ett amerikanskt seriemagasin. De var dåligt tecknade och gjorda i form av längre avsnitt, som vi tvingats använda. Mort Walker var överhuvudtaget inte inblandad i det här materialet.

Jag ville renodla tidningen och försöka få in bättre material, och det blev söndagssidorna av serien. Jag försökte göra det bästa av det material som fanns tillgängligt. Som komplement beställde jag bland annat in 60-talsmaterial av »Knasen«, direkt från USA.

Jag är ju själv uppvuxen med dina tidningar, och något av det roligaste när man läste *Knasen* var att du var så närvarande.

– Det är roligt att den här känslan tränger igenom. Jag ville inte ha tidningen så anonym; jag ville ge den en mer egen profil – men samtidigt ha en sund distans till det hela, så att det gick att utveckla tidningen kommersiellt. Om jag lyckades bygga en bro över till serieskaparna, komma bakom ritbordet och få dem mer närvarande i tidningen, då skulle kvaliteten bli bättre och det skulle komma läsarna till godo. Det var min tankegång. Jag införde nästan direkt en sida som jag kallade »Bakom serierutan«, som Janne Lundström skrev och gjorde ett fint researcharbete på i många år framåt. Där presenterade vi inte bara tecknare som var förknippade med tidningen, utan även andra inblickar i seriebranschen och i seriemediet som sådant.

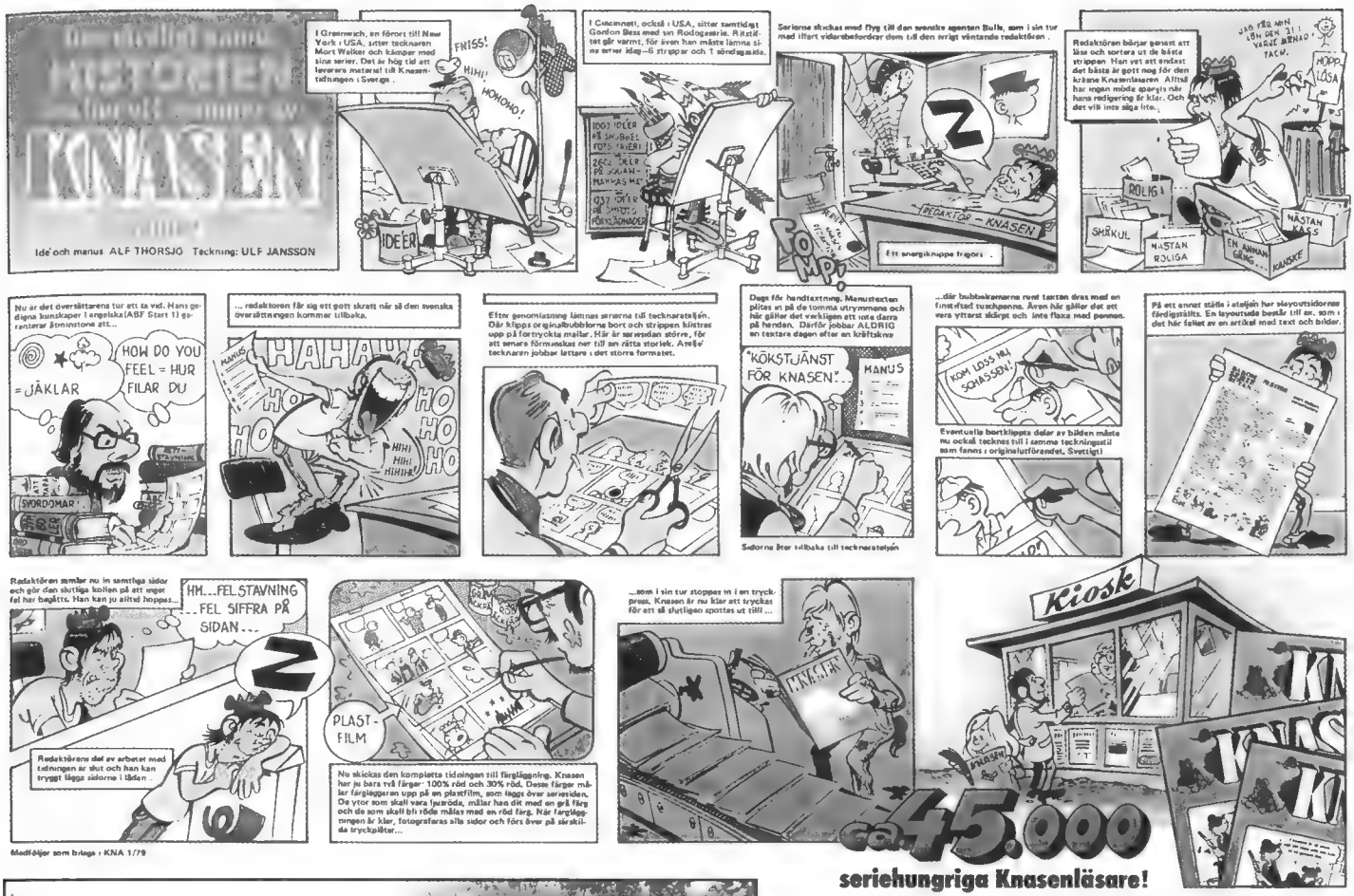

Medföljer som bilaga i KNA 1/79

Han var jätteentusiastisk över mitt besök. Han kände inte till så mycket om den svenska *Knasen*-publiceringen, men han hade sett tidningen och träffat Sture Hegerfors några år tidigare. Jag hade med mig en bunt svenska Knasen-tidningar, som jag visade upp. Han bläddrade igenom ett nummer och tittade på den röda effektfärgen som vi använde då. Jag såg på honom att han inte gillade vad han såg, men han var diplomatisk och sa med ett leende: »Men titta, där har visst den röda färgen hamnat utanför tuschlinjerna!«.

OVAN: *Som en bilaga till Knasen nummer 1/79 gick denna serie om hur tidningen Knasen kommer till. En skön dokumentation av hur det gick till i slutet av 70-talet.*

OVAN TILL HÖGER: *Mort Walkers ateljé i Greenwich. Fotot taget av Alf Thorsjö vid hans första besök 1976.*

NEDERST TILL HÖGER: *Att exklusivt få publicera Mort Walkers censurerade strippar var en ynnest som tidigt tillföll den svenska Knasentidningen. Även denna stripp visas här för första gången.*

ETT GIVANDE SAMARBETE

När jag ser tillbaka, så är du nog en av anledningarna till att jag sitter där jag sitter nu. Du visade att det var intressant att läsa om dem som gjorde serierna.

– Vad roligt! Det värmde! Ja, faktum är att jag nog var en av de första som gjorde en serietidning på det här viset. Redan 1976, två år innan jag tog över tidningen, fick jag ett stipendium från Semic, vilket gjorde det möjligt för mig att åka till USA och äntligen få träffa Mort Walker. Jag blev hämtad med limousin av syndikatet King Features i New York, och man körde mig upp till Greenwich i Connecticut, där Mort tog emot mig utanför sin ateljé, som bestod av ett större utrymme ovanpå ett garage.

TILL VÄNSTER: *Affe omgiven av, från vänster till höger, Jerry Dumas, Greg Walker, Mort Walker, Bud Jones och Brian Walker. Bilden från 1990.*

Jag blev lite rädd att jag skulle få en uppläxning, men så sa han plötsligt: »Tycker du att min serie är tillräckligt bra tecknad? Är linjerna för tunna, kanske? Är det för många detaljer i bilderna? Förstår du skämten?« Och det frågade han *mig*! Jag var mycket imponerad av hans nästan blyga framtoning, och vi fann varandra direkt. Jag visade också, lätt hukande, upp en bunt av mina egna teckningar som jag tagit med mig. »Du har en mycket känslig och exakt tuschlinje. Att teckna serier är mycket slit och mycket träning. Men du har förutsättningar för det här yrket«, sa han. Gissa om hans omdöme gladde mig!

Det här besöket utmynnade senare i en tvåsidig artikel i *Knasen [7/77]*. Jag fick till och med lov att publicera en censurerad Ottostripp i skissform – den första han nånsin gett sitt tillstånd till att publicera. »Inte tar väl de svenska läsarna illa upp av den här, va? Här i USA skulle aldrig en dagstidning ta in den!« Nej, de svenska läsarna tog inte illa upp. Alltså fick jag äran att publicera många, många fler snuskigheter i *Knasen* åren framåt.

»Dagsstripparna, som gått i Lilla Fridolf, flyttades nu äntligen över till Knasen, men det räckte inte. Nu var det dags att förbereda en produktion av specialsidor för Skandinavien, direkt från Walkers studio.«

Nu utökades ditt samarbete med Mort.

– Ja, 1979 var jag tillbaka i hans ateljé igen, och den här gången som redaktör för *Knasen*-tidningen. Han hjälpte mig nu med specialmaterial och kuriosa, jag fick tillgång till hela hans arkiv. Vilken lycka. Och han var också glad för mina besök: »Alf, jag är jätteglad och smickrad över att du är så engagerad i mitt teckningsarbete, det är jag inte van vid. Du ska veta att många anser att jag inte har något riktigt jobb... Om du tittar på mina grannar här, de går ut och sätter sig i bilen, parkerar vid stationen här i närheten, och så pendlar de in till New York för att jobba. Jag går ut från huset med min kaffemugg i handen, går trappan upp till i ateljén och startar vid ritbordet där på morgonen. Så visst tycker grannarna att jag är konstig, för jag åker ju aldrig iväg på dagarna. Jag sitter ju bara och *ritar*! Precis som på roliga timmen i skolan. Alltså menar de att jag inte har något *riktigt* jobb!! Men jag har fått mer förståelse de senaste åren, de har ju upptäckt att jag tjänar pengar...« *[skratt]*

Och samtidigt rullade *Knasen*-tidningens utveckling på...

– Ja, 1980 gick tidningen upp till tjugo nummer om året och nu behövdes det fler Knasensidor. Dagsstripparna, som gått i *Lilla Fridolf*, flyttades nu äntligen över till *Knasen*, men det räckte inte. Nu var det dags att förbereda en produktion av specialsidor för Skandinavien, direkt från Walkers studio. Och det var en stor mängd sidor som behövdes för att säkra den täta utgivningen. Det jobbet lades ut på Morts medarbetare Bob Gustafson, som gör blyertsskisserna, och Frank Johnson, som tuschar. Mort valde ut skämten och höll ett vakande öga på det hela.

FÖRSTA NEDERST: *I de svenska julalbumen försökte man sig på att berätta längre historier med figurgalleriet från »Knasen«. Detta fungerade dock inte så bra, varför produktionen av dessa längre serier efter hand lades ner.*

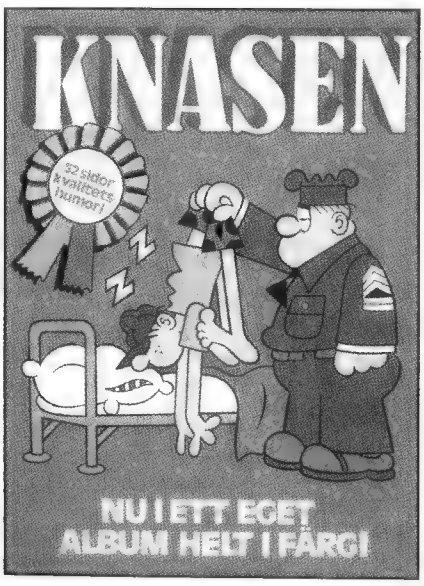

ANDRA NEDERST: *Ett stort jubileumsnummer från 1980 när Affe verkligen började få ordning på tidningen.*

TREDJE NEDERST: *Nummer 1 1984, det allra första numret helt i färg.*

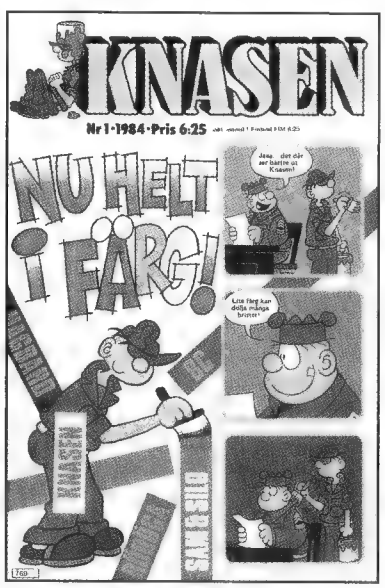

TILL VÄNSTER: *Reklamerbjudande för det allra första paketet i bokklubben De bästa serierna från 1986.*

Dessa specialsidor administrerades först från Danmark, men efter ett tag fick jag ta över hela produktionen. Jag fick välja ut de idéskisser som skulle tecknas upp och bli till färdiga sidor. Och Mort lät mig komma både med ändringar och kritik. Även längre avsnitt för album togs fram i den här vevan, främst med tanke på den danska marknaden. Tyvärr blev inte de här långa historierna så lyckade; »Knasen« har alltid fungerat bäst med korta, slagfärdiga poänger. Sedan 1979 har Mort och jag haft ett mycket nära samarbete och träffats minst en gång om året.

TYSKAR KRÄVDE FÄRG

Gjorde din satsning någon skillnad rent upplagemässigt?

– Ja, försäljningen började gå upp ganska snart. Redan 1979 närmade den sig 45 000 exemplar. De danska och norska editionerna anammade genast nyordningen på tidningen. Det gick faktiskt så bra att vi redan 1982 gick upp till 26 nummer per år. Jag stoppade nu in en massa seriebilagor, posters med mera, med direkt anknytning till serierna och deras tecknare. Plus flera utökade nummer per år. Det innebar att jag nu också utvidgade mitt kontaktnät med andra tecknare och med syndikaten i USA.

Det är viktigt att påpeka att »Knasen« inte är den enda serien i tidningen. Det måste vara balans i innehållet, och då behövs bra komplementserier. Jag har aldrig gillat uttrycket »utfyllnadsserier«. Vem vill betala för sånt? Det gäller att se tidningen som en helhet. Ta en serie som »Rödöga« – den har funnits med sedan det allra första numret 1970. Tecknaren Gordon Bess dog 1988, och vi repriserar nu hans material för andra gången! Om vi lyfte ut den serien skulle det bli ett ramaskri, för »Rödöga« *ska* finnas i slutet av tidningen!

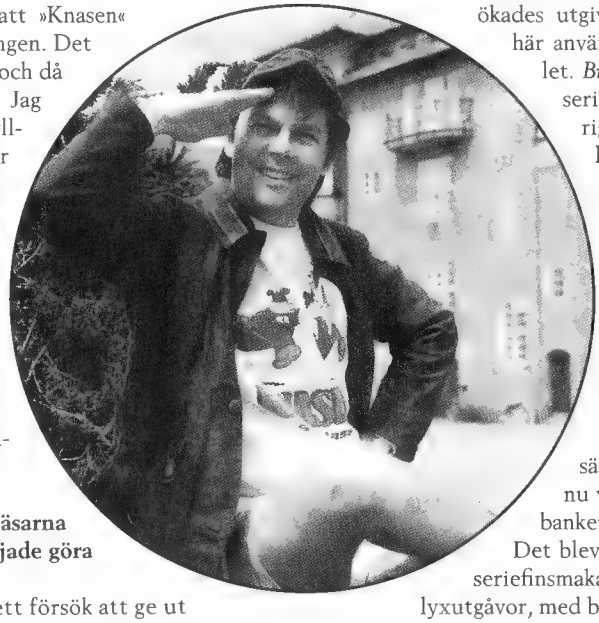

TILL VÄNSTER: *Alf på en av sina många reklamturnéer. Här på regementet I 11 i Växjö.*

I det perspektivet, hur tog läsarna emot förändringen när ni började göra tidningen i färg?

– 1984 ville Tyskland göra ett försök att ge ut *Knasen*, och där var det bara fyrfärg som gällde. Så vi vinkade adjö till den skrikiga rödfärgen och började med fyrfärg hos oss också. Och färgläggningen lades på OK-Repro, en reprofirma i Danmark. Jag måste nog erkänna att jag var inte så lite skraj. Läsarna var ju vana vid den röda färgen, trots att den såg hemsk ut. Det var så mycket som kunde gå fel; skulle de följa guiderna som jag tagit fram, och som Mort höll ett öga på? Betänk att all färgläggning då utfördes för hand, med pensel på flera lager genomskinliga plastceller. Men OK-Repro klarade uppgiften med bravur, skulle det visa sig. Den här firman blev några år senare först i världen med att färglägga serier på dator. De använde sig av ett schweiziskt/engelskt system, utvecklat speciellt för ändamålet.

Tyvärr havererade hela Tysklands-satsningen. Någon syndikatsperson sa att tyskarna inte är vana att läsa serier i strippform; de fattar inte att poängen kommer i slutrutan av strippen. De rusar bara på och läser tills seriesidan tar slut och fattar nada! Sanning eller ej, hur som helst, *Knasen* floppade som serietidning i Tyskland.

När började *Knasen*-tidningen gå i de nordiska länderna?

– Danska *Basserne* startade 1972, i svartvitt. Materialet hämtades från den svenska huvudutgåvan, men det gick dåligt, och efter några nummer var den nedläggninghotad. Men man höll ut och kunde senare öka utgivningtakten. I dag är det den största icke-Disneytidningen i Danmark. I Norge började utgivningen av *Billy* 1971, men med bara ett nummer årligen! 1974 kom två utgåvor. Sedan ökades utgivningstakten successivt. Även här använde man det svenska materialet. *Billy* är i dag Norges näst största serietidning, efter deras motsvarighet till *Kalle Anka & C:o*. Finland startade sin utgivning av *Masi* 1972 och har, av och till, gett ut tidningen under åren. I dag finns ingen reguljär *Knasen*-tidning på finska.

ALBUMKLUBB

Vad är historien bakom seriebokklubben »De Bästa Serierna«?

– Jo, Semics jultidningsförsäljning är ju framgångsrik, och nu ville man utnyttja både adressbanken och organisationen runt den. Det blev 1986 till en ny bokklubb, där seriefinsmakarna skulle få sina favoriter i lyxutgåvor, med blanka hårda pärmar.

Jag lade ner fruktansvärt mycket arbete på de här utgåvorna; jag kröp i dammiga arkiv i USA, både hos syndikaten och hos tecknarna. Inte ens Mort hade en komplett samling på papper av sina serier, så jag fick vända mig till samlare där. Jag producerade totalt fem Knasen-album med hårda pärmar. Plus några med »Hagbard«, »BC«, »Ar-

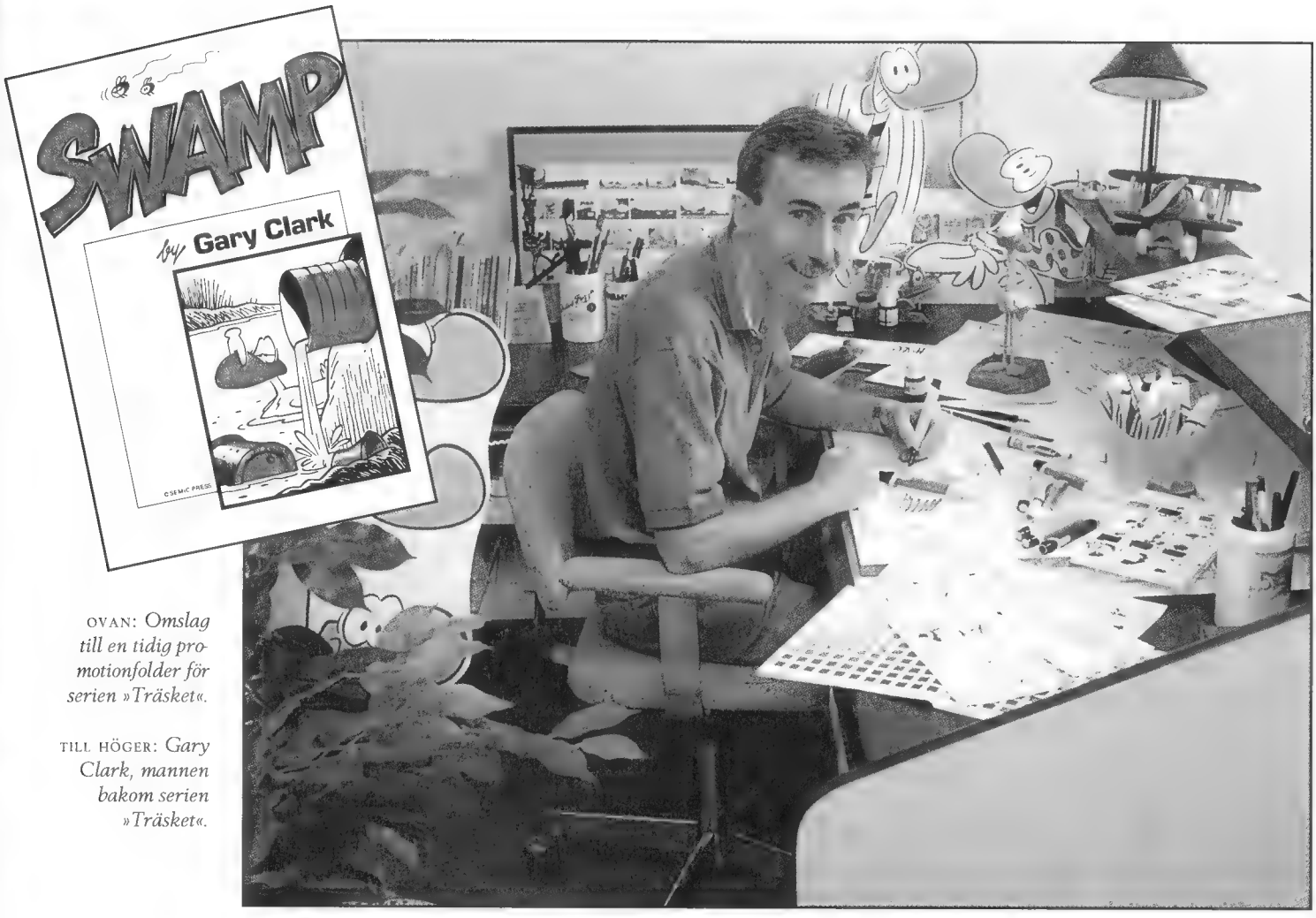

OVAN: *Omslag till en tidig promotionfolder för serien »Träsket«.*

TILL HÖGER: *Gary Clark, mannen bakom serien »Träsket«.*

ken«, »Familjen Flax« och »Rödöga«. Dessutom kom ett par tjocka 144-sidiga böcker med »Knasen«, »Hagbard« och »BC«. Jag fick tecknarna i USA att medverka med kringmaterial, foton och kuriosa, och de var bara glada över att få ställa upp. De hade aldrig blivit presenterade på ett sådant här sätt tidigare! Jag älskade att knåpa ihop de här böckerna, de gav det där lilla extra som seriefansen vill ha.

TILL HÖGER: *En specialteckning gjord av Watterson för första numret av Serieparaden.*

Ja, jag var ju naturligtvis medlem!

– Det var många serieälskare som gillade de här böckerna, men efter ett tag gick det tyvärr inflation i antalet bokklubbar som fanns på marknaden, och medlemsantalet började gå ner. Böckerna blev också med tiden för dyra att producera, så klubben tonades ut.

Men du hittade nya projekt.

– Ja, nu ville jag utveckla nya produkter och gå utanför *Knasen*-cirkeln. Det blev tidningen *Serieparaden*. Historien om hur den började startade faktiskt i New York, där jag på en serieträff mötte Gary Clark – en australiensare som precis hade fått sin serie »Träsket« såld till tidningar i hemlandet. Jag tyckte om hans humor och tog in rättigheten till Semic.

BLYG TECKNARE – MED INTEGRITET

Hur hittade du »Kalle och Hobbe«?

– I USA fick jag också se ett antal skisser på en alldeles ny serie, ännu ej döpt, som handlade om en liten busig kille med en leksakstiger. Jag tyckte mycket om de uttrycksfulla teckningarna. United Features hade haft den till påseende, men tackat nej. Det här var en serie som jag verkligen ville ha till *Serieparaden*. När jag kom hem ringde jag runt och forskade i vem som fått Skandinavienrättigheterna. Det var Europa Press genom sin samarbetspartner Universal Press i Kansas City. Jag träffade Sven Berlin på Europa Press, som visade mig ett underbart presentationsmaterial på serien, en handmålad reklamfolder med den lille killen och tigern åkande på en vagn. I mappen låg också några veckors exempel på strippar i svartvitt. Serien hade fått namnet »Calvin and Hobbes«. Europa Press föreslog att den skulle döpas till »Kalle och Hobbe« på svenska. Jag tog nu serietidningsrätten. Samtidigt förhandlade Sven Berlin med *Expressen* om att den skulle gå där.

Europa Press hjälpte mig att komma i kontakt med tecknaren Bill Watterson i USA. Jag skrev ett brev till honom, och det visade sig att han bodde i en liten stad utanför Cleveland. Ja, så

åkte vi dit, jag och Semics dåvarande VD Janne Lindell. Bill och hans fru Melissa mötte oss på flygplatsen. Han frågade direkt förvånat: »Hur kommer det sig att ni är intresserade av mig och min serie? Kommer ni verkligen ända från Sverige? Jag är verkligen imponerad över att ni gjort er besväret att åka hela den här långa vägen.« Jag berättade för honom att jag tänkte köra hans serie i ett nytt serietidningsprojekt, och att jag ville ha hans hjälp med att göra introduktionen så bra som möjligt.

Så åkte vi hem till honom i hans gamla röda Folkabubbla. Han visade sig vara en mycket vänlig, nästan lite blyg person. Han och Melissa bodde i ett litet vitt hus, ganska spartansk möblerat. Han visade sin lilla ateljé, och på ett skrivbord låg en enkel ritbräda. Jag lade märke till att väggarna i ateljén var nästan helt kala och jag frågade varför. »Jag vill inte att något ska distrahera mig när jag arbetar, jag vill vara helt koncentrerad på mina teckningar«, svarade han.

»I USA fick jag också se ett antal skisser på en alldeles ny serie, ännu ej döpt, som handlade om en liten busig kille med en leksakstiger.«

Det stämmer med den bild man har av Watterson.

– På ritbordet låg en färdigtuschad stripp av »Kalle och Hobbe«, med tigern hängande i ett rep från ett träd. Jag kollade in den noga och det fick mig att utbrista: »Vilken underbar serie, jag älskar den! Hade du verkligen sådant strul med att få den förlagd? Den står ju för något helt nytt, den är unik i sin stil! Den kommer att slå. Garanterat!«

Då berättade han att allt var klart med Universal Press sedan en kort tid, och att det hade börjat röra på sig för serien i USA. Universal Press var vid den här tiden ett ganska litet syndikat, men på stark uppgång med flera bra rättigheter. Och folket där var villiga att satsa stort på »Kalle och Hobbe«.

Jag informerade honom om mitt tidningsprojekt, och sa: »Det vore roligt att kunna visa läsarna en specialteckning med Kalle och tigern och dig själv vid ritbordet. Och med en hälsning till läsarna i Sverige.« Han bara skrattade och sa: »Det ordnar jag. Behöver du något annat?« På en byrå låg originalet till hans stora målning, som jag sett på reklamfoldern Sven Berlin visat mig i Sverige. Den vore toppen att göra en poster av, så jag pekade på den. »Men låna med den hem till Sverige och plåta av den. Vill du ha ett stripporiginal att sätta på väggen också, kanske? Jag signerar det gärna.«

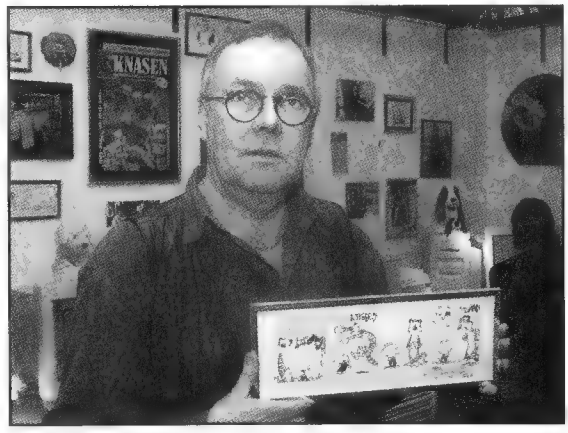

Han verkar inte ha varit så reserverad som man hört.

– Nej, han var lätt att prata med, ödmjuk och hjälpsam. Men med stor integritet. Jag fick stor respekt för honom och han fru. Sedan berättade han att färgerna på figurerna inte var riktigt bestämda; han hade ju inte börjat teckna några söndagssidor ännu. Kalles tröja var rödaktig, det såg man på reklamfoldern,

TILL VÄNSTER: *Affe fick efter möte med Bill Watterson använda en målning som gjorts till en reklambroschyr, något som Kalle och Hobbetecknaren annars är mycket restriktiv med. Den medföljde det andra numret av Serieparaden 1987.*

TILL VÄNSTER: *Affe visar upp sin signerade originalstripp från Bill Watterson. Att detta är en av de saker han är mest stolt över går inte att ta fel på. Foto: Jakob Hallin*

TILL VÄNSTER: *Ett Kalle och Hobbe-original som Alf fick 1987 med dedikationen: »To Alf Thorsjö, my first fan in Sweden, with best wishes, Bill Watterson.« Det är ett av de mycket få original Watterson någonsin givit bort som present.*

TILL HÖGER: *Det allra första numret av Serieparaden, en tidning som sågs med skepsis av många på förlaget, men som blev en stor succé.*

FÖRSTA NEDERST: *Väggarna i Alfa-Press lokaler är fyllda med tidskriftsmappar med de tusentals tidningar som framställts där genom åren. Foto: Fredrik Strömberg*

ANDRA NEDERST: *En liten del av alla de olika minnessaker som Affe samlat på sig genom åren. För en serieintresserad är det svårt att gå omkring i Alfa-Press lokaler, eftersom det överallt finns spännande saker som pockar på uppmärksamhet. Foto: Fredrik Strömberg*

TREDJE NEDERST: *Schassen tronar under taket framför samlade årgångar av tidningen Knasen. Foto: Fredrik Strömberg*

men det kunde ändras, sa han. Så i Sverige blev tröjan till sist grönblå.

Vi snackade i flera timmar, om hans serie och branschen och vilka planer han hade. Han var uppriktigt glad över intresset och ställde upp på en fotosession också. Jag och Janne Lindell fick två fantastiska dagar med honom. Året därpå träffade jag honom igen. Då hade han flyttat till New Mexico, in i ett helt nybyggt hus. Sammanlagt sågs vi vid tre tillfällen. Den sista gången vi träffades var han lite mer reserverad och privat. Och det var förståeligt; »Kalle och Hobbe« var nu maxhypad över hela världen, och han gillade inte all den uppmärksamhet som följde med. Men ändå ställde han upp på ytterligare en fotosession med mig.

Jag är nog den ende inom media, vad jag känner till, som har fått fotografera Bill Watterson. Vid tre tillfällen! Vid fyra tillfällen har jag fått tillstånd att publicera foton av honom, tre stycken i *Serieparaden* och en gång på baksidan av ett album, där han faktiskt gör reklam för *Serieparaden*! Flera tidningar har velat köpa mina foton, både i Sverige och i USA, men jag har gett honom mitt handslag på att inte sprida dem.

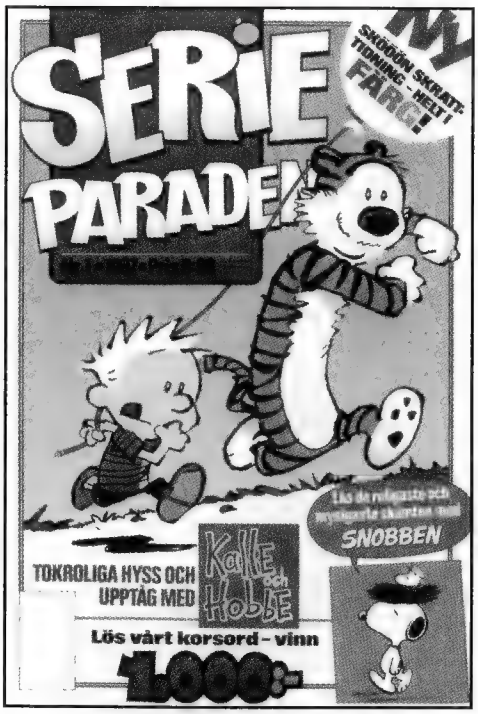

»Jag är nog den ende inom media, vad jag känner till, som har fått fotografera Bill Watterson. Vid tre tillfällen! Vid fyra tillfällen har jag fått tillstånd att publicera foton av honom...«

EN NY TIDNING

Och så var *Serieparaden* igång.

– Ja, jag hade bett min kollega Mikael Burman att gå in som redaktör för den tidningen. Hans språkkänsla, underfundiga humor och noggrannhet passade tidningen. Han har gjort ett fantastiskt jobb under alla dessa år. Översättaren Christer Follin, som även jobbar med »Knasen«, har »tolkat« »Kalle och Hobbe« på ett underbart sätt. Den serien översätter man inte, den *tolkar* man. En bra översättare behöver inte vara bäst på engelska, nej, han ska vara bäst på *svenska*. Och det är Follin.

Hur mottogs första numret?

– Efter ungefär ett års utvecklingsarbete kom första numret ut 1987. Vi började med blygsamma sex utgåvor om året, men snart utökades det till åtta och nu är vi uppe i tio. Jo... mottagandet var blandat. Det fanns personer i ledningen på Semic som inte trodde på tidningen, och jag fick verkligen kämpa för att få ut den. Janne Lindell gav mig sitt helhjärtade stöd under hela den här tuffa perioden. När sedan försäljningen gick upp till 70 000 exemplar efter några få år trodde *alla* på den! Självklart var det »Kalle och Hobbe« som främst bidrog till den stora succén. Men även »Träsket«, som blev mångas favorit. De två serierna har varit de tunga, fasta inslagen sedan starten.

Europa Press sålde också in »Kalle och Hobbe« till en massa dags- och veckotidningar i hela Norden. Uppmärksamheten runt serien var därmed total, och det var självklart till fördel för oss också. Även »Träsket« blev en stor försäljningsframgång i dagstidningarna, genom Bulls försorg. Vi började nu producera en lång räcka album och böcker med de här rättigheterna.

***Serieparaden* var min favorittidning när den kom.**

– Vad kul! Utöver »Kalle och Hobbe« och »Träsket«, har det alltid varit medvetet hög omsättning på nya serier i *Serieparaden*. Snabbt in och funkade det inte, så snabbt ut! Tidningen är en enda stor väntsal och värmestuga för nya serier. Det är idén och filosofin. Och nästa år firar vi 15-årsjubileum.

EGET »COSTCENTER«

Vid den här tiden någonstans flyttade du till Flen och bildade Alfa-Press.

– Ja, 1985 flyttade jag och familjen, främst för barnens skull. Det var i samband med en omorganisation på Semic, och jag hade också fått problem med hälsan. Cirkeln runt *Serieparaden* och »Träsket«, plus alla sidoprodukter och nya utvecklingsprojekt, vidgades nu ännu mer, och med den växte min arbetsbörda. Jag inledde diskussioner med ledningen

om att få bilda ett eget redaktionscentrum runt min produktion och mina projekt. Plus att få ta in en ny medarbetare, Nicklas Jonasson från Växjö. På ledningens initiativ skrevs ett avtal, och det hela gick i lås. Mitt ansvarsområde och »costcenter« fick namnet Alfa-Press. Sedan dess har det bara rullat på.

Vad gör ni på Alfa-Press nu?

– I dag är det jag och min dotter Anna som håller det hela igång. Vi producerar *Knasen, Serieparaden, Schassen och Knasen* och *Hagbard*. Plus en stor mängd specialtidningar, bilagor, album, böcker med mera runt dessa rättigheter. Vi sköter även service och administration runt samproduktionerna till de nordiska länderna. Jag är också Europansvarig för rättigheterna på »Träsket«. Sammanlagt tar vi fram kring 3 500 serietidningssidor om året, de flesta från grunden.

Det är sanslöst mycket med tanke på att ni bara är två personer. Men hur gick det till att ni fick administrera produktionen för hela Norden?

– 1995 fick jag i uppdrag av Semics ledning att förbereda en nordisk samproduktion av *Knasen* och *Serieparaden*. Vägen dit var inte helt lätt. De olika serierättigheterna fungerar ju inte lika bra på alla marknader, men vi lyckades ändå ena oss om ett förslag jag arbetat fram. Från och med nummer 15/96 rullade det hela igång. Huvudutgåvan av *Knasen* ser nu ut på samma sätt i hela Norden. Lokalt fortsätter vi dock att producera speciella bilagor och sidoutgåvor. *Serieparaden* är mer uppstyckad i sina editioner, men några ark i tidningen är samproducerade.

Vad har ni för uppdelning av jobbet?

– Jag står för det publicistiska, är ansvarig utgivare, står för redaktörskapet och redigeringen av samtliga produkter, utom redaktörskapet på *Serieparaden* som Mikael Burman svarar för. Jag gör också formgivning, layout, plus speciella teckningsarbeten, renteckningar, restaureringar och dylikt. Jag har mitt finger med i det mesta. Det är vik-

OVAN: *Födelsedagsteckning till Affe från Ulf Jansson, ritad 1996. Det bör kanske sägas att Alf på den tiden arbetade för Semic. Färgläggning: Jakob Hallin*

TILL HÖGER: *Hela personalen, Anna och Alf Thorsjö, på sina platser i kontoret i Flen. Lokalen är stor, luftig och förvånansvärt välordnad med tanke på hur mycket arbete som försiggår här. (Kanske de städade just inför B&B:s besök...) Foto: Jakob Hallin*

FÖRSTA TILL HÖGER: *Affe i full färd med att beskriva hur man lägger upp en sida. Jakob Hallin syns som intresserad åhörare. Den som träffat Affe vet att han alltid är överväldigande entusiastisk och snabb att dela med sig av sina erfarenheter. Foto: Fredrik Strömberg*

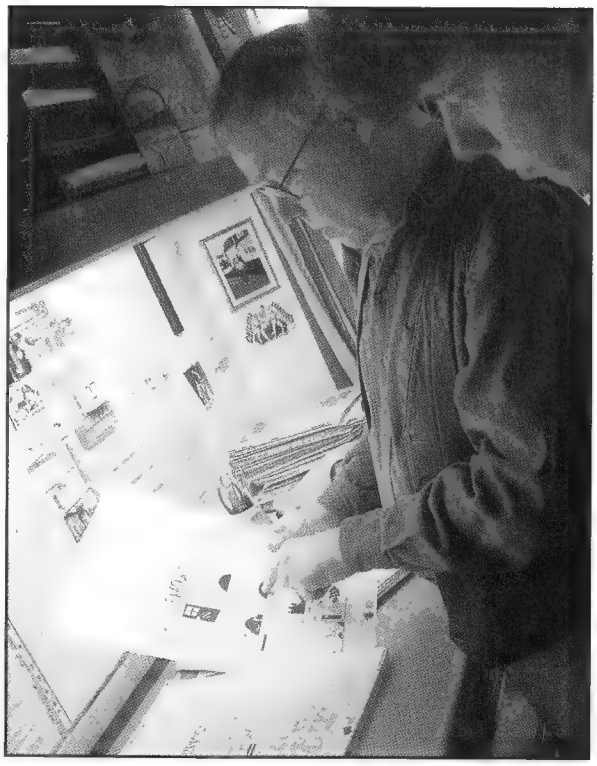

ANDRA TILL HÖGER: *»Good Guy Award for Outstanding Editorial Achievements« från vännerna på King Features East (vilket är syndikatet King Features skämtsamma smeknamn på Walkerstudion, eftersom så många av deras serier görs där). Ett av många bevis på uppskattning som täcker väggarna på Alfa-Press. Foto: Fredrik Strömberg*

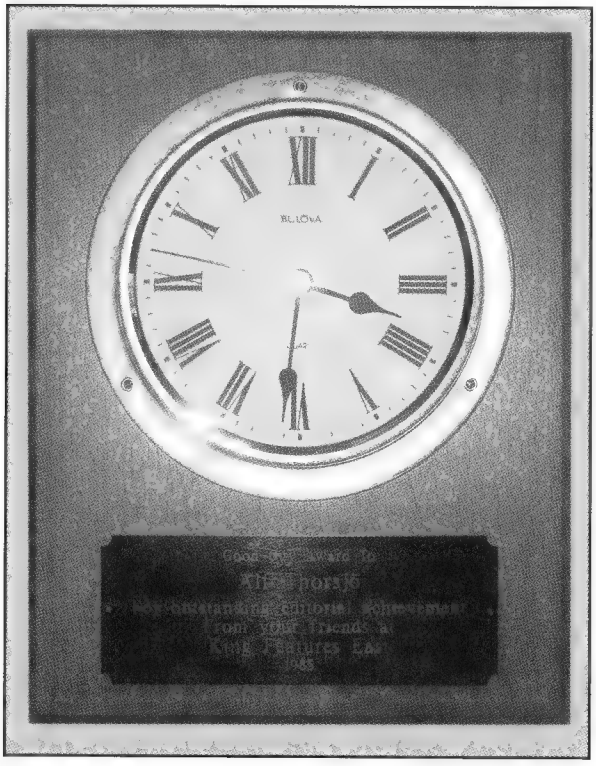

tigt för mig ha koll. De olika arbetsuppgifterna går in i varandra.

Anna arbetar främst vid ritbordet och monterar seriesidor, klistrar, klipper och skär, korrigerar bubblor med mera, jobbar vid datorn och administrerar en stor del av samproduktionen. Sedan 1978 handtextar Birgit Lundborg bubblorna med den äran, och Tina Stuve textar en del för Serieparaden.

Mycket av ateljéarbetet är rent hantverk – och kommer så att förbli eftersom seriemakeriet kräver det. Och så går det mycket snabbare än i datorn. Allt detta hantverk med seriesidorna är en förberedelse för inskanningen och färgläggningen i datorerna. Och så får vi en originalsida på papper att arkivera för framtiden, det är en sista säkerhetsåtgärd. Vi är alltså en mycket liten, effektiv redaktion, tack vare närheten till produkterna. Från och med nummer 1/01 går nu *Knasen* filmlöst till tryckeriet. Vi har alltså anammat det digitala helt.

TILL HÖGER: *En illustration av Alf Thorsjö från 1993 signerad »Sparre«...*

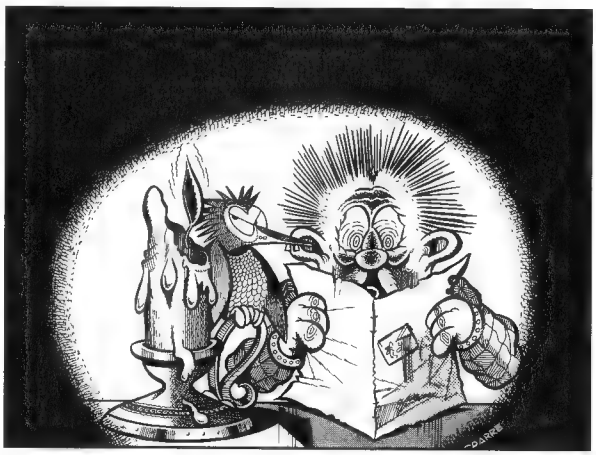

Du är också mycket ute och reser.

– Jo, en stor och mycket viktig del av mitt arbete är att bevaka seriebranschen. Att fortlöpande utveckla, inte bara de serier som redan finns i boet, utan även nya. Det betyder att jag reser en hel del och underhåller mitt kontaktnät utomlands för att ta in nya rättigheter.

BLEV UPPKÖPTA

Och för några år sedan blev Semic uppköpt av Egmont.

– Ja, det var minst sagt överraskande när jag fick veta det genom en artikel i Dagens Nyheter. Jag blev sedan uppkallad till ett möte i Stockholm, där det hela presenterades. Efter alla år på Semic mötte jag en helt annan företagskultur. Nu var inte det redaktionella det primära. Man sade själva att marknadsåtgärderna var det som stod i främsta rummet på Egmont. Jag som var van vid närheten till mina produkter blev mycket orolig när Egmonts företagskultur presenterades.

Några år har gått nu och många saker funkar bättre i dag, men de två kulturerna har ännu inte smält samman.

De yttre förutsättningarna ute i serievärlden förändras snabbt just nu och det gäller då att anpassa sig. Generellt sett så kommer inte stora organisationer och administrativa påbyggnader runt serietidningar att fungera. 80-talets upplagesiffror kommer inte tillbaka. Upplagorna ligger ändå på en fin nivå i dag, men orkar inte med alla overheadkostnaderna. Det redaktionella är redan i dag så ansträngt och nedbantat, så där finns inte mycket mer att hämta. Det måste ju finnas kapacitet och brinnande själar som orkar med framtida projekt och förnyelse också.

Hur ser du på framtiden för serietidningar i Sverige?

– Serietidningar kommer att finnas i framtiden också, men det är oerhört viktigt att försäljningen av serier till dags- och veckotidningar, genom syndikat och agenter, är fortsatt framgångsrik. Det är ju detta, tillsammans med försäljningen till serietidningar, album med mera,

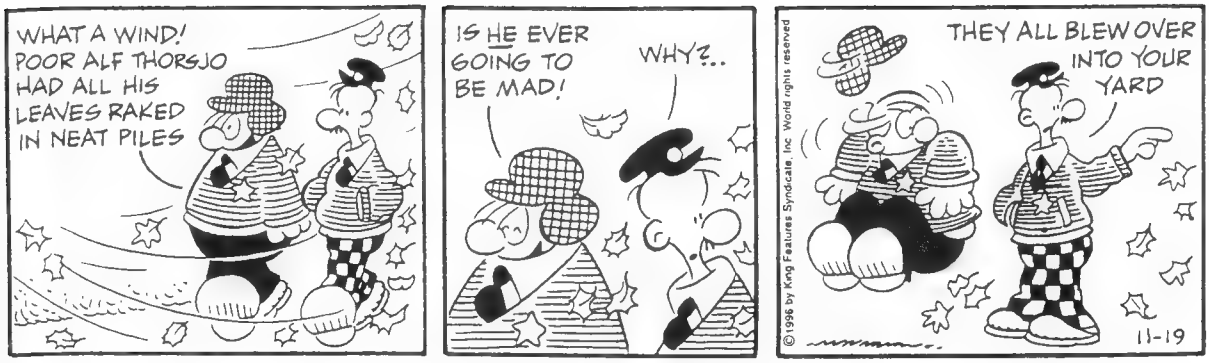

TILL VÄNSTER: *Att Affe arbetar nära sina internationella serietecknare är tydligt. Här är han till och med själv omnämnd i en Sam och Silo-stripp.*

som sammantaget gör att en syndikerad series tecknare får mat på bordet. Många kreatörer äger i dag sin egen serie, men har överlåtit distributionsrätten till syndikaten. De serieskapare som inte är i Mort Walkers och Jim Davis division, kommer att få det svårt om serierna minskar i dagspressen. Få vågar starta nya serier. Det drabbar serietidningarna och deras utveckling direkt. Inget nytt blod ingjuts och kostnaderna ökar. Förlagen skulle då själva få utveckla nya serier, och det kostar pengar. Mycket pengar.

Distributionen och exponeringen ute i försäljningsledet är också avgörande för serietidningarnas framtid. Det är redan i dag tufft om centimetrarna i butikerna. Och all inplastning, ofta med medföljande prylar, underlättar inte precis läget. Det här måste fungera i framtiden, för blir utrymmet för serietidningar mindre, så äts det genast upp av något annat, en ställning med glasögon, CD-skivor eller dylikt. Ett förlorat utrymme kommer inte igen! Köptroheten för serietidningar är mindre i dag, allt handlar om tid. Man ersätter lätt tidningen med en videofilm eller en påse chips.

Serietidningar kommer att finnas i framtiden också, men det är oerhört viktigt att försäljningen av serier till dags- och veckotidningar, genom syndikat och agenter, är fortsatt framgångsrik.

Vad tror du om tidningen *Knasens* framtid då?

– *Knasen* kommer att finnas i många år framåt. I Skandinavien har en hel generation växt upp med den här tidningen sedan 1970. Mort är fortfarande spindeln i nätet. Alla hans sju barn är involverade i serien, och när pappa en dag bestämmer sig för att lämna över serien helt är det de som tar över produktionen och utvecklingen av serien, tillsammans med syndikatet. Jag samarbetar redan sedan flera år tillbaka med några av sönerna, genom specialmaterialet för Skandinavien.

Vad har du själv för projekt framåt?

– Utöver arbetet med *Knasen* och de andra tidningarna, har jag flera projekt på gång. Den här branschen är så förbaskat rolig och givande, det är bara att knalla på. Jag ser mycket positivt framåt; det kommer hela tiden nya serier och nya läsare. ◄

► *Bisittare vid intervjun: Jakob Hallin. Transkribering (och »tolkning« där bandinspelningen fallerade): Joakim Gunnarsson. Slutredigering: Peter Nilsson. Faktagranskning, bildmaterial etc: Alf Thorsjö.*

TILL VÄNSTER: *Svenska Knasen-tidningen har genom sina goda kontakter med Mort Walker ofta skapat speciella arrangemang för sina läsare.*

EGMONT SERIEFÖRLAGET AB

Mort Walker är världens mest publicerade serieskapare, i 1.800 tidningar världen över. 200 miljoner läsare i 52 länder skrattar åt hans humorserie KNASEN. Dagligen. I Sverige kan denna toppserie avnjutas i två utsökta tidningar. Dom är bra.

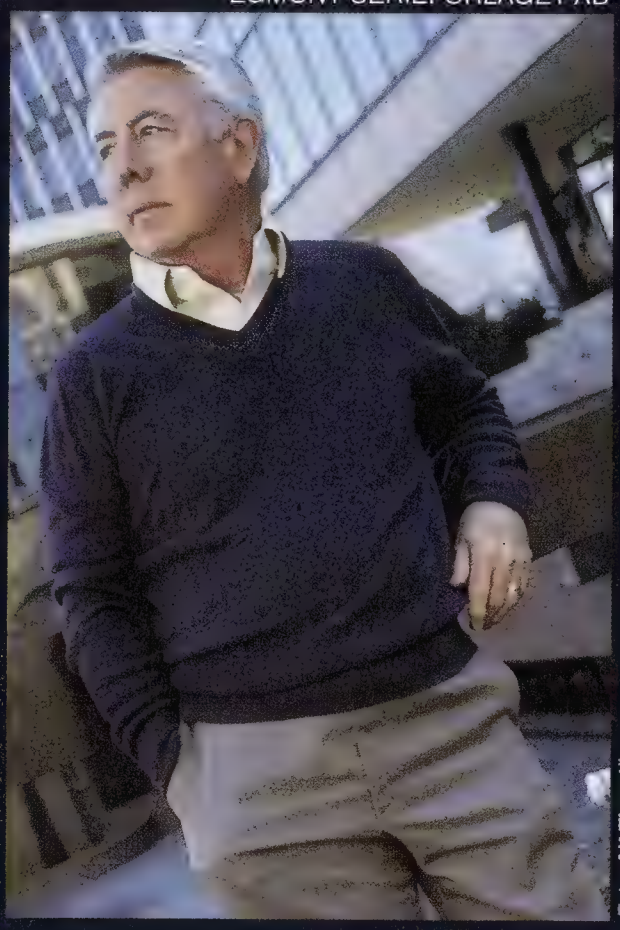

Foto: Alf Thorsjö

Köp bägge två. Eller prenumerera. Tfn 08–799 63 05.

KONTAKT

Brev och frågor från våra läsare • Skicka brev till – Bild & Bubbla • Box 51 • 232 02 Åkarp eller bildobubbla@telia.com

BRÖST

AINUR ELMGREN LUND

► När ska manliga recensenter sluta lägga ord i mun på de kvinnliga serieläsarna? Nu senast gällde det *B&B* 2/01, där Knut Nærum under rubriken »5 serier« berättade om »serier som har vært inspirerende og viktige for den ›kunstneriske utvikling‹«. (En i övrigt mycket intressant artikel, det är alltid kul att få veta vad andra tänkte på när de läste det där albumet som man var så förtjust i för länge sedan.)

Nærum tog upp »Love & Rockets« av bröderna Hernandez som exempel på en serie som skulle kunna vara något för killar som vill visa tjejer att serier inte bara är stinna superhjältar i spandex, utan också själfulla och djupa. Bröderna är dock förtjusta i att teckna kvinnliga former, vilket (enligt Nærum) gör att tjejerna kanske inte ser själen »for bare pupp« *[det norska ordet pupp/pupper betyder helt enkelt bröst. Red].*

Varför just tjejerna skulle fastna för Maggies, Penny Centurys och Lubas yppiga bröst, och se dem som oöverkomliga hinder *[för att uppskatta serien]* är mig ett mysterium. De flesta kvinnor har bröst, många har stora sådana (åh nej!??). Vi serieläsande och tecknande tjejer är också rätt vana vid kvinnliga former.

Så gott som alla serieläsande kvinnor i min bekantskapskrets har bekantat sig med »Love & Rockets« och blivit stormförtjusta, milt uttryckt. Bröderna Hernandez berättar ju om alla sorters kvinnor, med djupa personligheter, olika åldrar, livsöden och kroppsformer. Få manliga tecknare har en sådan genialisk förmåga att avbilda fullständigt olika kvinnotyper, utan att en enda av dem verkar

Några kvinnliga figurer ur Gilbert Hernandez stora figurgalleri, olika till både utseende och själ – och lika bra skildrade oavsett bystmått.

ful, oavsett bystmått, övervikt eller rynkor. Lite omväxling till Marvels och DC:s hjältinnor, som alla verkar stöpta i samma form (med heliumpumpning och nyvaxad bikinilinje).

Kanske grabbarna inte ser djupet i »Love & Rockets« för »bare pupp«. Kanske *grabbarna* till och med avfärdar den som »tjejserie«. Men det vore mig fjärran att lägga ord i deras mun. De hörs nog ändå.

PS: Min avsikt är inte (bara) att gnälla om orättvisor. Jag skulle gärna vilja diskutera detta vidare. Serier framställs fortfarande i press (och till och med i serieintresserade kretsar) som en »killgrej«. Jag tror *inte* att det stämmer. Det skulle vara roligt om alla serietokiga tjejer skulle masa sig till skrivborden och sammankomsterna och höras och synas lite mer. Det är inte killarna som tar för mycket plats, det är tjejerna som är för mesiga och lata! (Jag talar ur egen erfarenhet!)

En fråga till *B&B*-redaktionen: Har ni någon aning om var man kan finna något vettigt diskussionsforum om och kring serier i Sverige? Det är svårt att finna likasinnade, man blir lätt »ensam och elak«. DS

Peter Nilsson: *Hej Ainur! Nej, jag tror inte heller att serier är enbart en killgrej, det märks både på dagens generation unga serieskapare (där jag skulle vilja påstå att nyrekryteringen består av snudd på fler tjejer än killar numera), och på inflödet av nya medlemmar i SeF (där andelen tjejer sakta men säkert växer). Däremot dras vi fortfarande med ett sorgligt mansdominerat förflutet, som skapar onödiga avstånd och som det kommer att ta tid att arbeta sig bort från. Ditt inlägg ingår i det arbetet, och egentligen tror jag att Knut Nærum vill samma sak, även om hans resonemang inte gick hem hos dig.*

Hursomhelst känns det bra att en del av debatten kring det här förs på B&B:s brevsida (där ni tjejer förresten – glädjande nog – står för en rätt stor del av insändarna). Vad gäller andra forum är väl SeF:s diskussionsgrupp på Internet det bredaste. 150–200 personer deltar, och den som vill gå med kan göra det via föreningens hemsida (www.serieframjandet.com). Vill man träffa folk öga mot öga är förmodligen SeF:s lokalföreningar bästa chansen (åtminstone om man bor i eller nära Stockholm, Uppsala, Göteborg eller Malmö-Lund), och numera finns ju också B&B:s releasepartyn i Malmö fyra gånger om året. Andra tillfällen kan erbjudas på Serieteket och andra kulturinstitutioner som sysslar med serier, Bokmässan, samt förmodligen några ställen till som jag inte kommer på just nu. Fast fler behövs. ◄

WWW.SERIEFRAMJANDET.COM

▼ ANNONS

Knut L

– »Allt overkligt skall se

av **FREDRIK STRÖMBERG**

En av de mest intressanta serieskaparna som debuterat i Galago sedan dess senaste »återfödelse« 1996 är Knut Larsson. Hans stämningsfulla, tredimensionella bilder i sepia eller gråton är unika, liksom hans absurda, drömlika berättelser. Nu är han aktuell med sitt debutalbum, något B&B uppmärksammar genom att boka tid för en intervju.

Du är en ganska mycket av en doldis i Seriesverige. Dina serier har man sett, men själv har du inte figurerat så mycket i intervjuer och dylikt. Vem är du egentligen?

– Oj, det var en svår fråga. Men jag antar att det du vill åt är att jag är en person som tecknar serier och gör bilder. Jag är 28 år och är bosatt i Stockholm.

OK, en passande beskrivning för en kontaktannons *[skratt]*. Hur kom du in på den här banan?

– Under åren 1991–95, efter gymnasiet, gjorde jag mina första seriösa försök till serier. Den serie som närmade sig det uttryck som jag letade efter var »Herr Kowskis karriär«, som jag gjorde 1995. Det var en attasning serie i sepiaton som inte blev publicerad, så jag gjorde själv en liten trycksak av den.

Med den gick jag upp till Rolf Classon som då satt på Atlantic. Han gillade mina grejor, men utgivningen av *Galago* låg nere just då, så det hände inte så mycket. När sedan *Galago* återuppväcktes 1996 debuterade jag med en ensidig serie, »Lika som ben«, tecknad i ett rent linjemaner eftersom Rolf inte trodde man kunde trycka mina färgtoner snyggt.

VAR IDÉ HAR SITT UTTRYCK

Du har inte precis någon traditionell stil, så man får känslan av att du provat dig fram med olika uttrycksformer. Varför blev det just serier som du fastnade för? Ägnar du dig förresten åt andra konstnärliga former?

– Jo, jag har provat flera olika uttryckssätt. Jag fotade en del som sedan blev en utställning 1993. Ganska strängt komponerade bilder i svart-vitt och sepiaton. Som bilder till en film. Så har jag jobbat som assistent hos en konstnär. Jag hjälpte framst till med olika skulpturer. Nu på senare är har jag börjat skriva lite. Korta texter. I höstas satte jag ihop ett egentillverkat prosahäfte. Målar gör jag bara ibland. Det blir stora saker på duk. Jag målar med tandstickor eller palettkniv. Ganska grovt. Raka motsatsen till mina serieteckningar. Jag tycker om tanken att varje idé har sitt uttryck, ju konstform. Men serier kommer nog alltid vara en grundtrygghet för mig. Jag är ju uppväxt på »Tintin«, Jan Loof och sånt.

Jag gillar tanken om att varje idé har sitt uttryck. Jag skulle önska att fler tänkte så, och inte var så låsta vid en viss form. Men hur är det, har du någon konstnärlig utbildning?

– Jag gick Stockholms Konstskola, som var en konstnärlig grundutbildning. Sedan gick jag Stockholms Filmskola. Det var när jag hoppade av den 1994 som jag bestämde mig för att satsa på serier. Det var frustrerande att inte få berätta det jag ville. I skolan delades man in i grupper som skulle göra film. Och det blev enorma diskussioner om minsta småsak. Man lärde sig tala för sin sak.

VILL HÖGER: *En vilhelmsk illustration inspirerad av författaren W. S. Burroughs.*

arsson

verkligt ut, och tvärt om«

Jo, det är väl ganska vanligt att filmskapare vänder sig till seriemediet, eftersom det ger en mycket större möjlighet till kontroll över slutprodukten.

– Jo, men nu kan jag sakna den sociala biten i arbetet. Det är ju rätt ensamt att vara serietecknare.

FÖREBILDER FRÅN FILMEN

Läser du andras serier?

– Jag läser en del serier eftersom jag sitter i redaktionen på *Galago*. Där kan man ju läsa bra saker. Annars gillar jag »The Extended Dream of Mister D« av Max. Jag gillar också Helge Reumanns och Martin Tom Diecks serier. Och Chris Ware.

Inga dåliga favoriter! Max och Chris Ware är väl ganska givna, men Martin Tom Dieck? Han är en personlig favorit, men jag trodde knappt någon annan kände till honom. Och Helge Reumann, det namnet känner jag inte igen. Vem är det?

– En schweizare. Han gör rörande mänskliga berättelser som är brutal-naiva. Han är med i *Galago* 63 och 64. Jag har också sett bilder på leksaksbilar han gjort. Väldigt fina.

Du har en skönt egen och mycket speciell stil. Var kommer den ifrån? Har du några direkta förebilder?

– Det är lite svårt att veta exakt var ens stil kommer ifrån. Det har tagit mig nästan tio år att hitta just den här stilen. Och den utvecklas ju hela tiden. Men jag tror att jag har påverkats av det svartvita fotot. Det finns ett allvar och äktiet i det som tilltalar mig. Men vidvinkelbilder å andra sidan känns ju överkliga. Och det är lite det jag vill uppnå. Att få det överkliga att verka trovärdigt. Förebilder hittar jag mest i film. Mina mästare är Tarkovskij, Bergman, Kubrick, Fellini och David Lynch.

Jag kunde nästan ana att du skulle ha en del filmmakare som förebilder. Inte minst Lynch kan man ana i dina ofta lätt absurda serier. Men konstnärer då, har du inga förebilder där rent bildmässigt?

TILL VÄNSTER: *En passande gammaldags patina ligger det over det porträtt Knut förmedlade till oss. Fotograf: Nina Varumo*

FÖRSTA TILL VÄNSTER: *»Herr Kowskis karriär«, den första serie som Knut kände sig nöjd med. Finns enbart i ett fanzin som Knut själv gett ut.*

ANDRA TILL VÄNSTER: *Tom Waits på rymmen. Ytterligare en tankevackande illustration signerad Knut*

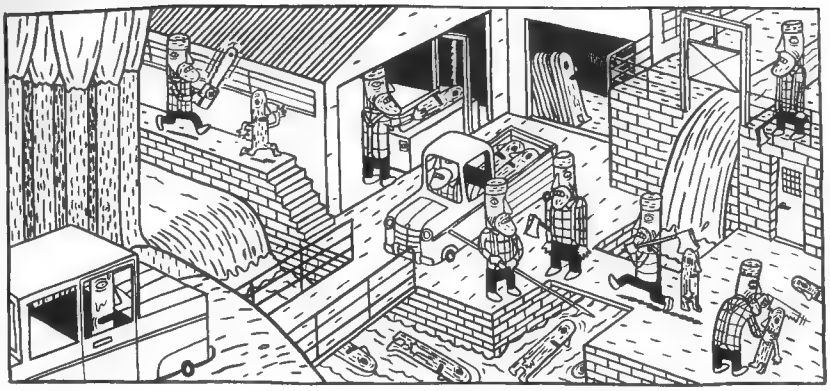

OVAN TILL VÄNSTER: *Schweizaren Helge Reumann hör också till Knuts favoriter, brutal och naiv på samma gång.*

OVAN TILL HÖGER: *»The Extended Dream of Mr. D.«, spansk serie som i amerikansk utgåva nått en bredare publik och blivit en av Knut Larssons favoriter.*

TILL HÖGER: *Knuts hittills enda inhopp på tidningen MAD kom 1998, och drev med Stockholms år som kulturhuvudstad.*

– Nej, det är nog mest filmskapare. Snygga svartvita filmer... Bröderna Quays film »Institute Benjamenta« är oerhört vacker, och Orson Welles »The Trial«. Fellinis »8 ½«, Chris Markers »La jetée« och David Lynchs film »Eraserhead« har påverkat mig mycket. Jag vill att mina bilder skall påminna om en imaginär gammal svartvit rysktysk animerad dockfilm. Men allt är förvrängt och sett genom ett vidvinkelobjektiv.

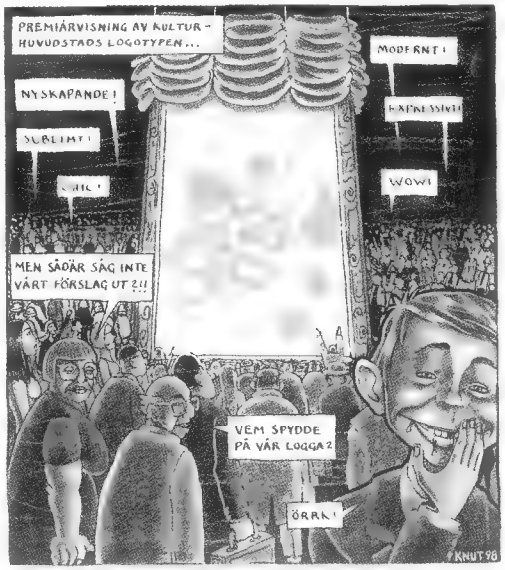

DET DRÖMLIKA

Hm, klart spännande. Kan inte tänka mig att det finns någon annan serieskapare som har det som mål *[skratt]*. Men tar det inte väldigt lång tid att teckna i din stil?

– Det tar inte så lång tid som man kanske skulle kunna tro. Jag vet precis hur jag skall göra och i vilken ordning. Det finns tecknare vars bilder ser ut att vara väldigt snabbt gjorda fast de inte alls är det. De gör kanske tjugo versioner av samma bild. Jag gör en.

Hur gör du för att uppnå den tredimensionella känslan i dina bilder?

– Volymerna bygger jag upp genom att tänka på var ljuset kommer ifrån och var skuggorna faller. Jag använder en blandteknik av tusch, gouache och pennor. Verktygen är stålstift och pensel. Det som tar längst tid är manusarbetet.

Men kan du beskriva lite närmare hur du går till väga för att skapa dina bilder?

– OK. Jag jobbar på en kraftig akvarellpannå. Skiss i blyerts och sedan tusch, gouache och svart och vit penna. Och ibland lite airbrush. När jag gör själva blyertsteckningen är det viktigt att den har en levande, sökande linje. Inte en linje som vet, för den är död. Känslig, inte för tillrättalagd.

Tidigare var kompositionen i bilden väldigt viktig för mig, men nu prioriterar jag teckningens liv. Ibland följer jag en mental bild jag har och andra gånger börjar jag rita i ena hörnet och något växer fram. Men det är inte alltid man lyckas. Då sitter man där och konstruerar och konstruerar...

När man läser dina serier får man en slags drömlik känsla

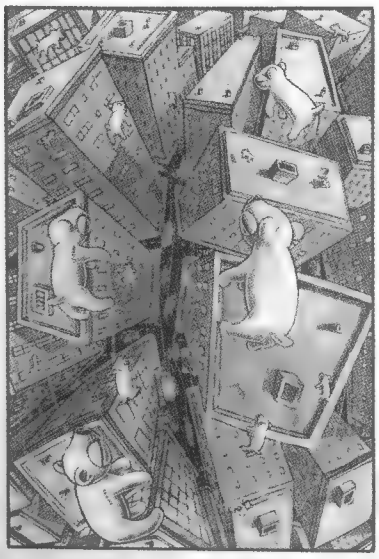

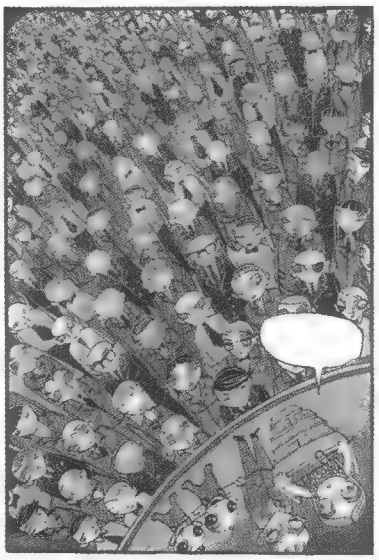

»Mina serier har alltid ett självbiografiskt skelett. Men själva köttet är lögner och fantasier. Knepet är att skapa en värld, och när den får liv berättar historien sig själv.«

som är svår att värja sig mot. Hur tänker du när du skriver dina serier?

– Jag är väldigt förtjust i det drömlika, det surrealistiska och suggestiva. Drömmen kan vara tydlig men samtidigt kryptisk. Som gåtor och pussel man ger sig själv. Drömmen har en speciell stämning och ett tempo. Drömmar roar och oroar, som jag vill att mina serier skall göra.

Jo, det kan jag hålla med om. Dina serier känns ofta ganska personliga i all sin absurdhet. Baserar du dem på sådant du själv upplevt, eller?

– Mina serier har alltid ett självbiografiskt skelett. Men själva köttet är lögner och fantasier. Knepet är att skapa en värld, och när den får liv berättar historien sig själv. Man har inte längre något val, saker måste vara på ett visst sätt. Man lyder den världens lagar.

TILLVARON SLÅS I BITAR

Skriver du utförliga manus?

– Eftersom jag är min egen tecknare så skriver jag oftast bara ett utförligt synopsis med delar av dialogen. Sedan gör jag ett bildmanus, det vill säga snabbskisser med pratbubblor så att man kan läsa berättelsen, få ett hum om hur det blir. Om serien inte är bra i det utförandet så spelar det ingen roll hur fina bilder man gör. Jag får många idéer, men vissa blir jag förälskad i. Om känslorna håller i sig hela vägen så blir det en färdig serie. Det är många som stannar på bildmanus-stadiet. De håller inte. Formmässigt vill jag skapa den totala illusionen. Allt overkligt skall se verkligt ut, och tvärt om. Innehållsmässigt vill jag successivt undersöka mig själv och världen.

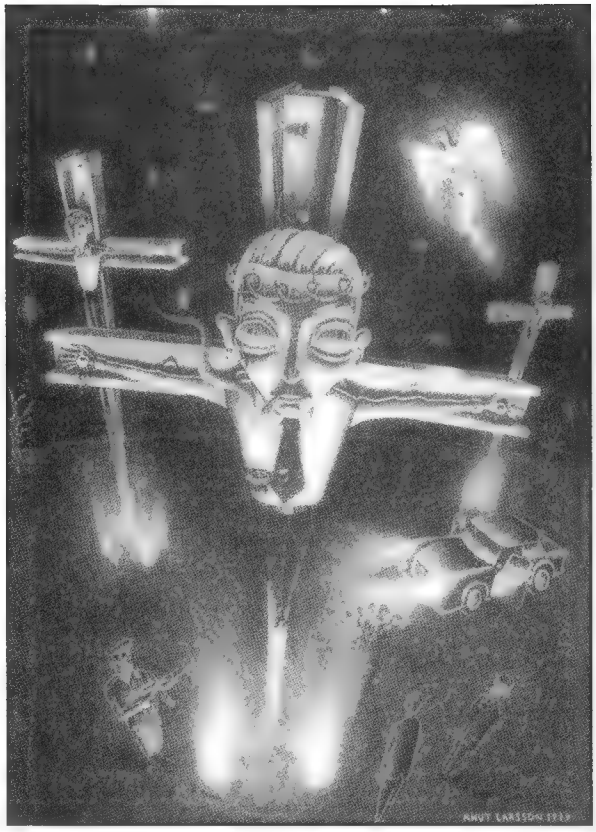

TILL VÄNSTER: *En bild som prytt omslaget till Galago 56 och tillika använts för att illustrera Stockholms Filmfestivals affisch.*

Och nu kommer alltså din debutbok. Vad handlar den om?

– Det är en drömlik och absurd komisk berättelse om en ung man som heter Cedermark. Det börjar med att han får besök av kronofogden, som är en liten flicka på tio år. Han tvingas gå till pantbanken och pantsätta sin »Canimus« (som också är titeln på albumet). Man kan säga att det är en berättelse om vad som händer om man säljer sig, och därigenom förlorar det värdefullaste man har.

Lite »Dr Faustus« då, eller?

– Väldigt ytligt. Man kan säga att jag i början av idéarbetet hade det temat i bakhuvudet. Men ju mer jag jobbade, ju

BILDERNA NEDERST PÅ UPPSLAGET: *Diverse bilder från Knut Larssons, när du läser detta, nyutkomna debutalbum »Canimus«.*

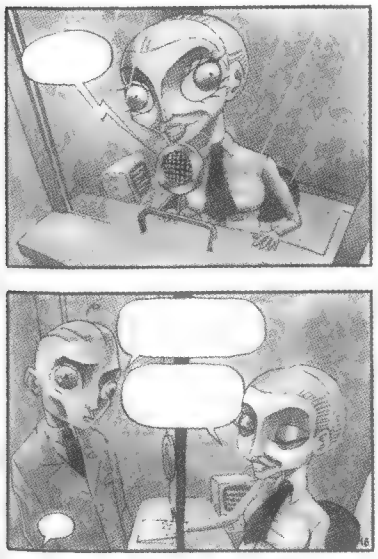

TILL HÖGER: *Pessimistiskt utlåtande från »Den sista serien«, serien som vann andrapris i Kemis serietävling 1999.*

Knut Larsson-bibliografi

- *Galago* nr 45–46, 48, 51–62, 64,
- *MAD* nr 2/1998,
- *Svenska Dagbladet* 1998–2001 (ett 20-tal publiceringar på kultursidorna),
- *Stripburger* nr 25,
- *Hämärä* nr 4,
- *Merge* nr 2,
- *Cinema* (div. publiceringar)
- »Lokmannen« för *www.dicomics.com.*

Information om det nya albumet finns även på adress *www.canimus.com.*

längre bort kom jag från det. Det som intresserar mig mest är att skildra en människas fall eller nedstigande. Den falska tillvaron slås i bitar och man tvingas inse hur allting egentligen är. Först på botten kan man börja om igen. Böcker som inspirerat mig är snarare Bulgakovs »Mästaren och Margarita« och Kafkas och Sture Dahlstöms romaner.

Nu börjar det låta något! »Mästaren och Margarita« är en klar personlig favorit.

Men var det inte svårt att ta steget från kortare serier till att berätta en längre sammanhängande historia?

– Att göra en lång berättelse är ganska olikt att göra en kort. Man har inte samma överblick. Det är ibland svårt att få grepp om helheten. Det jag har gjort är att jag delat in berättelsen i scener som jag sedan jobbar med separat. Så varje scen har jag kontroll över. Vi får väl se hur det fungerar när alla bitar länkas samman.

Att göra en lång berättelse är ganska olikt att göra en kort. Man har inte samma överblick. Det är ibland svårt att få grepp om helheten.

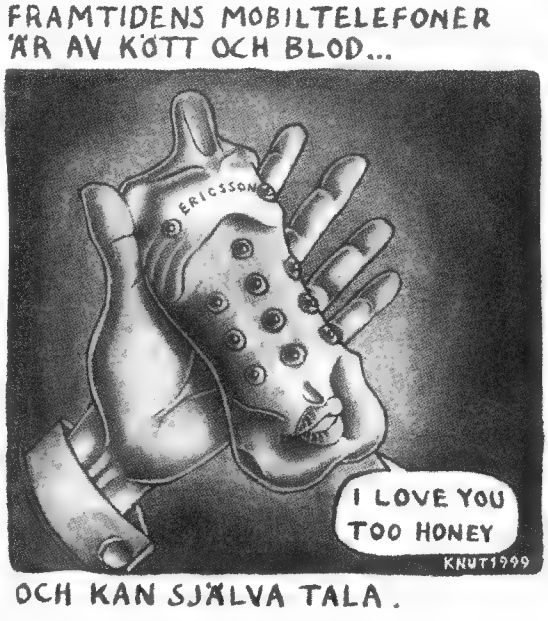

TILL HÖGER: *Surrealism à la Knut Larsson.*

TEATERSCENOGRAFI

Men de kortare serier du har gjort, kommer det en samling med dem, eller?

– Det är något jag kommer att jobba på. Jag har talat med Rolf Classon om det flera gånger, men än så länge verkar det som om jag har lite för få seriesidor. Det fattas väl ett tiotal seriesidor innan det kan bli bok. Jag tänkte också ha med en hel del fristående bilder. Så att man varvar serier med bilder.

Hur går det rent ekonomiskt, kan du försörja dig på tecknandet?

– Nu när jag jobbat en längre tid med albumet har det varit svårt. Jag har ibland gjort kortare avbrott för reklam- och tidningsillustrationer. Sådana jobb ger, till skillnad från serier, OK med pengar. Arvode för boken får man när allt är färdigtecknat.

Jo, om man inte kan delpublicera på något sätt ja. Det är inte lätt att försörja sig som albumtecknande serieskapare.

Du skall vara föremål för en utställning på Serieteket också. När blir det?

– Jag och Kristiina Kolehmainen enades om att jag skulle ha en utställning av originalen från »Canimus« i samband med att boken släpps. Om allt går enligt planerna och boken kommer ut till Bokmässan i september blir utställningen under oktober månad.

Jag antar att du inte tänker stanna upp i och med den nya boken. Vad händer sedan?

– Det vore skönt att inte teckna serier ett tag. Att vila upp den delen av sig själv. Albumet har jag arbetat med till och från sedan mars 1998. Och på heltid i snart två år. Det är planerat att jag skall göra scenografin till en teaterpjäs om cancer. Det skall bli väldigt spännande. Något helt nytt. Sedan skall jag göra ett skivomslag, vilket också är något nytt. Men jag har många serieprojekt jag sedan vill ta tag i.

Några du vill nämna?

– Jag skriver just nu på en stum serie om en jägare. Den skall heta »Hjortflickan«. Jägaren kommer till radikal insikt. En kortare sak på kanske sex sidor. Vi får väl se om känslorna för den håller... ◄

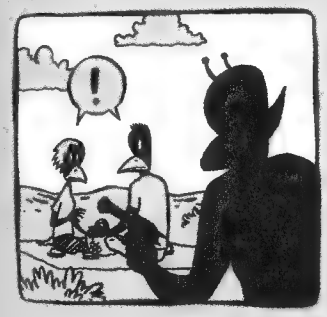

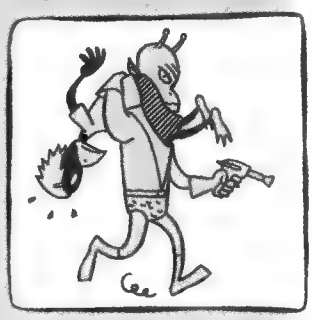

alternative norske serier

Forresten 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 og 11 kr 35
finnfinnfinn 2 og 3 av Jens K Styve, kr 30
Mjau Mjau 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9,10 og 11 av Jason, kr 30
Fia Mia 1, 2 og 3 av Rune Borvik, kr 30
Izipizi 1 av Sven Tveit og Jarle Grinde, kr 30
Tore Hund 1 av Tore S Olsen, kr 30
Torden Gorgon 1 av Ronny Haugeland, kr 30
Evig Ung 1 av Tor Ærlig, kr 20
Evig Ung 2, 3 og 4 av Tor Ærlig, kr 30
Amfibius Rex av Bjørn Ousland, kr 30
Familien Ost 1 og 2, kr 50
Hygiene av Flu, kr 25
Sånn? av Ronny Haugeland, kr 15
Kom! av Bjørn Bjarre, kr 35
Lomma full av regn av Jason, kr 90
schhh! av Jason, kr 190
Mumle Gåsegg av Bjørn Ousland, kr 95
Soria Moria Slott av Bjørn Ousland kr 110
Doggie Pound, CD fra JIPPI Pop, kr 150
Familien Ost - en rockeopera, CD fra LYD, kr 75
Yes, Prima Minister!, av Sven Tveit og Jarle Grinde, kr 20
Et rop om hjelp av Ronny Haugeland og Roy Søbstad, kr 15

Abonnement koster kr 160 for 6 nummer.

Betales til:
JIPPI Forlag
Åsengt 6 C
0480 Oslo
Postgiro: 0806 54 51612

Ved bestilling av serier utenom abonnement kommer porto kr 15 på toppen.

Svensk? Betal via Optimal :
Optimal Press, Box 2408, 403 16 Göteborg, Postgiro 120 15 86-3.

www.jippicomics.com

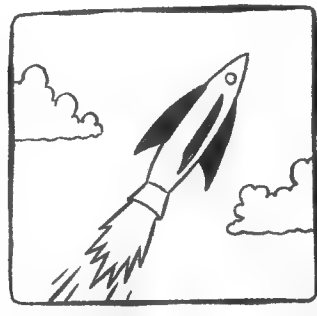

MOSHI, MOSHII!

Manga från hela världen betraktas av Bror Hellman • m8100@abc.se

Jag tänkte skriva lite om dagspresserier i Japan den här gången. Det vanliga är ju att manga som kommer till väst hämtas från serietidningar, medan sådant som produceras för dagspressen sällan översätts. Det blir som att läsa enbart »Maus«, »Asterix« och »Herman Hedning«, men aldrig stifta bekantskap med Taliaferros »Kalle Anka«, »Adamson« eller »Krazy Kat«.

När jag försökte forska lite upptäckte jag dock att det inte var så lätt att få reda på något om japanska dagspresserier av i dag. Jag har inga aktuella uppgifter, och folk jag känner i Japan har aldrig stött på fenomenet. Jag plöjde igenom de japanska dagstidningar man kan få tag på i Stockholm, men kammade noll även där, så jag får helt enkelt återkomma till detta spännande ämne en annan gång.

Jag låter istället den här krönikan handla om några dagspresserier jag redan känner till, om än bara från samlingsvolymer. En av dem har jag själv läst under en tid och tycker oerhört mycket om.

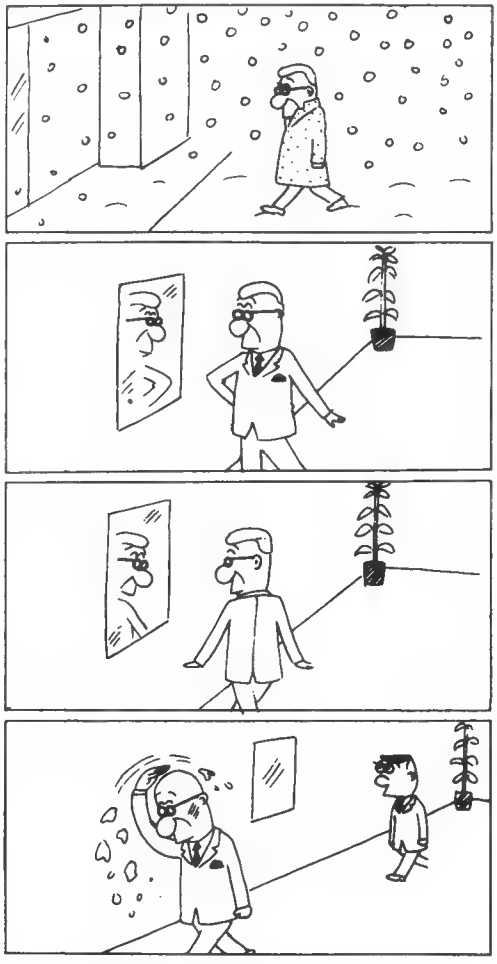

Sampei Satous »Fuji Santarou«, ett exempel på så kallad »salary-man-manga«. En Adamson på kontoret om man så vill. Genialisk serie.

Fast vi börjar med vad facklitteraturen har att säga, nämligen att japansk dagspress av i dag inte publicerar syndikerade serier. I tidningarna finns heller inga seriesidor som vi är vana vid i väst, med en mängd strippar och speciella söndagssidor. Japanska dags- och veckotidningar har vanligtvis en serie, och den är oftast ritad direkt för tidningen. Serierna är med få undantag lika utslätade som motsvarande amerikanska.

Japan har annars en lång tradition av dagspresserier och skämtteckningar. Redan innan seriens utveckling i USA kommit igång på allvar hade det i Japan dykt upp skämttidningar inspirerade av europeiska storheter som brittiska tidningen *Punch* och fransmannen Honoré Daumier.

Ur Akizukis »OL Shinkaron«.

Fokus förflyttades efter sekelskiftet allt mer mot USA, och under 20-talet fann en mängd amerikanska dagspressserier vägen över Stilla havet. George McManus, Cliff Sterrett och Bud Fisher hör till de tecknare som hade många läsare i de stora japanska dagstidningarna. Amerikanska serier var exotiska och intressanta, men i grunden främmande, så snart tog inhemska serier över – först i form av kopior tecknade i västerländsk stil, men rätt snart även i form av serier som byggde på japansk kultur och tradition.

Under 30-talet och krigsåren styrdes Japan av en hård militärdiktatur. Att publicera utländska serier då kunde ses som anti-japanskt, och under kriget gick det självklart inte att trycka amerikanska serier. Först efter vapenstillståndet, och i samband med den amerikanska ockupationen, kom en andra våg med amerikanska dagsstrippar, däribland »Blondie«. Men även nya inhemska dagspresserier föddes nu.

Äldst av de tre serier jag tänkte presentera den här gången är »Sazae-San« av Machiko Hasegawa. Machiko föddes 1920 och blev Japans första framgångsrika kvinnliga serietecknare. Före henne hade hela branschen varit totalt mansdominerad, men när »Sazae-san« (med en stark, självständig kvinna i titelrollen) kom 1946, etablerades den snabbt som en serie för sin tid.

Precis som i väst hade kvinnor fått arbeta självständigt inom krigsindustrin under kriget, och efter fredsavtalen vägrade de gå tillbaka till förkrigstidens nedtonade kvinnoroll. Sazae-san var en nya tidens kvinna, och serien var dagsaktuell och jordnära. Den speglade med sin humoristiska vardagsskildring ransonering, amerikaner och japansk kristid.

Risu Akizukis »OL Shinkaron«, en »Office Lady« visar att hon är morgonpigg.

Serien gick dagligen från 1946 till 1974, och genererade sånger, tecknade filmer och samlingsvolymer

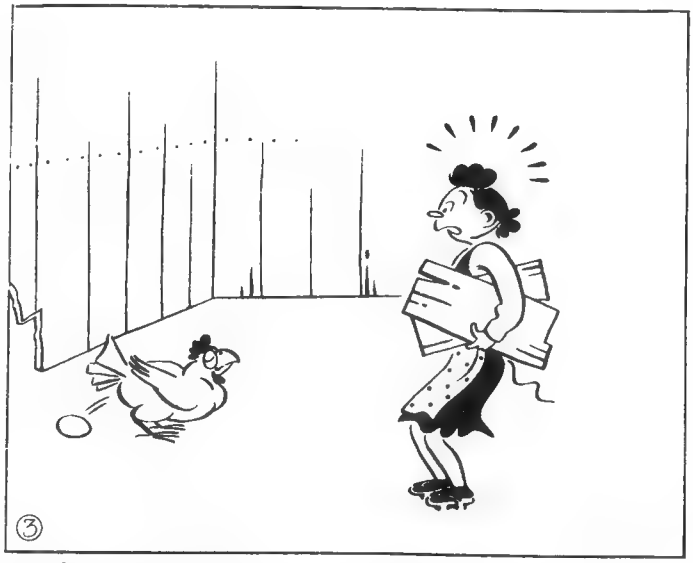

Sazae får en oväntad present, ur Machiko Hasegawas »Sazae-san«. Samma skämt kan man hitta även i »Kalle Anka« av Carl Barks.

som sålde i upplagor runt 20 miljoner exemplar. Hasegawas exempel följdes av hundratals unga kvinnor, och hon jämnade därmed vägen för dem in i seriebranschen, vilken sedan alltid bibehållit ett betydande kvinnligt inslag. Machiko Hasegawa dog 1992, 72 år gammal.

[Tilläggas kan att B&B på lager har en lite längre artikel om Hasegawa, tänkt för publicering i början av nästa år. Red.]

»Bakabon« står i skarp konstrast till »Sazae-san«. Medan figuren Sazae är lugn och jordnära, så är Bakabon helt absurd och utflippad. Man har liknat Bakabon och hans far vid Bart och Homer Simpson, men Bakabon är betydligt dummare.

Upphovsmannen Fujio Akatsuka föddes 1935 i Manchuriet. Hans mor var så fattig att hon fick lov att låta sonen växa upp hos släktingar, och hans skolgång var bristfällig, men han blev ändå »kungen av skämtmanga« i Japan.

Under 50-talet jobbade Akatsuka på en kemisk fabrik i Tokyo. På fritiden ritade han små serier som han försökte få publicerade, och 1955 kom han för första gången i tryck. Vid 21 års ålder började han teckna på heltid, och de första åren jobbade han med flickserier, en genre han kände sig helt främmande för. Fritiden ägnade han åt att titta på filmer med komiker som Chaplin, Abbott & Costello och Jerry Lewis – det var hos den genren hans hjärta låg, och inte förrän han i slutet av 50-talet fick rita skämtserier började de hans stjärna stiga.

Första framgången hette »Osomatsu-kun« (1962), och hans mest berömda serie »Tensai Bakabon« (ung. »Den genialiska idioten«) kom 1967. Akatsuka själv förklarar sin popularitet med att »barn läser mina serier för de roliga bilderna, tonåringar för skämten och de roliga ordlekarna som japanska språket är så väl lämpat för, och vuxna läser dem för den sociala satiren«. Serien kan alltså läsas på olika plan, ungefär på samma sätt som »Asterix« fungerar både för småbarn och vuxna läsare, även om man inte förstår den politiska satir som är en del av seriens behållning för vuxna franska läsare.

Otroligt populär – Bakabon och hans far, ur »Tensai Bakabon« av Fujio Akatsuka.

»Bakabon«, denna helt galna serie – nästan på gränsen till lyteskomik – har hjälpt till att omdefiniera begreppet humor inom seriemediet, och på sitt sätt även i det japanska samhället i stort. Så stort inflytande har Fujio Akatsuka haft.

Vi har alla hört klichén om den typiske japanske arbetaren. Han som jobbar ihjäl sig, aldrig har någon fritid och tillbringar hela livet som anställd på samma företag.

Detta stämmer fortfarande in på tusentals japanska tjänstemän. De värvas redan från skolan och i utbyte mot långa arbetstimmar och total lojalitet mot företaget får de en livstids trygg anställning (i alla fall var det så tills alldeles nyligen). Den stora nackdelen är att man lämnar ifrån sig all individualitet. Befordringar går helt och hållet på åldersmeriter. Förutom en viss intelligens söker man hos de unga män som anställs förmågan att arbeta i grupp. Kort sagt – förmågan att inte göra något väsen av sig.

För att lätta på trycket läser dessa kontorsarbetare *sarariman*-serier (ibland *salary-man*, vilket ligger närmare ordets engelska ursprung, ett ord för lönearbetare). Det här är en helt egen genre, och en typisk *sarariman*-serie handlar om uppror i det tysta mot chefer, anställda som hämnas eller bara enkel vardagshumor på arbetsplatsen. Många sådana här serier går i branschtidningar, men en del lär även återfinnas i dagstidningar.

En lite annorlunda sådan serie är »OL Shinkaron« av Risu Akizuki. Den utspelar sig i samma kontorsmiljö, men huvudpersonerna är inte de hårt arbetande tjänstemännen, utan de än hårdare arbetande »Office Ladies«. Där den manlige kontorsarbetaren är överarbetad, underbetald och konstant trakasserad av sina chefer, har dessa kvinnliga kontorsarbetare en viss frihet. De som jobbar på kontor är ogifta (eftersom gifta kvinnor förväntas sluta arbeta), och mycket självständigare än japansk kultur i allmänhet vågar tillåta.

»Office Ladies Shinkaron« är en av mina egna favoritserier, och den rekommenderas om du kan få tag i den. Jag gillar den upproriska kontorshumorn här mycket mer än exempelvis »Dilberts« små absurditeter.

Dessa tre serier – »Sazae-san«, »Bakabon« och »Office Ladies« kan vara svåra att få tag på i Sverige. De kom för flera år sedan i Frankrike, men för tillfället publiceras de i Japan i tvåspråkig version för japaner som skall lära sig engelska *[och åtminstone delar av detta sortiment har annonserats ut under import-avdelningen i den amerikanska Previews-katalogen, vilket kan göra materialet tillgängligt via seriebutiker med USA-import. Red.]*. De är läsvärda och mycket roliga, samtidigt som alla tre ger en god inblick i japansk kultur, samhälle och humor. ◄

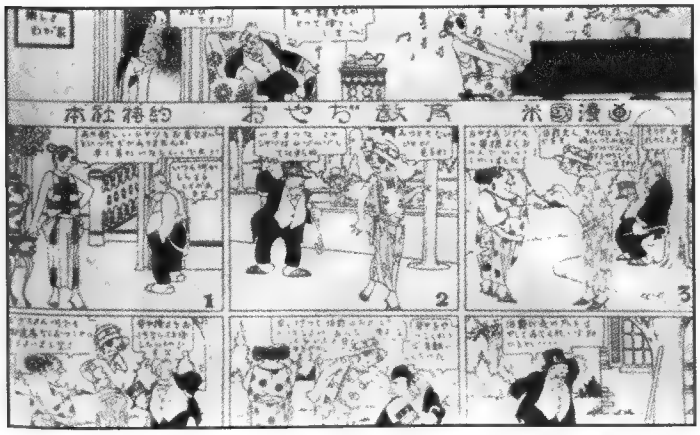

En del tidiga japanska dagspresserier inspirerades av det amerikanska material som importerades till Japan på 20-talet. Här en japansk Gyllenbom från den tiden.

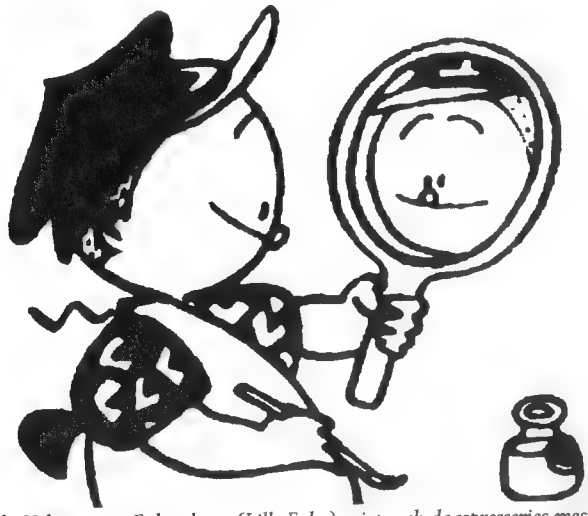

Ryuichi Yokoyamas »Fuku-chan« (Lille Fuku) – japansk dagspresseries mesta långkörare. Gick mellan 1936 och 1971.

STRÖVTÅG I KÄLLFÖRTECKNINGEN

Facklitteratur om serier belyst av Peter Nilsson • petni@spray.se

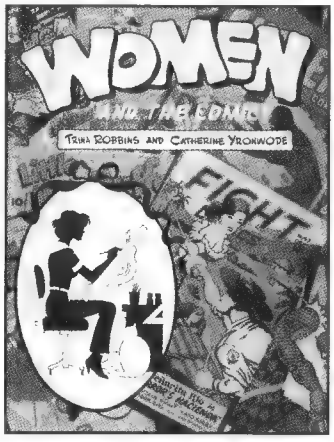

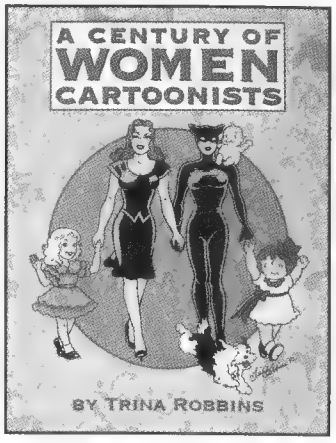

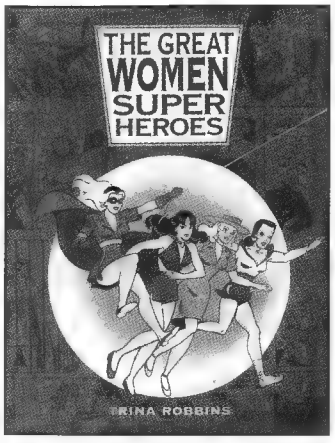

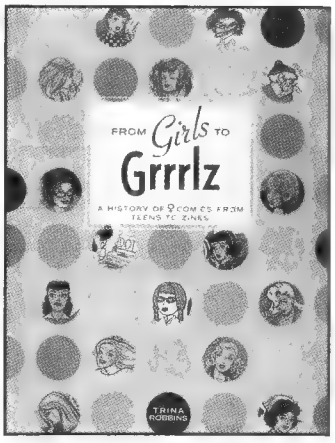

Amerikanskan Trina Robbins är en av de där skribenterna som nästan blivit till en symbol för sitt ämnesval – *om* saken över huvud taget kommer på tal, så är det *henne* man bjuder in som auktoritet. Det är egentligen märkligt att det kan bli så när ämnet är något så allmängiltigt som »kvinnor och serier«, men jag tror det här säger något både om hur de amerikanska seriernas historia skrevs före Robbins och om vilken gärning hon egentligen utfört.

Hon har nämligen ägnat mer än tjugo år åt att med imponerande envishet och målmedvetenhet lyfta fram kvinnorna i den mansdominerade amerikanska serien. Med sina hittills fyra böcker i ämnet och åtskilliga artikar i olika tidskrifter har hon mer eller mindre på egen hand ritat om den karta över seriehistorien som en föregående generation tagit för given, och visat att kvinnor (om än i minoritet) inte alls varit så osynliga i seriehistorien som manliga skribenter dittills fått det att verka.

Nell Brinkley, en av dessa kvinnliga pionjärer som var enormt populära på sin tid, men som en manlig historieskrivning valde att glömma bort.

Fay King, en avgjort charmig tecknare som jag själv fastnat för i Robbins böcker, hade en tidningskarriär på åtminstone trettio år. I Horns »World Encyclopedia of Comics« räcker det till en parentes delad med sex andra kvinnliga tecknare.

Det hela började (liksom för att visa att allt hänger ihop) med att den ene av det här *B&B*-numrets två huvudpersoner gjorde ett korkat uttalande. Någonstans i mitten av sjuttiotalet höll nämligen Mort Walker på att organisera en utställning till sitt seriemuseum. Den var tänkt som en bred exposé över vad seriemediet hade att visa upp, men Walker tyckte det var svårt att hitta serier av kvinnliga tecknare att ställa ut, och istället för att anstränga sig lite mer drog han den förbluffande slutsatsen att kvinnor inte har någon humor.

Det var – får vi väl hoppas – tänkt som en drastisk och humoristisk överdrift, men uttalandet hamnade i pressen, och nådde därmed många som inte alls höll med. En av dem var Trina Robbins, som sedan slutet av 60-talet varit verksam som undergroundserieskapare och redaktör, och som var upp över öronen engagerad i en rörelse med gott om kvinnliga serieskapare.

Här någonstans föddes tanken att någon borde skriva om de kvinnliga serieskapare som faktiskt fanns, men om Walkers uttalande väckte tanken, så var det Maurice Horns bok med den lovande titeln »Women in the Comics« som definitivt fick Robbins att bestämma sig. Den visade sig nämligen inte alls vara den fackbok om kvinnor i seriebranschen som titeln verkade utlova. Istället koncentrerade den sig på kvinnan som objekt, och innehöll en samling lösryckta bilder ur olika serier, de flesta föreställande sexiga tjejer i för små kläder.

Trina Robbins insåg att skulle det bli någon bok av den typ hon ville ha, så fick hon skriva den själv.

Det intressanta här är att hon snabbt överträffade sina egna förväntningar. Hon hoppades ursprungligen få ihop hundra namn på kvinnor som jobbat med serier och bygga framställningen kring dem, men när hon väl började gräva hittade hon mångdubbelt fler, kvinnor som de dittills skrivna historieböckerna valt att utelämna. De flesta av dem hade varit såväl duktiga som populära på sin tid, men bortglömda var de – trots att den amerikanska seriehistorien vid den här tiden redan ansågs vara ganska väl kartlagd.

Varför det blivit så här kan man väl ha olika teorier om, men att de flesta böcker om serier är skrivna av män lär väl inte sakna betydelse. Att det skulle röra sig om en medveten mörkläggning har väl ingen påstått, minst av allt Robbins, men att män skriver om sådant som de själva känner till (medan många av de kvinnliga serieskaparna tecknat för kvinnor och barn) hör säkert till de viktigaste orsakerna. Själv för Robbins också ett resonemang om hur kvinnliga tecknare genom hela konsthistorien diskvalificerats på grund av att deras »kvinnliga« teckningsstil skilt sig alltför mycket från den av etablissemanget hyllade »manliga«. Det är heller inget orimligt antagande. Jag har själv mer än en gång sett kvinnliga serietecknare avfärdas som ointressanta i amerikansk referenslitteratur – med motiveringen att de »tecknar som tjejer«.

Hursomhelst, bokprojektet visade sig snabbt så omfattande att Rob-

bins bad redaktören och skribenten Cat Yronwode (som vid den här tiden jobbade på independentserieförlaget Eclipse) om hjälp att organisera. Yronwode bidrog också med sina kunskaper om kvinnliga skribenter, redaktörer och liknande, och slutresultatet blev boken »Women and the Comics«, utgiven på Eclipse 1985.

Att det Robbins och Yronwode åstadkom är ett pionjärverk inser vem som helst som läser den och jämför med tidigare seriehistoriska framställningar. Det är lite som att ta sig fram i ett stycke terräng man trott sig känna väl, fast med en ny karta som pekar ut helt nya vägar och landmärken. En av de mest fascinerande aspekterna är hur boken lyfter fram en dittills osynlig tradition, obruten i stort sett från de kvinnliga tidningstecknarna kring förra sekelskiftet och fram till vår tids alternativserietjejer, en tradition som medvetet eller omedvetet osynliggjorts av de manliga skribenter som före Robbins haft ensamrätt på seriernas historia.

Problemet med boken är att den med Robbins egna ord är »sällsyntare än tänder på en höna«. Eclipses lager förstördes nämligen då en större översvämning lade hela bygden under vatten, och endast en mindre del av upplagan hade då hunnit nå butikerna (själv har jag bara sett det exemplar som står i min bokhylla). Eftersom Eclipse under åren som följde sedan också fick andra problem (förlaget gick sedermera omkull), trycktes boken heller aldrig om.

Det är först när jag läser Robbins presentationer av mainstreamtecknare som Marie Severin och Ramona Fradon som jag inser att flera charmiga serier jag uppskattade som barn faktiskt hade kvinnliga tecknare. Exemplet ur Fradons egendomliga superhjälteserie »Metamorfo«.

Men Robbins är uppenbarligen en envis kvinna, och när hon nu lyckats gräva fram all denna information hade hon inte för avsikt att låta den glömmas bort igen. Snart började hon därför (den här gången utan Yronwode) skriva en ny bok i samma ämne, kallad »A Century of Women Cartoonists«.

Det finns bitar i den nya boken som är ordagrant lyfta ur föregångaren, men skillnaderna mellan böckerna är också stora, dels för att Robbins nu koncentrerade sig på enbart tecknare, dels för att hon nu hunnit gräva ytterligare och kompletterat materialet.

»A Century...« (1993) är således en mer koncis och tillförlitlig framställning. Dessutom är den fortfarande möjlig att få tag på. Förlaget Kitchen Sink Press gick visserligen även det omkull härom året, men en restupplaga av boken har åtminstone fram tills alldeles nyligen funnits tillgänglig via postorder-seriehandlaren Bud Plant.

I mitten av 90-talet hade Robbins på allvar etablerat sig som den amerikanska serieindustrins officiella »kvinnohistoriker«, och när grunden nu var lagd började hon göra medvetna försök att nå ut till nya läsarkategorier med nya böcker, vilka till skillnad från de tidigare inte lade tonvikten på kvinnan som serieskapare.

Den fullständigt dominerande kategorin bland amerikanska serietidningsläsare i dag är naturligtvis superhjälteläsarna, och därför valde Robbins att ägna sin tredje fackbok åt kvinnliga superhjältar (samt smyga in lite seriehistoria i bakgrunden). »The Great Women Superheroes« (1996) är därför kanske den av Robbins böcker som bäst nått ut till den breda basen amerikanska seriefans. Den kommenterar också genrens utveckling, men är annars kanske en affär mest för de superhjälteintresserade.

På ett motsvarande sätt riktar sig även Robbins senaste seriefackbok, »From Girls to Grrrlz« (som till skillnad från föregångarna förresten fortfarande finns i tryck hos förlaget), till en ny målgrupp, fast här har hon helt lämnat serieghettot och talar istället till den breda publik av amerikanska tjejer som vuxit upp med serietidningar. Tyngdpunkten ligger följaktligen på romantik och tonårsserier, men Robbins nöjer sig inte med en nostalgisk genomgång av genrens historia, utan berör även dagens kvinnliga independenttecknare. Och även här ger hon naturligtvis i sina läsare en god portion seriehistoria med kvinnliga förtecken på köpet.

Utöver ovan nämnda titlar – alla läsvärda om man lyckas få tag på dem – har Trina Robbins också skrivit en biografi över Nell Brinkley (en av de tidiga kvinnliga tidningstecknarna hon »upptäckte« under arbetet med sina historieböcker), och några andra böcker. Och så har hon förstås gjort en massa egna serier under årens lopp, och vi planerar att återkomma i *B&B* med en artikel kring *serieskaparen* Trina lite länge fram. ◄

Recenserade verk:

- ► *Trina Robbins och Catherine Yronwode: »Women and the Comics«, Eclipse Books 1985.*
- ► *Trina Robbins: »A Century of Women Cartoonists«, Kitchen Sink Press 1993.*
- ► *Trina Robbins: »The Great Women Superheroes«, Kitchen Sink Press 1996.*
- ► *Trina Robbins: »From Girls to Grrrlz«, Chronicle Books 1999.*

FÖRSTA BILDEN: *Brenda Starr var en av de amerikanska dagstidningarnas mest populära serier. Dess skapare Dale Messick har i litteraturen mer än en gång avfärdats med att hon »tecknar som en tjej«.* ANDRA BILDEN: *Fiction House var ett udda serietidningsförlag som faktiskt publicerade kvinnliga tecknare på lika villkor. Teckningen (från 1945) av Fran Hopper, en av de mest produktiva tjejerna i förlagets tidningar.* TREDJE BILDEN: *Dagens situation, där en hel subkultur kvinnliga tecknare av alla möjliga sorter vuxit fram, måste kännas bra för Trina Robbins. Exemplet ur Carla Speed McNeils förträffliga »Finder«.* FJÄRDE BILDEN: *Wonder Woman var tänkt som flickornas motsvarighet till Stålmannen och Läderlappen. När flickorna blev vuxna blev figuren (åtminstone för en tid) en symbol för amerikansk feminism.*

No co

– et intervju

av **MATTI RIESTO**

Cappelen ville redigere »Amputerte klassikere IV«, så Steffen Kverneland gikk tilbake til miniforlaget No Comprendo Press. Kompromisser er ikke tingen for tegneserieskaperen som kaller seg selv tung på labben når han langer ut etter maktmisbrukere i alskens posisjoner.

Når *TEGN* møter ham er det like før »Amputerte klassikere IV« kommer ut, mens hans versjon av Edgar Alle Poe-novellen »Den svarte katten« snart er ferdig. Raptus-eposet »Golæmæn og Blæra i Bærgen« og oppvekstserien »Slyngelalder« er ferdige når dette leses. Han har brukt friheten godt etter at *Dagbladet* ikke så seg råd til å ha »Amputerte klassikere« fra januar 2001.

TIL HØYRE: *Selvportrett*

NEDE TIL HØYRE: *»Amputerte klasikkere III« ble utgittpå Cappelen. »Amputerte klasikkere IV« kommer ut på No Comprendo etter at Cappelen prøvde å redigere bort enkelte av seriene.*

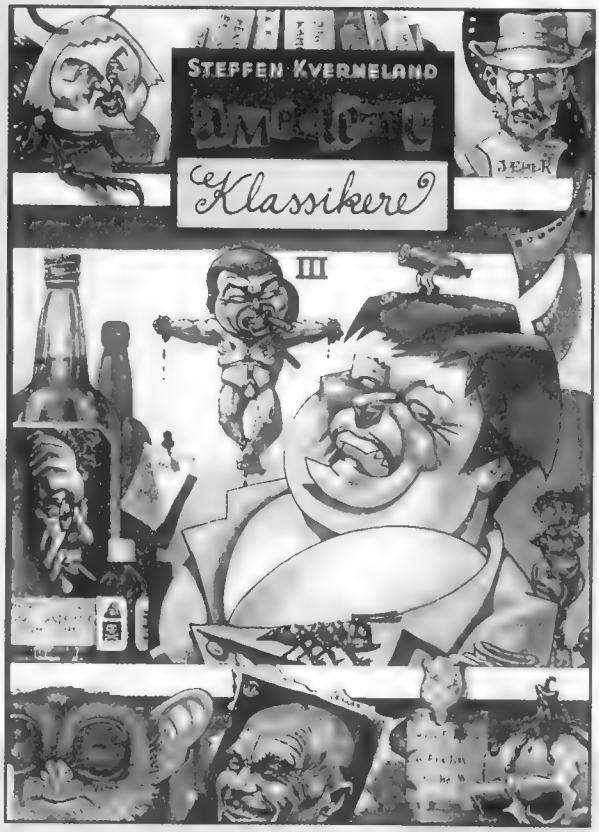

mpromiso!

med Steffen Kverneland

– De hadde dårlig råd, så de kuttet ut søndagssidene mine. Det er aldri kjekt å få sparken, men jeg hadde faktisk tenkt å be om permisjon uansett. Å finne en bok og et utdrag og så tegne det hver eneste uke var mye arbeid, sier Kverneland, som nå har tid til andre prosjekter. Som utgivelsen av »Amputerte klassikere IV«. Boken kommer ut på No Comprendo Press etter at Cappelen prøvde å redigere og sensurere han.

Selv om Cappelens forlagsredaktør Anders Heger ga uttrykk for at han personlig likte alle sidene i »Illustrerte Klassikere IV«, var det ikke alt han syntes passet i en bokutgivelse, sier Kverneland, som brøt kontakten med forlaget der og da.

– Heger ville ta ut en side basert på en Stein Mehren-tekst og en side hvor jeg kødded med flere, deriblant Cappelens egen Erik Fosnes Hansen. Etter en prat med Jan Erik Vold, som kjenner Mehren privat, bestemte jeg meg for å ta ut Mehren-siden. Men at Heger ville *beskytte* Fosnes Hansen, til og med uten å ha snakket med ham, ble for mye. Den siden er nå med. Redigeringsforsøkene gjorde det meningsløst for meg å være på Cappelen. Poenget er jo at de amputerte klassikerne skal være over streken. Alle seriene var allerede trykket i avisen, så det overrasket meg at et skjønnlitterært forlag har snevrere grenser enn en dagsavis.

TIL VENSTRE: *Steffen Kverneland foto: Matti Riesto*

OVERSATTE POE

»Amputerte Klassikere IV« inneholder søndagssidene fra de to siste årene i *Dagbladet*. Blant dem som amputeres er Aksel Sandemose, Knut Hamsun, Ingvar Ambjørnsen, Tore Renberg og Erik Solheim. Til sammen dreier det seg om nesten hundre sider, med etterord av Are Kalvø. Kverneland mener ensiderne tjener på å bli presentert samlet.

– Enkelte av seriene er føljetonger som man nå endelig kan få lese i ett. Andre sider støtter opp om hverandre når man får se dem i sammenheng. Det er nesten så jeg er fristet til å bruke moteordet »synergi«, smiler han.

Kverneland har også laget en 32-siders tegneserieutgave av Edgar Allan Poes »Den svarte katten«, en novelle han har hatt lyst til tegne side han var 14–15 år. Han betegner den som visuell og kontant, og dermed et passende mål for hans tegninger. Og denne gang er det ikke snakk om å »amputere«.

Poe har hatt en høy stjerne hos meg siden guttedagene, uten at jeg har vokst fra ham siden. Han har mer å by på enn ytre skrekk. En slags humor finnes hos han, men den er kullsvart

– Dette er ikke raljering, jeg følger Poe strengt, nærmest forholdet en til en. Det er spennende ikke å gjemme seg bak humor og ironi for en gang skyld. Poe har hatt en høy stjerne hos meg siden guttedagene, uten at jeg har vokst fra ham siden. Han har mer å by på enn ytre skrekk. En slags humor finnes hos han, men den er kullsvart, sier Kverneland, og forklarer Poe-formelen:

– De fleste av Poes noveller er tvetydige, men enkelte mister en dimensjon når de blir tegnet. I »Den svarte katten« ligger noe i spenningen i om det er en heksekatt, eller

TIL VENSTRE: *En tegnet utgave av Edgar Allen Poes »Den svarte katten« er Kvernelands nyeste utgivelse.*

OPPE TIL VENSTRE: *Et utkast til en side i »Den svarte katten«.*

OPPE TIL HØYRE: *Samlingen »Garborg & Co«.*

om hovedpersonen lider av vrangforestillinger på grunn av sitt alkoholforbruk, slik jeg tror. Der er typisk for Poe: han har en fot i hver leir, selv om det meste han skriver kan forklarer rasjonelt. Som regel er løsningen at fortelleren er irrasjonell. Men min versjon kan leses på begge måter uten at tegningene gir svar. Ni av ti Poe-noveller starter med en mann som har gjort noe sinnssykt. Så insisterer han på at han ikke er gal, og begrunner dette med å fortelle om det syke han har gjort, og velte seg i groteske detaljer og »innmari gufne« ting. Jeg har lenge hatt lyst til å lage noe saftig, realistisk, dystert og makabert med en Poe-tekst. Det vrimler av stygge, skumle typer som er moro å tegne, og jeg kan boltre meg med lys og skygge-effektere.

Gir dette grunnlag for en utenlandssatsing?

– Vi får se. Forleggeren sa i hvert fall at vi kunne sende et eksemplar til Drawn & Quarterly og Fantagraphics. Oversettelse til engelsk blir i hvert fall ikke noe problem.

TIL HØYRE: *Historien »G« er en av de ikke tidligere utgitte seriene i »Garborg & Co«.*

ANARKISTEN GARBORG

I vår kom også Kverneland-tegneserien »Garborg & Co« hvor den jubilerende åndshøvdingen skildres som en festens og humorens mann.

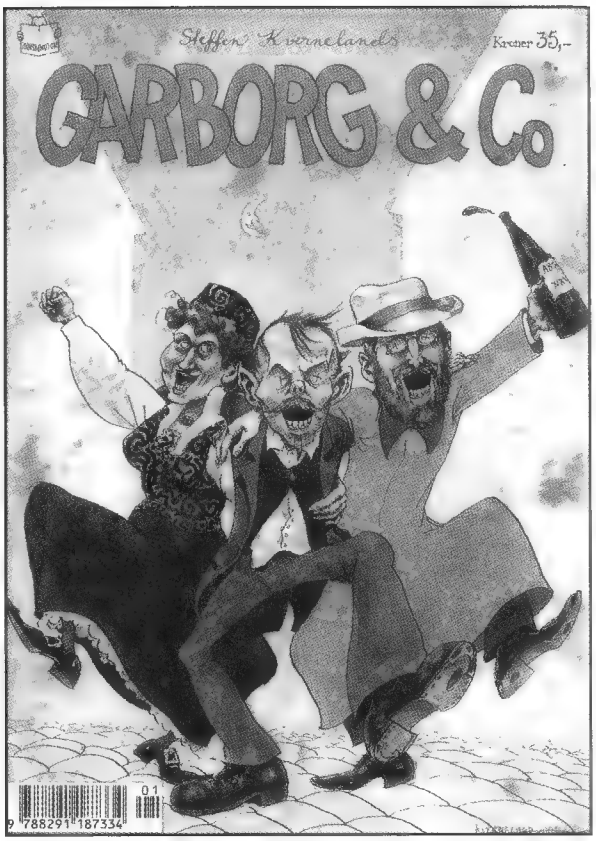

– Den siden av Garborg interesserte meg mest, og passet best som tegneserie. Jeg synes Garborg har et litt urettferdig image som en religiøs og nasjonal grubler og vidløftig Haugtussa-poet. Mannen var anarkist og bohem også, sier Kverneland, som gjerne vender tilbake til Garborg en gang.

– Hos ham er det mye å hente. Kanskje skal jeg lage »Trætte mænd« når jeg blir gammel? Jeg har ikke lest så mye Garborg, men jeg har likt det jeg har lest. »Garborg & Co« fikk faktisk gode kritikker også, det er jo hyggelig. Jeg skjønner heller ikke de som sier at de stiller seg likegyldige til kritikere, selvfølgelig er jeg opptatt av hva folk mener om det jeg lager.

»›Garborg & Co‹ fikk faktisk gode kritikker også, det er jo hyggelig. Jeg skjønner heller ikke de som sier at de stiller seg likegyldige til kritikere, selvfølgelig er jeg opptatt av hva folk mener om det jeg lager.«

Med tid og stunder vil Kverneland også fullføre en »amputasjon« av Hans Jægers oppvekstskildring »Fra Christianiabohemen«.

– Jæger var født sexfiksert, tenkte bare på kvinnekjønn nesten fra fødselen av. Jeg tar for meg livet hans opp til studenttiden, sier Kverneland, men legger til at dette er boken lest med hans nåtidsblikk.

– Boken er i utgangspunktet alvorlig ment, men for meg blir det morsomt. Det er nok litt urettferdig overfor Jæger, for boken var et seksualpolitisk innlegg i sin tid. Men lest med dagens øyne sparkes det inn mange åpne dører. Jeg tror det kan bli bra!

Kverneland er i gang med flere serier, blant dem flere episoder fra sin egen »Slyngelalder« (den mest dekkende tittel han fant) samt fortellingen »Golæmæn og Blæra i Bærgen«, om hans relativt fuktige helg under sist års Raptus-festival i Bergen. I begge tilfeller er virkelige hendelser karikert til å bli sprelsk tegneseriehumor. I motsetning til en de mange »auteurer« blant norske tegneserieskapere, trives Kverneland like godt med å tegne tekster som i utgangspunktet ikke er hans egne.

– Jeg liker å variere mellom å tegne andres og egne tekster. Å skrive manus kan være jævlig gøy, men jeg gjør det bare når jeg har noe å fortelle. Det nytter ikke å presse noe fram, og det finnes mye bra jeg vil tegne også.

Hva vil du fortelle?

– Jeg skriver ting jeg tror kan bli morsomt, historier jeg tror jeg ville likt å lese selv. I *Fidus* mente de

OPPE TIL VENSTRE: *I Kvernelands versjon er Arne Garborg ingen fjern åndshøvding, men en sprell levende anarkist og bohem.*

OPPE TIL HØYRE: *Kortversonen av Garborgs liv ifølge Steffen Kverneland.*

FØRSTE TIL HØYRE: *Rotta Rolf fra norsk MAD.*

ANDRE TIL HØYRE: *»Golæmæn & Blæra Go Prague!« får snart en oppfølger med handlingen lagt til Bergen.*

»Jeg tror jeg var 16 første gang jeg hadde en side på trykk. Fy faen, det var stas! Jeg bodde hjemme, gikk i 9. klasse og plutselig fikk jeg 800 kroner rett i lomma. Det var mange penger rundt 1980.«

at »Golæmæn og blæra i Bærgen« ble for internt, men jeg hevder at så lenge du gjør det på rett måte, blir det inkluderende. Er det ikke merkelig: Forteller du om kreft, er det liksom for alle, men forteller du om noen som har det morsomt, er det liksom internt. Hovedpersonene i »Golæmæn..« er basert på virkeligheten, og så spisset. Det gjør dem uforutsigbare og troverdige. De er bedre enn jeg hadde kunnet dikte dem.

AVANTGARDE

Men Kverneland har tegnet mest til andres tekster. I »Amputerte klassikere« gir han tegninger tekstbrokker fra litteraturen en helt annen mening. Konseptet utviklet han i perioden hvor han var opptatt av forfatteren William Burroughs (bl.a. »Naked Lunch«) såkalte Cut up-teknikk, en slags klipp og limmetode, eller språklig sampling om du vil.

– Cut up-greiene fascinerte meg veldig noen år da jeg var tenåring. Jeg lagde tegneserier etter den filosofien. Det var helt avantgarde og jævlig åndssnobberi, typisk ungdomsgreier. Men formeksperimentene munnet ut i en retning da jeg begynte å klippe litt fra hele romaner, og tegne litt til.

TIL HØYRE: *Sigbjørn Obstfelders »Jeg ser« i Kvernelands strek.*

Leser du mange bøker?

– Nei, en del. Litt. Mest norsk. Jeg holder alltid på med en bok, liksom. Men ikke noe mer.

På tegneseriesiden startet Kverneland med å lese *Tempo, Supermann, Blueberry* og *Lynvingen*. De fikk ham til å forstå hva han skulle bli, som han sier.

– Da jeg ble fjortis, var det *Heavy Metal, Epic* og *Comix* som gjaldt. Og *KOnK*, som var det første bladet jeg var på trykk i. *KOnK* var viktig for min generasjon tegnere, inkludert Jason og Lars Elling. Jeg tror jeg var 16 første gang jeg hadde en side på trykk. Fy faen, det var stas! Jeg bodde hjemme, gikk i 9. klasse og plutselig fikk jeg 800 kroner rett i lomma. Det var mange penger rundt 1980. Jeg blir aldri blasert når det gjelder å komme på trykk. For meg er det som ecstacy. Eller som sex: du husker best den første gangen, men det er alltid gøy for det.

Var det slike raske penger som gjorde at du aldri fikk tok noen formell utdannelse etter gymnaset?

– Vel, jeg startet jo så vidt på filosofistudiet. Foreldrene mine var opptatt av at jeg skulle ha noe å falle tilbake på hvis det ikke gikk bra med tegningen, og så valgte jeg filosofi! Etter 14. dager sluttet jeg å følge forelesningene, men jeg brukte i hvert fall studielånet på å finansiere selvstudier i tegning.

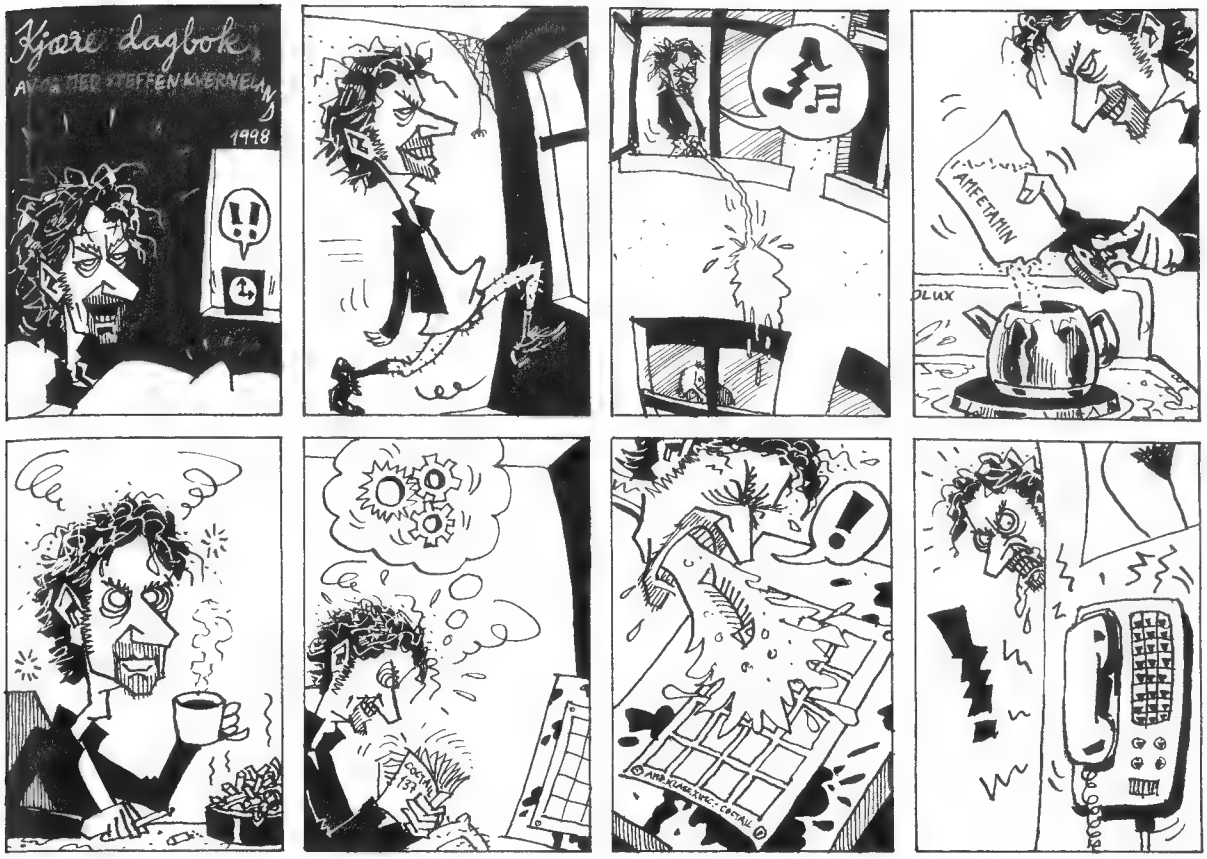

TIL VENSTRE: *I serien »Kjære dagbok« fra Fidus får vi et innblikk i amputeringsprosessen.*

ONKEL OG KIRBY

Men bare selvstudier er ikke nok, mener Kverneland. Hans veileder i de unge årene som tegner ble hans onkel Karl Anton »Kalle« Østensjø. Østensjø hadde studert i Bergen og København, og var en anerkjent kunstmaler, ikke minst på Vestlandet. I Haugesundsområdet var han i tillegg like kjent som fast ansatt avistegner i Haugesunds avis i en årrekke. En krass en?

– Nei, det var lite politikk og satire der, snarere miljøer; folk på gaten og småbyliv. De gangene han måtte tegne noe til redaktørens kommentarer, tegnet han smått og halvhjertet. Nei, han var nok mer kunstmaler som trivdes best med akvareller og landskap. Han likte det vakre og idylliske, det franske. Jeg var mer tysk og ekspressiv. Men uansett hadde han evnen til å fortelle meg hva som var bra av det jeg lagde. Alle som skal lære å tegne bør kjenne en fagmann. Han kunne fortelle når jeg jukset, vred meg unna og tok snarveier. Du lærer mest av å tegne det som er vanskelig.

I tillegg til gamle Østensjø lærte Kverneland også av form og farge-faget på gymnaset, brevkurs og bøker. Han nevner blant annet »How to draw comics the Marvel Way«.

– Den var bra. Litt Jack Kirby og Frank Miller henger igjen ennå. Miller har en fantastisk måte å bruke mediet på, ikke minst i Sin City-serien. Han bruker den plassen han vil ha og smeller til med helsider når det trengs. Du kan si hva du vil om historiene i »Sin City«, men det grafiske har dannet skole blant serietegnere.

Absolutt, og »300« er ikke verst, den heller.

– Ja, den var bra, mye testosteron der! Det er litt befriende. Helte- og superserier fungerer ikke hvis de blir for politisk korrekte. »The Dark Knight Returns« var stor, men jeg setter Bill Sienkiewicz enda høyere enn Miller som tegner.

TIL VENSTRE: *Angst og Beven var to figurer Kverneland gjorde for skrekkbladet ved samme navn.*

FØRSTE OG ANDRE TIL HØYRE: *»De knyttede never« var basert på en roman av Øvre Richter Frich og innbragte Kverneland Sproing-prisen i 1994.*

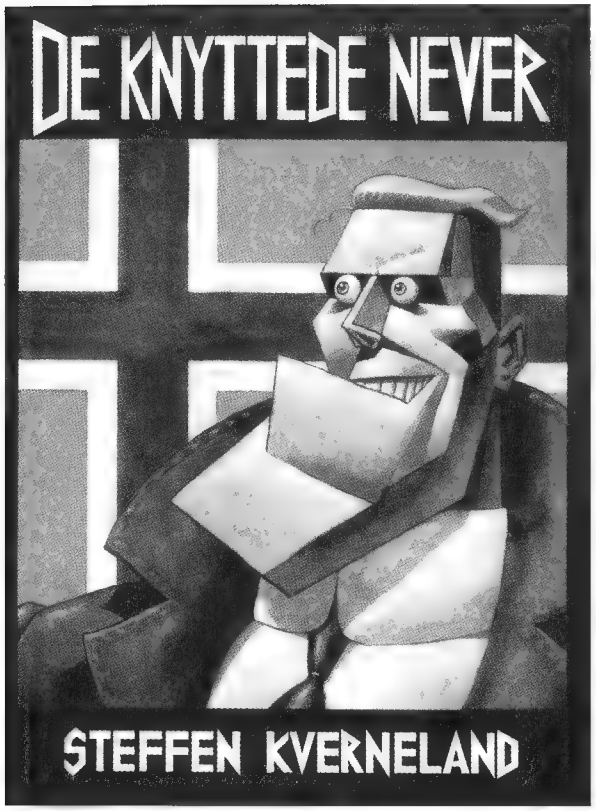

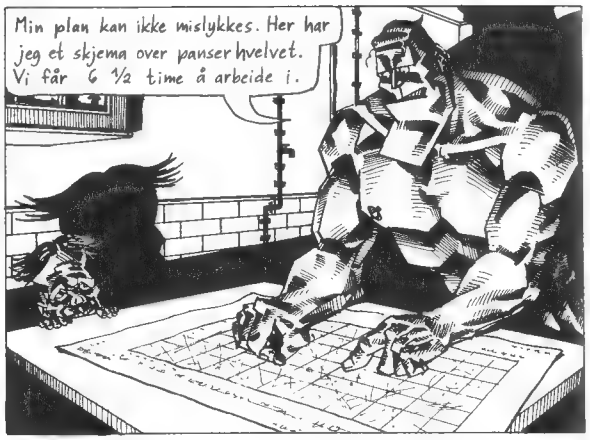

»Jeg har vært i Bergen hver gang, men ofte har jeg vært mest opptatt av samvær med kolleger. Festivalen er en fulltreffer, rett og slett.«

Sienkiewicz var epokegjørende for meg. Han har ingen grenser, tar den bare helt ut i tegningene.

Grenser, ja. *Dagbladet* skrev i en liten sak om »Garborg & Co« at Kverneland »som ellers, gjør små anstrengelser for å holde seg innenfor anstendighetens ramme«. Hvilke grenser har han selv?

– Det varierer fra sak til sak. For noen uker siden skulle jeg tegne noe til en kommentar om Orderud-rettsaken. For første gang kom jeg ikke på noe å tegne, og jeg ba dem bruke et bilde av gården i stedet. Det ville bli skumlere og passe bedre. Det hadde ikke med anstendighet å gjøre, men at teksten var for seriøs til å passe til min stil. Litt smak har jeg. Det finnes ingenting jeg ikke vil tegne, men konteksten passet ikke. Grensene går ikke ved det erigerte eller slikt. Da vi skulle gi ut »Amputerte klassikere IV« ville ikke Stein Mehren at siden med hans tekst skulle være med. Cappelen holdt med ham, mens jeg ville trykke den og kanskje gjøre litt ut av det i mediene under lanseringen. Så fikk jeg høre at han er inne i en psykisk tung periode for tiden, og jeg tenkte på hva som kunne skje om vi utsatte han for et slikt press. Der gikk i hvert fall grensa for meg, og vi lot Mehren være.

TIL HØYRE: *Herbjørg Wassmo ønsket ikke at Kverneland skulle publisere sin Amputerte klassiker hvor hennes tekst var illustrert av tegninger fra småpikebladet »Tuppen«.*

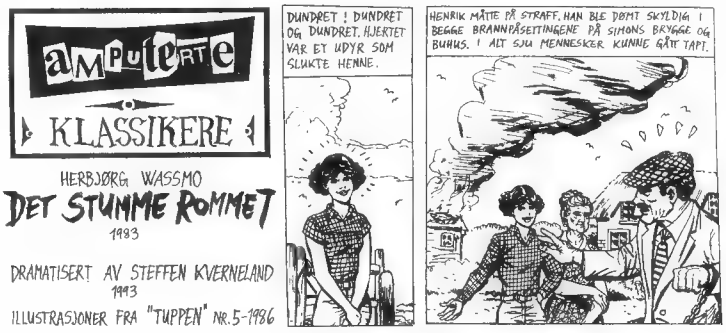

VALGTE SERIENE

Før tegneseriene og illustrasjonsoppdragene tok ham helt, rakk Kverneland å bli rost for sine tegninger. Han har stilt ut både på Vestlandsutstillingen og Høstutstillingen. Etter eget utsagn solgte han bra, ikke minst i dannede hjem i Haugesund henger det ofte en ekte Kverneland. Men tegneserier og avistegninger appellerte etter hvert mest.

– Tegning for avis og tegneserie ga penger, var gøy og det var lov å være flink, i betydningen at jeg nok var for figurativ og teknisk dyktig for de »rette« kunstmiljøene. Humor var liksom forbudt og det hele ble for snevert, lukket og klamt. Kunstmiljøet er nok noe friere i dag, men fremdeles finnes det noe som er mer »riktig« enn annet. For tiden skal man visst helst drive med foto/video og blande ulike kunstarter. Avis var i alle fall mye kjekkere. Du fikk respons samme dag, tusenvis av lesere og kommuniserte med flere. Jeg har forresten fått en del utstillingshenvendelser de siste årene. Det må være en *Dagbladet*-effekt.

Det leder samtalen naturlig over til spørsmålet om hvor Kverneland plasserer seg selv. Er han den rølpete tegneserietegneren som sparker i alle retninger, eller er han blitt en del av litteratur-Norge/bildegallerienes verden, sagt på en annen måte: er du høy- eller lavkultur, herr Kverneland?

– Vettafaen. Harkjepeiling. Det interesserer ikke. Jeg har ikke gjort så mye med tanke på flotte kretser. Men Nasjonalgalleriet har nå en gang kjøpt meg inn og jeg inviteres til å stille ut på gallerier, så jeg får vel si jeg står med en fot i hver leir. Det blir som med Tv-kvelden: for meg er det ingen konflikt i å kose meg med »Stargate«, science fiction-serien på TV3 eller å se en program om min favorittkunstner på NRK2.

TIL VENSTRE:
Kverneland har vært utstilt både i Haugesund Kunstforening, Vestlands-utstillingen og Høstutstillingen.

Men hvem er leserne dine?

– Jeg har alltid trodd at det var folk som lignet på meg, som leser litt og er glade i tegneserier. Men etter hvert har jeg oppdaget at jeg får mange »strøstemmer« også, både 60- og 70-åringer og fjortiser. En gammel tante i Haugesund syntes det var kjempefestlig da jeg hadde tegnet Lars Sponheim med en bitte liten tiss. Det er stas.

SAVNER INNKJØPSORDNING

Stas var det også da Kverneland ble tildelt Sproing-prisen for »De knyttede never« i 1994. Han mener å ha hørt at han har vært nominert noen ganger siden også...

– Når selv de nominerte ikke vet at de er med, kan du lure på hvor intern prisen er. Men det er kjekt at den finnes, og skaper oppmerksomhet om norske serier. Men det hadde også vært gøy med en pris som ble delt ut av en fagjury. Dagens avstemningssystem er jo utrolig folkelig. Hvis det hadde vært en musikkpris ville D.D.E. vunnet hver gang, for å si det sånn. En slik pris hadde ikke trengt å fortrenge Sproing-prisen. Enkelte forfattere og malere vil ikke ha noen prisutdelinger, fordi det blir feil med kunstmesterskap. Men alle vet jo at det er en smakssak uansett.

Og Raptusfestivalen?

– Den betyr mye for medieinteressen og en god del for rekrutteringen. Jeg har vært i Bergen hver gang, men ofte har jeg vært mest opptatt av samvær med kolleger. Festivalen er en fulltreffer, rett og slett.

De siste ti årene er blitt kalt en gullalder for norske tegneserier, noe Kverneland er enig i. Han mener at Kulturrådets forbedrede støtteordning for tegneserietegnere på 90-tallet ikke kan overvurderes i den sammenheng.

– Men det burde vært en innkjøpsordning til bibliotekene, slik det finnes for andre bøker. De kjøper så mye drit, kan de ikke kjøpe vårt òg? De tegneseriene du finner på bibliotekene, er kjøpt inn på ansattes eget initiativ, slik noen av dem også velger å ta inn Margit Sandemo. Det hadde vært helt andre boller om også tegneseriene hadde hatt en innkjøpsordning.

TIL VENSTRE:
Selvportret

OK, men hvordan vurderer du dine norske kolleger?

– Nivået er generelt høyt, selv om ikke alt er like bra. Christopher *[Nielsen, red.anm.]*, Lars Fiske og Karine Haaland er dyktige. Frode Øverli holder også en høy standard. Lise er bra, selv om jeg synes tegningen hennes fremdeles er litt ujevn. Jason er ikke alltid like interessant, men han er fantastisk når han slår til.

Og utenlandske serier?

– Stort sett går det i de amerikanske; Daniel Clowes, Peter Bagge, Charles Burns, Richard Sala. Clowes og Burns har forresten blitt litt for realistiske i det siste. Jeg savner humoren og ironien i det, historiene bærer ikke helt. Noen ganger plukker jeg med meg noen danske utgivelser fra det fransk-belgiske miljøet, som Enki Bilal og slikt, men jeg får ikke det samme kicket av det lenger. Men jeg leste Lewis Trondheim i en engelsk oversettelse, og den likte jeg.

KUNSTBØKER OG MUSIKK

En vanlig jobbdag for Kverneland begynner et sted mellom ni og elleve. Så sitter han og tegner utover dagen, i det lille arbeidsrommet i leiligheten han deler med samboeren på Grünerløkka. Arbeidsrommet er ikke stort, men stort nok. I hyllene står mengder av tegneserier og bøker, mange av dem kunstbøker.

TIL HØYRE: *Steffen Kvernelands amputasjon av Carl Barks »Kalkunlotteriet«*

– Det skjer overraskende ofte at noe fra mine eller samboerens bøker i arbeidsrommet havner i seriene. Jeg bor ikke langt fra biblioteket, likevel går jeg sjelden ut av leiligheten for å hente opplysninger eller inspirasjon. Å jobbe alene er mest riktig for meg. Jeg er for sosialt anlagt til å dele arbeidslokaler med andre. Noen ganger hører jeg musikk, men det går ikke når jeg skal tegne noe fra grunnen av, kun til rutineoppgaver.

Kan musikkinspirasjonen ses i tegneseriene dine?

– Ikke direkte. Jeg har ikke lagd noe om musikk. Men kanskje kan du si at tegneseriene mine er i samme ånd som den rå støyen og det lydbildet du finner hos favoritter som Kraftwerk og Sonic Youth. Ellers går det i alt mulig: Tom Waits, Beastie Boys og mye annet.

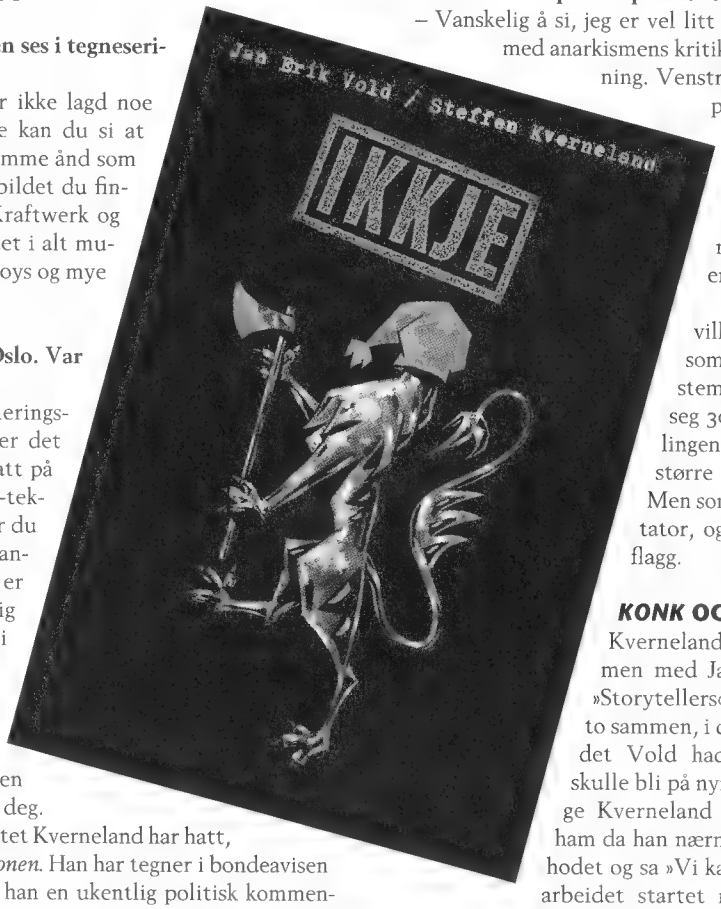

TIL HØYRE: *»Ikkje« kom ut i 1997 og var et samarbeidsprosjekt mellom Kverneland og Jan Erik Vold.*

Du har valgt å jobbe i Oslo. Var det en nødvendighet?

– Ja, i hvert fall i etableringsfasen. I lokalavisene sitter det som regel én tegner, ansatt på livstid. Med ny skanner-teknologi og internett rekker du deadline uansett hvor i landet du jobber. Men det er noe med å være synlig også. Kontaktnettet her i byen er viktig. Folk er sløve og glemmer deg fort. Å treffe en redaktør på en uterestaurant kan utgjøre forskjellen som gjør at jobben går til deg.

Det lengste engasjementet Kverneland har hatt, er det han ennå har i *Nationen*. Han har tegner i bondeavisen siden 1991. Lenge tegnet han en ukentlig politisk kommentar. De siste årene har han gått over til å illustrere ulike kommentarartikler.

– *Nationen*-jobbingen er ikke så veldig omfattende, men et greit fast ritual. Det er mindre arbeid med det nå som jeg ikke trenger å tenke ut emnet selv hver gang. Men det er ikke alltid jeg får tatt ut det beste i meg selv der. I det siste har jeg tegnet til en del kåseri-aktige greier, og jeg passer nok bedre til det krast politiske.

Kvernelands analyse er sannsynligvis riktig. Han evner som få andre å uttrykke bitende satire og krasse budskap i tegnings form. Men hvem er det egentlig han vil sparke til?

– Jeg er ute etter alle former for maktmisbruk, som er et vidt begrep hos meg. Som person er jeg blid, men når jeg tegner får jeg noe ut. Politikere er alltid strenge, men urettferdige.

Hvor står du selv på den politiske skala?

– Vanskelig å si, jeg er vel litt hinsides den. Jeg er enig med anarkismens kritikk, uten å tro på dens løsning. Venstresiden har det med å bli puritansk og slå seg sammen med de mest konservative når det gjelder sex og slikt. Kommunister er autoritære. Har ikke helt troen på det prosjektet.

Kverneland medgir motvillig å ha stemt på partiet som de fleste kunstnere stemmer på. Da Frp nærmet seg 30 prosent på meningsmålingene stemte han på det litt større partiet på samme side. Men som tegner er han kommentator, og han vil helst ikke tone flagg.

KONK OG VOLD

Kverneland har utgitt to bøker sammen med Jan Erik Vold: »Ikkje« og »Storytellers«. Førstnevnte lagde de to sammen, i den andre illustrerte han det Vold hadde skrevet. At »Ikkje« skulle bli på nynorsk var Volds idé. Ifølge Kverneland satt Vold hjemme hos ham da han nærmest fikk ei lyspære over hodet og sa »Vi kaller den for ikkje«. Samarbeidet startet med at Vold oppdaget Kverneland, og sendt ham et rosende postkort. Et halvt år senere ringte poeten hjem til tegneserietegneren.

– Først trodde jeg det var en kompis som kødda med meg! Jeg skulle akkurat til å si at han overdrev, at Vold ikke snakket såååå spesielt, da jeg forsto at det var mannen selv. Selv var jeg fan av Vold i tenårene. Hans dikt var de eneste jeg leste med glede. Jeg leste dem som absurde vitser, noe de til dels også var. *KOnK* og Jan Erik Vold var to sider av samme sak for meg.

»Det er noe mystisk med tegneserier, noe jeg ikke kan forklare. Når du tegner til en tekst, skjer det noe, noen ›tegneserieregler‹ får det til å skje noe rart.«

Og så ble det samarbeid.

– Ja. Ser du på Vold gjennom årene, så er det ikke så rart at han ville gjøre noe som det. Han har alltid vært opptatt av det unge og hippe. Når han er politisk i diktene sine, er han tung på labben, krass og konkret. Selv kaller han det konkret poesi. Det passer til meg, jeg liker også det konkrete.

Konkrete planer om videre samarbeid har de to ikke, men Kverneland ser heller ikke bort fra det. Det finnes alltid noe spennende å lage tegneserie av. Hva er det med tegneseriene? Kverneland vet ikke helt, men han liker det.

– Det er noe mystisk med tegneserier, noe jeg ikke kan forklare. Når du tegner til en tekst, skjer det noe, noen »tegneserieregler« får det til å skje noe rart. Det gjelder ikke bare »Amputerte klassikere«, men alle serier. Det blir noe annet enn å fortelle på andre måter. Tegneserier ser nesten ut til å ha noe innebygget komisk i seg, selv om det finnes mange umorsomme humorserier også. Bruksmåtene er jo uendelige; hel- og halvdokumentar, skjønnlitteratur og mye annet. Ikke et vondt ord om de populære avisseriene, men de representerer jo bare en liten flik av det mediet kan brukes til. Det blir som om korte reklamejingler på radio skulle representere all musikk.

► P.S: Anders Heger i Cappelen ønsket ikke å kommentere Kvernelands framstilling om hvorfor samarbeidet mellom forlaget og Kverneland tok slutt.

TIL VENSTRE: *Steffen Kvernelands »amputering« av »Ein modig maur« av Tarjei Vesaas er en av seriene som Dagbladet trykket.*

Fakta – Steffen Kverneland

Steffen Kverneland, tegneserieskaper og illustratør. Født 14.01.63 i Haugesund, bosatt i Oslo siden 1987, tegner ukentlig i *Nationen*, og fra august 1997 til desember 2000 en »Amputert klassiker« i *Dagbladet* hver uke. Er også medredaktør og bidragsyter i tegneserieblad et *Fidus*.

NORSKE UTGIVELSER I UTVALG

► »Peer Grynt« i *Konk* 1980,
► »Karsten Zarathustra« i *Brage* 1982,
► »Reinert« i Beat 1987,
► »Rotta Rolf « – »Ynglinge Saga« – »Trikkekontrolløren« etc. for *Norsk Mad* i 1989–91.
► »De knyttede never« (Tegn A/L Bum 1993)
► »Amputerte klassikere« (No Comprendo Press 1994)
► »Slik har de det der & den store hattefesten« (Spartacus 1995)
► »Et spill mellom fire« (No Comprendo Press 1995)
► »Amputerte klassikere II« (No Comprendo Press 1996)
► »Ikkje« (1997) m/Jan Erik Vold
► »Amputerte klassikere III« (J.W Cappelens Forlag 1999)
► »Garborg & co.« (No Comprendo Press 2001)
► »Amputerte klassikere IV« (No Comprendo Press 2001)

SVENSKE UTGIVELSER

► »Hon var svart som natten...« – »En berättelse om kärlek« i *B&B* 3-4/95
► »Amputerade klassiker – Hamsuns liv i bilder« i *B&B* 3/00

TIL VENSTRE: *»Reinert« var en serie Kverneland gjorde for rockebladet Beat.*

AVIGSERIER

Amatörserier granskas och bedöms • Skicka fanzin till Ulf Österström • Larmgatan 10 • 392 32 Kalmar

Vi börjar med de nya. Berit och Rebecka skriver i ledaren till sitt debutfanzin ***Avhuggna foten*** att »allt är jättebra för vi har aldrig gjort något dåligt«, vilket ju är en lovande attityd om man har täckning för den. Fast här bör det nog läsas ironiskt, för *Avhuggna foten* består främst av smått absurda och surrealistiska humorserier av det amatörmässiga och primitiva slaget. De förmodligen ganska unga skaparna verkar i alla fall ha haft roligt när de gjort serierna, liksom ett gott självförtroende, och det räcker långt för ett debutfanzin. Nästa steg blir att se till att eventuella läsare får ut något av det också.

Höjdpunkten i Nasses Necrozin nr 7 är Henrik Sahlströms »fotoalbum« »Semester i helvetet«

Efter sju nummer av *Stake*, varav jag endast läst nummer 1 och 7 (eftersom utgivaren slutade skicka in tidningen sedan jag sågat debuten), har Sandro Müntzing nu dragit igång nya tidningen ***Sandros utlämning***. Debutnumret innehåller ett antal korta serier på teman som olycklig kärlek, apati och prestationsångest. Det är mestadels självbiografiska grubblerier à la Henrik Bromander, apatiskt och slarvigt gjorda, utan känsla eller finess vare sig text- eller bildmässigt. Det är synd, eftersom man i andra fanzinsammanhang kunnat skönja potential till betydligt bättre saker. Förslaget till ett samarbete mellan Bromander och Müntzing som jag gav i *B&B* 1/01 framstår efter att ha läst *Sandros utlämning* som allt mer intressant.

En annan tidning som också kommit med sju nummer, men som (ännu?) inte bojkottat spalten är ***Nasses Necrozin***. I nya numret är det i första hand superhjälteparodier och »roliga« ensidor som gäller, och så förstås den obligatoriska sci-fi-serien på engelska. Henrik Sahlström tecknar som en gud och hans smålustiga serie om titelfiguren framstår i sällskap med det övriga materialet (vilket pendlar mellan mediokert och uselt) som ett mästerverk. *Nasses Necrozin* 7 har för övrigt ett tjusigt fyrfärgsomslag.

»Shock after shock after shock. Pust... Ja, bedöm själv.« Gammaldags julstämning i Gylf nr 2.

David Liljemark kör på med sitt etablerade tema »pedofilvarianter av folkkära kulturyttringar« i ***Gylf*** 2 (ettan kom för en 12-13 år sedan, vill jag minnas). Nu är det julmotiv av Curt Nyström som dras ned i smutsen/förbättras genom att förses med pratbubblor med skabröst innehåll. Utgivaren Fredrik Jonsson skriver att »*Gylf* kan som vanligt ej köpas för pengar, utan ges bort till de som anses värdiga«, vilket får en att undra varför han har skickat in den till avigseriespalten.

I ***Helltruck Magazine*** 2 levererar Johannes Streith ytterligare en dos klassiskt uppbyggda skräckserier med *twist ends*. Den här gången möts vi av människoätande kopiatorer, en hjälm som förvandlar sina bärare till mördande psykopater, samt ondskefulla insekter. Serierna är kompetent utförda och småcharmiga i sin traditionella stil, men nackdelen med stilen är dess begränsningar. När nu Johannes visat att han behärskar skräckgenren, är det kanske dags att se sig om efter nya stilar och utrycksätt att blanda och leka med, för att förnya genren istället för att enbart förvalta den.

Daniel Tjernberg är en mycket produktiv herre. Två nya nummer av ***Dynamit*** har han fått ihop under en kort tid, och ännu ett lär vara på gång. Denna produktionstakt innebär att tecknandet går lite väl snabbt ibland. I övrigt är är en parodi på TV-programmet »Gladiatorerna« och några mindre lyckade gästspel av andra tecknare det enda som hindrar mig från att oreserverat rekommendera dessa typiska, förvisso ännu ganska lättviktiga, skämtserier av fanzin/tidig *MegaPyton*-karaktär till genrefans.

Från Malmö och Kvarnby folkhögskola har jag fått 156 sidor serietecknarskola i form av tre nya nummer av elevtidningen ***Kan någon förklara***. Som tidigare finns här en hel del intressant läsning; en del mindre lyckade saker, men även lovande material av till exempel Katarina Bågenholm (som tecknar stilrent och har originella infallsvinklar) och Eva Björkstrand (som blandar ett socialt patos med genomtänkta och annorlunda formidéer).

Nämnas bör även Ingela Lönnbergs burleska humor och grovkorni-

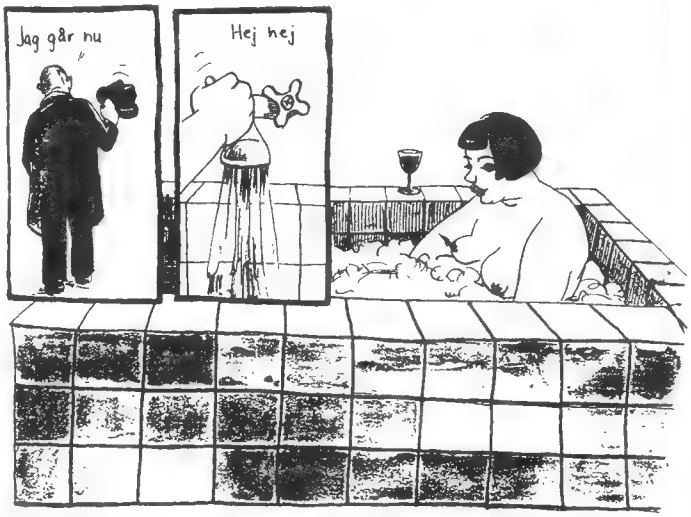

Ingela Lönnberg är en av många talangfulla skapare från Serietecknarskolan i Malmö som presenteras i antologin Kan någon förklara.

En laddad bild från Johannes Streiths serie »Begravd i arbete« i Helltruck Magazine nr 2.

ga bilder, Daniel Novakovics surrealistiska drömskildringar, Coco Moodysson samt Lena Thoft-Sjöström, vars serier inte tilltalar mig personligen, men som har talang för det hon gör och säkert kommer att bli publicerad rätt snart.

Fyra killar på Kvarnby har även dragit igång »solotidningen« ***C'est Bon***, som av någon anledning är på engelska. Merparten av innehållet beskrivs lättast som pretentiöst, för att inte säga pekoralt, vilket engelskan tyvärr förstärker. Oskar Aspman och Mattias Elftorp är båda styva tecknare, men alldeles för introverta och intetsägande på manussidan, och Jacob Kindstedt har långt kvar vad gäller både berättande och tecknande. Den ende som kommer undan med hedern i behåll är Daniel Novakovic, som måste vara den mest drivne tecknare som kommit fram i serieskoleväg, och i seriefandom överhuvudtaget, på mycket länge. Han verkar även ha en del att säga med sina serier. Dock hade dialogen i den smått lysande »Sweet Misanthropy« troligtvis varit ännu skarpare om han gett fan i att översätta den till engelska.

Styva teckningar och engelsk dialog finner man i Daniel Novakovics bidrag till C'est Bon nr 1.

Tinet Elmgren är tillbaka med ett maffigt nummer av ***Tunguska***, 72 sidor tjockt och innehållande tre serier, varav den första är ett 40 sidor långt kapitel av följetongen »Drivgods«, som gjordes för över fem år sedan. Vi får hoppas att en fortsättning är på gång, för annars förstår jag inte meningen med att publicera den. Serien är en utdragen episk äventyrsserie med fantastiska inslag och drag av både sjörövarskröna och manga. Ur objektiv synvinkel är serien ett mycket ambitiöst och gediget verk som säkert skulle kunna tilltala många fans av ovannämnda genrer om de läste fanzin. Mig ger den inget, men så är jag nog tio år äldre än den idealiska målgruppen.

Kontrasten är stor till nästföljande serie, den hårdkokta »Blyläppar«, som bjuder på osmaklig feministisk våldsromantik à la »Dirty Weekend« eller »Baise Moi« (Ooops! Gissa vem som kommer att få upprörda insändare till *B&B*:s brevsida nu...). Det var länge sedan jag såg blodet skvätta så ymnigt i en serie. På pluskontot har Tinet i serien fått fram en snygg film noir-känsla och ett begåvat dramatiskt berättarspråk i teckningarna, men dessa solkas tyvärr av de naiva, manga-influerade ansiktsteckningarna, som känns ganska malplacerade.

Tinet visar slutligen upp en sympatisk redaktionell inställning i ledaren, där hon skriver att »trots att det här numret är ungefär dubbelt så tjockt som det förra, tänker jag fan i mig inte kräva mer pengar för det. Nån måtta får det vara på kaptalismen i den här industrin.« Så skicka gärna en tjuga till Kävlinge och bilda dig en egen uppfattning.

► *Ulf Österström är född 1976.*

Recenserade fanzin:

► ***Avhuggna foten*** *nr 1, 32 sidor A5, 10 kr + porto till Berit Viklund, N Yttervik 127, 931 91 Skellefteå. avhuggnafoten@hotmail.com*

► ***C'est Bon*** *nr 1, 48 sidor A5, ospecificerad summa pengar till PG 490 80 85, Aspman. cestbon@merde.co.uk*

► ***Dynamit*** *nr 6 och 7, 28 sidor A4/nummer, 25 kr/st inklusive porto till Daniel Tjernberg, Finsta, Fröslunda, 740 82 Örsundsbro. http://devoted.to/danieltjernberg. d@tjernberg.net*

► ***Gylf*** *nr 2, 9 sidor A6. Ges (påtvingas) endast till »those in the know«.*

► ***Helltruck Magazine*** *nr 2, 44 sidor A5, ospecificerad summa pengar till Johannes Streith, Norra Fiskargatan 14 A, 803 10 Gävle*

► ***Kan någon förklara*** *nr 4, 5 och 6, 52, 64 respektive 40 sidor A5, 20 kr/styck till Kvarnby Folkhögskola, Serietecknarkursen, Industrigatan 4, 212 14 Malmö. knf@comic.com*

► ***Nasses Necrozin*** *nr 7, 48 sidor A5, 22 kr till PG 1217936-2, Nasses Nekromantiker. http://travel.to/necronasse. necronasse@hotmail.com*

► ***Sandros utlämning*** *nr 1, 24 sidor A5, 15 kr till Sandro Müntzing, Åbogatan 4 D, 272 94 Simrishamn. muntzing@yahoo.com*

► ***Tunguska*** *nr 1, 72 sidor A4, 20 kr till Tinet Elmgren, Unionsgatan 16, 244 30 Kävlinge. www.geocities.com/tunguskanrealm*

En bild från »Klackkärringens son« av Eva Björkstrand från Kan någon förklara.

Ett av Katarina Bågenholms bidrag till Kan någon förklara.

Tinet Elmgren bjuder på ultravåld och film noir-stämningar i »Blyläppar« från Tunguska nr 1.

FREDRIK I GAMLA VÄRLDEN

Nordisk serieutgivning bevakad av Fredrik Strömberg • fstromberg@telia.com

Den här spalten har i mångt och mycket levt sitt eget liv under de sex år den funnits, och jag har hunnit skriva om vitt skilda saker. Ursprungligen var rubriken »Fredrik i nya världen«, och spalten motsvarade till innehållet ungefär dagens »På andra sidan«. Sedan jag bytte titel till »Fredrik i *gamla* världen« har ämnet främst varit europeiska serier utgivna på andra språk än svenska (svenska utgåvor, om de mot förmodan skulle förekomma, recenseras ju i den vanliga recensionsavdelningen).

Någon påpekade nyligen för mig hur udda det är, att i en svensk/norsk tidskrift skriva om fransk-belgiska serier utgivna på danska, vilket jag ibland gör, men egentligen är det inte så konstigt. Danmark är ju det skandinaviska land som fortfarande har kvar en viss albumutgivning av traditionell europeisk typ, och eftersom franska fortfarande är ett språk som talas av en minoritet hos oss, är den danska marknaden bästa sättet för en skandinav att behålla kontakten med vad som händer nere på kontinenten.

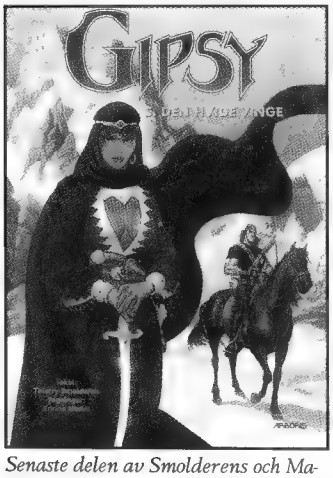

Senaste delen av Smolderens och Marinis vackra »Gipsy«.

Nåväl, denna gång tänkte jag presentera en för spalten ny utgivare som heter Arboris. Förlaget är egentligen nederländskt, men Arboris har den goda smaken att sedan mitten av 90-talet utge sina album även på danska. Tonvikten ligger på serier som skulle passat i avsomnade *Tung Metall*, vilket innebär en inriktning på science fiction, fantasy och äventyr, samt att teckningarna ofta är bättre än manus. I sin omfattande utgivning har förlaget en hel del mediokra serier (som nog ratats av större förlag), men det finns även undantag som gör det mödan värt att hålla koll på vad Arboris faktiskt ger ut.

Teckningarna och inte minst den stämningsfulla färgläggningen imponerar i »Gipsy«.

Först ut är »Gipsy«, en dystopi förlagd till en framtid där världen frusit, flygmaskiner avskaffats och en gigantisk autostrada, kallad C3C, sträcker sig över hela världen. I denna värld möter vi den viljestarke zigenaren Gipsy, som kör lastbil på C3C, och som ansätts av skurkar som vill roffa åt sig all handel på motorvägen. Skriver gör Thierry Smolderen, och det gör han så pass bra att det här är klart över genrens genomsnitt.

Tillbakablickarna på Gipsys svåra, föräldralösa uppväxt förklarar en hel del av hans tuffa attityd. Hans förhållande till den yngre systern (som han sänt till en fin skola i Schweiz, vilket gör att hon nu inte tål hans oslipade sätt) gör även det att han blir mer än bara en platt actionhjälte.

Tecknar gör den eminente schweizaren Enrico Marini, och hitintills har det kommit fem album. De första fyra tillkom under tidigt 90-tal, varpå Marini gjorde avbrott för att teckna de två vackra albumen i serien »Ørkenens stjerne« (*B&B* 2/98). När han sedan återvände till »Gipsy« var det med en helt annan palett. De första fyra albumen är vältecknade och snyggt färglagda, men i och med album 5 är det ögonbedövande vackert. Kanske inget för den som söker tunga filosofiska berättelser, men underhållande och snyggt är det.

Alexandro Jodorowsky är en produktiv man som skriver såväl serie- som filmmanus. En av hans största framgångar är serien om Metabaronerna, som givits ut i ett stort antal länder. Så även i Danmark, där man kan läsa de sex första albumen i denna pågående rymdsåpa. För rymdsåpa är det. Historien känns baserad på George Lucas ännu mer berömda rymdepos, då huvudpersonerna är ädla och nobla adelsmän som gärna slåss mot ondskan, föredrar uråldriga vapen som svärd, och låter sin förmåga gå i arv (vilket gör att berättelsen kan spänna över många generationer).

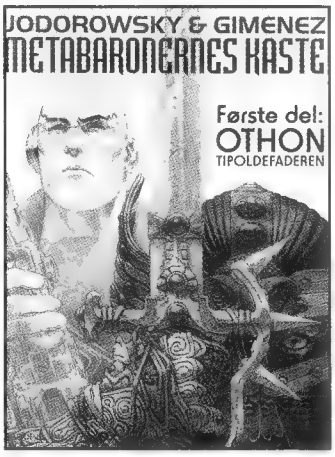

Första delen av Jodorowskys och Gimenez rymdsåpa.

Nåväl, en del originella idéer finns det trots allt i Jodorowskys filmliknande manus, och även den här serien höjer sig över genomsnittet i genren. Varje album handlar om en i raden av Metabaroner eller dessas gemåler.

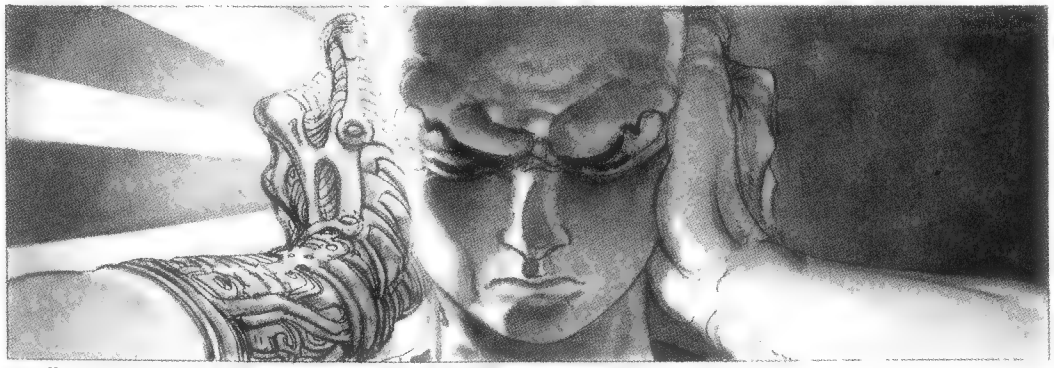

Rituell stympning ingår i fader-son-relationen i »Metabaronernes kaste«.

Noteras kan att historien, med sin glorifiering av krigarens stolthet och så vidare, inte är måttligt sexistisk i sin syn på kvinnor, vilket drar ner helhetsintrycket en hel del. Roligt är dock det faktum att hela historien berättas av en robot för en annan robot, och deras fascination inför de organiska varelsernas oförutsägbara handlingar är riktigt kul.

Erkännas skall att berättelsen efter hand drog in mig och gjorde det svårt att inte omedelbart kasta sig över nästa album, vilket väl får sägas vara ett tecken på bra berättarteknik. Tecknaren Juan Gimenez är per jämförelse också milsvida över genomsnittet med sina skira, stämningsfullt färglagda teckningar som lyfter den ibland lite väl övertydliga historien.

Att de bästa tecknarna alltid skall dras till mer eller mindre förutsägbara genreserier!...

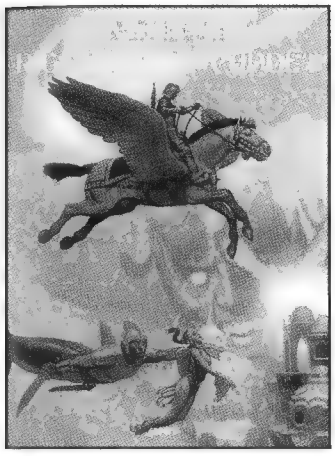

Det senaste albumet med den svärdsvingande ödleriddaren, vilken här som synes fått en annan ridleksak.

På tal om det, minns du fantasyserien »Mercenario« (eller »Legionären« som den först kallades på svenska)? Den gick hos oss i *Tung Metall*, och gavs också ut i album, både från Semic och från Epix. Upphovsman är spanjoren Vicente Segrelles, som målar sina seriesidor i olja, och det är helt tydligt att det här säljer bra, eftersom man på danska hunnit få ut hela elva album (där under titlen »Øgleridderen«).

Serien utspelar sig runt år 1000, men som om det inte var stoff nog till spännande berättelser har Segrelles även infört ett antal mytiska skapelser (varav den mest nydanande nog är den tama jätteödla som riddaren rider på), samt en parallellvärld befolkad med ännu underligare varelser. Mitt i denna medeltida värld av rustningar, armborst och underbart mekanisk teknik befinner sig »Ödleriddaren«, som mestadels ägnar sig åt att med

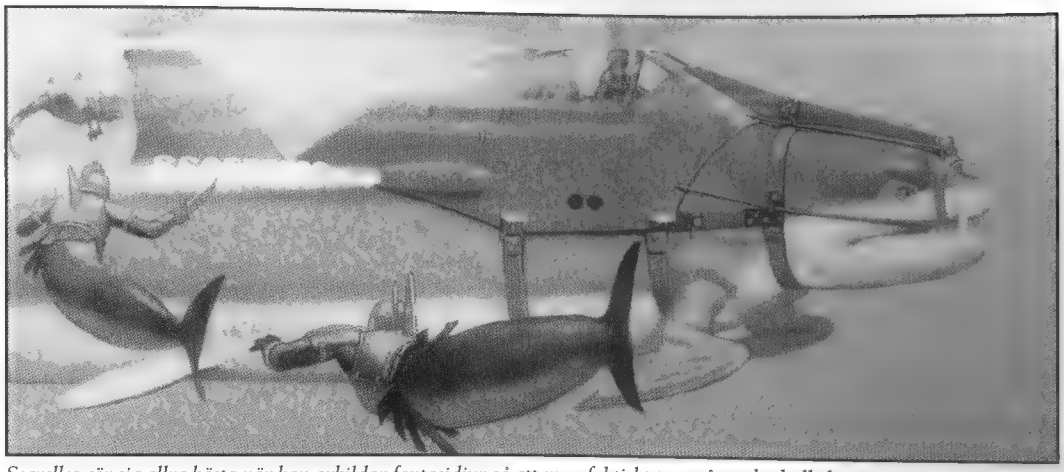

Segrelles gör sig allra bästa när han avbildar fantasidjur så att man faktiskt tror på att de skulle kunna existera på riktigt.

svärd i hand rädda undersköna jungfrur från slemma monster.

Jo, visst har Segrelles hunnit utveckla sin berättelse till mer än så på elva album, men på det hela taget är det så historierna är upplagda. Man läser inte precis dessa album för att bli förvånad över innehållet, utan snarare för att förundras över Segrelles i det närmaste kusliga förmåga att måla så att man tror på de mest underliga monsters rent biologiska existens. Ni som kommer ihåg de svenska albumen minns kanske att målningarna redan då var överdådigt snygga, men sedan dess har Segrelles överträffat sig själv ett antal gånger, och numera är varje ruta ett under i skicklighet.

I Danmark inledde Arboris utgivningen med album 7, men nu har även de tidigare albumen (av vilka de första fyra – i tre volymer – dock också finns i lager på svenska hos Epix) kommit på danska.

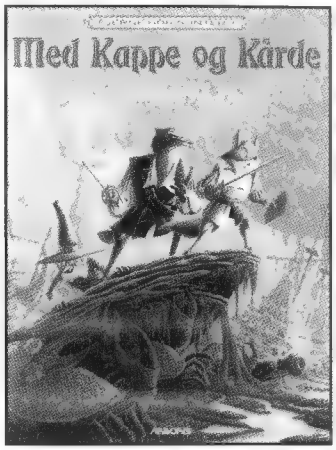

Det fjärde albumet om vargen och räven på skattjakt.

Efter att därmed ha avhandlat en rad serier med ganska markanta svagare sidor, vill jag nu skriva om något jag verkligen gillar, nämligen »Med kappe og kårde« (ung. Med cape och värja). Detta är en lätt underlig historia om två svärdsvingande adelsmän som upplever diverse äventyr i sin jakt på en nedgrävd skatt. Serien utspelar sig i en odefinierad tidsperiod som av attributen att döma ligger någonstans kring 1500-talet. Lägg därtill att fabeldjur (huvudpersonerna är en räv och en varg) vandrar bland människorna, utan att någon verkar reagera på att diverse djur går upprätt, bär kläder och talar...

Just inslaget av fabeldjur är faktiskt en stor del av behållningen, och som exempel kan man väl nämna scenen där vi på en båt med galärslavar möter en liten kanin på kanske tre kilo, som blir mobbad då han inte lyckas ro lika kraftigt som de mänskliga galärslavarna (vilka alla är drygt 100 kilos muskelberg). När kaninen sedan skall pryglas för sin inkompetens faller den sjöman som beordrats att utmäta straffet samman, då han inte klarar av att slå den lilla söta kaninen som darrar i hela kroppen och håller tassarna för ögonen... Mycket roligt!

Skriver gör Alain Ayroles och tecknar gör Jean-Luc Masbou. Jag vet inte särskilt mycket om dessa båda mer än att första delen av den här albumserien vann pris vid Angoulême-festivalen härom året. Det är dock bara att instämma i juryns omdöme. Det här är klart mycket mer underhållande än någon av de ovan nämnda, mer seriösa äventyrsserierna. Fyra album finns på danska och samtliga rekommenderas.

Slutligen vill jag framhålla att Arboris har förstått det där med albumutgivning, och sätter priserna så att även en yngre, mindre köpstark publik har råd att införskaffa förlagets utgåvor. Helt rätt tänkt! ◄

»Med kappe og kårde« är en lekfull fantasy/äventyrsberättelse med många galna inslag.

Recenserade verk

- ▶ *Smolderen och Marini: »Gipsy« 1–5, 89,50 DKR.*
- ▶ *Jodorowsky och Gimenez: »Metabaronernes kaste« 1–6, 89,50 DKR.*
- ▶ *Segrelles: »Øgleridderen« 7–11, 79,50 DKR.*
- ▶ *Ayroles och Masbou: »Med kappe og kårde« 1–4, 79,50 DKR.*

»Inga polit

– en intervju m

av **GUNNAR KRANTZ**

Med rötterna i Malmöfanzinet Asfalt (där hon debuterade 1995) har Karna Rusek under de senaste åren utvecklats till en av de starkaste rösterna i den självbiografiska genren, och hon gör serier som inte liknar någon annan serieskapares. I höst är hon aktuell med sitt debutalbum, och B&B tecknar ett porträtt.

TILL HÖGER: *I serien »5 år«, från Asfalt 4, återges ett telefonsamtal med åklagare som väckte åtal mot Karna efter plogbillsaktionen.*

På busstorget står en skolklass och väntar. Två lärare hjälps åt att hålla styr på den livliga gruppen. De får arbeta hårt. På den ena lärarens axel hänger en videokamera. En digital filmkamera av märket Sony. Liten, behändig, lagrar mängder av information i så hög kvalitet att det går att sända rakt ut i etern.

Min första reaktion är: Nu har DV-kamerorna blivit så vanliga att till och med en lågstadieklass kan dokumentera sin utflykt (i broadcastingkvalité).

Min andra är avundsjuka. Varför har dom en sån och inte jag?

Sen tänker jag ett steg vidare. Vilken effekt kommer de här kamerorna att ha på vårt sätt att se på den fotograferade bilden? Nu när de är så vanliga att vi i princip kan dokumentera allt, överallt – hela tiden. Och vad kommer det att betyda för den tecknade/målade bilden?

Ända in på 90-talet var videotekniken exklusiv, och videobilden ett stående inslag i samtidskonsten. Besökare stannade förundrat upp inför monitorer med eldsflammor, vatten och rullande bildäck. Men när alla nu har tillgång till samma teknik, vilket intresse finns då för att stanna upp inför någon annans videobild?

Bussen kör vidare. Läraren har fullt sjå att hålla reda på barnen, och kan inte använda den fina kameran. Barnpassning har företräde framför dokumentation. Det kanske inte blir någon film. Kameran kräver ett visst mått av engagemang, och vill man ha sin filmsnutt får något annat stryka på foten. Barnen till exempel.

Men om man nu vill delta och dokumentera samtidigt. Hur gör man då?

KOLLEKTIV

Den här artikeln handlar om Karna Rusek, en av de starka berättarröster som kommit fram i tidningen *Asfalt* (se *B&B* 4/97). Hon är medveten, engagerad och beredd att ta större risker än de flesta av oss andra. Hon dokumenterar sin (och vår) verklighet, men hon använder inte kamera, DV-band eller hårddiskar. Hon använder andra lagringsmedier: Minne, papper och penna.

Första gången jag träffar henne är i ett kollektivhus på Norra Krokslätt i Göteborg. I portgången står en stor komposttrumma. Det luktar kattpiss i trappen och det första man möts av innanför dörren är sopsorteringsanläggningen (en låda med ihopknyckade förpackningar).

Karna bor i vardagsrummet. »Det är jag som bor i vardagsrummet. En madrass bakom en byrå. Det blir billigast så. De har mätt upp med linjal. Exakt 5 kvadratmeter får jag ta upp.«

Spartanskt är bara förnamnet.

Två intervjuare har redan varit här. Ett TV-team som gjorde reportage om människor som frivilligt väljer att avstå

iska serier«

ed Karna Rusek

TILL VÄNSTER: *Karna Rusek som hon tecknar sig själv i sina serier, och som kameran ser henne.*

från det som räknas som standard (de gick enligt Karna gick ganska hårt fram för att få de rätta bildvinklarna), och en doktorand från Umeå universitet som intervjuade henne för en uppsats om politisk aktivism.

Kollektivet är skoningslöst skildrat i det femte och sjätte numret av *Asfalt*, som totalt domineras av Karnas serier. Jag känner omedelbart igen de andra hyresgästerna och blir faktiskt lätt generad av att möta dem i verkligheten. Kurt, Lotta, David.

ASFALT

Karna Rusek är född 1974. Hon växte upp i Eslöv. Hennes pappa kommer från Tjeckoslovakien. Missnöjd med utvecklingen i sitt hemland sökte han efter ett land där socialismen gick framåt. Valet föll på Sverige, och han flydde hit 1968. Att hon började teckna serier har mycket med Rasmus Gran att göra. De träffades när hon var 16 år och båda gick på Hässelholms Konstskola, en gymnasieutbildning med ämnen som måleri, teckning, grafik och skulptur. Blev det någon tid över på lektionerna brukade de sitta och rita serier tillsammans.

– Det var inga särskilt djupa saker. Vi ritade mest för skojs skull.

När Rasmus några år senare började ge ut tidningen *Asfalt* var Karnas medverkan given, redan från första numret.

TILL VÄNSTER: *Ur »Svarta rutor«. Detail av Karnas serier från Asfalt 3*

TILL HÖGER: *Nyårsafton 1996. Pojkarna pratar politik och dricker vin.*

– Det började med att jag skrev några serier. Jag skrev manus till en serie i ettan om hur Rasmus går omkring i stan och är arg.

Från och med nummer två medverkar hon med egna serier, som till innehållet ansluter väl till tidningens övriga. Rakt och avskalat berättar Karna om olika mer eller mindre dramatiska händelser ur sitt eget liv. Serietecknandet kom naturligt. Efter konstskolan i Hässleholm flyttade hon till Göteborg, för att gå på en förberedande konstskola. Men de konstnärliga studierna kändes efter hand lite meningslösa.

– Jag var trött på att måla, och när jag ritade kunde jag lika gärna lägga teckningarna i byrålådan. Det kändes lite meningslöst. Jag letade efter ett annat sätt att arbeta på, och då kom serietecknandet in som något helt naturligt.

De första serierna är korta och beskriver mer stämningar och tillstånd än berättar historier. De är djupt svarta och deprimerade. En serie handlar om ett missfall, i en annan pratar hon med en åklagare som vill döma henne till fem år i fängelse.

EN DIALOG

Serierna är tecknade i en självklar och tydlig stil, och är till synes helt utan influenser. De verkar snarare vara resultatet av konstskolornas lektioner i kroki och måleri. Men förebilder saknas inte helt. Förutom Rasmus nämner Karna Mats Jonsson som en viktig inspirationskälla. Precis som Mats har Karna ett självklart förhållande till att berätta i serieform.

– Jag tycker det är roligt, för det känns som att det blir en dialog. Det är väldigt roligt att hitta på. Det händer nånting. Det tycker jag inte det gör om jag bara skulle skriva eller bara rita en bild.

Till en början hamnar Karnas serier lite i skymundan i *Asfalt*. Det dröjer till ovan nämnda nummer (nummer 5 från 1997, där hon står för större delen av innehållet) innan det stora genombrottet sker. Hennes serier är nu utförda i en helt annan stil. Ljusare både till innehåll och utseende.

Tidningen gör avstamp i en stark framsida. Karna sitter bredvid en kompis som kommer med ett skamligt förslag. »Jo... jag har tänkt på det här länge... Kan vi inte ligga med varandra« säger han. På väggen bakom hänger en affisch med en fågel och texten »FRED«.

Serien heter »Påskafton«, och i den avslöjar hon ett triangeldrama som inbegriper henne själv, en av hennes kompisar och kompisens bror. Serien kan lätt tolkas som en ren hämndaktion, men en underliggande, syrlig och självreflekterande humor räddar berättelsen undan den fallgropen. Mitt i allvaret framstår plötsligt kärlekskarusellen som ganska fånig.

I den efterföljande serien avhandlas en annan högtid. »Midsommarafton«. Den svenska sommaridyllen ställs mot det deprimerande livet på kollektivet. Tre losers som inte jobbar eller lyckats bli bortbjudna sitter och äter potatis och jämför sina depressioner. Inte ens kakmixen vill fungera. Stämningen lättar dock något när de kommer på att midsommar framförallt är en svensk tradition, »...och vi är ju inga riktiga svenskar, så vi behöver inte ha roligt!«

Och allra först i tidningen berättelsen »Nyårsafton«, i vilken kollektivmedlemmen Kurt ogenerat friar till henne med orden: »Jo, Karna, jag undrar om du vill gifta dig med mig? Jag har tänkt mycket på dina bröst!«

TILL HÖGER: *Påtvingad kollektiv midsommarafton. Stämningen lättar dock efter att gänget kommer på att de inte är några riktiga svenskar och därför inte måste ha roligt.*

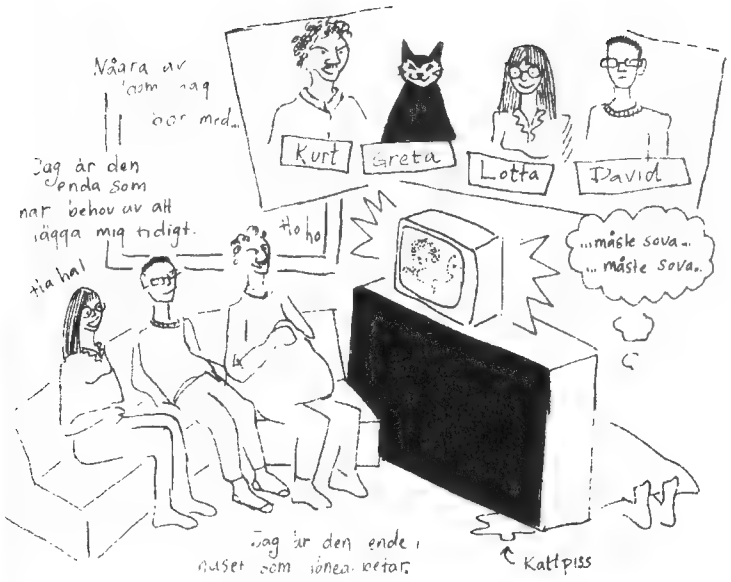

TILL VÄNSTER: *Karna och hennes kollektivkamrater (Karna är den som ligger bakom TV:n och försöker sova).*

MEDVETET UTANFÖR

I alla serier skildrar Karna sig själv på ett medvetet distanserat sätt. Hon står en bit ifrån och betraktar det som sker, väljer ut en aspekt, en sida av sig själv att skildra. Resultatet är en människa som, vad det verkar, fladdrar än hit, än dit. Som villigt låter sig ledas av sin omgivning. Hon är mjäkig, lättpåverkad och medgörlig. En pushover. Ganska långt från verklighetens Karna Rusek. Hur kommer det sig?

– Jag har en tanke om att huvudpersonen ska kunna vara vem som helst. Att det ska kunna gå att identifiera sig med henne. Det är svårt att idientifiera sig med en som har en stark och tydlig karaktär.

Att blotta sina egna svagheter offentligt är väl för det mesta helt okej, men att dra in andra människor? Vad säger folk?

– Vissa blir glada och ber om att få vara med. Andra känner sig kränkta. En före detta pojkvän har krävt att jag inte ska rita serier om honom alls.

Några centrala teman i Karnas serier är relationer mellan människor, relationer mellan könen, men också mellan politiska och filosofiska åskådningar. I serien »Off Side« (från fanzinet *Karna*, 1998) ställer hon ett veganpar mot en vanlig familj. Veganerna sitter i skuggan, tar med sig egen mat, tackar nej till Coca Cola och blir nervösa över att det är svenska flaggor överallt. Men att vara vegan handlar här inte enbart om politiska och etiska beslut. Det finns en annan orsak också. Att inte vilja äta andras mat handlar också om att inte vilja vara med i deras gemenskap. Att medvetet ställa sig utanför. I »Examensdagen« (*Asfalt* 6, 1998) är alla uppklädda och bär studentmössa, alla utom Karna som »...ser lika lumpig,... ja liksom sluskig, ut som vanligt.« I »Normala människor« springer det råttor över hennes ansikte på natten och på dagen blir hon antastad av den ende elev som visar något intresse för hennes teckningslektioner.

ETT VERKTYG

Andra teman som ligger Karna nära är ensamhet och utanförskap. Trots att hon bor i kollektiv och ständigt har människor omkring sig framställer hon sig som ensam. Hon delar tillvaron med människor som tycker annorlunda, som vill göra andra saker, och hon tvingas in i ett socialt spel som hon varken är intresserad av eller behärskar. Som att gå på krogen med Patrik och Rasmus (»Istället resulterade det i ett hejdlöst supande«, »Drickandet fortskred tills krogen

TILL VÄNSTER: *Vardag i fängelset.*

NEDAN: *Studenten. Karna har som vanligt missförstått situationen.*

TILL HÖGER: *Ur Asfalt nummer 5.*

stängde«) när hon helst av allt hade velat stanna hemma. Serierna blir till ett verktyg att bearbeta upplevelser av att vara med andra människor.

I »Fulast i Krokslätt« (»Allt För konsten«, 1998) utvecklar hon temat ytterligare. Efter ett halvårs frånvaro återvänder hon till kollektivet och finner det förändrat i grunden. Nya människor med nya intressen; TV, råbiff, styrketräning och sprit.

I »En underbar afton« (»Allt För konsten«, 1998) dras hon, av sina nya kollektivkamrater, viljelöst iväg på en typisk krogrunda, som börjar på (vegetariska) restaurang Solrosen och slutar på en maskerad på 2:a Långgatan. Maskeraden väcker minnen (och en möjlig förklaring till utanförskapet). När Karna var liten anordnade Röda Korset maskerad i Eslöv, en gång om året. Karna går dit utklädd till joker och upptäcker till sin fasa att ingen annan klätt ut sig. De har tagit fel på dag. Trots detta tvingas hon stanna kvar. »En joker kan alltid lätta upp stämningen!«

TILL HÖGER: *Nya människor i kollektivet – med nya vanor.*

I FÄNGELSE

I alla dessa serier om högtider, fester och andra sociala tilldragelser råder samma, syrligt underfundiga och självironiska humor. Galghumor, säger Karna själv.

Men den händelse som blivit mest genomlyst, och som särskiljer Karna Rusek från flertalet andra tecknare i den självbiografiska genren, är hennes tid i fängelset.

– Brottet. Det var länge sedan. Jag var 19 år och var med i en liten civil olydnadsgrupp, och vi var väldigt upprörda över Sveriges vapenexport. Det var då det var krig i Jugoslavien, och Sverige exporterade så mycket vapen. Överhuvudtaget att Sverige hade en armé upprörde oss. Vi var fem stycken som avrustade ett Viggenplan med hammare. Det var en symbolisk avrustningsaktion.

– Hur kom ni fram till flygplanet?

– Det var väldigt lätt. Vi klättrade över staketet. Det var väldigt dåligt bevakat. Vi slog med en hammare på flygplanets radarsystem. Vi visste att vi inte kunde nå några vapendelar. Men vi kunde nå det här radarsystemet som inte finns på civila flygplan.

– Blev det skadat?

– Ja, det gick inte att använda till sitt mål. Sen, när vi gjort aktionen, satt vi ner och väntade. Det tog inte många sekunder innan det kom vakter.

– Var de brutala?

– Nej.

– De förstod vad det handlade om?

– Ja. Jag tror att vi inte hade någon skrämmande framtoning. Sen kom polisen, och sen satt jag häktad i fem veckor. *(Skildrat i serien »Kall vinter«, ritad av Rasmus.)* Jag blev åtalad

TILL VÄNSTER: *»En underbar afton« från 1998.*

TILL VÄNSTER: *Verkligheten kryper närmare.*

för sabotage mot rikets säkerhet. Men det ändrades i hovrätten till sabotage och jag blev dömd till tre månader i fängelse, därefter övervakare, och att betala ett skadestånd på 250 000.

ETT ANNAT LIV

Fängelsetiden finns skildrad i två serier. »Vardag« (*Asfalt* 6, 1998) och »Utan titel« (»Allt för konsten 2«, 2000). Karna följs till gallergrinden av sina kamrater från konstskolan. De ser det som ett spännande jippo. »Åh vad spännande att få se ett riktigt fängelse!« Rutiner gås igenom, tillhörighet fastställs. Fängelset är indelat i två avdelningar: Drog eller våld. Eftersom hon inte är knarkare blir det våldsavdelningen. Kontroll, prover och kroppsvisitering. Därefter tar fängelsevardagen vid. »På dagarna är det straffarbete. Vi packar skruv åt IKEA. [...] ...för att få se på reklam-TV på kvällarna. [...] Livets höjdpunkt är torsdagens sykurs.« Innanför fängelsets gunnebostängsel är utanförskapet inte längre lika påtagligt. Karna skildrar sina medfångars olika öden utifrån en stärkt känsla av tillhörighet.

– Jag ville visa det här. Alla människorna. Jag ville ge en upprättelse till människorna jag träffade där inne.

I epilogen tar Karna de första stegen mot ett annat liv. »Så var det plötsligt man och barn och radhus och på något sätt ska jag ju försörja mig. [...] På kvällen är jag trött. [...] Det är jobb och disk och mat och barn och några vänner har jag inte heller. [...] När det rapporteras från Öst- Timor stänger jag av radion.«

Ett liv som så småningom också kommer att samlas mellan pärmar. Karna arbetar för närvarande på sitt debutalbum, som kommer att heta »Från kollektiv till husbil«.

BERÄTTAR DET HON SER

I den nya fysiken som blev populär läsning bland intellektuella under 80-talet slås det fast att en observation inte kan genomföras utan att man påverkar det man observerar. Att delta och dokumentera borde alltså vara en omöjlighet.

Men det finns andra lagringsmedier än film, DV-band och hårddiskar. Minne, papper och penna.

Utifrån minnet återskapar Karna händelser ur sitt liv och presenterar dem i form av text och bild. Detta gör hon utan att någon gång, under resan, avslöja sitt uppsåt. Eftersom hon inte riktar någon kamera ut i rummet, påverkar hon heller inte det som sker. Eftersom hennes text

NEDAN: *Det förfärliga barndomsminnet.*

OVAN: *En bit verklighet ur nya albumet.*

och bilder saknar de dokumentära kvaliteter den fotografiska bilden har, utsätter hon heller inte de människor hon betraktar för den omedelbara risken att bli identifierade, när hon offentliggör sin observation. Men det hon vill ha sagt kommer ändå fram.

I förordet till fanzinet *Karna* (utgivet i samband med utställningen »Seriernas Värld« på Virserums konsthall 1998) skriver hon: »Egentligen kan man nog göra vad som helst. Spela piano, måla, skriva, gå på disko och supa. Men jag är tondöv, och asocial och stava kan jag inte och jag har andra drömmar än alkohol. Så jag får teckna serier. Ja, jag är rätt usel på att teckna också, men det gör inget, det fungerar som uttryck för mig. För om jag ska fortsätta tycka om mig själv och de människor jag har runtomkring mig, måste jag på något vis berätta om det jag ser (...) Själv tecknar jag bara på kvällarna. På dagarna arbetar jag i ord och handling på att krossa kapitalismen.«

Trots detta engagemang levererar Karna Rusek inga politiska pamflettserier. Hon ritar självbiografiska serier, och eftersom det politiska engagemanget finns med som en viktig del i hennes liv, hamnar det också i serierna.

– Men jag vill inte göra några politiska serier, det är inte roligt. ◄

► *Intervjun gjordes under våren 2001. Sedan dess har Optimal annonserat Karnas albumdebut i och med boken »Från kollektiv till husbil«, som skall komma samtidigt som denna B&B.*

Karna Rusek-bibliografi

► *Asfalt* nr 1 (1995): »Sommaren '92« (teckningar Rasmus Gran)
► *Asfalt* nr 2 (1995): »Kall vinter« (teckningar Rasmus Gran), »Utan titel«
► *Svenska Serier* nr 4/1995: »Kall vinter« (teckningar Rasmus Gran)
► *Asfalt* nr 3 (1995): »Svarta rutor«
► *Asfalt* nr 4 (1996): »5 år«
► *Asfalt* nr 5 (1997): »Nyårsafton«, »Påskafton«, »Midsommar«, »Syltserie« (samarbete med Rasmus Gran)
► *Asfalt* nr 6 (1998): »Normala människor«, »Examensdagen«, »Vardag«
► *Karna* (1998): »Off Side«, »Midsommar«
► »Allt för konsten« (1998): »Fulast i Krokslätt«, »Påskafton«, »En underbar afton«
► *Hopp och motstånd* nr 2/1999: »Epilog«
► »Allt för konsten 2« (2000): »Utan titel«
► »Från kollektiv till husbil« (2001): »Utan titel« (handlar om släktfest), »Förlovningen«, »Off Side«, »Vardagsmisär«, »Utan titel« (fest i kollektivet), »En vacker dag«, »Söndag«, »Äktenskapet«, »Min resa genom världen«, »Utan titel« (telefonsamtal)

NEDAN OCH TILL HÖGER: *Karnas debutalbum, som utkommer på Optimal Press nu i höst.*

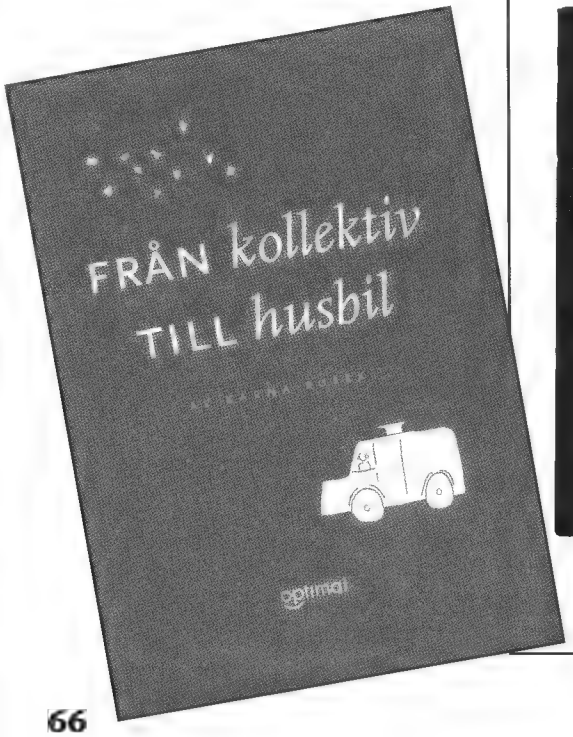

URHUNDEN

Det var den vintern när "Allt För Konsten" fått priset Urhunden. Det skulle vara diplom-utdelning så...

...jag vill åka till Stockholm.

Då får du ta med barnet. Jag har bjudit hit en kompis den helgen.

KAN DU VÄL ?

...då sa grisen...

Barnets farmor och kusin mötte på stationen.

Välkomna.

Jag föreslog att vi skulle betala halva barnets resa var. Han vägrade. Det var ju jag som tvunget ville resa.

Jag är så trött på detta evinnerliga barnvaktandet. Vad du gör, lura inte min son att skaffa barn med dig. Ert förhållande kommer ändå inte att hålla. Det skulle bara vara självisk av dig.

Ikväll ska i alla fall jag och min man ha en paus. Jag kör hem dig till Bertil* så får du passa barnen i kväll. Han är visst på någon fest.

*Mannens bror, kusinens far.

HEJ DÅ!
RING RING
Det är Rasmus. Jag och Patrik är på "Gröna Jägaren". Kommer du?
Nä... Men vi kanske kan träffas imorgon innan prisutdelningen.
Åk in till stan och träffa dina kompisar Karna. Vi lämnar barnen till farmor.
Vi möts utanför Kulturhuset.
Du Patrik. Jag vill träffa Karna och snacka med henne ensam.
Ja, Jag har ändå viktigare saker för mig.
Ska vi gå och köpa en falafel?
Jag kan betala.
Vet inte. Jag har inga pengar. Och så är jag inte så hungrig.

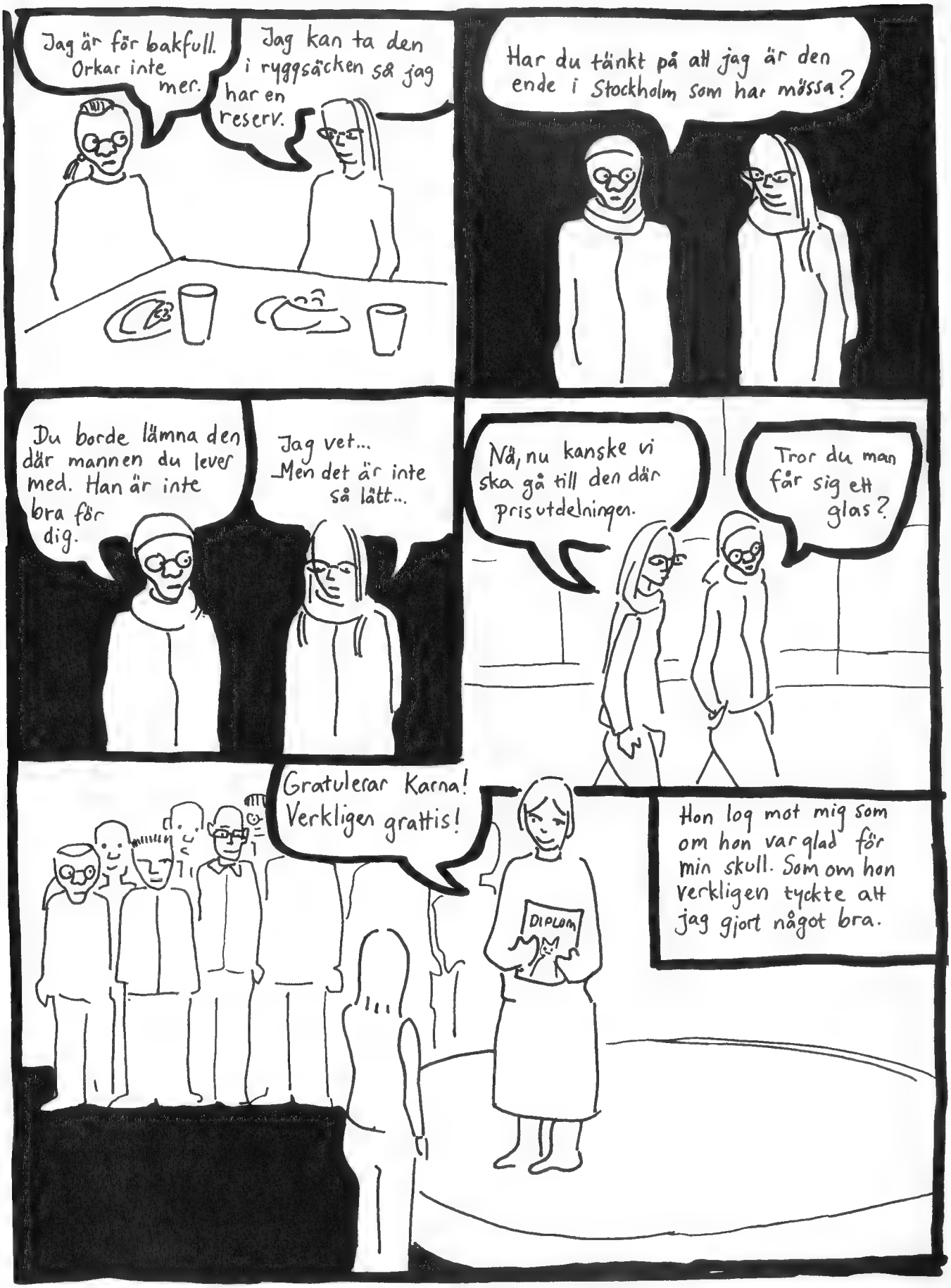
Jag är för bakfull. Orkar inte mer.
Jag kan ta den i ryggsäcken så jag har en reserv.
Har du tänkt på att jag är den ende i Stockholm som har mössa?
Du borde lämna den där mannen du lever med. Han är inte bra för dig.
Jag vet... Men det är inte så lätt...
Nå, nu kanske vi ska gå till den där prisutdelningen.
Tror du man får sig ett glas?
Gratulerar Karna! Verkligen grattis!
DIPLOM
Hon log mot mig som om hon var glad för min skull. Som om hon verkligen tyckte att jag gjort något bra.

höstens optimala serieböcker

Daniel Ahlgren *Idiot savant*
Gripande självbiografiska serier av Sveriges bäste skapare i genren, hämtade från bland annat Dagens Nyheter, Mad och Galago.
INBUNDEN, 90 SIDOR. PRIS 115 KR (NOK 115). ISBN 91-88334-35-X

Ajan *Situationer*
Satirteckningar i färg med den lille mannen i centrum, samlade från bland annat Göteborgs-Posten. Släpps i december.
HÄFTAD, 64 SIDOR. PRIS 99 KR (NOK 99). ISBN 91-88334-45-7

Ingemar Bengtsson (red.) och Gunnar Krantz *Fanzineindex 2001*
Äntligen är de svenska undergroundseriernas historia kartlagd. Intervjuer, serier och mängder med information om tidningar och tecknare.
POCKET, 544 SIDOR. PRIS 60 KR (NOK 60). ISBN 91-88334-36-8

Jenny Maria Brändström *Dubbelmunnen*
Det går från värre till värst för huvudpersonerna i denna spännande debutants osminkade skildring av manlig prostitution.
HÄFTAD, 64 SIDOR. PRIS 99 KR (NOK 99). ISBN 91-88334-49-X

Matti Hagelberg *Holmenkollen*
Absurda infall, filosofiska funderingar och befriande barnslig logik i seriealbum utfört på skrapkartong. Den finske seriekometen Hagelberg finns översatt till sex språk i åtta länder. Se själv efter varför!
INBUNDEN, 128 SIDOR. PRIS 130 KR (NOK 140). ISBN 91-88334-44-9

TIO
OPTIMALA ÅR
1991 – 2001

Jason *Den hemlighetsfulla mumien*
Äntligen en samling med Jasons uppmärksammade humorserier. De härligt mänskliga figurerna med djurhuvuden kompletteras av Gud, Satan, Darth Vader, en mumie och ett antal fina skelett. Stor underfundig humor.
INBUNDEN, 128 SIDOR. PRIS 125 KR (NOK 135). ISBN 91-88334-50-3

Jason *Säg mig en sak*
Internationellt uppmärksammade och prisbelönte norrmannen Jason berättar en komplex historia om gangsters och kärlek med förhinder i sitt fjärde seriealbum på svenska.
INBUNDEN, 48 SIDOR. PRIS 105 KR (NOK 105). ISBN 91-88334-42-2

Maja Lindén *Namnet är Vajlet – men kalla mig Gud*
Äntligen samlas den populära serien från Expressen / GT / Kvällsposten Eva & Adam-bilaga i en inbunden bok helt i färg. Vajlet är både vass och hejdlöst rolig!
INBUNDEN, 96 SIDOR. PRIS 150 KR (NOK 160). ISBN 91-88334-47-3

Karna Rusek *Från kollektiv till husbil*
Ruseks serier i Urhunden-belönade antologin Allt för konsten har fått mycket välförtjänt beröm och nu är det dags för debutboken. Avskalade självbiografiska berättelser med socialistiska förtecken och hög bekännelsefaktor är att vänta.
HÄFTAD, 64 SIDOR. PRIS 99 KR (NOK 99). ISBN 91-88334-48-1

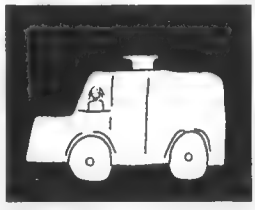

Beställ genom att sätta in rätt belopp på postgirokonto 120 15 86-3, Optimal Press. Samtliga böcker finns ute i september om inget annat anges. Mer information om skaparna och serieexempel ur böckerna hittar du på vår webbplats.

Vi samarbetar med Jippi forlag, Åsengt 6C, 0480 Oslo vilket gör det billigare att beställa för norska kunder. Bor du i Norge betalar du priset inom parentes till Jippis konto 0806 5451612. Frakt ingår i alla priser.

optimal

OPTIMAL PRESS, BOX 2408, 403 16 GÖTEBORG
TEL/FAX: 031-47 38 57, MOBIL: 0708-244620
E-POST: info@optimalpress.com
WEBBPLATS: www.optimalpress.com

BAKGRUNDSILLUSTRATION: MATTI HAGELBERG

5 SERIER

Serier som har vært inspirerende og viktige for den »kunstneriske utvikling« • Valgt av Tor Ærlig

Under overskriften 5 serier lar vi serieskapere plukke ut tegneserier (album/serier/figurer) som har betydd mye for den »kunstneriske utvikling« eller som ellers har gjort inntrykk eller påvirket. Denne gangen er det Tor Ærligs tur.

Atomfysikkeren Sprtschk like etter at han har oppfunnet supervannstoffbomben, og like før han blir spist av dinosauren. Fra Sprint-historien »kjemeøglens egg« av Franquin.

JEG DONALD DUCK

Denne kjempet jeg for. Jeg dunket hodet i bordet og truet med at jeg ville gråte hele julaften hvis jeg ikke fikk den. For å være sikker.

Når jeg brukte slike metoder fikk jeg det som regel som jeg ville.

Det er et sted her hvor Donald Duck står i baugen på et skip og proklamerer at han er høvding over Nord-Amerika. Det ble han selvfølgelig aldri. Han var jo bare assistent for assistenten til assistenten til vaktmannen på Andeby museum. Eller var det i en annen historie?

Jeg fikk boka, den var stor, hvit og hadde et plasbelagt omslag som jeg aldri hadde sett maken til. Nå er den fillete og utifra årstallet den er trykket, må jeg ha vært sju år da jeg fikk den. Et par år senere skrev jeg en høytidelig kontrakt med en venn av meg der jeg lovet å gi ham hele min formue hvis jeg innen år 2000 ikke ble like berømt som Walt Disney. Det er derfor jeg i dag må gi ut tegneserier under psevdonym.

Påvirket? Joda. Og det var først noen år senere jeg hørte om en fyr som het Carl Barks og som ikke var det minste berømt, men desto skarpere til å lage tegneserier.

Den klassiske Carl Bark historien »Donald Duck og gullhjelmen«.

KJEMPEØGLENS EGG

Er ikke helt sikker på hvor jeg kom over denne, men jeg har den da fremdeles, rimelig fillete den også. Den ble utgitt som nr. 18 i *Trumf*-serien fra Forlaget for alle, og jeg var ni år da den kom ut. Av en eller annen grunn skrev jeg en skolestil over tre skrivebøker på denne tiden som handlet om en gal vitenskapsmann som først dro til antarktis men deretter havnet på månen. Det kan ha noe med at jeg leste Jules Verne på samme tid.

Dette er stor fortellerkunst, med tegneserieruter som på en eller annen måte klarer å være enkle og overfylte samtidig. Et høydepunkt, som viser en liten flik av den senere Franquins sortere side, er der atomfysikeren Sprtschk akkurat har oppfunnet supervannstoffbomben og umiddelbart blir spist opp av historiens godmodige dinosaur, hvorpå de andre vitenskapsmennene tar hendelsen med stor ro: »Jaja... slik er det bestandig. De beste dør først!«

Cazas »Fantasier fra forstæderne« gir en ny vinkling på plagsomme naboer.

Uansett, så ender det her, som så ofte ellers hos Franquin, med at maktapparatet driter på draget og våre helter får seg en god latter – og at greven finner en ny, velsmakende sopp.

FANTASIER FRA FORSTEDENE

Det hadde seg slik at man ble eldre og mer kresen. Det skulle ikke bare være humor og eventyr, det måtte ligge noe dypere under. For eksempel systemkritikk. Cazas »Fantasier fra forstæderne« (har denne kommet ut på norsk noengang?) traff meg som ei bøtte med maling. Å få lov til å bla i noe sånt, ta på noe sånt, lukte på det – en vill blanding av dyster drabantbyvirkelighet, knivskarp satire og pervers humor! Jeg lå oppe om nettene og leste og *så*, kanskje mest *så*, og deretter ble jeg tegneserietegner.

En kamerat av meg, som forøvrig eide selveste Boken (FFF) skrev manus, og jeg tegnet – nye satiriske fantasier, vi harselerte med TV-mediet (vi planla en egen bok som skulle hete den Fantastiske Magiske Kassen), og til slutt ble i hvert fall en av historiene trykket – i *KOnk*, like før det gikk »konk«.

I dette albumet, med sine råtnende monstre fra søppelsjakten, vandrende zombier etter at TV'en er slått av og sin vidunderlige verden innenfor døra til naboen eller på den andre siden av heisen, er det en liten historie jeg hele tiden kommer på: Det er seriens ene hovedperson Marcel (ved siden av Caza selv) som våkner midt på natten, som så ofte før, av at det dunker i leiligheten over. Marcel,

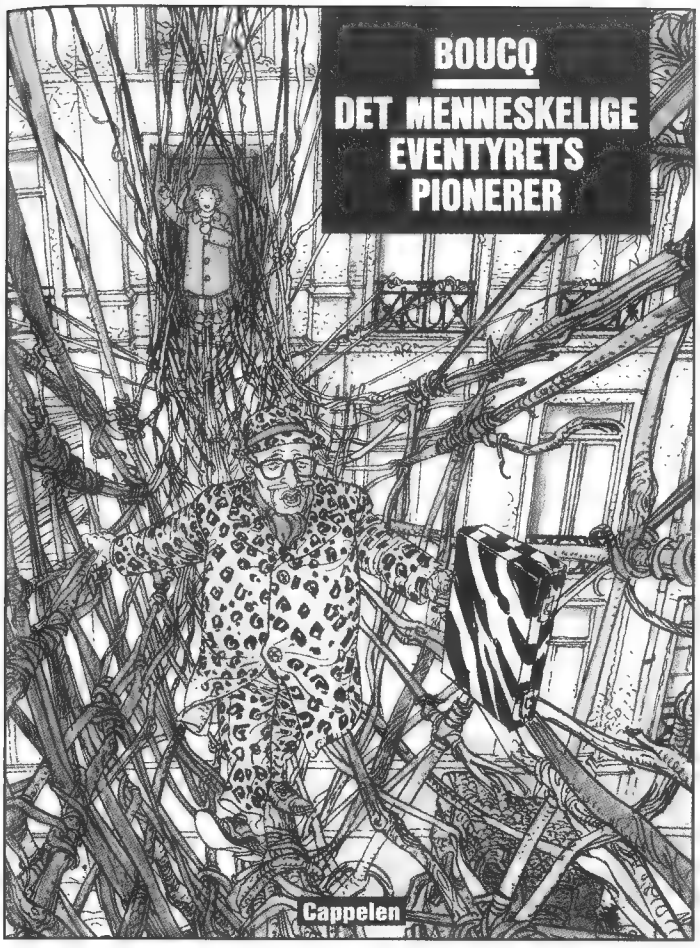

Jerome Mouncherots på vei til jobben.

som den tapre, høyblokkens ridder han nå en gang er, griper resolutt sin kost, og dunker igjen. I siste bilde ser vi forskrekkelsen hos familien over som står rundt en kiste mens begravelsesagenten spikrer den igjen, og det innefra kisten høres: DUNK! DUNK! DUNK!

DET MENNESKELIGE EVENTYRS PIONERER

Her skulle jeg egentlig ha skrevet om min store kjærlighet til *Love and Rockets*, men siden Knut Nærum nettopp har beskrevet denne puppenes odyssè så godt i forrige nummer av Tegn, holder jeg meg på denne siden av atlanteren litt til, hos en annen og vel så absurd tegneserieskaper ved navn Boucq. I dette albumet beskriver han blant mye annet den kortvokste Jerome Moucherots kamp for tilværelsen i en storby som rett og slett *er* en jungel.

Kledd som en latterlig bengaltiger drar han ut i denne farlige regnskogen, bare for atter en gang å komme for sent på jobben. Ellers har vi bassengskrubberen som fanger en svømmerske og lenker henne til bunnen av bassenget, familiefaren som, kledd som eskimo går på jakt etter isbjørn i kjøleskapet, slakteren som er en kunstner på jobben, og avslutningen: tegneseriehistoriens ekleste kyss – med utsikt til Niagara.

Men den historien som jeg husker best er og blir »Villmennene er primitive«, der de idiotiske små pygmèene drar i flokk ned til elva for å plage flodhestene og etterpå sitter og trøster seg med konenes hengepupper over hodene mens vi får følgende replikkveksling: »Har dere ertet flodhestene nå igjen?« »Det var ikke oss. De sa vi var homo!«

GREGORY

Jeg har en mistanke om at det går en eller annen mystisk tråd mellom tittelen »Jeg Donald Duck« og denne tragiske hovedpersonens fortvilede, men på en måte stolte mantra: »I Gregory!«. Gregory er en bortimot språkløs fyr med vannhode og tvangstrøye som tilbringer tiden med å løpe fram og tilbake i en celle til han kollapser. Hans beste venn er en motbydelig rotte ved navn Herman the Vermin og en hvit laboratoriemus ved navn Wendell hvis evige mål her i livet er: »Cheeeese!«.

Denne serien lærte meg at det godt går an å lage tegneserier med i utgangspunkt i karakterer som balanserer på tilværelsens nullpunkt. Marc Hempel har en strek og en fortellerstil som får sidene til å pulsere i svart og hvitt som en persienne i en høststorm, og en varm humor i helvete som får deg til å gråte over en død rotte. Og når Gregory endelig vendte hjem til cella si i bok nr.3 (den første er imidlertid best, som alltid), var det med et lettelsens sukk for denne utslitte leser. Måtte han aldri mer slippes ut i den store vonde verden. ◄

► *Tor Ærlig (Tor Erling Naas), født i 1965, er serieskaper, illustratør og musikker. Han har utgitt tre hefter med serien »Evig ung« på Jippi forlag og lager stripeserien »Nr. 14« i Larsons gale verden. I tillegg til å være serieskaper skriver han sanger og spiller i gruppa »Kaptein Tordenbrak«.*

Gregory med en venn.

▼ ANNONS

SERIE OCH SAMLARMÄSSAN

MALMÖ

SÖNDAGEN
DEN 9 SEPTEMBER KL. 11.00-16.00

KRONPRINSHALLEN
FÅGELBACKSGATAN 13

Serietidningar, seriealbum, serieprylar, filmaffischer, filmmusik, filmisar, samlarkort, gamla veckotidningar, vykort, bokmärken, hockey- och fotbollsbilder m.m.

Info: 040/ 974667

Inträde: 20 kr

Arrangör:Lilla Torgs seriemagasin

PÅ ANDRA SIDAN

Godbitar från utgivningen i USA enligt Henrik Hallberg • opus_croakus@hotmail.com

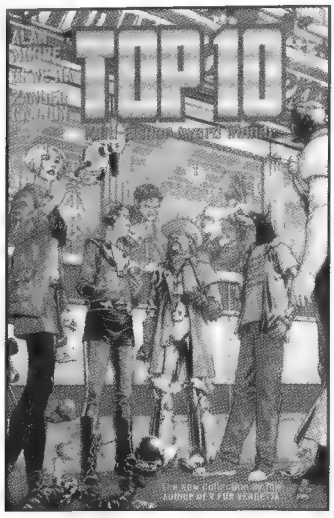

I förra numret tog jag upp nyutgåvan av Alan Moores klassiska 80-talsserie »Swamp Thing« (som förresten hunnit komma med ytterligare en volym sedan dess). Låt mig den här gången inleda med att rekommendera ytterligare ett verk av samme författare, men den här gången en alldeles ny serie. Alan Moore är nämligen tillbaka i den breda underhållningsgenren, och har ägnat de senaste åren åt att dra igång ett antal välskrivna mainstreamserier under förlagsnamnet America's Best Comics (en underetikett till DC/Wildstorm). ABC omfattar en handfull tidningar som alla skrivs av Moore, och alldeles nyligen har de här serierna också börjat samlas i album. Först ut är »Top Ten«, som tecknas av Gene Ha och Zander Cannon.

»Lazarus Churchyard« av Warren Ellis och D`Israeli.

»Top Ten« av Alan Moore, Gene Ha och Zander Cannon.

»Top Ten« känns som en blandning av de nyklassiska superhjältarna i »Astro City« och polisvardagen i TV:s »Spanarna på Hill Street«. Vi får följa den nyblivna rekryten Robyn Slinger när hon börjar sin första dag som polis i Neopolis, en stad där samtliga invånare har superkrafter – och då menar jag verkligen *samtliga*, från polischefen ner till lodisarna på gatan (och den som får möss i köket bör se upp, för även ohyran har mantel och röntgensyn).

Det låter kanske som en egendomlig miljö (och det är det!), men Moore lägger tonvikten på figurernas karaktärer, utredningsarbetet och vardagslivet på polisstationen, och då blir alla superkrafterna ett fullständigt naturligt inslag som han leker med liksom i bakgrunden. Detta gäller särskilt som serien innehåller en rejäl portion humor och har ett persongalleri bestående av de mest udda karaktärer man kan tänka sig – hela vägen från polisernas närmaste chef Kemlo Caesar (en »vanlig« talande hund i en robotkropp som tillåter honom att gå upprätt som en människa) till en bifigur som taxichauffören Bob »Blindshot« Booker, som kör taxi med ögonbindel eftersom hans superkraft är »zen driving«, och han som troende zenbuddhist menar att hans bil säkert hamnar där det är meningen att den skall hamna, oavsett om han ser vart han kör eller ej!

Det tar lite tid innan det här kommer igång, men när det väl gör det blir det riktigt bra, och under albumets gång händer en hel del udda saker. Handlingen kretsar bland annat kring jakten på en mystisk kvinnomördare, utredningen av mordet på en knarklangare (vilket leder till något helt annat) och så vidare i en ström där varje nytt fall glider in i det förra.

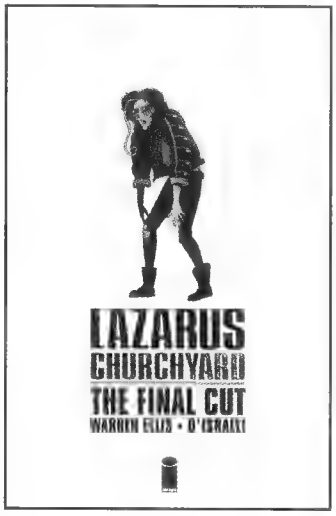

När en serieskapare blir väldigt känd medför detta ofta att gammalt material trycks om, vilket – beroende på kvalitet – kan vara både av godo och av ondo. Warren Ellis är ju ett stjärnskott, mycket tack vare serier som »Stormwatch« och »The Authority«. Nu har man grävt i arkiven och hittat något av det tidigaste han gav ut, och detta är dessutom förvånansvärt bra. Albumet heter »Lazarus Churchyard: The Final Cut«.

Huvudpersonen, som heter just Lazarus Churchyard, är en udda typ. Han närmar sig den aktningsvärda åldern 400 år, och har en kropp som till 80 procent består av en slags intelligent, levande plast som gör honom nästan odödlig. Men Lazarus är otroligt less på livet, och har under lång tid ägnat sig åt att inta kopiösa mängder droger för att försöka fly undan sin situation. Han har också försökt det mesta för att ta sitt liv, men inget verkar fungera.

Så dyker en person upp som säger att han kan hjälpa Lazarus med hans problem, fast givetvis för ett pris. Det

Lazarus behöver göra är att finna en forskare vars sinne har laddats upp i ett virtual reality-program som föreställer ett sorts Eden, vilket är brukligt när duktiga forskare dör. De lever på så sätt vidare i denna virtuella värld, och kan konsulteras trots att de avlidit. Alla som försökt lokalisera just den här forskaren har emellertid råkat riktigt illa ut, så Lazarus kropp gör honom perfekt för uppdraget.

Det här samlingsalbumet samlar allt material Ellis och tecknaren D'Israeli gjorde på serien, och det finns en hel del underhållning mellan pärmarna.

»Preacher« av Garth Ennis och Steve Dillon.

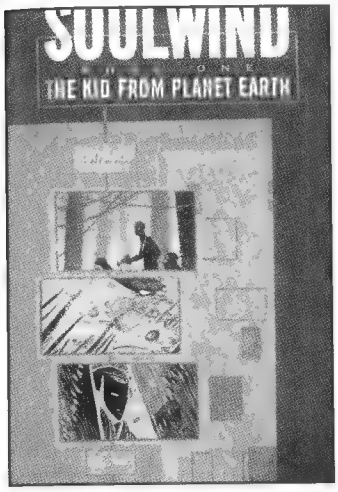

Scott Morse heter mannen bakom »Soulwind«, en serie på fem album som trots att de utspelar sig i helt olika miljöer tillsammans bildar en sammanhängande historia. Serien påbörjades för några år sedan som serietidning på Image, men avslutades aldrig där. Nu har dock Oni Press till sist gett ut hela berättelsen, vars senare delar gjorts direkt för albumform.

Det som sammanlänkar alla albumen är Soulwind, ett svärd som haft många skepnader och namn under årens lopp. I det första albumet får vi följa en ung pojke som blir bortförd till en annan planet. Där tas han, trots att hans enda ägodel är en leksaks-laserpistol, emot som något av en räddare i nöden. Hans leksak blir på något vis en riktig, fungerande laserpistol som klarar honom ur en del kniviga situationer. Till sist lyckas han med sin uppgift, att komma över svärdet, vilket han ska föra vidare till dess nästa öde.

Det andra albumet utspelas på 1930-talet, och berättar historien om ett ungt, ogift par som råkat ut för en oönskad graviditet. Det hela kompliceras ytterligare sedan det unga paret i sökandet efter en illegal abortklinik träffat på tre gamla damer som är övertygade om att barnet den unga kvinnan bär på är *den utvalde, pojken från innan*. I tredje albumet återser vi pojken från album ett, och får desutom veta en del om en gammal legend. Det fjärde albumet utspelar sig på 1910-talet, där vi får veta hur svärdet har kommit i händerna på den nuvarande ägaren. Sista delen utspelar sig i nutid.

»Soulwind« är mycket bra, ett komplext science fiction/fantasy-äventyr där Morse (som är rejält medveten om formen), använder flera olika tecknarstilar för att fånga atmosfären i historien på bästa sätt.

»Soul Wind« Av Scott Morse.

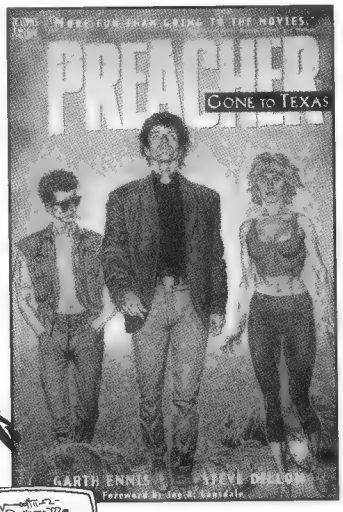

En av de mest uppmärksammade amerikanska serierna på senare år, »Preacher« av Garth Ennis och Steve Dillon, har avslutats. Ett nionde och sista samlingsalbum kom nyligen, och därmed kan hela serien läsas i ett svep (seriens svenska hem, tidningen *Magnum*, lades ner mitt i historien).

Vad som gör »Preacher« så speciell är väl mest den kontroversiella historien, med mycket våld, ännu mer svart humor och många udda inslag. Högst påtagligt är också författaren Ennis välkända förakt för allt vad religion heter.

Huvudpersonen Jesse Custer är en misslyckad präst som super och muckar gräl med allt och alla. En dag när han står i predikstolen blir han besatt av något som senare visar sig vara avkomman av en demon och en ängel. Denna varelse kommer flygande som en meteor och endast Jesse överlever, alla andra i församlingen dör av chockvågen. Genesis, som denna varelse heter, visar sig vara lika kraftfull som Gud, och Jesse kommer nu till insikt om att Gud i rädsla för Genesis flytt från himlen ner till jorden. Han har vandrat omkring här sedan dess, medan Genesis hållits inspärrad i himlen.

Jesse bestämmer sig nu för att söka upp Gud och ställa honom till svars för att han lämnat mänskligheten i sticket. Till sin hjälp har han flickvännen Tulip, lika hetlevrad hon, och Cassidy, en irländsk vampyr. Mot sig har de den inflytelserika, hemliga organisation The Grail, en organisation som ägnat 2 000 år åt att »bedriva avel« på Jesu efterkommande, och denna rörelses ledare, en komplett galning vid namn Starr. På vägen händer mycket, och vi får träffa ett antal bifigurer, den ena mer bisarr än den andra, däribland »The Saint of Killers« (en död cowboy som naturligtvis är osårbar), Jesses farmor (lika vansinnig hon) och en otrolig mängd andra skumma figurer (inklusive ett gäng människoätande rednecks) som man måste läsa serien för att tro på.

Detta måste vara en av de våldsammaste, mest udda mainstreamserier som har släppts. Den rekommenderas varmt. ◄

Recenserade album:

► *Alan Moore, Gene Ha och Zander Cannon: »Top Ten Book One«. 208 sidor i färg, $14.95, DC/Wildstorm/America's Best Comics.*

► *Warren Ellis och D'Israeli: »Lazarus Churchyard: The Final Cut«. 128 sidor i färg, $14.95, Image.*

► *Scott Morse: »Soulwind«. Fem volymer på 96-128 sidor i svartvitt, $8.50/st, Oni Press.*

► *Garth Ennis och Steve Dillon: »Preacher«. Nio volymer på runt 256 sidor i färg, pris mellan $14.95 och $17.95, DC/Vertigo.*

CARL BARKS' BÄSTA
AV: Carl Barks.
URVAL: Svein Erik Søland och Byron Erickson.
ÖVERSÄTTNING: Axel Norbeck, P. A. Westrin och Stefan Diös.
TEXTNING: Jan-Erik Höglund.
FÖRORD: Øystein Sørensen.
SVENSK BEARBETNING: Joakim Gunnarsson.
288 sidor i färg. Hårda pärmar. Egmont Serieförlaget 2001.

Om man riktigt anstränger sig går det att hitta saker att anmärka på »Carl Barks' bästa«. Jag kan tycka att ett par av mina favoritserier saknas i urvalet. Dessutom är väl inte skyddsomslaget särskilt vackert med sin gräll röda färg, och det går att reta sig på apostrofen efter Barks namn i titeln. Men naturligtvis blir sådan kritik inget annat än petigt gnäll när man har en otroligt tjusig, inbunden hyllningssamling på närmare 300 stora färgsidor framför sig. Det här praktverket består av tretton långa Barksberättelser som valts ut i ett försök att spegla hans karriär. Varje historia inleds på ett föredömligt sätt med en presentation där ursprungspublicering och vissa kuriosafakta presenteras. Barks själv presenteras i ett förord som visserligen är välskrivet, men ändå känns en aning rumphugget. Det är dock bra att man hänvisar till B&B nr 3/91 och 5-6/94, där den som blir biten har mängder av information att hamta.

Jag har väl själv aldrig varit någon fanatisk Barksfantast, även om jag ganska tidigt insåg att det var något speciellt med hans berättelser. De hade alltid en förmåga att förutom att roa, också gripa tag och stanna kvar i minnet. När jag nu läser tretton av dem i ett svep är det särskilt Barks suveräna sätt att mitt i alla hejdlösa äventyr mejsla ut trovärdiga karaktärer som gång på gång slår mig. Och det är väl just den förmågan som kännetecknar en verkligt skicklig författare. Ibland känns det rent av som om Barks ankor är mer mänskliga än vi själva.

Boken kostar några hundralappar, men bättre investering finns knappast just nu. »Carl Barks' bästa« är en njutning att läsa och bör finnas i varje svenskt hem. Så är det bara.

MATS NORDSTRÖM

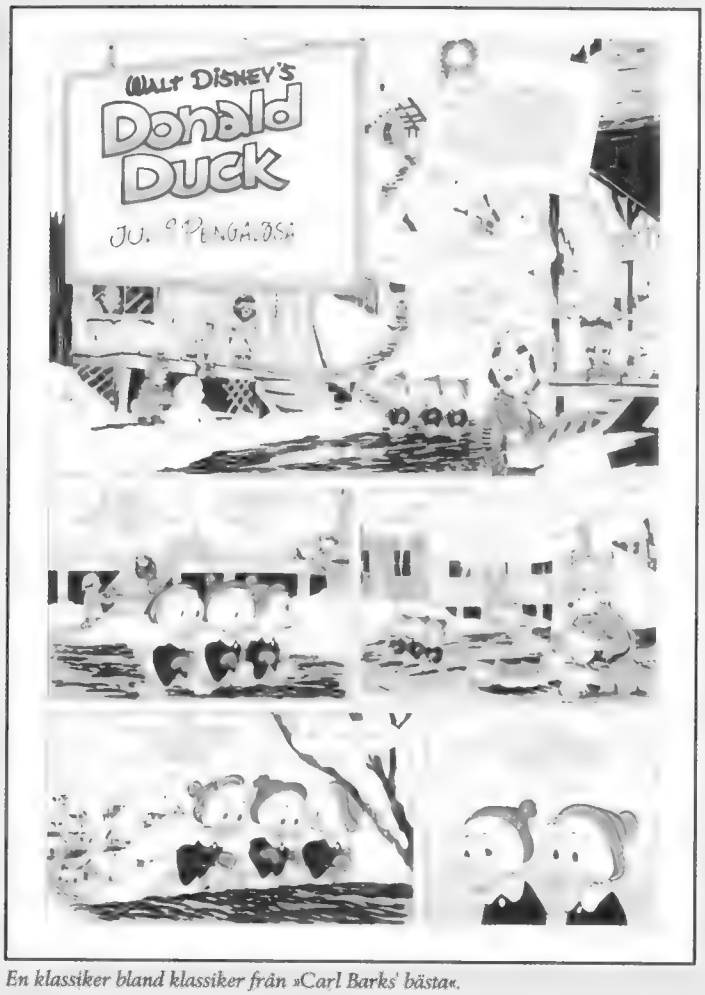

En klassiker bland klassiker från »Carl Barks' bästa«.

STEFAN LUNDGREN

MODIGA HISTORIER

MODIGA HISTORIER
AV: Stefan Lundgren och David Novakovic.
48 sidor i svartvitt. 31 x 22 cm.
UTGIVEN AV: Stefan Lundgren (www.stefanlundgren.com). år 2001.

Det här är nyskapande på sitt eget lilla sätt, tror jag. Konstnären Stefan Lundgren har tillsammans med serietecknaren David Novakovic i humoristisk strippform skildrat bådas gemensamma verksamhet kring Lundgrens konstprojekt, där Novakovic jobbar som assistent.

Det resulterande albumet är dessvärre inte alldeles lyckat. Miljön och idéerna är ofta originella (ibland helt bisarra), teckningarna och serieberättandet fungerar för det mesta relativt bra. Humorn och tajmingen är däremot avsevärt sämre, många av poängerna är svaga och faller platt till marken. Vissa saker är också lite mer än lovligt interna och obegripliga, men det går att leva med. Albumet har även ett ganska torftigt omslag och innehåller inte mer än drygt 40 strippar, vilket jag nog tycker är i magraste laget och lite svårmotiverat med tanke på den rejäla pappers- och tryckkvaliteten.

NICOLAS KRIZAN

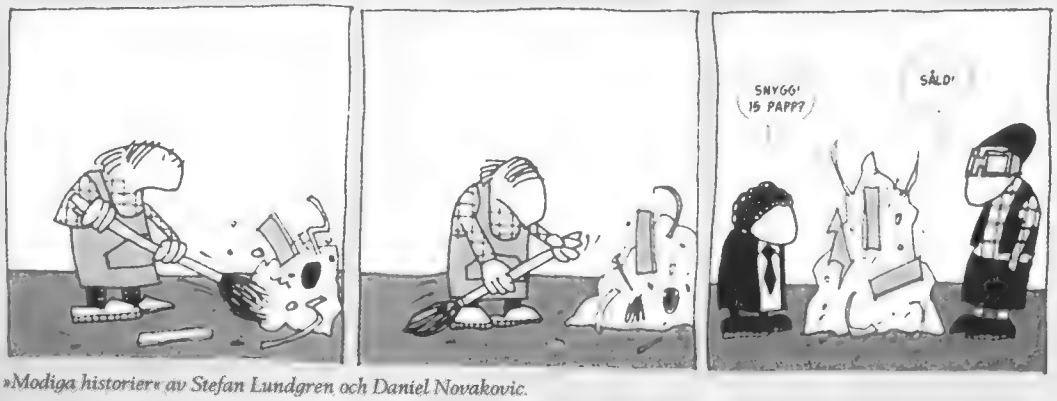

»Modiga historier« av Stefan Lundgren och Daniel Novakovic.

DILBERT – »Trampa inte i ledarskapet«
ORIGINALETS TITEL: »Don't Step on the Leadership«.
AV: Scott Adams.
ÖVERSÄTTNING: Peter Sparring.
128 sidor i svartvitt. 21,5 x 22,5 cm.
Carlsen Comics 2000.

Innan jag själv jobbade på kontor förstod jag aldrig »Dilberts« och Scott Adams storhet. Nu genomsyrar serien hela mitt arbetsliv: från seriestripparna på anslagstavlan till Scott Adams nyhetsbrev i e-posten, vidare till mitt eget arbetsbås och historieberättandet om inkompetenta ledningsbeslut. Och inte blir det bättre av att det på jobbet också finns en glasögonprydd kille med ett namn mycket snarlikt Dilbert...

Det här albumet har jag därmed svårt att vara alltför hård mot. Visst finns det några få strippar som inte är roliga alls för mig, men det beror troligen på att jag inte kan relatera till just dessa. Adams strippar bygger mycket på identifikation, och det är oftare man känner igen sig än tvärtom. Ja, ibland är det nästan kusligt pricksäkert.

Den här gången bjuder Adams med sedvanlig sarkasm på skeptikerförbundet, »sunt förnuft-sheriffen« och utomjordiska kidnappare. Du som gillar »Dilbert« kommer inte att bli besviken.

DAVID HAGLUND

En situation från recensentens egen arbetsplats.

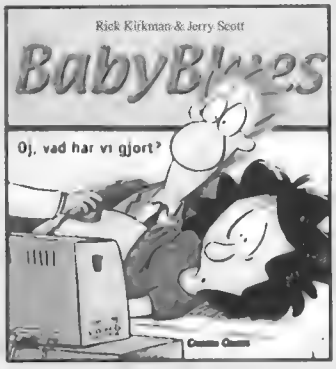

BABY BLUES 1
»Oj, vad har vi gjort?«
AV: Rick Kirkman och Jerry Scott.
ORIGINALETS TITEL: »Night of the living dad«.
ÖVERSÄTTNING: Pelle Rundquist.
TEXTNING: Lena Kolmvik.
128 sidor i svartvitt. 21,5 x 22,5 cm.
BonnierCarlsen 2001.

Enligt baksidestexten är denna dagspresserie mycket populär. Det beror troligen på att den huvudsakligen handlar om det färska föräldraskapets vedermödor, vilket torde ge hög igenkänningsfaktor i breda befolkningslager.

Utförandet lämnar dock tyvärr en hel del i övrigt att önska. Tonen är vardagligt puttrande och småtrevlig, men skämten ofta bleka och tämligen förutsägbara. Till kompetenta men ganska tråkiga och oengagerade teckningar (speciellt pappafiguren är skamligt trist) agerar den lilla familjen ut sina små komiska trivialiteter utan att locka fram speciellt många skratt.

Jämförelser med andra familjeserier som exempelvis »Familjen Flax« eller »Kalle & Hobbe« blir inte särskilt smickrande för »Baby Blues«. Och det hela blir inte bättre av den nästan alltid förekommande övermättnad som uppstår vid sträckläsning av hundratals seriestrippar egentligen tänkta att intagas i små portioner utspridda över tiden.

Det borde finnas åtskilligt angelägnare dagsstrippar här i världen att samla och ge ut i albumform.

NICOLAS KRIZAN

KALLE ANKA & CO
Den kompletta årgången 1951, del 1
AV: Diverse Disneytecknare.
ÖVERSÄTTNING: Axel Norbeck.
260 sidor i färg. Hårda pärmar.
Egmont Serieförlaget 2001

Att ge ut de gamla (och svindyra) årgångarna av Kalle Anka & C:o i snygga inbundna böcker är en lysande idé. För mig som just börjat arbeta heltid och därför för en gång skull har lite pengar över, är det här ett gyllene tillfälle att både få sig klassiska serier till livs och en tjusig bokhylla att stoltsera med. Problemen börjar väl först den dagen man råkar tycka att det här med barn är en bra idé. Hur gör man då? Ska man säga

»Baby Blues«, förutsägbar?

Exotiska inslag a la Taluferro

till på skarpen och gora de inbjudande seriebockerna till minerat område, kanske? Eller ska man med ett tveksamt leende på läpparna sätta de här i många fall underbara serieberättelserna i händerna på sin telning?

Valet är väl egentligen enkelt, förstås. Jag räknar kallt med att det om ett antal år kan finnas både lösa blad och choklad på sidorna i mina böcker. I så fall får jag väl ändå se det som en sorts seger att gamla goda »Kalle Anka« åtminstone för en stund kan locka mer än diverse tecknat skräp på kabelteve. På tal om det är förresten teveapparater avbildade i flera av samlingens berättelser. Det måste ha setts som väldigt exotiskt för tidens svenska barn.

Serierna i de enskilda tidningarna är genomgående av hög klass, och urvalet består som regel av en serie om Kalle Anka, en om Lilla stygga vargen och en om antingen Musse Pigg eller Farmor Anka. Dessutom ingår det ett antal söndagssidor med Kalle och Musse. I varje nummer finns också en kortare novell där Disneyfigurerna friskt blandas. Här kan Musse och Mimmi träffa både Dumbo och Askungen. Lite charmigt, men tyvärr ganska taffligt skrivet.

Carl Barks har bara med ett fåtal serier i den här volymen, men i gengäld bjuds vi med anledning av hans bortgång på ett mycket intressant förord skrivet av kännaren Stefan Diös.

MATS NORDSTRÖM

LUCKYSERIEN 78:
»Ratata: Flickan som inte skrattade«
ORIGINALETS TITEL: »La belle et le bête«.
TECKNINGAR: Morris och V. Leonardo.
TEXT: Bob De Groot.
ÖVERSÄTTNING: Per A J Andersson.
TEXTNING: Gertrud Tufveson.
48 sidor i färg.
Egmont Serieförlaget AB, 2001

»Lucky Luke«: platt handling och likgiltiga hjältar.

Det var länge sedan jag senast läste ett nytt Lucky Luke-album, men är alla senare berättelser av De Groot, Morris och Leonardo i klass med detta har jag knappast missat något. Maken till enfald får man leta efter. Handlingen är platt som Kalahariöknen och samspelet mellan bild och text obefintligt. Det mesta av humorn verkar bygga på hunden Ratata, som är så dum att han missförstår alla situationer och ständigt fäller fullständigt irrelevanta kommentarer om allt och alla.

Handlingen kretsar framför allt kring en pappa och hans lilla dotter, som aldrig skrattat i hela sitt liv. För att få henne att dra på smilbanden skämtar pappan hela tiden, och författaren Bob De Groot anser tydligen att det går att basera ett helt seriemanus på en man som berättar roliga historier (vilka i verkligheten inte är det minsta roliga!). Alla figurer i albumet skrattar glatt åt skämten, undantaget den lilla flickan, men jag antar att folk hade annan humor på Lucky Lukes tid än i dag. I de värsta sekvenserna berättas bara slutklämmen i de roliga historierna i texten och figurerna garvar åt något som läsaren inte ens getts en möjlighet att förstå.

Det värsta med albumet är dock att inga figurer porträtteras med något som helst djup. Jag kände en fullständig likgiltighet för deras fortsatta öden redan efter några sidor. Det är först när Ratatas vana att slicka på alla som precis ätit vitlök får den lilla flickan att skratta som man börjar känna en gnutta medkänsla för henne. Om hon skrattar åt något så tråkigt måste hennes liv fram tills dess ha varit erbarmligt trist.

GERMUND SILVEGREN

LAZZE X – WILMERS OKÄNDE BROR
TECKNAD AV: Li Österberg.
EFTER TEXT AV: Lazze X Strandbergh.
52 sidor i svartvitt.
Salvekvack Produktion 2000.

Lazze X Strandbergh är tydligen nåt slags lokalkändis i Skåne, och därtill rehabiliterad drogmissbrukare med engegemang i Svenska Kyrkan. När han inte är ute i skolor och håller föredrag om knarkets avigsidor, så bedriver han konstnärlig verksamhet genom att fotografera, musicera och skriva. Och han ger själv ut sin prosa, sina dikter, sin musik, och, som i föreliggande fall, sina serier.

Li Österberg, känd från Optimals Allt för konsten-antologier, har, såvitt jag kan förstå på Lazzes initiativ, utfört denna serie-adaption av självbiografiska Lazze X-texter. I fyra löst sammanhållna kapitel berättas om hur Lazze känner sig ensam och övergiven, men till sist finner kärleken och lyckan. Lazzes bakgrund som missbrukare skymtar förbi i en episod.

Trots att jag egentligen tycker mycket om vardagsrealism med hjärta och smärta-tematik så fungerar inte albumet speciellt väl. Historierna som sådana har viss teoretisk potential, men replikföringen är banal som en Tomas Ledin-text och karaktärerna extremt enkelbottnade. I den mån figurerna har personligheter över huvud taget, så går dessa att beskriva med bara ett fåtal adjektiv, ungefär som i serien »Acke«. Möjligen hade serien kunnat fungera om en märgfull tecknare beretts tillfälle att fylla berättelsernas pappersfigurer med blod och andhämtning, men Li Österbergs sockersöta fantasyteckningar understryker snarare textens grundläggande banalitet.

»Lazze X«: banal och sockersöt.

Kalle Ankas exklusiva

ÅRGÅNGSSAMLING!

1952 del 1 ute nu!

I den fantastiska serien "Kalle Anka & Co - Den kompletta årgången" så är det nu dags för 1952 års utgivningar. Nu finns "Den kompletta årgången 1952 del 1" ute, med de första numren av Kalle Anka & Co som kom ut 1952. Tidningarna är snyggt inbundna, komplett med de unika omslagen och alla de otroliga historierna. Finns där böcker finns.

©Disney

Du kan också gå med i vår Årgångsbokklubb och få böckerna direkt hem till dig.
Kontakta gärna vår Kundservice för mer information 040 - 693 94 35.

EGMONT

Trots att bland annat depressioner, tvångsmässigt dricksvaga och morfinmissbruk skildras utifrån upphovsmannens egna erfarenheter så blir slutresultatet en »Binky« som har åldersgränsen vid sju år i stället för att vara helt barntillåten. Ta bort, lägg ner, gör om.

FREDRIK JONSSON

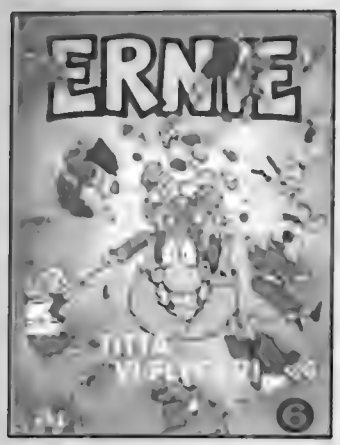

ERNIE 6
»Titta vi flyger«
AV: Bud Grace.
ÖVERSÄTTNING: Christer Follin, Mats Jonsson och Peter Sparring.
TEXTNING: Birgit Lundborg
192 sidor i svartvitt och färg.
Hårda pärmar.
Egmont Serieförlaget 2000.

Den kanske främsta anledningen till att jag köper de inbundna Erniesamlingarna är att Bud Grace är så personligt närvarande i dem. Den här sjätte volymen är inget undantag i det avseendet. Boken inleds med ett lätt skruvat och väldigt skojigt förord där Grace redogör för sitt vilda förflutna. Tro't den som vill. Han återkommer sedan flera gånger och förklarar hur han fått sina ideér till stripparna. Grace är förstås också som vanligt högst närvarande i själva serien. Vi får bland annat följa hans väg till insikt om att han i själva verket är profet, och att de saker han tar upp i serien kommer att bli verklighet. Gud hjälpe oss!

Annars ångar det mesta på som vanligt i serien. Pirayaklubben lurar folk på pengar, Ernie blir anfallen av katten Bobo, Spencer gör hyss och Effie lagar äcklig mat. Och visst, som vanligt är det ofta väldigt roligt. Men det märks ändå allt tydligare att serien rullat på i över tio år, och en hel del skämt börjar kännas för mycket återanvända. Det är inte alls tråkigt att läsa »Titta vi flyger«, och det är skickligt tecknat, men höjdpunkterna kommer mer helt enkelt glesare numera. Samlingens roligaste sekvens kommer när Effie tar sparken från serien

»Ernie«, god underhållning, varken mer eller mindre.

av Graces elaka redaktör, och tvingas söka nytt jobb hos andra serier.

Det här är god underhållning, varken mer eller mindre.

MATS NORDSTRÖM

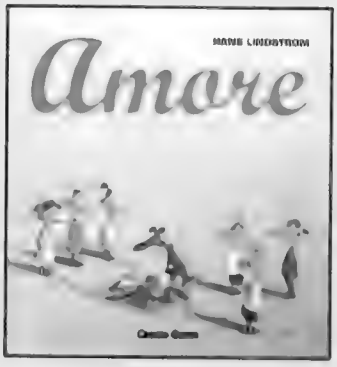

AMORE
AV: Hans Lindström
EFTERORD: Carl Uggla
128 sidor svartvitt. 21,5 x 22,5 cm.
Bonnier Carlsen 2001

Hur länge kan man vara en hämningslös humorist utan att riskera bli en parodi på sig själv?

Lundensaren Hans Lindström har ännu en bit kvar till det stadiet. Även om jag nu börjar känna igen hans nådastötar generationerna emellan och hans skamlöst gladsinta sexskämt, lyckas han ändå hålla sig på rätt sida av rutinens brant. För det mesta.

Det är fortfarande lätt att komma på sig själv med att famla efter post-it-lapparna för att märka ytterligare en klassiker som man bara måste visa för sin närmaste omgivning. Men här och där börjar nu också skämt som mer liknar »inslagna dörrar« dyka upp. Skämt som betydligt mer normala rolighetsmakare än Lindström hade kunnat tänka ut.

Det här är Hans Lindströms fjärde samlingsalbum. Med minst ett tjugotal tidningar och tidskrifter som publicerar hans bilder (och ibland serier) har han så smått börjat bli etablerad i genren. Och efter tre böcker på lundaförlaget Boströms har nu BonnierCarlsen bestämt sig för att satsa på honom. Ett tecken så gott som något på att han nu blivit Någon.

Fast det där med status är något som Hans Lindström inte tycks ta så värst hårt på. I eftertexten till den här boken förklaras att han snarast var förtjust över att ha fått sparken från Finanstidningen – för att han »strukit läsarna mothårs och tecknat för långa limousiner«.

Än mer stolt var han uppenbarligen över att ha blivit refuserad av amerikanska Hustler, som fann hans alster »väl vulgära«. Den som läst (alternativt tittat) i den tidningen kan förstå hans stolthet.

Jag får Reiser i tankarna. Fransmannen hade också en lätthet att med enkla medel säga sanningar om dig och mig (och alla andra runtomkring oss) som fick även härdade läsare att sätta kaffet i vrångstrupen. Och när Lindström – tyvärr alltför sällan – utvecklar sina skämt till serier får han också bättre möjligheter att måla upp de små Reiser-liknande scenerierna ur vardagen.

Varför det här albumet heter »Amore« (italienska för kärlek)? Ja, kanske är det för att Hans Lindström i likhet med salig Jean-Marc Reiser trots allt verkar tycka om oss människor. För hur elaka hans skämt än kan verka – det går inte att åtminstone glatt le åt dem. Väntan i telefonkioskkön behöver aldrig bli tråkig. Åtminstone inte i Lindströms värld.

PER A J ANDERSSON

Lindström, ännu inte en parodi på sig själv.

Svenska Serieakademin presenterar

COMICS '01

in Göteborg September 13-16

Sy Barry
FANTOMEN

Bud Grace
ERNIE

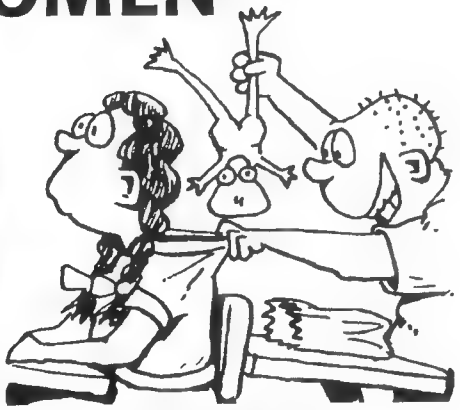

Don Rosa
KALLE ANKA

Frode Øverli
PONDUS

KLAS DANIELSSON ULF GRANBERG STURE HEGERFORS
JAN MAGNUSSON LASSE ÅBERG och hela den svenska serieeliten!
Utdelning av Adamsonstatyetter och Bamses fredspris!

Bok & Bibliotek/Svenska Mässan/Svenska Serieakademin

DATORSPEL FIGURSPEL FILMER KORTSPEL ROLLSPEL TVSPEL

© Games Workshop

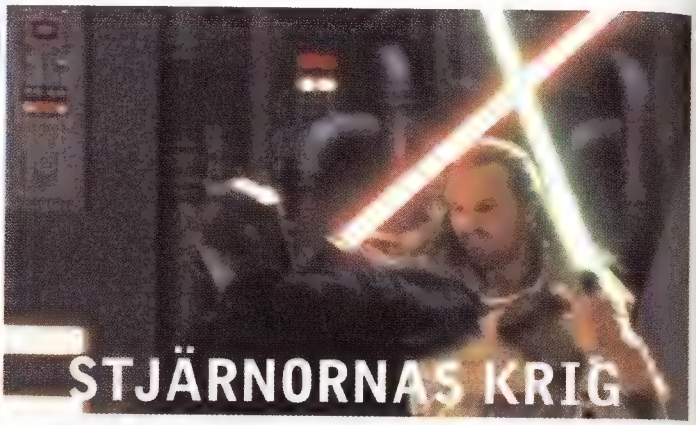

© Wizards of the Coast

SPELARE?

© Wizards of the Coast

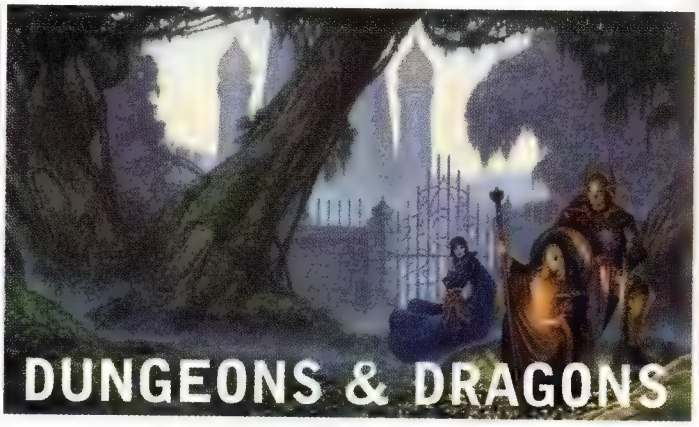

© Wizards of the Coast

CODEX

www.rollspel.nu

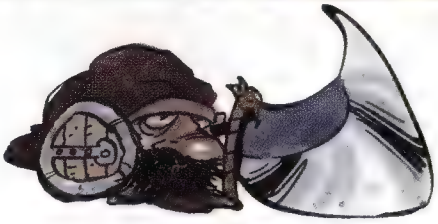

© FunCom

Prenumerera på **Codex** i ett helt år för endast 129:- spänn!!!

Betala in 129:- på Postgiro 102 18 69-1 och ange namn, telefonnummer samt adress så kommer nästa nummer direkt hem till dig.

TIDNINGEN FÖR DIG!!!

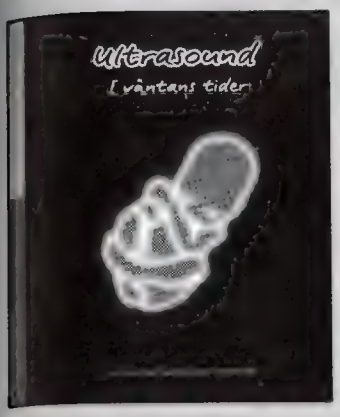

ULTRASOUND – I VÄNTANS TIDER
AV: M. Hellryd & A. Adolvsson.
288 sidor i svartvitt. Inbunden bok, 16,6 x 14 cm.
Egmont Serieförlaget 2000.

!!

Den här påkostade lilla boken säljer säkert bra i bokhandeln som present till blivande föräldrar, men för övriga läsare är den nog tämligen ointressant. Egentligen rör det sig inte om en riktig serie, utan om fristående skämtteckningar som ursprungligen publicerades en om dagen under de nio månader en graviditet tar, och säkert gjorde den sig bättre i följetongsform i Sydsvenska Dagbladet än i samlad form.

Idén att skildra ett fosters tankar från befruktning till födelse är i och för sig originell, men det blir lite för mycket gullegull för min smak. Det verkar också som om roligheterna inte räckt hela vägen fram till slutet, redan den femte variationen på skämtet »Pappa, vad gör du här?« känns urvattnad.

Läsandet blir lätt monotont, vilket delvis beror på de ytterst sparsmakade teckningarna. Vad jag dock måste ge upphovsmännen en eloge för är hur fostret omärkligt utvecklas från en prick till ett barn under läsningens gång. Fiffigt.

DAVID HAGLUND

DISNEYS JULAFTON
– från oss alla till er alla...
AV: diverse olika serieskapare.
ÖVERSÄTTNING: Axel Norbeck, P.A Westrin, Stefan Diös, Joakim Gunnarsson, Eva Neroth, Olof Siverbo.
240 sidor i färg. Hårda pärmar.
Egmont Serieförlaget 2000.

!!!!

Det kommer alltid att finnas ting vi svenskar förknippar med julen, såsom julgranen, julklapparna, vara tillsammans med familjen... och »Kalle Anka«! Förra julen sågs programmet av nästan halva Sveriges befolkning, vilket är tämligen imponerande med tanke på hur många gånger förut det visats. Egmont Serieförlaget har nu i ett ambitiöst projekt samlat ihop serieversioner av de filmer som visats genom åren, och då dylika saknats helt enkelt producerat nya.

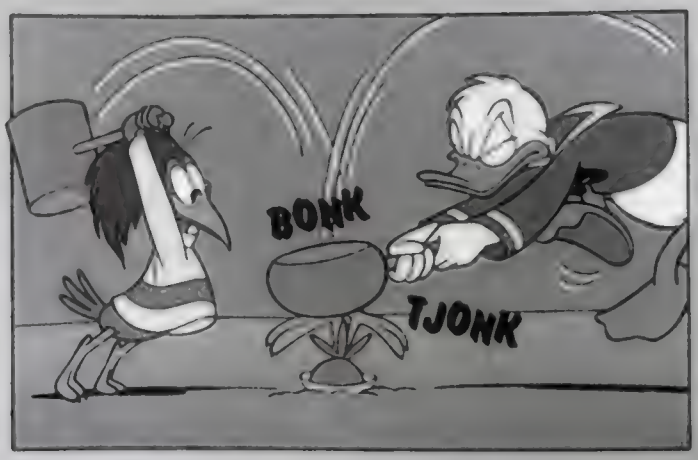

En samling ostrukturerade skämt? Kalle Anka jagar Aracuan i »Disneys julafton«.

Det mest fascinerande med den här boken är att man hittat en perfekt balans mellan fakta och underhållning. Den är full av nyttig information utan att bli tråkig och förta seriernas charm. Den innehåller dessutom en väl avstämd blandning av nytt och gammalt material. Bland annat briljerar boken med en franskproducerad version av »Törnrosa« som med sin enkla, lite kantiga teckningsstil och magnifika färgläggning är bland de främsta serieversioner av disneyfilmer jag läst. Likaså glädjer det mig att hela Al Hubbards version av »Djungelboken« från sextiotalet äntligen tryckts på svenska. Flera av de nya serierna känns också fräscha, och då kanske allra mest »Musse Piggs husvagnssemester«, där César Ferioli på ett fantastiskt sätt lyckats fånga känslan och intensiteten i den tecknade filmen.

Härmed inte sagt att jag är helt nöjd. Benjamin Syrsas introduktioner och några av avsnitten gör sig inte alls bra i serieform. Rim och sånger från TV-skärmen känns tråiga när de alltför ordagrant delas upp i pratbubblor, och till exempel Kalles jakt på aracuan känns mest som en samling ostrukturerade skämt. Det största misstaget är dock scanningen av seriesidorna, som är gjord med alldeles för låg upplösning. Värst är inledningsbilden till »Askungen« som förstorats avsevärt utan höjd upplösning, men på nästan varenda sida kan man tydligt urskilja hacken i linjerna. Har man väl lagt märke till detta är det svårt sluta irritera sig. Dessa svårfrånkomliga skönhetsfläckar sänker tyvärr intrycket av en annars mycket genomtänkt och nästan idealisk julklappsbok.

GERMUND SILVEGREN

Gullegull för blivande föräldrar i fosterskildringen »Ultrasound«.

KAPTEN STOFIL 1/2000
AV: Joakim Lindengren, David Nessle, John Andersson och Martin Kristenson, den sistnämnde dock enbart med textmaterial.
Serietidning, 52 sidor i svartvitt.
Skadeglatt Leende (r) 2000.

!!!

Som en hyllning till den svenska bokstavsvänsterns piggögda 70-tal presenterar en avhoppad fraktion från Galagopartiet De Glada sin egen lilla norrskensflamma.

Joakim Lindengren gör det han gjort under de senaste åren, det vill säga berättar om Kapten Stofils vi-

»Den maskerade proggaren«, hafsig, oengagerad och tunn?

Nyutkommet

BAKHÅLL
- **David Norris & Carl Flint:** Joyce : en introduktion

BONNIER CARLSEN
- **Peter Madsen:** Valhall 12: Elddopet
- **Herge:** Samlade verk 19
- **Akira Toriyama:** Dragonball 13-17

EGMONT
- **Diverse Disneytecknare:** Kalle Ankas årgångsbok 1951, del 2
- **Diverse Disneytecknare:** Äntligen tillbaka – Stållångben
- Min häst, sommarspecial: Sommar med Mulle
- **René Goscinny & Albert Uderzo:** Oumpa-pa indianen 2
- **René Goscinny & Albert Uderzo:** Asterix den kompletta samligen 1

ORDFRONT/GALAGO
- **Jan Berglin:** Magnum Berglin
- **Charlie Christensen:** Röde Orm 2

OPTIMAL
- **Daniel Ahlgren:** Idiot savant
- **Jenny Maria Brändström:** Dubbelmunnen
- **Ingemar Bengtsson (red) & Gunnar Krantz:** Fanzineindex 2001
- **Matti Hagelberg:** Holmenkollen
- **Jason:** Den hemlighetsfulla mumien
- **Jason:** Säg mig en sak
- **Maja Lindén:** Vajlet
- **Karna Rusek:** Från kollektiv till husbil

dare öden och äventyr. Hans finurliga appropriering av bildlösningar, manér och intrigidéer från gamla Stålmannenserier som tecknats av Curt Swan kan jämföras med en hiphop-DJ:s utväljande av gamla vinylskivor för att plocka fram beats för MC:n att rappa över. Samma återanvändande av material från dammiga loppmarknader, samma omformande av materialet efter eget huvud och lynne. Så rent seriehistoriskt är »Kapten Stofil« att anse som en cutting edge-serie av rang.

Undertexten i detta estetiska ställningstagande är dessutom den att alla serier av värde redan gjorts, att allt den samtida serietecknaren kan göra är att låna och stjäla, en undertext som står i fullkomligt kongenial samklang med själva episoderna om den bakåtsträvande kaptenen. Tyvärr motsäger Lindengren sitt estetiska budskap genom att faktiskt göra fler serier om Kapten Stofil, trots att allt väsentligt om honom redan samlats bakom mjuka pärmar i albumformat. Avsnittet i föreliggande nummer lägger inget nödvändigt till saken.

Om Lindengren är hiphopens essens i serieform så är däremot John Anderssons serier att anse som en motsvarighet till mer utflippade former av improv-jazz. En vanlig reaktion på såväl AMM, Derek Bailey och tidigare John Andersson-album som »Schneiderduschen« är den av total förvirring. Om man vill ta till sig förment svår konst som denna är steg ett att kasta ut alla förutfattade meningar om vad en serie ska vara. Det facit till John Anderssons serier som troligen finns innanför pannbenet på herr Andersson saknar relevans för läsarens tolkning av serien. Det mest effektiva sättet att läsa honom på är snarare att dras med i hans yviga infall och associationer, utan förväntningar på realism, sensmoral eller reson. Han är ju den vildaste, kusligaste av dem alla. För min egen del fungerar dock John Andersson bäst i små doser, hans gästspel i strippform på *DN*:s seriesida var till exempel precis den desorientering som frukostbordet krävde. I hans längre serier tappar jag koncentrationen efter ett par sidor, det blir för mycket.

En tecknare som jag däremot läste med rätt stort nöje för några år sedan är David Nessle. Hans senare serier har tyvärr givit ett hafsigt och oengagerat intryck, och så även i den föreliggande, synnerligen tunna berättelsen om superhjälten Den maskerade proggaren. Mitt intryck är det av ett par-tre marxist-gags som dragits ut över åt helvete för många sidor, utan tillstymmelse till intrig. Men jag vill inte ta all heder och ära av herr Nessle, för sedan några år tillbaka ger han och hans kollaboratör Martin Kristenson ut textfanzinet Stupido. Det engagemang och den lidelse som jag saknar i Nessles serier har han synbarligen i stället lagt ner i Stupidos texter om diverse excentrisk-obskuro-nostalgiska företeelser. Eftersom Stupido nu förenats med Kapten Stofil så kan vi framgent ta del av detta intressanta material som ett fast inslag i tidningen.

FREDRIK JONSSON

▲ ANNONS

Sveriges snabbaste serieförlag ger er

SERIEFRÄMJANDETs

FANZiNE

På Bok och biblioteksmässan (13-16 sept) kommer Seriefrämjandet i samarbete med Svenska Serieakademien, ABF Malmö och Xerox tillverka fanzines. Målet är att framställa åtminstone ett om dagen. Alla, såväl amatörer som proffs, är inbjudna att delta.
Du kan lämna in opublicerade serier i vår monter på comicsavdelningen, eller sätta dig och rita en serie direkt på plats, vi tillhandahåller materialet. Välkommen...
För mer information eller platsbokning vid monterns ritbord ring Katarina Bågenholm 040-26 18 16.

*▸ **Per A J Andersson**, född 1963, Göteborg. Lat diversearbetare med smak för svavelticka, schweizaren Ab_Aigre samt polsk pop.*
*▸ **David Haglund**, född 1974, Uppsala. Jobbar som översättare med Prince, Lenny Kravitz eller Depeche Mode i hörlurarna.*
*▸ **Fredrik Jonsson** tycker att det är snålt av denna tidnings redaktion att inte ge honom friex av de nummer hans recensioner publiceras i.*
*▸ **Nicolas Krizan**, född i Lidköping. Obrottsligt tragen. Förmodligen en av världens mest osannolika företagsledare.*
*▸ **Mats Nordström**, född 1974. Seriebibliotekarie på Malmö Stadsbibliotek.*
*▸ **Germund Silvegren**, född 1974, Lund. Seriesamlare och ankist.*

RACKHAM
ET TEGNESERIETIDSSKRIFT

DET FEJRES I
NºO 3
PÅ GADEN NU!

EN RÆKKE KENDTE
BILLEDKUNSTNERE
SERIETEGNERE
JOURNALISTER
KULTURSKRIBENTER
HUMANISTER
ANDEFORSKERE
OG SERIEFANS
SKRIVER OM
CARL BARKS
HAL FOSTER
JOE SACCO
OG MEGET ANDET
GO' LÆSNING!

INTERVIEWS
BARKS
SACCO

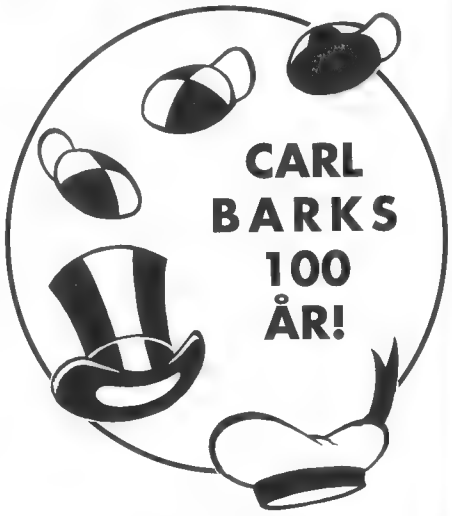

RACKHAM
c/o MATTHIAS WIVEL
AMAGERBROGADE 199, 2tv.
2300 KBH K DANMARK
TEL. +45 32 84 49 24
RACKHAM@COMIC.COM

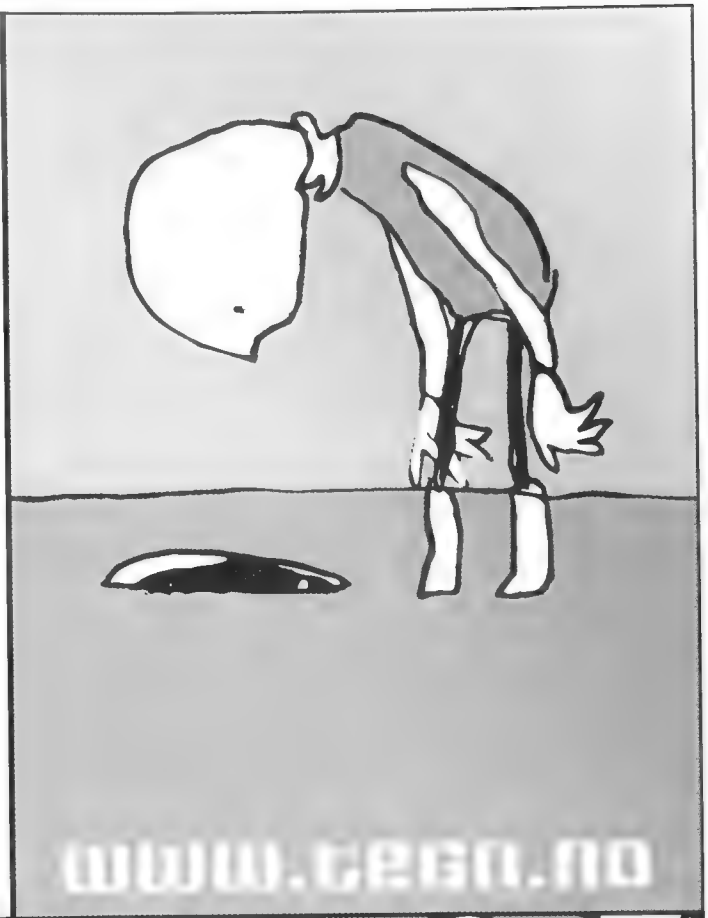

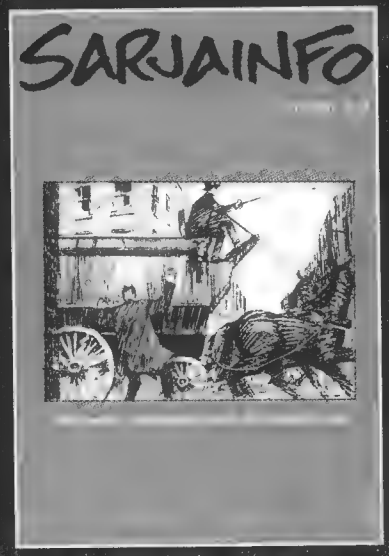

Sarjainfo
Suomen sarjakuvaseura
PL 927 • 00101 Helsinki • Finland
E-mail: sarjaks@kaapeli.fi
Webbsite: www.kupla.net

STRIP!

STRIP! nr. 15 – på gaden nu!
Nikoline Werdelin • Ole Comoll Cristensen
Alan Moore • J.R.R. Tolkien • Henning Dahl Mikkelsen
Julie Doucet • Linda Medley • Posy Simmonds • Anke Feuchtenberger
samt masser af nyheder og anmeldelser! *STRIP!* er Danmarks største tegneserietidsskrift. Abonnement på fire numre: Indsæt 170 Dkr. på giro 1 668 7448, *STRIP!*, Bergthorasgade 40, 4.tv., 2300 København S.

I STÄLLET

Svensk serietidningsutgivning bevakad av Jens Lindell • hobby.importen@swipnet.se

Thomas Alva Edison var ett geni och en arbetsnarkoman. Under hela sitt liv slet han hårt och rönte stor framgång. Hans rykte var så stort att han drog till sig andra uppfinnare som gärna jobbade i hans verkstäder. När patenten kom stod de i Edisons namn eftersom han, till skillnad från Uppfinnar-Jocke, dessutom var en hård och smart affärsman. Han missunnade dock ingen annan framgång, bara den inte påverkade hans egen (som han satte främst).

Vi har kommit till Todd McFarlane och co.

När det första numret av *Spawn* kom 1996 hade det vissa likheter med ett kinderägg. Ett väckert yttre i form av snyggt tryck och bra papper,

»Spawn« är i grund och botten ett rätt fånigt koncept. Scener som den här, ur familjelivet hemma hos den döde titelfigurens nu omgifta änka, ger upphovsmännen tillfälle att förankra handlingen i verkligheten.

Teckningar och färgläggning är utmärkta i Spawn, och den tekniska kvaliteten i tidningarna (egentligen mest av allt tjocka album i serietidningsformat) gör hantverket full rättvisa.

ett innehåll som inte var så dumt, samt givetvis överraskningen – i detta fall i negativ betydelse, priset! Det var en tidning jag bedömde som hutlöst dyr, men samlaren i mig sa »köp åtminstone första numret!«.

Nåja, har man köpt så måste man också läsa, och det gav mig en oväntad kick. För mig var det en upplevelse som jag inte varit med om sedan jag läste »Hellblazer« och senare »Preacher« i salig *Magnum*. McFarlane är kanadensare och det verkar (enligt mina fördomar) logiskt, då »Spawn« faktiskt verkar vara en lyckad blandning av engelsk intelligent mysticism och amerikansk tufflhet.

Serien handlar om CIA-mördaren Al Simmons som förråds av sin chef och blir dödad, men träffar ett avtal med djävulen om att få återvända till jorden och hustrun Wanda. Priset är att han går med på att bli en *Spawn*, det vill säga ett befäl för djävulens trupper när det en dag blir dags för Harmageddon. Den förlängda jordeexistensen är ett utmärkt träningsläger för detta, då allt möjligt finns här i form av demoner, änglar och diverse oknytt.

Eftersom djävulen är som han är kommer dock Al tillbaka till jorden efter att ha varit begravd några år, vilket syns på hans utseende. Wanda är omgift och till en början har Al svårt att hitta meningen med sin nya existens, men han gör sitt bästa för att använda de krafter ondskan gett honom i kampen för det goda. På sig har han en mantel som är ett levande vapen.

Hela konceptet är så fånigt (men spännande) att det bara kunde bli succé eller fiasko. Det blev succé, men förutsättningen var nog att serien gavs ut genom Image, där serieskaparna själva äger förlaget *[se B&B 4/99]*. Marvel eller DC hade »marknadsanpassat« sönder serien om den överhuvud taget blivit publicerad.

Manteln är på sätt och vis sista resten av »Spawns« ursprung som superhjälteserie. I dag handlar det annars mer om modern skräck.

Från början gjorde tecknargeniet McFarlane serien mest själv, men i likhet med Edison har han delegerat skapandet, och i de avsnitt som just nu går på svenska tecknar Greg Capullo och Danny Miki. Jag är övertygad om att en god tryckkvalité kan lyfta en serie, men dessa två har också en grundstandard som gör bilderna snygga från början. McFarlane gör manus tillsammans med Brian Holguin, och det gör han bra, även om jag gärna sett att han koncentrerat sig på bildskapande.

Sedan är det väl för övrigt tveksamt hur mycket McFarlane egentligen *är* aktivt inblandad i serien. Personligen tror jag att han, i äkta Disneystil, mest är intresserad av att lansera sitt namn som varumärke, och nöjer sig med att godkänna de övrigas arbeten.

Det här är nog en superhjältetidning som uppskattas mest av läsare över 30. Priset kräver en bra ekonomi, och en rejäl allmänbildning är ett plus, då det finns åtskilliga referenser som knappast lär dyka upp i såporna på TV. Att serien kan ha tappat lite i tempo sedan starten påverkar inte det positiva huvudintrycket, försämringen är marginell och beror delvis av att nyhetens behag försvunnit.

Köp ett nummer, antingen fastnar man eller också tycker man att det är vedervärdig smörja. Det sistnämnda behöver inte vara så dumt det heller – en bestämd och med förstahandskunskap bekräftad åsikt är ju guld värd, så då ska man väl inte gnälla om sketna 49 spänn!

Hursomhelst har Egmonts satsning på *Spawn* uppenbarligen fungerat, för den tekniska kvalitén har bibehållits genom åren, och framgångarna har också banat vägen för en stallkamrat från Image på den svenska marknaden, nämligen *Witchblade*, som startades 1999. Serien (skapad av Marc Silvestri) handlar om polisen Sara Pezzini, som får en kraft från något som i normala fall ser ut som ett armband, men som vid faror och andra (ofta oväntade) tillfällen förvandlas till en pansarliknande rustning med övernaturliga krafter. »Witchbladekraften« har också någon form av tankeförmåga, då den själv utser sin bärare och lemlästar andra som försöker använda den.

Serien görs i dag av ett kollektiv – en idé jag aldrig trott riktigt

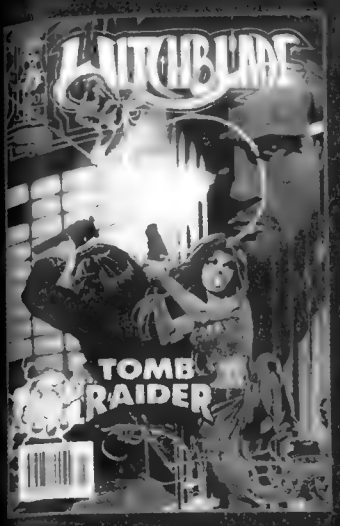

på, eftersom en serie återspeglar skaparen/skaparna. Många inblandade gör att resultatet kan bli en vacker men själlös kompromiss, och det är den känslan jag har när jag läser »Witchblade«. Kvinnorna har världens längsta ben, smalaste midjor och ett rejält bystmått (samt visar sig gärna mer eller mindre avklädda). Allt är mycket snyggt gjort, inklusive de blodiga strider som ibland förekommer, men det vill sig inte riktigt.

En serie kan fylla olika funktioner, ett Tintin-album kan man minnas åratal efter man har läst det, en kravlös *Gustaf*-tidning är perfekt vid frukostbordet, och Moore/Gibbons »Watchmen« bör betraktas (och läsas med samma krav) som högklassig litteratur.

Men »Witchblade« och parallellserien »The Darkness« (som debuterade i egen tidning år 2000, men efter fyra nummer inkorporerades i *Witchblade*) vill sig liksom inte. Jag har inte särskilt dåligt minne, men jag har ändå svårt att redogöra för handlingen en halvtimme efter att jag slutat läsa. Serierna är blandade vackert gjorda, papper och tryck är högklassigt, översättning och textning är inget att klaga på, men, nej, det är för tomt!

Tredjeserien i Witchblade är »Tomb Raider«, och den serien avskyr jag. Jag älskar dataspelen serien bygger på, har inget särskilt emot enorma bröst, och kunde möjligen ha haft visst överseende med serien om den kommit före spelet, men tyvärr – man *kan* inte ge liv åt en »springa/döda/krossa-spelfigur« som är så etablerad.

Rutinerade Dan Jurgens gör manusen, men inte ens han kan göra storverk med denna serie om han inte gör om den vackra(?) huvudpersonen Lara Croft fullständigt, men där är vi tillbaka till vad jag menar med själ. »Tomb Raider« blev ett spel som höjde sig över andra liknande spel därför att man lyckades ge huvudfiguren något extra. Detta extra går inte att flytta över till ett annat medium hur som helst, utan där måste man finna något annat som lyfter, och det har Jurgens inte lyckats med. Spola serien och ge oss hellre mer »Witchblade«!

Som sammanfattning ska jag väl erkänna: Jag tänker fortsätta köpa tidningen trots att den verkar vara inriktad på unga män med höga testosteronhalter. Jag har nämligen inte så mycket emot skräp, åtminstone inte skräp som är så här vackert förpackat.

Men jag önskar att jag på något sätt kunde minnas det jag läst lite längre tid.

Slutligen några ord om Imagetidningarnas ställning på samlarmarknaden, där åtminstone Spawn snabbt utmärkte sig. Tidningens första årgång trycktes nämligen i en relativt liten upplaga, och fick snabbt höga värden. Tidningen är efter fem år etablerad, så jag tror heller inte på några större värdeminskningar om inte något lager dyker upp.

Spawn har väldigt ofta högt begagnatskick, dels på grund av papperskvaliteten, dels för att det inte är lille Putte som köper tidningen, utan Puttes pappa som inte släpper grabben i närheten av den. Att den dessutom inte kommer i så många nummer gör den lättsamlad, vilket innebär att tidningen inte kommer ut ofta på marknaden. Har du förstaårgångarna i VF eller bättre, ta rejält betalt!

Som samlarobjekt påminner *Witchblade* till fullo om *Spawn*, även om inte värdet blir lika högt. Jag har även känslan av att *Witchblade* inte kommer att stiga i värde på samma sätt, och vara känsligare för prisras. Dessutom tror jag att fler investerade i denna efter *Spawns* snabba prisökning, vilket bör innebära att man ställer än högre krav på skicket. En betydligt osäkrare investering alltså, men ändock bättre än de flesta tidningar på marknaden. ◄

Jackie Estacado ur »The Darkness«, tuff grabb med flicktycke och grova våldsten denser. Efter fyra nummer i egen titel under år 2000 är han i dag bifigur i systerserien »Witchblades« tidning.

Granskade tidningar:

► ***Spawn***, *Egmont, 100 sidor färg, pris 49 kronor, utkommer 6 gånger/år, bred distribution via Tidsam – finns normalt i alla kiosker och butiker.*

► ***Witchblade***, *Egmont, 92 sidor färg, pris 45 kronor, utkommer 6 gånger/år, smal distribution via Interpress – finns bara hos tidningshandlare med fullsortiment.*

Lara Croft från »Tomb Raider« i aktion, fast någon lyckad seriefigur blir hon ändrig eftersom serieskaparna inte förmått ge henne någon ordentlig personlighet.

Sara Pezzini, här utan witchbladehuvud och fullt upptagen med sitt polisjobb.

TITTA HAN FLYGER!

Superhjältegenren bevakad av Göran Semb • sembtex@uppsala.mail.telia.com

Läser tjejer superhjältar? Jag undrar. Finns det några vettiga tidningar för dem att läsa? Ja, det finns det förstås, men det är inte så vanligt med bra kvinnliga superhjältar.

Det lär finnas en etablerad sanning hos de amerikanska superhjälteförlagen som säger att »chick books don't sell«, det vill säga att tidningar med kvinnor i huvudrollen inte säljer. Tacka för det, när de som regel är så oerhört usla. Nu vet jag förstås att tidningar kan sälja även om de är usla, även sådana med kvinnliga huvudpersoner, men de säljer ofta på minimal klädsel och maximal byst, och jag tvivlar på att sådana tidningar finner någon större kvinnlig läsekrets.

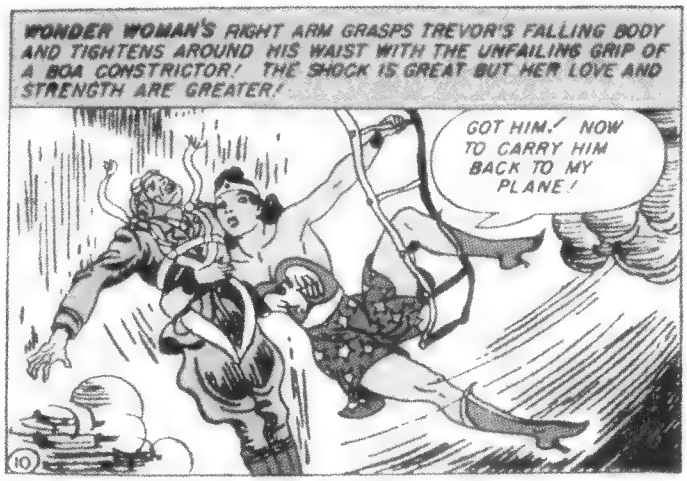

Hjälplös man räddad av kapabel kvinna, onekligen en syn vi inte är bortskämda med ens i dag. Och om man betänker att den här Wonder Woman-tidningen kom ut redan 1942 är det än mer anmärkningsvärt.

Superhjältegenren började som en ganska uteslutande manlig klubb, och de flesta tidiga exemplen på trikåhjältar var skapade av män för pojkar. Psykologen William Moulton Marston kommenterade genren på ungefär följande sätt: »[I genren är det...] smart att vara stark. Det är stort att vara generös, men det är vekt, i enlighet med strikt manliga regler, att vara ömsint, kärleksfull, omtänksam och att ha tjuskraft.« Han fortsatte »...Inte ens flickor vill vara flickor så länge vår kvinnliga arketyp saknar kraft och styrka... Kvinnors *starka* egenskaper har blivit avskydda på grund av deras *svaga* egenskaper.«

Söt som socker och lika stark som Stålmannen, men i grund och botten en blyg tjej. Stålflickan som hon först skildrades av tecknaren Al Plastino och författaren Otto Binder. Året var 1959.

Eller, på ren svenska: Så länge kvinnor skildras som våp vill ingen läsa om dem. Det behöver man kanske inte vara psykolog för att inse.

Men Marston gjorde faktiskt något åt saken. Han skapade (för ett förlag som senare inkorporerades i det som i dag är DC) en kvinnlig superhjälte, en som kunde vara stark och kraftfull utan att kopiera de manliga superhjältarnas stil. Hon döptes till Wonder Woman (på svenska fick hon namnet Mirakelkvinnan), debuterade 1941, och räknas jämte Läderlappen och Stålmannen till »de tre stora« DC-hjältarna.

I Mirakelkvinnans värld var kvinnor inte osynliga – tvärtom var det så gott om dem i olika biroller, som skurkar och som Mirakelkvinnans vänner och medhjälpare, att det kommit gott om anklagelser om »äcklig lesbianism« mot serien. Frederic Wertham, femtiotalets ledande seriekritiker och mannen som redan tidigare läst in ett homosexuellt förhållande i relationen mellan Läderlappen och Robin, kallade till exempel Mirakelkvinnan »Läderlappens lesbiska motsvarighet«.

Värt att notera är att »Mirakelkvinnan« (till skillnad från de flesta av dagens lättklädda superhjältinnor) skapades med den uttalade målsättningen att serien skulle tilltala flickor. Över huvud taget var det ingen främmande tanke på den här tiden att serietidningar kunde ha en betydande kvinnlig läsekrets, även om flickorna normalt sökte sig till andra genrer än superhjältarna. Mycket riktigt hittade den också sin publik, och kom att betyda mycket för dem av den tidens flickor som växte upp med den.

1959 presenterade DC en annan synnerligen stark, men också synnerligen flickaktig, kvinnlig superhjälte: Stålflickan (Supergirl). Hon var Stålmannens yngre kusin, supersöt, och brukade rädda busslaster med föräldralösa barn. Hon hade också en superkatt, Streaky, och (vilket måste ha varit ännu bättre) en superhäst. Han hette Comet och var i hemlighet kär i Stålflickan.

Ytterligare kvinnliga superhjältar, hos DC och hos konkurrenterna, tillkom givetvis under åren. Tanken verkar ofta ha varit att fånga kvinnliga läsare, men frågan är om det inte blev allt svårare med åren. Supertjejerna var aldrig många och få av dem blev mer än dekorativa inslag i den superhjältetradition som växte fram.

Marvel revolutionerade genren på sextiotalet, men det dröjde innan kvinnorna fick del i revolutionen. Förlagets första stora flaggskepp var Fantastiska Fyran (Fantastic Four). En fjärdedel av gruppens medlemmar var kvinnor, och hon var osynlig. Hon grät också, och svimmade då och då. Senare kom X-Men, med en femtedel kvinnor, och hon (Jean Grey) svimmade också om hon tog i för hårt. I »Avengers« hette den kvinnliga femtedelen av gruppen The Wasp (Getingen). Hon var jätteliten och kunde flyga omkring bovarnas huvuden för att förvirra dem.

Men tiden gick, samhället förändrades och Marvel bättrade sig. I »X-Men« introducerade författaren Chris Claremont på 80-talet gradvis

1966 var Sue Storm, Invisible Girl, fortfarande Fantastiska Fyrans ständigt defensiva medlem, den som alltid ville ge upp. Men andra tider skulle komma.

Titta noga. Nere i vänstra hörnet ser vi minihjältinnan The Wasp mitt uppe i en batalj med The Hulk (1964). Annars ville hon i de tidiga årgångarna helst spana in karlar, gifta sig eller åka på semester.

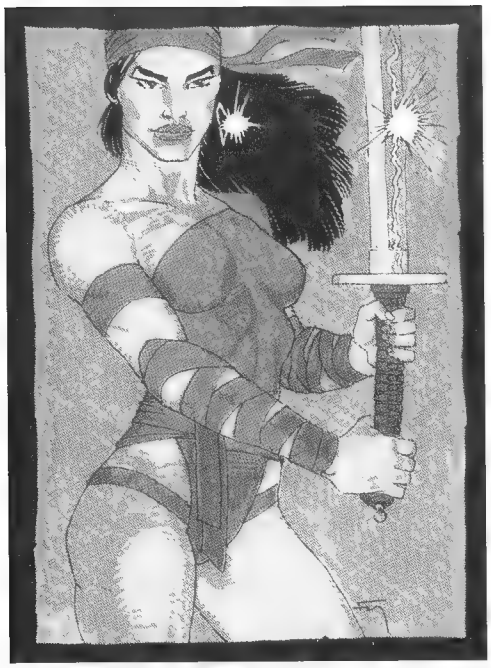

Frank Millers Elektra kom att prägla sitt 80-tal. Effektiv, dödlig och ledigt klädd, blev hon förebild för en hel generation superhjältinnor.

och med gruppens ledare.

Claremonts tidigare samarbetspartner på »X-Men«, John Byrne, gjorde något liknande när han tog över »Fantastic Four«. Helt plötsligt blev mesiga Invisible Girl starka Invisible Woman och utmålad som kvartettens mäktigaste medlem. Senare gjorde Byrne dessutom om den lätt fåniga serien »She-Hulk« (vars tidiga årgångar gick på svenska som »Miss Hulk«) till en ganska roande (om än mild) satir, och huvudpersonen Jennifer Walters till en inte bara fysiskt utan även mentalt stark, och synnerligen kapabel person.

Angela, blodig, halvnaken och en inte helt otypisk representant för ett 90-tal där Elektras dråparinställning korsats med Imagehjältinnornas herrtidningsestetik.

allt fler starka kvinnliga figurer, och gjorde dem intressanta som personligheter. Det är värt att betona; de kvoterades inte in för att de var kvinnor, utan de var starka karaktärer som väl försvarade sin plats i serien. Inte heller var de med bara för att visa upp urringningar och getingmidjor. En av dem, Storm, blev till

Men eftersom Frank Miller redan skapat Elektra var det kört i alla fall.

Elektra var en synnerligen kompetent kvinna – när det gällde att döda. Och när det gällde att se bra ut i tajta och ganska sparsamma kläder.

Socialt var hon dock något av en katastrof. Och frågan jag ställer mig är om världen verkligen behöver så många fler våldsamma, mordiska »hjältar«, oavsett om de är män eller kvinnor (det betyder inte att Millers Elektra-svit inte är lysande – för det är den – men tyvärr följdes den av en mängd sämre exempel i samma genre). Samma fråga kan ställas vad gäller fler ballongbystade hjältinnor i oerhört tajta kläder – ingen Catwoman nämnd och ingen Glory glömd!

Jag vet att många tjejer gillar »Modesty Blaise« skarpt. Och varför inte – hon är stark, smart och självständig. Dessutom är hon huvudperson i en mycket välskriven serie. Tyvärr är det ganska ont om motsvarigheter på superhjältefronten. Peter David har gjort bra saker med bland annat dagens version av »Supergirl«, och han verkar också ha en betydande kvinnlig publik. Bill Messner-Loebs gjorde utmärkt ifrån sig med DC-serierna »Doctor Fate« (i vilken huvudrollen under en tid spelades av en kvinna) och »The Jaguar«, men de nådde aldrig någon större publik.

Och måhända *är* det så att majoriteten av serieläsarna föredrar sina hjältinnor halvnakna. Men kanske, bara kanske, skulle ännu fler vilja läsa serier som var intelligenta och fantasirika.

Fast då fick förstås serieskaparnas fantasi jobba litet hårdare än »Mera våld! Större bröst!«.

Hos Image sexualiserades hjältinnorna allt mer, och många försågs med kostymer som visade mer än de dolde. Exemplet ur Youngblood från 1995.

Den som vill läsa mer om kvinnliga superhjältar kan pröva fackboken »The Great Women Super Heroes« av Trina Robbins, en bok som går igenom de flesta av superhjältetjejerna och kommenterar utvecklingen *[och som dessutom avhandlas i B&B:s fackboksspalt »Strövtåg i källförteckningen« i just detta nummer. Red].* ◄

Även en ikon som Wonder Woman får finna sig i att tecknarna numera placerar allt mer fyllning i urringningen. Att det i dag är grabbarna som utgör målgruppen är inte att ta fel på.

ANMELDELSER

Norskspraklige utgivelser dissekeres • Anmeldereksemplar sendes til TEGN A/L, Nico Hambros vei 4, 0969 Oslo

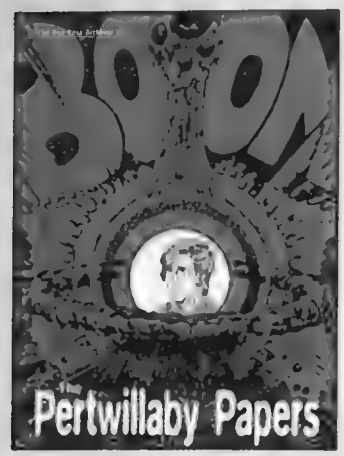

THE PERTWILLABY PAPERS
AV: Don Rosa
191 sider svart/hvitt, stive permer
Gazette Bok 2001

THE ADVENTURES OF CAPTAIN KENTUCKY
AV: Don Rosa
167 sider svart/hvitt, stive permer
Gazette Bok 2001

Det norske informasjonsselskapet Gazette er utgiver av disse to engelskspråklige bøkene – som samler Don Rosas bedrifter før han tok opp arven etter Carl Barks' Disney-serier.

Og la det være sagt med en gang: Dette er en samling for de mest hardbarkede av Rosas fans, for innholdet står på ingen måte i stil med den luksuriøse innpakningen. »The Pertwillaby Papers« ble skapt for universitetsavisen i Kentucky i 1971 og fortsatte i fanzinen *Rocket's Blast Comicollector*. Dette er en humoristisk eventyrserie sterkt preget av forbildet Barks, og for fans kan det være interessant å se originalversjonene av historier og ideer Rosa har resirkulert i sine andeserier senere.

Men Rosas første verk er ikke *gode* tegneserier, de tynges ned av en ekstrem pratsomhet og svake figurer.

Familien Ost byr på en ny dose tåpelige innfall, bløte vitser og idiotiske plots.

Selv om Rosa tidvis glimter til med gode sekvenser prater figurene hans så mye at leseren får hodepine – og de to skurkene professor Viktor Dimitrius Smyte og Schyler Roatch III er like irriterende som de er lite troverdige.

»The Adventures of Captain Kentucky« er en superheltkomedie som ser på lokalsamfunnet i Rosas hjemby Louisville gjennom satiriske briller. Serien ble trykket i avisen Louisville Times fra 1979, og har strammere regi og er bedre fortalt enn Pertwillaby-seriene. Men serien er så preget av lokalhistorisk referanse at heller ikke denne kan anbefales til andre enn den innerste fankretsen. Til sist vil jeg også nevne at Rosas beskrivelse av eskimoer og iranere er svært smakløs og ikke så rent lite rasistisk – noe slikt var overraskende og skuffende å finne i serier fra 70-tallet.

ØYVIND HOLEN

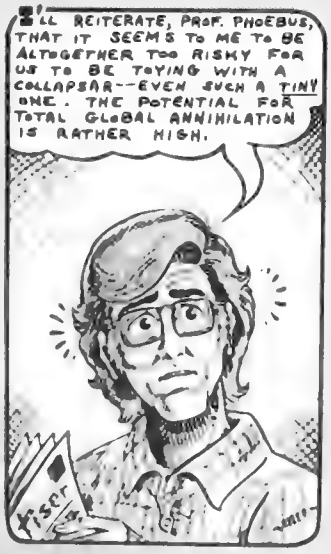

Lance Pertwillaby fra »The Pertwillaby Papers« av Don Rosa.

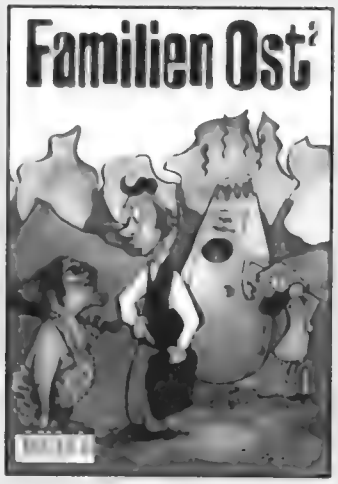

FAMILIEN OST NR. 2
AV: Aslag Guttormsgaard, Egil Hegerberg, Lars Lønning med flere:
68 sider svart/hvitt
Jippi Forlag 2001

Tegneseriene om den noe utradisjonelle kjernefamilien Ost krever én ting av sine lesere: Du bør ha sans for humoren til herrene Guttormsgaard, Hegerberg og Lønning, kjent fra band som Gartnerlosjen, Black Debbath og Lyd. Selv har jeg et noe ambivalent forhold til humoren, men må innrømme at det hender jeg griper meg selv i å flire av påfunnene deres.

Serien er et langt opptog av tåpelige innfall, bløte vitser og idiotiske plots, der familiens grenseløse egoisme, idioti og mangel på moral kommer fram i fullt monn. Det er ganske så stupid, men en form for stupiditet som kombinert med svart humor kan være morsom. Men du skal helst synes det er artig at faren i familien drikker seg snydens på grillfest, mens kona forblør i skauen.

Tegnemessig er det ingen som kan true Ronny Haugeland og Roy Søbstad som Ost-kronikører, men »Superbruun« minner meg på at jeg vil se flere serier av Jens K. Styve. Hvor blir det av *finnfinnfinn*, Jens?

ØYVIND HOLEN

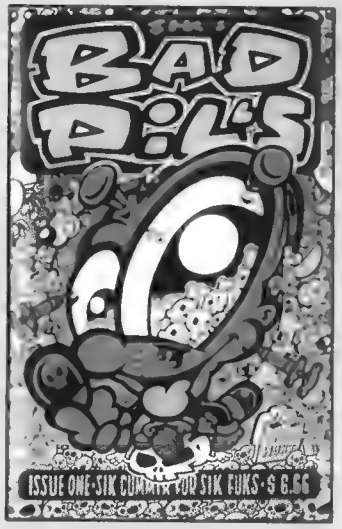

BAD PILLS
AV: Sverre H. Kristensen
60 sider svart/hvitt
Mike Hunt Comix 2001

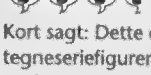

Kort sagt: Dette er 60 sider med søte tegneseriefigurer som voldtar, doper, mishandler, skamferer, torturerer, myrder andre nusselige figurer. Kraftig kost, og ikke uten en viss tabusprengende kraft.

Danske Sverre H. Kristensen døde av blodkreft i 1997, og viet sitt kunstnervirke til ekstreme tegneserier og videoer. Han var selv ansvarlig for utgivelser som *Sewer Cunt*, *Det Magiske Cirkus og Donald Fuck*, og var også med i kanadiske antologier som *Kékrapules* og *Compendium Comix* – side om side med navn som Julie Doucet og Joe Matt.

Kristensens sjokkfylte serier stammer fra undergrunnstradisjonen, og minner om den provokative og grenseløse stilen til serieskapere som Robert Crumb, Joe Coleman og spesielt S. Clay Wilson, samt samtidige serieskapere som Ivan Brunetti (*Schizo*), Johnny Ryan (*Angry Youth Comix*) og naturligvis Mike Diana.

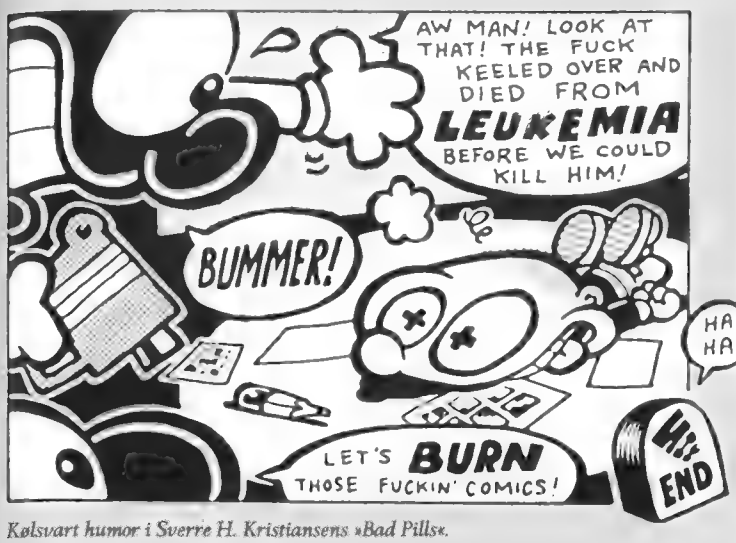

Kølsvart humor i Sverre H. Kristiansens »Bad Pills«.

Kristensen nekter seg intet, og humoren er kølsvart. Her drives det ap med aids, svarte, incest, kannibalisme, psykisk utviklingshemmede, dyresex, mord, voldtekt, nekrofili og abort – og dette er bare på de 20 første sidene. Alt er svært dyktig tegnet i en søt funny animal-stil, og kontrasten blir virkningsfull og hinsides smakløst. Men sjokkeffekten blir bedøvende i lengden, og provokasjonen mister kraft på grunn av overdosen med sjokkeffekter. Men les den om du tør.

ØYVIND HOLEN

▶ PS! Norske Hypertonia World Enterprises er ansvarlig for europeisk distribusjon; http://home.online.no/~janbruun

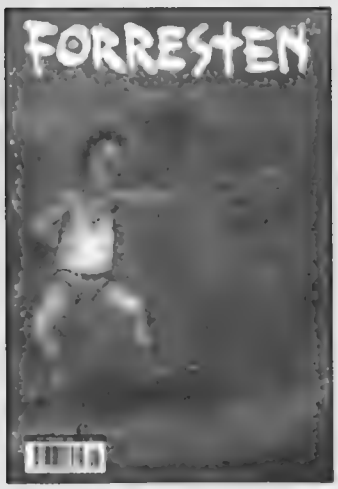

FORRESTEN NR. 11.
AV: Sven Tveit, Jens K Styve m.fl.
52 sider sort/hvitt. Hf.
Jippi Forlag 2001.

❗❗❗

Norges ledende tegneserieantologi *Forresten* er en blandet opplevelse. Favoritten blant det nye nummerets 18 (!) serier er Jens K Styves »Byskit«. Her har han fått på plass sin skitten-naivistiske stil, og gjødsler på med bygdas fordommer mot bytullingene. En befriende snu-på-flisa-operasjon i et til tider krampeurbant medietilbud. Sven Tveits coverstory »Aaaargh!« er bra tegnet, men måten han blander mareritt og virkelighet er like utvasket som hovedpersonens undertøy. »Bli ny« av Ronny Haugland og Roy Søbstad har en fokusert idé, og selv om serien ikke gir noen større innsikter er den fint bygd opp. Sabrina Milena viser i »den.masqeraden« at hun er en interessant tegner, med nakne, vare streker som står fint til historien. Dialogen er imidlertid drøyt svulstig, og bruken av masker for å behandle sosiale roller er utslitt.

MORTEN HARPER

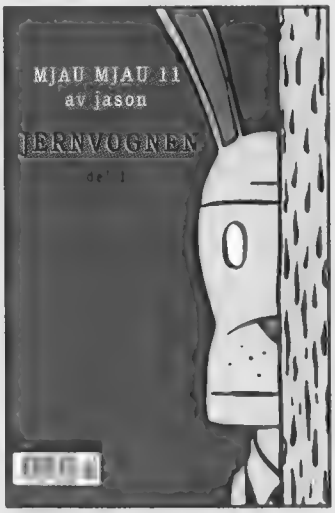

MJAU MJAU NR. 11
»Jernvognen del 1«
AV: Jason
40 sider svart/hvitt,
Jippi Forlag 2001

❗❗❗❗

Etter seks numre med stumme streker, kommer Jasons tegneserieversjon av Stein Rivertons berømte krimroman »Jernvognen« som et velkomment stilskifte. Samtidig fortsetter serieskaperen å forbløffe med uhyggelig god og jevn kvalitet.

»Jernvognen« har hjemsøkt Jason siden han hørte den i radioteaterversjon da han var 15 år gammel. Tidlig på 90-tallet dukket historien opp igjen da Jason leverte inn en ufullført tegneserieversjon av romanen som hovedoppgave ved Kunst- og håndverksskolen i Oslo. Den gang var det mennesker som spilte hovedrollene, men når Jason endelig fullfører verket er det hans karakteristiske kaniner, hunder og fugler som spiller rollene – og det med fortreffelig resultat.

Stein Rivertons kriminalroman »Jernvognen« i en tegneserieversjon av Jason.

En ung forfatter ser fram til en rolig sommerferie på Hvaler i 1909, men vikles inn i en rekke gåtefulle mord. Mest mystisk er sagnet om jernvognen – som blir hørt tordnende gjennom landskapet like før mordene utføres.

Jeg har verken lest eller hørt »Jernvognen«, men Jason har maktet å gi sin serieversjon en dyster, mystisk og uhyggelig tone. Jasons evne som regissør er uovertruffen i norske tegneserier i dag, og »Jernvognen« er sylskarpt komponert og utført. Jeg venter i alle fall spent på mysteriets oppklaring – kanskje må jeg snike meg inn på biblioteket hvis jeg ikke klarer å vente?

ØYVIND HOLEN

Jens K Styve forteller med humor om fordommer mot bylfolk i serien »Byskit« i Forresten 11.

FÖRENINGSLIV

På gång i Sveriges serieföreningar • Redaktör: Fredrik Strömberg • fstromberg@telia.com

SERIEFRÄMJANDET

Box 51
232 02 Åkarp
040-30 70 05
fstromberg@telia.com
www.serieframjandet.com

[illegible] 26 september. Bilden ur Vertigotidningen The Dreaming.

Sedan senast har vi hållit ett andra releaseparty för *Bild & Bubbla*, arrangerat av Ingrid Nilsson i en mysig, kulturmärkt liten lokal i centrala Malmö kallad »Loftet« (utlånad av ABF Malmö). Huvudpunkterna var en imponerande utställning med alster av ett antal Malmötecknare, ett framträdande av vårt »husband« Mats Källblad, samt en mycket omtyckt frågesport ledd av Joakim Gunnarsson. Med klassisk musik i högtalarna och utsikt över ett sommarvarmt Lilla Torg umgicks vi sedan tills sent på natta.

När jag skriver det här är också planeringen inför Bokmässan i full gång. Svenska Serieakademin har som vanligt erbjudit oss plats i sin monter (där vi bland annat hoppas kunna visa upp hela *fyra* nya böcker i Magister Lämpels bibliotek – nämligen »Fanzineindex 2001«, »En skissbok av Max Andersson«, »Walt Kelly – en seriemonografi« samt »Serienegern – en bildberättelse om fördomar«). Därtill blir det en helt ny fanzinbegivenhet som du kan läsa mer om i separat annons på sidan 84 – en där vi behöver *din* medverkan.

Under hösten kommer Seriefrämjandet även inleda ett samarbete med ABF Malmö. ABF disponerar nämligen en lokal i centrala Malmö i vilken det kommer att vara aktiviteter varje onsdag under hösten. SeF deltar med två aktiviteter:

▶ **26 SEPTEMBER:** Det danska undret. Ett seminarium med några av de danska serieskapare som gjort det som deras svenska kollegor verkar ha så svårt för, nämligen att slå igenom utomlands. Medverkande: Teddy Kristiansen och Peter Snejbjerg. Konferencier: Fredrik Strömberg.

▶ **21 NOVEMBER:** Utställning av och med Malmös tecknare. Ett samarrangemang med Seriekonst. Ansvarig Gunnar Krantz.

Utöver detta kommer Seriefrämjandet också att arrangera en temavecka/festival på ämnet barn och serier tillsammans med ABF Malmö. Temaveckan kommer att gå av stapeln **5–11 NOVEMBER**. Mer information återfinns i en annons på annat ställe i tidningen.

FREDRIK STRÖMBERG, ORDFÖRANDE

Releaseparty nummer två var en mer sansad tillställning än ettan, med klassisk musik och intelligenta(?) konversationer.

GÖTEBORGS SEF

c/o Ingemar Bengtsson
Box 2408
403 16 Göteborg
031-47 38 57
031-473857@telia.com
www.serieframjandet.com/goteborg

Den som vill ha löpande information om kommande evenemang (som kan anordnas med kort varsel) får det enklast genom att skicka in sin e-postadress till 031-473857@telia.com (Ingemar Bengtsson) och/eller paja@telia.com (Per A J Andersson).

PER A J ANDERSSON

SEF SKÅNE

c/o Claes Reimerthi
Assarhusavägen 256
247 36 S Sandby
046-574 11
reimert@algonet.se
www.serieframjandet.com/skane

Från Sveriges sydligaste lokalförening meddelas att höstens mötesverksamhet nu är i full gång med allt vad det innebär. »Jamen, vad innebär det då?«, undrar naturligtvis vän av ordning. Jo, att Peter Nilsson under rubriken »Mer än Mandel« pratar om Nils Egerbrandt i Malmö måndagen den **8 OKTOBER**, att Henrik Hallberg tar sig an Matt Wagner under rubriken »Wagners ofullbordade« i ovannämnda Malmö måndagen den **12 NOVEMBER**, samt att vi ägnar oss åt sedvanligt anarkistiskt luciafirande i Lund måndagen den **10 DECEMBER**.

I samtliga fall är tidpunkten 19.00. Lokalen är i Malmö Kvarnby folkhögskola på Industrigatan 4, i Lund Studieförbundet Vuxenskolan på Stora Gråbrödersgatan 13.

CLAES REIMERTHI, ORDFÖRANDE

Matt Wagners »Grendel« presenteras hos SeF Skåne den 12 november.

SEF STOCKHOLM

c/o Ola Hammarlund
Gillerbacken 49
124 64 Bandhagen
08-87 71 04
olahammarlund@hotmail.com
www.serieframjandet.com/stockholm

När denna *B&B* kommer ut har SeF Stockholm hunnit med att representera SeF vid det stora bokbordet på Drottninggatan. I övrigt kommer vi i höst att fortsätta med våra lyckade föreningspubar, som framöver äger rum sista onsdagen i varje månad från kl. 18 på Tre backar, Tegnérgatan (öster om Sveavägen, T-bana Rådmansgatan). Där träffas vi och umgås över något att dricka. Alla är välkomna!

Som helhet ser höstprogrammet ut så här:

▶ **26 AUGUSTI:** bokbord.
▶ **29 AUGUSTI:** pub.
September: videovisning – Neil Gaimans »Neverwhere«. Närmare information kommer beträffande tid och plats.
▶ **26 SEPTEMBER:** pub.
▶ **17 OKTOBER:** (preliminärt) studiebesök på Egmonts Stockholmsredaktion – föranmälan krävs. Närmare information kommer. Detta är ett samarrangemang mellan lokalföreningarna i Stockholm och Uppsala.
▶ **31 OKTOBER:** pub.
▶ **28 NOVEMBER:** pub.
▶ **12 DECEMBER 17.30:** offentligt föredrag på Serieteket: Eric Shanowers »Age of Bronze«. Ola Hammarlund berättar om den amerikanske serieskaparens projekt att skildra Trojanska kriget i serieform.

Samtliga arrangemang är i första hand öppna för medlemmar i lokalföreningen. Undantag är studiebesöket på Egmont, som är öppet för medlemmar i lokalföreningarna i både Stockholm och Uppsala, samt föredraget på Serieteket, som är offentligt. Alla intresserade är givetvis även välkomna på pubkvällarna.

OLA HAMMARLUND, ORDFÖRANDE

Linda & Valentin landar hos SeF Uppsala i höst. Datum bestäms senare.

SEF UPPSALA

c/o Göran Semb
Lings väg 51
754 27 Uppsala
018-50 45 13
sembtex@uppsala.mail.telia.com
www.serieframjandet.com/uppsala

Uppsala Seriefrämjande kommer under terminen att ha möten om »Linda & Valentin«, Mort Walkers serier, samt om superhjältar. Kontakta oss för närmare information. Angående studiebesök på Egmont se SeF Stockholm ovan.

GÖRAN SEMB, ORDFÖRANDE

SVENSKA SERIEAKADEMIN

Viktor Rydbergsgatan 33
412 57 Göteborg
Kontaktperson: Sture Hegerfors
031-16 21 32
ps@gp.se

Svenska Serieakademin står som vanligt bakom seriedelen Comics på Bokmässan i Göteborg den **13–16 SEPTEMBER**. Årets Adamsonpriser delas ut torsdagen den 13, på söndagen den 16 arrangeras miniseminarier med Sy Barry, Don Rosa, Bud Grace samt Frode Øverli, och i övrigt finns Akademin representerad i sin monter.

STURE HEGERFORS, PRESIDENT

NAFS(K)

Box 5030
125 05 Älvsjö
08-72 29 313
kansli@nafsk.se
www.nafsk.se

Höstens höjdpunkt i svenskt föreningsliv är givetvis ankistföreningen NAFS(k):s höstmöte, som hålls i Stockholm i november eller början av december. Den som har frågor om NAFS(k) eller ankismen är som alltid välkommen att kontakta vårt (k)ansli, som är bemannat onsdagkvällar mellan kl. 18 och 20. Man kan också ta en titt på våra webbsidor.

OLOF SIVERBO, ORDFÖRANDE

MANGAKAI

c/o Zimeon Lundström
Marknadsvägen 123
183 78 Täby
zimeon@mangakai.org
www.mangakai.org/

Mangakai är Sveriges äldsta förening för folk intresserade av japanska serier och/eller tecknad film. Styrelsen huserar i Stockholm men välkomnar medlemmar från hela landet. På grund av vissa omformningar är aktivitetsnivån för närvarande aningen låg, men föreningen arrangerar varje vecka möten där man kan träffas och titta på japansk tecknad film. Större animevisningar och framtida konvent i Stockholmsområdet är för närvarande under planering. Medlemskap kostar 80 kronor för ett år, och betalas in på postgiro 541 405-7, Mangakai. Mer information kan fås från undertecknad. Besök även vår hemsidan på adressen ovan.

ZIMEON LUNDSTRÖM, ORDFÖRANDE

Don Rosa, en av hedersgästerna på årets bokmässa.

SC OF LMBEC

The Scandinavian Chapter of the Lee Falk Memorial Bengali Explorers Club.
c/o Brian Jensen
brian@kps.liv.se
SC: schapter.bizland.com
LMBEC:
www.ozemail.com.au/~fryr/

Vårt syfte är att hålla minnet av Lee Falk vid liv och att skapa en trevlig gemenskap för vuxna Fantomen-fantaster. Detta gör vi genom att samlas vid middagar cirka fyra gånger per år. Däremellan håller vi kontakten vid liv genom vår e-postgrupp och vår hemsida. Vid våra middagar får närvarande medlemmar en »goodiebag« med för varje tillfälle unikt producerat Fantomen material. Vi är stolta över att ha sådana namn som Ulf Granberg, Björn Ihrstedt, Hans Lindahl och Claes Reimerthi bland våra medlemmar, men mestadels är vi alldeles vanliga Fantomen-älskare. Mer information om vårt syfte, våra aktiviteter och hur du blir medlem får du på vår hemsida. Besök gärna även den australiska huvudföreningens hemsida.

BRIAN JENSEN, ORDFÖRANDE SC

BLUEBERRY CLUB

c/o Peter Wahréus
Anders Reimers väg 13
117 50 Stockholm
08-658 66 14

Ingen information har inkommit från Blueberry Club, men ta gärna kontakt ändå och hör efter vilka aktiviteter som finns planerade.

NORSK TEGNESERIEFORUM

c/o Serieteket
Postboks 2017
NO-0505 Oslo
www.tegneserieforum.org
Kontaktperson: Morten Harper,
morten@harper.as

To store begivenheter i Norsk Tegneserieforum (NTF) i høst: årets tegneseriekonkurranse og tegneserieverksted. Tema for tegneseriekonkurransen er kort og godt »2001«. Deltagerne står helt fritt til å gripe an temaet. Seriene må være i sort/hvitt og på minst én side, maks 12. Det konkurreres i to klasser – opp til 16 år, og eldre enn 16 år. Alle bidrag kan trykkes av NTF. Send helst kopier, og legg ved et følgeark med navn, adresse, telefonnummer og alder. Hvis du sender originaler, må du legge ved svarporto for å få dem sendt tilbake. Frist for å sende inn bidrag er **1. OKTOBER**. Førstepremie er en Bone-bok signert av seriens skaper Jeff Smith.

Tegneserieverkstedet er et tilbud vi setter i gang nå i høst sammen med Serieteket i Oslo. En gang i måneden pakker serieskapere frem redskapene sine og lar deg bli med og lage tegneserier. Det er ikke noen påmelding, så det er bare å komme innom. Du trenger ikke å ha laget tegneserier fra før, bare ha lyst til å prøve. Nærmere tidspunkt vil bli kunngjort på Serieteket og på tegn.no.

MORTEN HARPER, PRESIDENT

Thorgals manusförfattare Jean van Hamme presenteras hos Fredrikstad Tegneserieforum den 31 oktober.

TEGNESERIEMUSEET

Hadelandsgården
NO-2760 Brandbu
0047- 61 33 99 20
Kontaktperson: Jan P. Krogh

Tegneseriemuseet har nå etablert seg i nye lokaler på Hadelandsgården, Brandbu. Utstillinger med kjente serier som »Billy« og »Donald«, et omfattende arkiv med norske serieutgivelser samt alskens kuriosa får nå boltre seg over 450 kvadratmeter. Museet åpner 22. juli. Det er gratis adgang for medlemmer av NTF og Seriefrämjandet.

JAN P. KROGH, KONTAKTPERSON

FREDRIKSTAD TEGNESERIEFORUM

c/o Øyvind Braaten
Stenholtsvej 43
NO-1738 Borgenhaugen
0047-69 97 06 44
www.tegneserieforum.com

Fredrikstad Tegneserieforums terminliste för hösten 2001:

▸ **29. AUGUST:** »Yndligsting«. Alle tar med hver sin tegneserie-relaterte ting som vi prater om. Konkurranse ved Ola Pedersen.

▸ **26. SEPTEMBER:** Fra Raptus. Øyvind Braaten viser lysbilder fra Raptus. Konkurranse ved Tore Nilsen.

▸ **31. OKTOBER:** Van Hamme ved Ola Pedersen. Konkurranse ved Kristin Billington.

▸ **28. NOVEMBER:** Comiquiz?

▸ **12. DESEMBER:** Julehefter, kaker og kos. Ta gjerne med dubletter. Konkurranse ved Øyvind Braaten.

Alle møtene er på St. Croixhuset kl. 19.30 i Atelieet. Utlodning på alle møter med flotte tegneserie-premier.

ØYVIND BRAATEN, SEKRETÆR

TEGNESERIEAKADEMIN

c/o Jon Gisle
Hotvetvn 751
NO-3018 Drammen

Ingen information har inkommit från Tegneserieakademin, men ta gärna kontakt ändå och hör efter vilka aktiviteter som finns planerade.

ÖVRIGA

Är du med i en förening med serieanknuten verksamhet? Vill ni bli fler? Hör av dig till *B&B/Tegn* med namn och adress till kontaktperson, uppgifter om vad ni sysslar med, när ni har möten och så vidare. Listning på den här sidan kostar ingenting, men kan i bästa fall locka nya medlemmar ur *B&B/Tegn*:s läsekrets. ◂

TIDSKRIFTER

Aktuellt i andra serietidskrifter • av Peter Nilsson • petni@spray.se

Vi brukar inte sällan tala om *Bild & Bubbla* som Sveriges enda serietidskrift, men som så ofta är fallet med tvärsäkra utsagor är det där naturligtvis en sanning med viss modifikation.

Vi är förvisso ensamma om att fungera som »riktig« tidskrift (en regelbundet utkommande titel med minst fyra nummer per år och eget ISSN-nummer), men parallellt med *B&B* har det i många år också utgivits ambitiösa fanzin med artikelmaterial på serietema. Dessa fanzintitlar (som inte sällan har en kraftig inriktning på varsin särskild sorts serier) bildar tillsammans en obruten kedja sedan tidigt 70-tal, och den som letar efter material *B&B* inte täckt in, har inte sällan en hel del att hämta här.

Tanken är att ägna detta nummers tidskriftsspalt åt de just nu levande »fanzintidskrifter« som nämnts *B&B* utges på svenska. Så långt jag vet är de tre till antalet.

Veteranen i sammanhanget är givetvis tjugofemårsjubilerande NAFS(k):s tidskrift *NAFS(k)uriren*.

För den som händelsevis inte skulle veta, bör kanske sägas att förkortningen NAFS(k) uttyds Nationella Ankistförbundet i Sverige (kvack), en sammanslutning för människor som gillar serier, filmer och annat som kommer från Disney. Sådana människor är ganska många i Sverige, och föreningen har därför mäktat producera hela 31 *(k)uriror* sedan starten våren 1977.

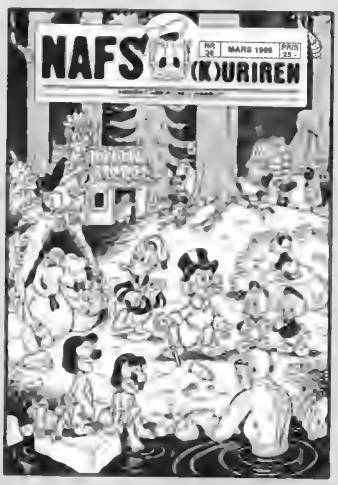

De första numren var rent tekniskt ganska anspråkslösa, men det dröjde inte särskilt länge förrän ambitionsnivån steg, och de senaste årgångarna har varit föredömligt snygga. De olika årgångarna bjuder sedan också på olika sorters läsupplevelser, beroende på vilken ton redaktion och skribent eftersträvat. Men oavsett om man skriver kvasivetenskapliga, lite studentikosa avhandlingar om hur vädret, advokatkåren eller någon annan utvald företeelse fungerar i Ankeborg, eller om man gör tecknarporträtt och skriver seriehistoria (det senare har varit det vanliga på senare år), så har tidningen alltid varit extremt välformulerad och kul att läsa. Och påpekas bör kanske att detta gäller även om man (som jag) ser

Disney mindre som en religion och mer som ett företag som producerat både stor konst och mycket skräp.

De senaste åren har (k)uriren utkommit relativt sällan, vilket tyvärr nog delvis är *Bild & Bubblas* fel. Det är nämligen så att Jakob Hallin (en av mina två redaktörskollegor på *B&B*) länge också var en av redaktörerna, samt layoutansvarig för (k)uriren. Med tanke på *B&B*:s expansion de senaste åren blev det emellertid i längden omöjligt för Jakob att hålla båda bollarna i luften samtidigt. Just därför har *(k)uriren* alldeles nyligen fått två nya redaktörer i form av Johan Blixt (i *B&B*-sammanhang främst känd för några mycket matnyttiga index) och Åsa Johansson, vilka därmed ersatt Jakob och Mattias Hallin (och Olof Siverbo, som slutförde senaste numret). Förhoppningsvis tar utgivningen därmed ny fart igen.

Senaste numret, nr 31 som kom i vintras, omfattar 52 sidor och innehåller fjärde delen i en längre presentation av Don Rosa, samt andra delen i en stor artikel om de italienska Disneyseriernas historia. Äldre nummer hålls mestadels tillgängliga, och man nytrycker då det behövs.

NAFS(k)uriren får man som medlem i NAFS(k), postadress Box 5030, 125 05 Älvsjö, telefon 08-72 29 313, e-post *kansli@nafsk.se*, hemsida *www.nafsk.se*. Medlemskap kostar 90 kr/år, och då ingår även ett läsvärt nyhetsbrev kallat *Kvacket* (vilket kommer några gånger per år) och en del annan service.

Seriechock, startad 1990, framstår som en helt annan sorts tidning, dels genom sin inriktning på något vi i brist på bättre ord väl får kalla »alternativserier« (det handlar inte sällan om unga, uppkäftiga serieskapare som liksom slår ur underläge, vilket ofta får anslå tonen för hela tidningen), dels genom ett avsevärt bredare ämnesval än i *(k)uriren*. Man skall med andra ord inte vänta sig artiklar

om etablerade kommersiella serier, men får å andra sidan en bättre bevakning av uppstickarna än *B&B* brukar kunna prestera. Recensionsavdelningen (som framförallt omfattar fanzin och alternativutgåvor, främst från Sverige och den engelskspråkiga världen) är också något av ett huvudnummer i *Seriechock*.

Utgivningstakten var högst i tidningens barndom, men har sedan 1993 legat på ungefär ett nummer per år (i format varierande mellan 32 och 68 sidor). Senaste utgåvan (nummer 19) kom förra året, och kändes ärligt talat som lite av ett mellannummer, varför den som är intresserad av att prova tidningen kanske snarare bör beställa något av de föregående numren. Under år 2001 kommer förmodligen inget nytt, men tidningens nuvarande redaktör Fredrik Jonsson (känd från *B&B*:s recensionsavdelning) arbetar på ett nummer 20, som han hoppas ha klart under 2002.

I mellantiden hänvisas den intresserade också till tidningens hemsida på *http://hem.fyristorg.com/seriechock_/*, där en del texter (både nya och gamla) finns utlagda. Äldre nummer finns att köpa i mån av tillgång (de flesta av de tidigaste är slutsålda), men notera

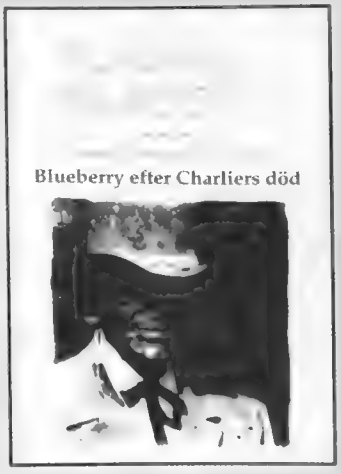

att det många gånger är mycket få exemplar som finns kvar även av nya nummer. Priserna ligger mellan 15 och 30 kr/exemplar.

Seriechock når man via Fredrik Jonsson, S:t Eriksgatan 57, 112 34 Stockholm, e-post *seriechock@hem.utfors.se*.

Tredje och sista tidningen på min lista heter *Blåbärsbladet*, och påminner en del om *NAFS(k)uriren*, såtillvida att den utges av en förening och sysslar uteslutande med *ett* ämne, i det här fallet västernserien »Blueberry«. En viktig skillnad är dock att föreningen Blueberry Club i högre grad verkar vila på en ensam person (ordföranden och redaktören Peter Wahréus, som även medverkade i *B&B* 2/00), en annan att blåbären är lite färre än ankisterna, vilket begränsat de ekonomiska möjligheterna. Inte desto mindre har *Blåbärsbladet* utkommit med sex läsvärda utgåvor sedan starten 1988.

I dag är det ett tag sedan senaste numret kom (nummer 6, årsskiftet 1998–99, 28 sidor om »Blueberry« under 90-talet), och nästan lika länge sedan ett nummer 7 (med fokus på »Jim Cutlass«) utlovades. Det senare har dock dröjt, och jag vågar därför inte uttala mig om hur aktiv Blueberry Club är just för tillfället (och har heller inte fått tag på Peter Wahréus inför den här spalten), men du som är intresserad bör definitivt ta kontakt och fråga – om inte annat finns en del intressant läsning i de redan utgivna *Blåbärsbladen*.

Tidningen (och nyhetsbrevet *Blåbärsnytt*) får man som medlem i Blueberry Club, vilket kostar 50 kr/år (till postgirokonto 498 02 84-6, Blueberry Club). Kontakt tas på adress Peter Wahréus, Anders Reimers väg 13, 117 50 Stockholm, telefon 08-658 66 14. ◄

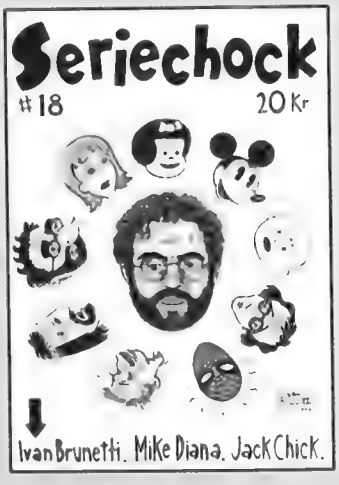

ANNONS ▲

SERIE-ORIGINAL

CHARLIE CHRISTENSEN
Publicerad annonsbild »Arne Anka« 1991
Signerad, 17 x 15 cm. 3500:–

BESTÄLL ILLUSTRERAD KATALOG UTAN KOSTNAD.

Markku Haapala • Klockarvägen 3 • 141 61 Huddinge
Tel: 08-711 77 68 • Mobiltel: 070-745 50 68
E-post: serieoriginal@spray.se

NYHETER

Nyhetsredaktörer Peter Nilsson & Fredrik Strömberg • fstromberg@telia.com

SVERIGE

► **BOKMÄSSAN** bör när detta nummer når läsarna precis stå för dörren, och med den dess serieavdelning Comics 2001. Datum är 13–16 september och platsen Svenska Mässan i Göteborg. Årets gästlista inkluderar fyra tillresta serieskapare som samtliga skall framträda på så kallade miniseminarier under söndagen och berätta om sina serier: Fantomentecknaren Sy Barry skall vara där, liksom »Ernies« upphovsman Bud Grace, Pondus pappa Frode Øverli och Kalle Anka-tecknaren Don Rosa (som skall hålla föredrag om två personer som båda skulle ha fyllt hundra i år, nämligen Carl Barks och Walt Disney). Samma dag talar också *Bamse*-redaktören Jan Magnusson om den snälle björnens insatser som attitydskapare. Två prestigefyllda priser delas också ut, nämligen Serieakademins Adamson (torsdagen) och Bamses fredspris (fredagen).

► **OPTIMAL FORTSÄTTER** att gå på högvarv med sin utgivning av det norska undret Jason. Förutom redan offentliggjorda »Säg mig en sak« kommer man även med samlingsalbumet »Den hemlighetsfulla mumien« i september. Boken blir på 128 sidor och samlar de bästa humorserierna Jason har tecknat under de senaste åren. De flesta serierna saknar ord, men en avdelning med helt färska tvåsidorsavsnitt har dialog. Boken kommer att kosta 125 kronor och blir inbunden.

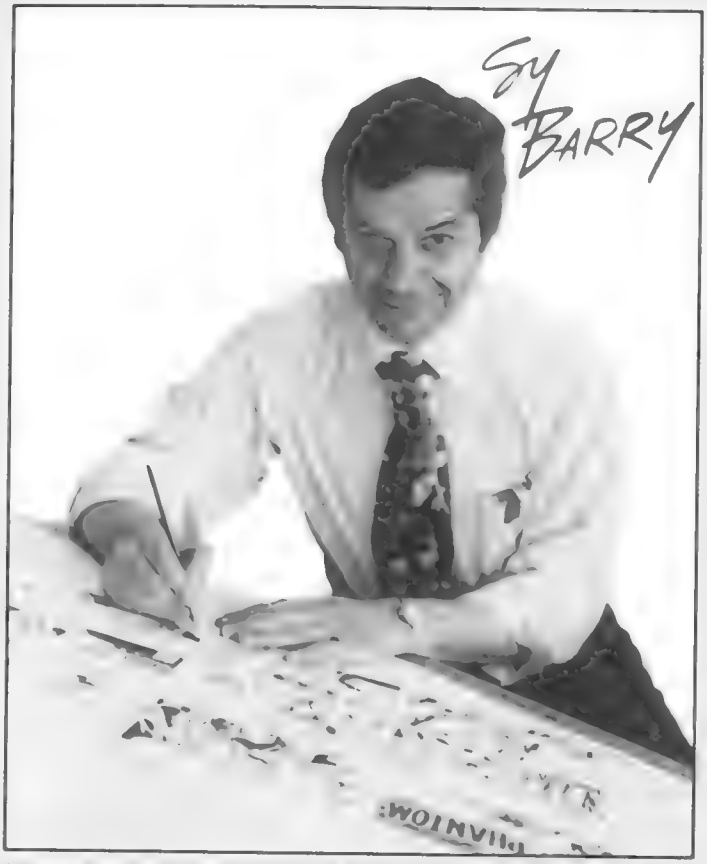

Numera klassiske Fantomen-tecknaren Sy Barry har till hedersgästerna på årets Bokmässa.

Tre av förlagets serieskapare presenterades också i *Svensk Bokhandels* författarnummer 11/01. Det rör sig om Jenny Maria Brändström, Maja Lindén och Karna Rusek. För den som inte har tillgång till tidningsnumret, går det också bra att läsa deras egenhändigt skrivna porträtt på *www.svb.se* och antingen klicka på debutanter 2001 eller använda sökmotorn.

I det nya 91:an-avsnittet från 1995 hälsar 87:an på hos redaktionen på dåvarande Semic – och träffar givetvis redaktör Siv Jensing själv (i rutigt till höger). Bild: Janne Gissberg.

► ***91:AN* OCH *FANTOMEN*** byter redaktör. Siv Jensing, redaktör och ansvarig utgivare för tidningen *91:an* sedan ganska många år, har under sommaren gått i pension, och lämnar därmed rodret för Egmonts familj klassiska svenska humortidningar. Hennes efterträdare blir två andra välbekanta namn från det som tidigare var Semic. Björn Ihrstedt (känd även från redaktörsposten på tidningar som *Seriemagasinet* och *Fantomen*) kommer framöver att sköta *91:an* och *87:an*, medan *Åsa-Nisse* och *Lilla Fridolf* redigeras av Birgitta Bengtsson, som tidigare haft hand om tidningar som *Tom & Jerry* och – före en tidigare omorganisation – just *Lilla Fridolf*. Björn Ihrstedt sitter kvar som redaktör för *Agent X-9*, men lämnar över redaktörskapet för *Fantomen* till Michael Jaatinen.

► **SERIETEKET PLANERAR** för september en utställning med material av elever på Serietecknarskolan i Malmö. I oktober är det *Galago*-tecknaren (och detta nummers intervjuoffer i *B&B*) Knut Larssons tur att ställa ut, och därefter (med vernissage den 9 november) är det dags för *BD@fi*, en stor utställning med finska serieskapare, vilken tidigare visats i Caen (Frankrike), Antwerpen (Belgien), Kemi (Finland), Berlin (Tyskland) och Åbo (Finland). Medverkande är Matti Hagelberg, Pauli Heikkilä, Petri Hiltunen, Vesa Ilmaranta, Tarmo Koivisto, Kati Kovács, Kivi Larmola, Jukka Murtosaari, Timo Mäkelä, Hans Nissen & Laura Honkasalo, Pentti Otsamo, Heikki Paakkanen, Nora Paakkanen, Tiina Paju & Sari Luhtanen, Jii Roikonen, Ville Tietäväinen, Petteri Tikkanen, Jussi »Juba« Tuomola, Kimmo Turunen samt Harri »Wallu« Vaalio. En hel del bilder samt lite text (mest på finska) finns på *www.sarjakuvantekijat.fi/bd_fin.html*

Matti Hagelberg hör till de finska serieskapare som är representerade i den stora utställningen BD@fi på Serieteket.

► **MARTIN KELLERMANS** »Rocky« har under våren gått för fulla hus på Stockholms stadsteater, med Polki Nordström i huvudrollen. Bland övriga rollinnehavare märks Tuva Novotny, känd från »Jalla! jalla!«, och Mikaela Ramel. Kellerman har själv stått för regin till uppsättningen, tillsammans med Maria Blom. Man har byggt mycket löst på den genomgående grundintrigen i strippserien: Rocky blir dumpad av sin tjej, söker sig fram i tillvaron, börjar teckna serier om sitt liv och sina kompisar. Den som följde serien känner igen sig i många scener, men det är mycket som ändrats, bland annat ger scen-Rocky ett mer grubblande intryck;

flera scener är rena iscensättningar av hans tankar. Kaninen Moses spelar också en större roll: gestaltad av Ole Forsberg i en medvetet löjeväckande kaninkostym agerar han tyst iakttagare, innan han tar till orda på slutet. Ny är också en scen där kompisarna kritiserar Rockys serieversion av deras liv; Mange klagar över att han framställs som en papegoja, »ett bögigt jävla djur«. Publiktillströmningen har som sagt varit mycket god, och stadsteaterns förhoppningar om att upprepa succén med »Arne Anka« verkar ha infriats. När *B&B*:s representant var där bestod en stor del av publiken av ungdomar ur Rockygenerationen, och till och med ännu yngre, ned till fjortisar (för att använda Rockys eget språkbruk), vilket delvis bör utgöra en ny publik för teatern. Pjäsen lockade också till många (igenkännande?) skratt. Uppsättningen fortsätter under hösten.

▸ ***PONDUS*-TIDNINGEN** lanserades i sin svenska version på Sveriges nationaldag 6 juni, då seriens skapare Frode Øverli tillsammans med sin agent Håkon Strand kom till Stockholm för att framträda på Serieteket. Förlaget bakom tidningen, norskägda Full Stop Media, efterlyser för övrigt även svenska strippserier till sina tidningar.

Serietecknaren och tillika musikern James Kochalka – aktuell för Malmöfestivalens stora scen.

▸ **JAMES KOCHALKA** (se *B&B* 1/01) kommer till Malmöfestivalen. När du läser det här har det redan ägt rum, men »superstjärnan« skall inta stora scenen den 11 augusti klockan 15 och spela sina oefterhärmliga låtar. Vi återkommer i nästa nummer med en mer utförlig rapport.

▸ **PATRIK STIGZELIUS**, författare till seriealbumet »In ska man«, har polisanmält Johannes Nilssons recension av albumet på tidskriften *Seriechocks* hemsida. I recensionen kunde man bland annat läsa följande: »Om

En bild från Camilla Eklunds serie »Lugnet«.

du under en av dina fruktlösa promenader Möllevången runt på jakt efter inspiration plötsligt övermannas och utsätts för analt intrång av ett gäng välutrustade hatbögar under utropet ›in ska man!‹ vet du att jag har råd att göra vad fan jag vill numera.«

▸ ***SERUM*** heter en ganska ny (den är inne på sin tredje årgång), Malmöbaserad litterär tidskrift som nyligen lagt serier till sitt innehåll. I nummer 1/2001 kunde man läsa serier av både Camilla Eklund från Ink Angels och Coco Moodysson, båda tidigare elever på Serieskolan i Malmö. *Serum* hittar man bland annat på nätet på adress *www.freebox.com/serum*.

▸ **VÅRAUKTIONEN** på serier ägde rum i Stockholm 26–27 maj, och skilde sig från höstauktionen. Inlämnarna var flera (i höstas var det bara en), vilket innebar större bredd bland utropen, även om Disney dominerade även denna gång. Bland övriga titlar märktes *Fantomen*, *Illustrerade klassiker*, karikatyrhäften från 1800-talet och »Biffen och Bananen«. I Disneymaterialet ingick även några originalteckningar av den svenske Disneytecknaren Einar Lagerwall och en komplett samling av *Musse Pigg-tidningen* från 1930-talet (Sveriges förs-

▼ ANNONS

I seriernas värld

en temavecka om serier 5-11 november i Malmö

Föredrag/Seminarier av svenska och internationellt erkända serieskapare, akademiker, barnboksillustratörer och förläggare,
Workshops för barn och ungdomar
Tävling för bästa koncept till serie för Barn/Ungdom, Filmvisning etc.

Ett samarbete mellan Seriefrämjandet och ABF Malmö.
För mer information, kontakta Ingela Lönnberg 040-611 44 58

ta serietidning). Ett mått på bredden är att utropspriserna varierade mellan 10 kronor och 18 000. Dessvärre blev uppslutningen och budgivningen rätt avslagen jämfört med förra gången, med många nummer som inte såldes över huvud taget. Detta berodde enligt arrangören Frank Blekenberg på flera skäl, främst att datumet var dåligt valt (helgen efter Kristi himmelsfärd) och att utbudet inte var lika högklassigt. Av auktionskatalogens tre exemplar av *Kalle Anka & C:o* 1/1948, i skick från Good till Very good, och med utropspriser mellan 10 000 och 18 000 kronor, var det bara det dyraste som blev sålt, och då för 10 000, vilket var en god bit under utropspriset, men ändå auktionens dyraste. Marknaden är dålig för *Kalle Anka & C:o* från 1948–1949 i mellanskick, mellan rena läsexemplar och de riktigt dyra exemplaren (över 100 000). Från början hade Frank Blekenberg tänkt sig att försöka hålla auktion fyra gånger om året, med nästa tillfälle redan i augusti, men efter den avslagna vårauktionen blir det troligen ingen ny auktion förrän senare i höst.

»TorBen«, en ny originalserie för Byggnadsarbetaren av Sara Thysell.

► **SARA THYSELL**, som tillhörde den första årskullen på Serietecknarskolan i Malmö, har startat en fast serie som heter »TorBen« i tidningen *Byggnadsarbetaren*. Sara efterträder därmed Joakim Lindengren, som precis avslutat sin serie i samma tidning. Så här beskriver Sara själv serien och dess huvudperson: TorBen är en vanlig kille som arbetar som byggare. Han är väl ganska ilsken och lite trökig. Man kan väl säga att han är en manlig version av mig. Han är ganska svag för tequila och blir en riktig skitstövel när han tittat för djupt i flaskan. TorBen tycker själv att han är en riktig man, men ibland blir han osäker på sin sexualitet och han har lite problem med brudar. Serien består av fristående avsnitt ur ett vanligt liv, TorBens.

► **ÄVEN GLÖD**, folkhälsoinstitutets ungdomstidning (som går gratis till framför allt skolungdom), har bytt

Vår på Serieteket

Under april och maj visades på Serieteket en utställning med den judisk-amerikanske serieskaparen Ben Katchor. Denne New Yorkbo är främst storstadsskildrare, fascinerad av hus, miljöer i förfall och av stadens ständiga förändring. I sina spretiga, lätt skissartade, laverade (ibland akvarellfärglagda) serier återger han stillsamma historier och betraktelser med lätt absurda inslag, just på andra sidan gränsen till det osannolika. Han kan till exempel föreslå att man skall bevara sprickor i trottoaren för framtiden.

Katchor själv kom till Kulturhuset 6 maj för att föreläsa och visa film. Besöket och utställningen var arrangerade i samarbete med Stockholms judiska filmfestival. Filmen var en dokumentär om Katchor själv, medan föredraget (med diabilder) handlade om bland annat stadstrafik. Här gav Katchor prov på samma märkliga, bara nästan sannolika, fantasi som i serierna, genom att berätta om företeelser som de numera bortrationaliserade *street conductors*, som stod på gatorna och ropade ut namnet på den gata man befinner sig på; eller den numera nedlagda veckopublikationen *Public Directory of the Alimentary Canal*, som redogjorde för alla i staden med magkrämpor (oumbärligt för exempelvis den som ville planera affärsmöten).

Pierre Christin signerar vid sitt besök i Stockholm. Foto: Ola Hammarlund.

Föredraget och filmen var, tack vare samarbetet med filmfestivalen, mycket välbesökta, vilket ledde dit en stor publik, ovan vid serier.

Under maj till augusti visades en utställning med original av två av det norska seriemundrets mest framgångsrika och mest olika representanter: den lågmälde och tänkvärde Urhundenmottagaren Jason och den drastiska buskisserien »Pondus« skapare Frode Øverli. Av Jason fanns bland annat hans bidrag till en stripptävling i tidningen *Dagbladet* (han vann, förstås) och exempel från den franska översättningen av »Vänta lite...«.

På vernissagedagen 26 maj var Jason på plats för att ta emot sin Urhundenplakett (årets två andra plaketter delades ut på samma gång), och 6 juni kom Frode Øverli, tillsammans med sin agent Håkon Strand, för att lansera den nya svenska *Pondus*-tidningen. Norge lär vara världens mest serieläsande nation efter Japan. Man kan ju alltid hoppas att något av detta skall smitta av sig över Kölen.

Den 15–17 juni 2001, samma helg som Hultsfredsfestivalen och vandaliseringen av Göteborg, hölls science fiction- och fantasykongressen »Fantastika 2001« på Stockholms kulturhus. Arrangörer var Skandinavisk förening för science fiction, Sigma TC och Tolkiensällskapet Forodrim, i samarbete med Serieteket och Läsesalongen. Besökaren kunde ta del av ett fullt program, omfattande allt från »Harry Potter« över Tolkien till »Star Trek«, med föredrag, seminarier, filmvisningar, försäljning av böcker och smycken, konstutställning med mera. Dagarna avslutades med en imponerande dräktparad.

Bland hedersgästerna återfanns Linda och Valentin-författaren Pierre Christin (tecknaren Mézières hade tyvärr förhinder), och han visade sig vara en mycket trevlig bekantskap. Han var bra på att tala, vare sig han deltog i en panel om »religions of the future«, intervjuades av Alexander Skantze eller berättade om sig själv och svarade på frågor från publiken. En publikfråga kunde leda till tio minuters utläggning.

Christin berättade bland annat att han arbetar med en opera med scenografi av Enki Bilal, att ett nytt Linda och Valentin-album kommer på franska i september (när kommer det förra på svenska?), att »Den Heliga Treenigheten« (från »Hypsis blixtar«) kommer att återvända – och att självaste Belsebub kommer att gästspela. Vi fick också veta varför det inte finns några trevliga militärer i »Linda och Valentin«: Mézières hatar militärer sedan han gjorde militärtjänst i Algeriet. En längre intervju kommer med tiden i *B&B*.

OLA HAMMARLUND

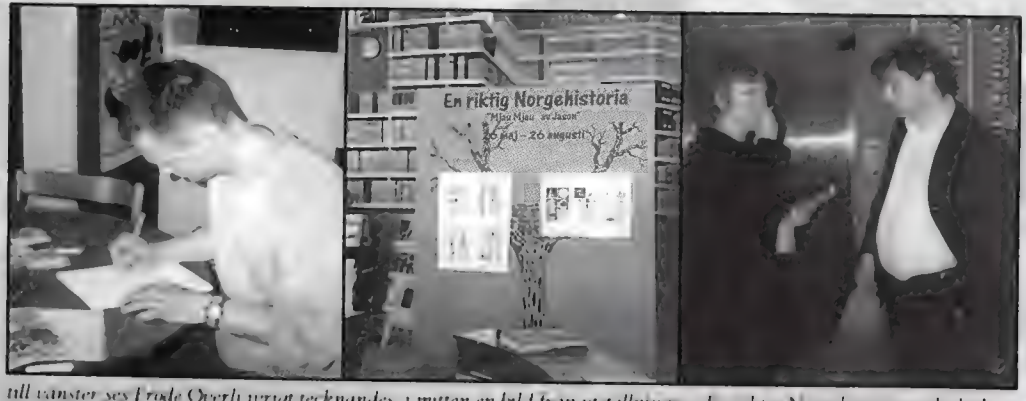

Till vänster ses Frode Øverli urhundenplakett tecknandes i mitten en bild från utställningen »En riktig Norgehistoria« och slutligen till höger, Serietekets chef Kristina Kolehmainen samt Ben Katchor. *Foto Ola Hammarlund.*

Blitförhäxad!

W.i.t.c.h.

Will Irma Taranee Cornelia Hay Lin

Fem till synes helt vanliga flickor, men något håller på att ske.
Det är magiskt, spännande, vackert och ganska farligt.
Var för sig är de mycket speciella, men tillsammans
är de W.i.t.c.h.

En helt ny månadstidning i mangastil för dig som gillar action!

Nr 4 ute i okt!

© Disney

Lisa, ny seriefigur i tidningen Glöd.

ansikte på sin seriesida. Här har Johan Wanloos elake Farbror Einar härjat fritt i nästan sju år nu, men från nummer 2/01 är det Jacob Pedersen från Höganäs, vinnare i tidningens tävling om en ny serie, som skall stå för serieinslaget med sin »Lisa«.

► **GOLIAT**, den lille stenålderskillen som man bland annat kunde se i sommarmorgnarnas »Hajk« på TV, och som förekom i egen serietidning under större delen av 80-talet (som mest spridd i elva länder!), skall komma tillbaka. Filmfabriken i Karlshamn har nyligen tecknat ett avtal som ger företaget rätt att utveckla och marknadsföra figuren världen över. Avtalet är tecknat med det norska filmbolaget »Goliat Film International«, och innebär att figuren med samma namn knyts till företaget. Enligt Filmfabrikens VD Atle Andersen är planerna nu att med Karlshamn som bas göra en TV-serie, videofilmer, serietidningar, dataspel och leksaker utifrån figuren. I samband med att avtalet tecknats byter företaget namn till Castell Media. Redan till våren ska det finnas ett pilotprogram för TV-serien som ska lanseras vid den stora TV-mässan i Cannes. Delägare av figuren är Tom Hovde och Roger Persson från Norge respektive Stockholm, och de tror stenhårt på det lilla Karlshamnsföretaget som partner för att kunna behålla så mycket kontroll som möjligt över sin figur. Bland alla mer eller mindre vilda idéer som tagits fram finns en »Goliatby« i Strömmaparken, som bland annat skulle inrymma en utställning om stenåldern.

► **SERIETECKNARSKOLAN** i Hofors har fått ny kursansvarig. Elvy Drugge, som de senaste åren basat för utbildningen, har slutat, och ersatts av Jordi Bota, konstlärare från Gävle. Förändringen föregicks av starkt missnöje med ledningen bland eleverna.

► **MICAEL NYBERG** är en förhållandevis ny förmåga som gör serien »Zelda« i tidningen *Club Nintendo*. Serien är baserad på spelet med samma namn och är något så ovanligt som en vältecknad och snygg svensk fantasyserie. Inte minst färgläggningen är mycket välgjord och stämningsfull.

► **I SERIERNAS VÄRLD** heter en temavecka med inriktning på barn och serier som kommer att hållas i Malmö den 5–11 november. Temaveckan är ett samarbete mellan Seriefrämjandet och ABF Malmö. I skrivandes stund är inte alla detaljer utmejslade men programmet skall innehålla såväl workshops för barn och ungdom som mer akademiska diskussioner mellan olika parter i serie- och barnboksbranschen. Amerikanen Joe Sacco är vidtalad att hålla föredrag, men hans deltagande är inte säkerställt än. En tävling för serieskapare och illustratörer att ta fram ett koncept för en ny svensk barnserie kommer även att anordnas. Mer information följer, bland annat på Seriefrämjandets diskussionsgrupp.

Stenålderskillen Goliat skall göra comeback.

Mats Källblads figurer Jägert och Nällan är officiella maskotar för temaveckan om barn och serier i Malmö.

► ***CODEX*** är en speltidning som vuxit fram ur rollspelsvärlden, men som de senaste åren utvidgat sin bevakning till både dataspel, film och annat. Alldeles nyligen har man också börjat skriva regelbundet om serier, och eftersom detta åtminstone delvis sker i samarbete med *B&B* kommer man framöver att kunna läsa artiklar av *B&B*-skribenter i *Codex*. En del av materialet blir nyproducerat, annat är omarbetade texter ur *B&B*.

► **FFF** (Fantastisk Film Festival) kommer att i samband med årets festival ha en utställning med verk av Max Andersson. Utställningen, som är ett samarbete med Seriefrämjandet, har vernissage lördagen den 15 september och pågår under hela festivalen, det vill säga till den 23, i Stadshallen i Lund. Detta arrangemang sammanfaller naturligtvis med Seriefrämjandets utgivning av en bok med Max Anderssons skisser, som bör vara ute när du läser detta.

► **ÄNKAN BOLTES FOND**, donationstävlingen för folk som vill stödja denna tidning och andra projekt inom Seriefrämjandet, är inne på sin femte årgång, och lagom till det här numret kan vi som brukligt avge halvårsrapport. Som det såg ut den 1 juli låg följande fem sympatiska människor bäst till i tävlingen om vem som på ett år kan donera mest pengar till vår verksamhet: 1. Ove Jansson, 2. Lars-Ola Sandin, 3. Gert Lozell, 4. Arn Linder och 5. Herbert Eriksson. Vill du ta upp kampen med de uppräknade och göra ett försök att vinna det serieoriginal som utgör priset (eller bara i största allmänhet dra ditt strå till stacken) är du varmt välkommen med dina bidrag till postgirokonto 17 36 15-6, Seriefrämjandet. Och glöm inte ange att det är Änkan Bolte som skall ha pengarna.

Micael Nybergs serie »Zelda«.

BUD GRACE

©King Features Syndicate Inc/TM.
Hearst Corporation/ditr. Bulls

Upphovsmannen

BUD GRACE

träffar ni på Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg 15/9 och 16/9.

Vill ni ha ERNIE i er tidning?
Kontakta oss!

Bulls Press

Tulegatan 39 - Box 6519 - 113 83 Stockholm
Tel. 08-555 206 00 - Fax 08-555 206 65 - e-post: sales@bulls.se

Torsten Bjarre död

Torsten Bjarre, en av de klassiska svenska tecknarna (och den som införde en mer amerikansk stil med fartstreck och action i den svenska skämtserietraditionen), gick bort tidigare i år.

Bjarre var född 1915, och förefaller ha bott i Blekinge som ung. Han sysslade tidigt med skulptur, målning och skämtteckning, och gick bland annat Tekniska Skolan (nuvarande Konstfack) i Stockholm med inriktning på bildhuggeri. Kring 1940 tog han anställning som filmtecknare på en studio som arbetade med en tecknad långfilm byggd på »Nils Holgersson«. Filmen blev aldrig slutförd, men Bjarre stannade i branschen och jobbade huvudsakligen med reklamfilm under 40-talet.

Serietecknandet växte fram parallellt, och började väl egentligen med Trollet Jesper, en figur Bjarre hittade på redan som 18-åring (enligt vissa anekdoter var figuren ursprungligen en krumelur han ritade i marginalerna i brev till en flicka han var kär i). Under sin värnplikt 1942 (vid flyget på Ljungbyhed) använde han sedan Jesper-figuren till en skämtserie om en flygsoldat för flottiljtidningen. Det här var avsett som en engångsserie, men redaktionen för tidningen *Flygpost* uppmärksammade den, och bad Bjarre att rita en återkommande sida om den virrige soldaten. Resultatet blev Bjarres mest personliga serie, »Flygsoldat 113 Bom«. *Flygpost* bytte under årens lopp namn och utgivare några gånger, men »Bom« följde hela tiden med. Serien publicerades (med några kortare uppehåll) i tidningen ända fram till 1971, då tidningen sedan länge hette *Teknikens Värld*.

Men Bjarre arbetade också i bredare forum. Först handlade det om familjeserien »Oskar« för veckotidningen *Året Runt* (1952), och därefter fick Bjarre 1956 erbjudandet att göra en serie på Rune Mobergs framgångsrika radio- och filmfigur Lilla Fridolf. Den publicerades ursprungligen i veckotidningen *Bildjournalen*, men gick till historien framför allt som serietidningsserie. Något enstaka avsnitt gick 1956 i tidningen *91:an* (som annars främst publicerade en annan version av »Fridolf«, tecknad av Gösta Gummesson), men från 1960 blev den klassiske toffelhjälten sin egen titelfigur i serietidningen *Lilla Fridolf*. Där har genom åren stora mängder av den flitige Bjarres Fridolf-sidor publicerats (samtliga till Rune Mobergs manus), samtidigt som även hans egna »Bom« och »Oskar« serietidningspublicerats i tidningar som *91:an* och *Åsa-Nisse*.

Nämnas kan också att Bjarre en period tidigt i sin karriär gjorde ateljéarbete för det som på den tiden hette Serieförlaget (och senare skulle bli Semic), samt att han kortvarigt tecknade serierna »Silomin-Olle« (en reklamserie) och »Teknikus« (för *SSTA-Tidningen*).

Under 70-talet fick Bjarre problem med hälsan, och 1976 lämnade han tecknandet. Andra tog över hans serier, och Elmar Blomberg blev den mest uthållige. Blomberg vidareförde både »Oskar« (om än kortvarigt) och »Lilla Fridolf« (fram till mitten av 90-talet), medan Bjarre drog sig tillbaka. I dag förs Bjarres linje framför allt vidare av Anders Persson, som efter försök på både »91:an« och »Åsa-Nisse« numera funnit sig tillrätta med »Lilla Fridolfs« julalbum som största posten i sin serieproduktion. Planer finns också på att låta Persson börja nyproducera Bjarreinspirerat material för *Lilla Fridolf*-tidningen (som i dag enbart kör äldre Bjarreserier i repris), men de har hittills stupat på tidsbrist.

PETER NILSSON

En klassisk Bom av Bjarre med hans karakteristiska användande av fartstreck.

Bjarres mest kända verk, serieversionen av Rune Mobergs »Lilla Fridolf«.

Ur den allra första 113 Bom-sidan. Året var 1941. Bom var nymryckt och Bjarre hade ännu inte fått riktigt den schvung i teckningarna han hade några år senare.

Sommarkurser i serieteckning

Gå kurs i serieteckning på sommaren... kan de vara nåt? Ja, tydligen. Intresset för att lära sig teckna serier ökar stadigt, och nu börjar även seriekurserna att etablera sig bredvid de andra sommarskolediciplinerna. Flera stycken annonserades ut under våren. Själv höll jag i två.

Den första var mitt under värsta högsommarvärmen på Serietecknarskolan i Malmö. Två veckors intensivkurs med samma upplägg som heltidsutbildningen. Med undervisning av Tony Cronstam, Fredrik Strömberg och undertecknad. Kursen var utformad att fungera som ett smakprov för den som kanske tänkt söka in till skolan, som en förberedande kurs för den som inte kommit in (konkurrensen har hårdnat betydligt) eller som ett första steg för nybörjaren. Båda kursveckorna drog fulla klasser och resulterade i en stor mängd serier, som trycktes upp i två välmatade fanzin. Återanmälningar till nästa års kurser har redan börjat droppa in, så vi kan nog räkna med att Serietecknarskolans sommarkurser blir en institution framöver.

Serietecknarskolans kurs kostade ingenting (förutom det teckningsmaterial som såldes till självkostnadspris). Det gjorde däremot den andra kurs jag ansvarade för: »Serieteckning – teknik/berättande« på Fridhems Folkhögskola i Svalöv. 2 400/kursvecka, eller 4 000 för båda.

Mycket pengar kan tyckas. Fick man någon valuta för dem, kan frågas. Ja, det törs jag nog påstå. Seriekursen var inte ensam, utan ingick i en större kursplan med mycket varierad inriktning: Cirkusskola med Cirkus Cirkör, dokumentärfoto med Ralph Nykvist, teaterworkshop, stage fighting (allt från knytnävar till bredsvärd), skrivarkurs, målarkurs, webkurs med mera, vilket tillsammans samlade närmare 200 personer. På kvällarna hölls olika evenemang. Utomhuscirkus, diabildsshow med Ulf Lundkvist, författarafton med Björn Ranelid, swingmusik, pianobar med mera.

Själva undervisningen på serietecknarkursen sköttes av Mats Källblad, Jenny Holmlund och undertecknad. Som gästföreläsare hade vi bjudit in Ulf Lundkvist. I priset ingick även kost och logi.

Serietecknareleverna på sommarkursen i Malmö i full fart. Foto Fredrik Strömberg

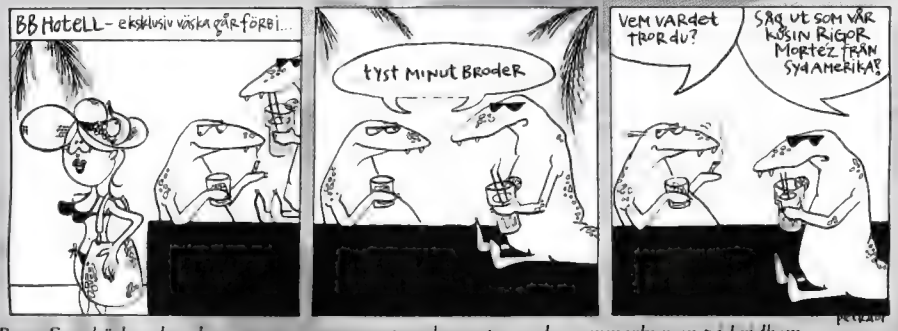

Petra Svanbäck tecknade en serie om varaner på solsemester under sommarkursen på Fridhem.

Arbetsdagarna var noga inrutade i frukost, fika, lunch, eftermiddagsfika, middag och barkvall. (Varför kan det inte alltid vara så?)

Det var länge sen jag fick sånа kickar av att befinna mej i ett sammanhang som handlar om tecknade serier. Det här vill jag göra om – fast kanske inte som lärare. Nästa år vill jag också gå sommarkurs! Med Rumiko Takahashi som gästlärare, eller Alan Moore... eller Jason... eller...

Kom med forslag, så ska vi se vad vi kan ordna!

GUNNAR KRANTZ
gunnar@seriekonst.net

▼ ANNONS

Scandinavia's BIGGEST film festival for horror, science-fiction and fantasy celebrates its seventh year. Film, guests, seminars and parties for five days.

FANTASTISK FILMFESTIVAL fff

FANTASTISK FILMFESTIVAL No 7
SWEDEN 19-23 SEPTEMBER 2001

INFORMATION Phone: +46-40-12 46 66 / info@fff.se / www.fff.se

Bladkompaniet s

Etter at *Inferno* gikk i graven prøver Bladkompaniet på ny frisk med *Magma*. Antologien har Neil Gaimans »Sandman« og Garth Ennis og Steve Dillons »Preacher« som grunnstamme, fylt ut med krimforfatter Greg Ruckas »Whiteout«, Alan Moore og Kevin O'Neills »League of Extraordinary Gentlemen« og »Batman« i svart-hvitt. Her kan du lese *TEGNs* intervju med *Magma*-redaktør Sigbjørn Stabursvik.

Hva ligger bak hamskiftet? Er dette egentlig bare et navneskifte fra *Inferno* på grunn av at Rema 1000, Coop, Esso, Statoil og Shell nektet å selge bladet som følge av aksjon fra den kristne organisasjonen BarneVakten?

– Ikke egentlig. *Inferno* var vedtatt nedlagt allerede før bråket fra BarneVakten begynte. *Magma* kom gledelig nok i gang som en følge av at vår den gang (i vår) nylig tiltrådte administrerende direktør Tor Erik Solberg stilte spørsmålet om det kunne være liv laga for noen av disse »voksenseriene« likevel. *Inferno* var ment som en merkevare hvor leseren kanskje ikke visste hva hvert enkelt nummer inneholdt, men i hvert fall i teorien alltid skulle være sikret god, avsluttet lesning.

Jeg synes stadig tanken er vakker, men antall faste lesere ble for lavt – eller sagt med andre ord: De 20 – 40 prosent av leserne som unnlot å kjøpe album de ikke kjente til seriene i på forhånd, var lesere vi ikke hadde råd til å miste.

Håpet er at antologiformen [til *Magma*] skal gjøre at lesere med litt ulike preferanser skal ende opp med å kjøpe *Magma* fast. Økonomien i denne typen utgivelser er spesiell. De er skitdyre å lage, men høy utsalgspris gjør at forskjellen mellom solid underskudd og ditto overskudd kan være noen få tusen ekstra kjøpere.

Hvordan vil du beskrive linja fra *Magnum* via *Inferno* til *Magma*? Hva er de viktigste utviklingstrekkene?

– Oh, big question! Det er selvsagt en klar linje her. Det som skiller er mediarevolusjonen på slutten av forrige årtusen, for å si det med litt store ord. Da »Magnum« ble til på 80-tallet, forestilte man seg å lage tidsfordriv og spenning for 14 år gamle gutter, og for taxisjåfører strandet på holdeplassene. I løpet av de 15 årene som har gått siden den gang har medietilbudet eksplodert, og det er i dag mer sannsynlig at taxisjåføren hører på P4, skummer *VG*, og kanskje fordriver tiden med Gameboy'en sin. Kanskje han med også leser tegneserier til og med *Magma*. Men fjortisene har i alle fall brettet fullt med andre ting å gjøre (fyll ut selv: sms, Playstation, internett og så videre).

De som leser serier i dag er ikke først og fremst ute etter tidtrøyte, men etter noe som er *kult* å fylle tida si med. Humorserier faller kanskje litt utenfor her, men med episke serier er det nok stort sett dem som leser som leser, for å si det sånn. Eller for å ri en kjepphest: Unge mennesker som digger urban musikk, går på kino og leser tegneserier, er nok ofte de samme typene som tidligere lyttet til klassisk, gikk i teater og leste skjønnlitteratur. Fordelen er at dagens konsumenter også kan ta til seg noen av de gamle uttrykkene. Postmodernismen kan klandres for mye, men at den rev ned skottene mellom finkultur og »populærkultur« skal vi være evig takknemlige for.

Kommer dere til å satse på seriene som presenteres i første nummer eller kommer det flere nye til framover?

NORGE

► **»VENT LITT...«** av Jason som fra tidligere finnes i fransk og svensk utgave, er planlagt som album på Fantagraphics til høsten. Jason havner i godt selskap. Med tegnere som Peter Bagge, Daniel Clowes, Jim Woodring, Dave Cooper, Joe Sacco, Hernandezbrødrene, Chris Ware og Robert Crumb i stallen, er Fantagraphics det mest prestisjefylte forlaget i USA. I Norge er Jason ute med første del av historien »Jernvognen« etter en roman av Stein Riverton. Andre del er ventet å komme ut i løpet av året. Jason selv har flyttet til Frankrike for å lære seg fransk bedre. Dette vil helt klart være en fordel i forhold til arbeidet mot det franske markedet. »Schhh!« kommer for øvrig i »fransk« versjon i begynnelsen av 2002.

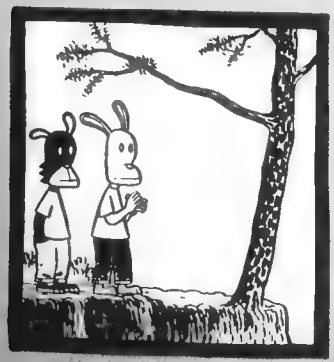

Jasons »Vent litt...« kommer på engelsk.

► **JENS K. STYVE** vender i høst tilbake med ny utgivelse etter lengre tids fravær. Mannen bak kultserien »finnfinnfinn« slipper stripesamlingen »Utfjord« på Jippi Forlag i forbindelse med Raptus-festivalen i Bergen 14. september. De 60 stripene gikk i *Dagbladet* i 1999, og handler om nettoperatøren Petter, som flytter til den lille bygda Utfjord. Bygda beskrives som »noe midt mellom en trang Vestlandsfjord og ødelandet Finnmark« av serieskaperen selv.

Bibliotek-katten Felina er hovedpersonen i en ny serie fra InkaLill.

► **NORSK BARNEBLAD** nr. 11 inneheld fyrste episode i Inkalills serie om bibliotek-katten Felina. »Skodespelet som forsvann« heiter historia, som er ein framhaldsserie med 2 sider i kvart nummer av *Norsk Barneblad*. *Norsk Barneblad* endra tidligare i år på sin grafiske profil, for å bli meir oppdatert.

► **RONNY HAUGELAND** har de siste par årene laget en stripeserie til *Fædrelandsvennens* Quart-bilag under Quart-festivalen. I år lagde han serien »Quart På«, som omhandler festivalsjefen Toffen og sidekicket Pål Hetland (pressesjef). Serien ble en suksess, og Ronny har nå lagt ut alle stripene (pluss fjorårets) på sin egen hjemmeside: *http://www.geocities.com/SoHo/Square/1759/kongkvart.html*

► **NO COMPRENDO PRESS** utgir nå en samling av Christopher Nielsens kortere serier: »Propaganda!« Innholdet er først og fremst hentet fra *Welt-*

atser på Magma

– Det er naturlig med litt prøving og feiling, så jeg kan ikke garantere at noe av innholdet vil være fredet. Det må jo også finnes arvtakere for miniserier som »Whiteout« og »Forbundet av usedvanlige herremenn«.

Dårlig salg har tatt knekken på »Sandman«- og »Preacher«-bøkene, »Bone«-, »Ernie«-, »Larson«- og »Conan«-bøkene. I tillegg ser det ut til at påbegynte serier som »Transmetro«, »100 Bullets«, »Promethea«, »Swamp Thing«, »Stray Bullets« og »Hellblazer« ikke blir fullført. Er det i det hele tatt mulig å gi ut noe annet enn humorserier i Norge? Er et av problemene at så mange kjøper seriene på engelsk?

– Nå er også »Ernie« og »Larson« humorserier, og de har begge gått bra og gått lenge. »Ernies« fremtid er kanskje noe uviss, men alle serier har uansett en begrenset levealder (»Donald« ser ut til å være unntaket). Så spørsmålet er egentlig sammensatt. Et delsvar er at det ser ut til å være svært begrenset hvor mange utgivelser av seriebøker det er mulig å få til å bli lønnsomme i et så lite land.

Når det gjelder de ulike episke seriene du nevner over, så er det ikke nødvendigvis noe mål i seg selv at alt av hver serie skal gis ut, selv om det ville vært hyggelig. Jeg kan gi deg lange og detaljerte forklaringer på hver enkelt av titlene, men det er vel neppe poenget. Jeg vil likevel si at i en del av tilfellene har vi nok allerede gitt ut en del av det beste materialet i disse seriene. Det hylende unntaket er selvsagt Garth Ennis-versjonen av »Hellblazer«, som har altfor lange sekvenser til å passe helt inn i »Inferno«-konseptet. Kanskje den kan benyttes i *Magma*?

»Sandman« ...

Hva med tyngre serier som for eksempel »ACME Novelty Library«, »Ghost World« og »Safe Area Gorazde«? Er det mulig å få utgitt slike serier i Norge?

– Ærlig talt: Jeg vet ikke. Jeg vet bare at så lenge det er pust i meg og jeg har noe jeg skulle ha sagt i forlagssammenheng, vil jeg vurdere om det er mulig å få bra serier til å bære seg på norsk. Men det må alltid være mulighet for å tjene noen kroner, ellers er det bare å glemme. Det er mange personlige favoritter det bare har vært å glemme å gi ut på norsk.

Ta »Stray Bullets« av David Lapham for eksempel. Få serier treffer deg i magen som en knyttneve som den. Og i iveren ga vi til og med ut en norsk samleutgave med de fire første historiene. Så var det bare å fastslå at vi hadde tre tusen usedvanlig fornøyde lesere, men at det ikke var nok til å fortsette. Ikke i det hele tatt. Slik er det noen ganger.

ØYVIND HOLEN

... og »Forbundet av usedvanlige herremenn« er et par av seriene i det nye bladet Magma.

schmerz-heftene på 90-tallet, men det er også serier fra *Fidus* og *Rummpfftillfftooo?*. Blant seriene er »Dårlig innflytelse«, »Prosessen mot Christopher N.« og »Kong Alkohol slår til igjen!«.

Toffen og Pål Hetland (som fisk) i Internettserie fra Ronny Haugeland.

Jokke hyrer en tegneserietegner i jakten på faren i det nye Pondus-albummet.

Det er mye kampscener i den nye norske serien »Blodøks«.

► **»BLODØKS« ER NAVNET** på en ny norsk biserie i *Conan*. Første episode stod i *Conan* 7/2001. Det er planlagt 2 episoder til og avhengig av responsen vil det om mulig komme flere avsnitt i serien. Det er ikke ukjente Morten Harper som har skrevet serien, og tegningene står Geir Moen for. Serien er er inspirert av vikingtiden og europeisk middelalder. Hovedpersonen Blodøks er en uhyggelig barsk viking som kjemper for å befri folket fra pavemakten som har hærtatt landet. *Conan* utgis hver fjerde uke (13 ganger i året) av Bladkompaniet, og er med et opplag på 36 000 landets største hefte for spenningsserier. Dette er første gang en norsk serie trykkes i *Conan*.

► **PONDUS FEIRER 5-ÅRS** jubileum, og feirer med å slippe nytt album. »Jakten på Jokkes pappa« heter albumet, som er betrakelig tykkere enn tidligere album med Pondus. Hele tjue sider er hovedhistorien på denne gangen. I tillegg får vi et stort intervjue med Pondus' pappa Øverli himself.

► **»FRIEDEMANN«** er en ny norsk interaktiv tegneserie, som publiseres på Skolenettet. Serien er laget av trioen Robert Wood, Erik Nordgård og Kaj Clausen – alle erfarne serieskapere – og stripene er animert med Macromedia Flash. Dermed kommer kanskje diskusjonen om hvor grensene går for tegneseriemediet i et digitalt miljø (i praksis: Internett) også til Norge? Friedemanns skapere har i alle fall tro på den nye teknologien. Vi har så vidt begynt å skrape i overflaten av de mange mulighetene animasjon av serieestriper har i seg av iboende galskap, forteller Robert Wood. *http://skolenettet.ls.no/*

► **KNUT WESTADS THRILLER** »Tigalo« kommer snart ut i bind 2. Første bind kom til Raptus i 1998, og bind 2 var opprinnelig planlagt høsten etter. Imidlertid kom det ting i veien, og først nå til høsten kan spente lesere vite hvordan historien ender. Thule Forlag lover at det skal være klart til Raptus.

Belgiska seriestjärnor i Danmark

Att den europeiska serietraditionen har starkare fäste i Danmark än här hemma stod klart när man besökte Odenses första seriefestival »Tegneseriemesse 2001«, som gick av stapeln i mitten av juni. I en cirkel mitt i en stor lokal satt det tätt packat med serieskapare från framför allt Belgien (se nedan) och ritade Spirou, Marsupilami, Billy the Cat med flera så att pennorna glödde.

Mässan arrangerades av Odenses tecknarkollektiv »Den blå bil«, och förutom de utrikes gästerna fanns bland annat Peter Madsen (som nyligen kommit med det tolfte Valhall-albumet), Sussi Bech och Frank Madsen (som båda nyligen utkommit med nya album med »Nofret« respektive »Kurt Dunder«), T. Thorhauge (som debuterade förra året med kritikerfavoriten »Det der går forud«) samt Ole Comoll Christensen (som arbetar på nästa del av »Dimensionsdetektiven«) på plats. Även våra brodertidningar *Strip!* och *Rackham*, samt inte minst alternativförlaget Fahrenheit, var där med nya intressanta utgåvor.

Men många av hedersgästerna kom alltså från kontinenten, och har det gemensamt att de förutom serieskapande även ägnar sig åt musik i hobbygruppen »The Boysband Dessinée«. Undertecknad kom först till själva mässan och missade gruppens framträdande kvällen innan, men enligt entusiastiska åhörare hade det varit hög stämning när gruppen framförde sånger om oförstående förläggare, påträngande fans och tjuvaktiga kollegor.

The Boysband Dessinee.

»The Boysband Dessinée« består av följande herrar: Janry (bas, »Spirou«, »Den unge Spirou«), Batem (saxofon, »Marsupilami«), Delporte (sång, »Gaston«, »Isabelle«, »Smurferna« med flera), Gazzoti (trummor, »Soda«), Borrini (sång, färgläggare), Midam (gitarr, »Kid Paddle«) samt Cerise (gitarr, »Marsupilami«, »Soda«). Billy the Cat-tecknaren Colman var inte med på spelningen i Odense, men hör annars också till gänget. Ingen dålig laguppställning, med andra ord. Inte minst den numera ålderstigne och smått legendariske redaktören och manusförfattaren Yvan Delporte gjorde succé med en på danska framförd version av en Nirvana-låt.

På det hela taget var det en trevlig och skönt tillbakalutad tillställning. Arrangörerna var mycket nöjda med såväl tillställningen som besökssiffrorna, och planerar redan för Odenses »Tegneseriemesse 2002«. Eftersom en av arrangörerna själv är belgisk serieskapare bosatt i Danmark lär det centraleuropeiska inslaget fortsätta att vara stort.

FREDRIK STRÖMBERG

► *(The Boysband Dessinées har en egen hemsida på adress http://members.tripod.com/~telka/)*

En stripp om manusförfattaren (och sångaren) Yvan Delporte från det sånghäfte som delades ut vid The Boysband Dessinées danska framträdande

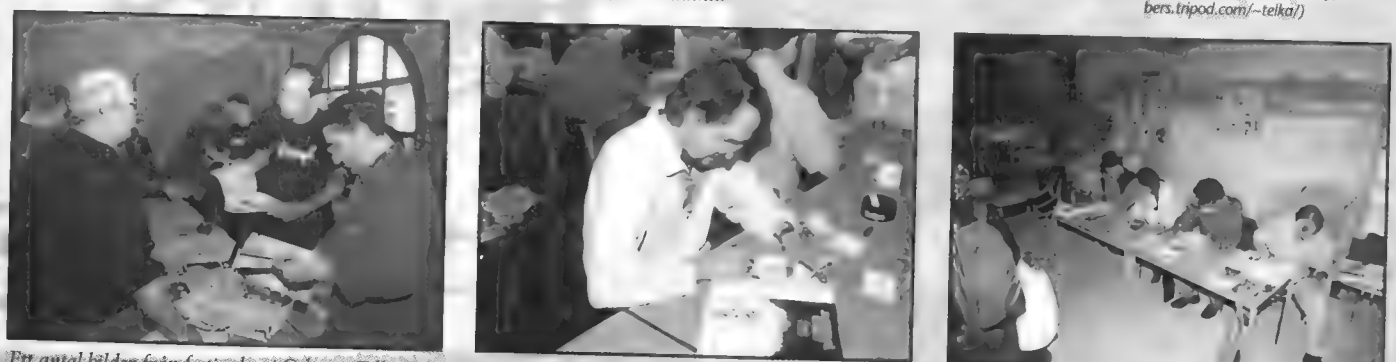
Ett antal bilder från festivalen i Odense. Till vänster Paw Mathusen i Fahrenheits och Strips' gemensamma monter. I mitten syns festivalens mest eftertraktade serieskapare: Janry. I den sista bilden syns en rad med danska serieproffs: Torben Osted, Sussie Bech, Ole Comoll Nielsen samt Ingo Milton.

BELGIEN

► **TINTIN GÅR MED** förlust. Ja, åtminstone gäller det företaget Moulinsart SA (ägt av Hergés änka och hennes nye make), vilket sysslar främst med merchandising byggd på Tintin-rättigheterna. Affärerna med T-shirts, porslinsstatyetter och andra prylar har uppenbarligen gått dåligt, och det ifrågasätts nu hur professionellt företaget egentligen skötts. Siffran 30 miljoner belgiska franc i samlade forluster har namnts.

► **ETT NYTT INTERNETFÖRETAG** med ambitionen att bli den franskspråkiga världens ledande portal för serier startades i våras på adress *www.EncycloBD.com*. Med nio anställda och en budget på en miljon euro tar man därmed upp kampen med *www.BDparadisio.com* och andra motsvarande hemsidor.

FINLAND

► **HELSINKI COMICS FESTIVAL**, den 16:e i ordningen, går i år av stapeln 8–9 september. Huvudtema för årets festival är dels journalistiska serier, dels barnserier. Gästerna är många, och förutom större delen av det finska serieetablissemanget kommer bland annat Joe Sacco från USA, David B. från Frankrike, Helena Klacokar från Nederländerna, Garincha från Cuba samt Monogatari-gruppen från Berlin. Utställningar blir det också en hel del: Det franska förlaget L'Associations utställning »Comix 2000«, som bygger på boken med samma namn, avslutar sin internationella turné på festivalen. Det finska alternativserieförlaget Suuri Kurpitsa har en utställning för att fira att man funnits i hela tjugo år. World Comics Association har en utställning om kubanska serier. De finska serieskaparna Jenni Rope, Katja Tukiainen och Jii Roikonen har egna utställningar på olika platser i staden. Slutligen presenterar Centre Culturel Français franska serier av i dag. På det hela taget ett mycket imponerande festivalprogram som står sig väl vid internationella jämförelser. Mer information finns på *www.kupla.net*.

Jii Roikonen och Juba tecknar Disney-ankor.

► **»OMNEA AKU ANKALLE«** heter ett fast inslag i den finska *Kalle Anka*-tidningen, i vilken finska serietecknare ger sina versioner av Disneys ankor. Kända tecknare som Jussi »Juba« Tuomola och Jii Roikonen (se *B&B* 4/00) har bidragit med serier helt i sin egen stil. Törs man hoppas att vi kan få se något liknande i svenska *Kalle Anka & C:o*?

► **KATI KOVACS** är efter flera år av förseningar klar med sitt tredje album. Hennes finska förlag Like tänker ge ut det på finska under hösten, och svensk utgåva planeras från Optimal Press under 2002. Kati är aktivare än på länge just nu, och förutom att hon till *Helsingin Sanomat* gör en sida i veckan av serien »Onnen lahjat« (»Små korn av lycka«, efter Pauli Kallios manus), och vann Kemifestivalens serietävling med den egna strippserien »Till sängs! – Eller ej?«, deltar hon dessutom i den stora BD@fi-utställningen.

► **KEMI-ALBUM.** Den nordiska serietävlingen i Kemi har som vanligt dokumenterats i ett antologialbum, där de bästa bidragen finns tryckta. Årets bok är på 64 sidor, och för första gången är alla bidrag översatta, de finska serierna till svenska och tvärtom. Någon risk för språkförbistring föreligger med andra ord inte. Förutom de båda vinnarna Kati Kovács och Daniel Ahlgren medverkar Sven-Bertil Bärnarp, Ib Kjeldsmark, Samuel Svärd, Ville Salomaa, Jaarna Suorsa, Dennis Gustafsson (på engelska) och M.Jormalainen. För beställning av boken, skriv till redaktören *heikki.porkola@kemi.fi*

FRANKRIKE

► **10 KRONOR** för ett nytt serialbum? Ja, det är visserligen 10 franska franc (kring 14 svenska kronor) det rör sig om, men i alla fall. Det var det franska förlaget Librio – en underavdelning till pocketboksförlaget »J'ai Lu« – som på 90-talet lanserade 10 FF-konceptet. I början bestod utgivningen av vanliga prosaböcker, och då enbart bästsäljare, men efter hand har det också kommit en del nya titlar och rent av vissa förstautgåvor. Nu försöker Librio sig på den första tecknade serien för 10 FF, och det blir ett av de stora namnen som får lov att inleda: Jacques Tardi med Adele-albumet »Demonen från Eiffeltornet«. Även om albumet presenteras i billigast tänkbara utstyrsel: i pocketformat, på dåligt papper och i svartvitt, skall det ändå säljas mellan 35 000 och 40 000 exemplar innan utgivningen kan bära sig. Men det räknar utgivaren Benoit Cousin inte med att få några problem med. Tvärtom ser han 10 FF-serierna som en möjlighet att nå ut till en ännu bredare publik än den som redan nu läser serier, och det är denna breda appeal som skall övertyga serieskaparna om det förnuftiga i projektet. Så här i början är det många serieskapare som inte vill presentera sina verk i den här sortens billighetsutgåva, men om det visar sig att de billiga serialbumen fungerar som en ingång till den »riktiga« seriemarknaden, kan det säkert tänkas att stämningen vänder. Kanske något för »En bok för alla« att fundera på?

Svenska utgåvan hade liksom franska originalet hårda pärmar. Nu blir Tardis »Demonen från Eiffeltornet« först ut att säljas som billighetspocket för 10 franc på franska marknaden.

► **PHILIPPE DRUILLET**, känd för den klassiska sextio- och sjuttiotalsserien »Lone Sloane« (mindre delar finns på svenska i olika Epixutgåvor) återvänder till sin experimentella rymdopera efter att i tjugo år ha sysslat med annat (film, skulptur och så vidare). Nya Lone Sloane-albumet »Chaos« utkom tidigare i år på förlaget Albin Michel.

► **JEAN »MOEBIUS« GIRAUD** har de senaste åren legat i konflikt med sin före detta representant i USA, Jean-Marc Lofficier. De är båda delägare i Starwatcher Graphics, ett företag som representerar Giraud och marknadsför hans rättigheter

En av Moebius många serier, fast vem som har rättigheterna till utlandspublicering är för tillfället lite oklart.

ANNONS

Välkomna till

COMICLAND
med

SVERIGES STÖRSTA SERIEHUS 350 M²

SERIEKNALLEN: 100 m²
SERIEMUSEET: 250 m²
SERIEPARK/SERIECAMPING

Köinge – Halland

SERIEKNALLEN
- Välsorterad butik
- Postorderservice
- Bra öppettider: 10.00–18.00
- Grossistförsäljning

SERIEMUSEETS utställningar 2001
Seriernas historia • Original-galleri • Walt Disney • Modesty Blaise • Bamse • Faktalitteratur om serier • Pornografiska serier • Signeringsrum • Fantomen • Persongalleri + många, många fler

SERIEPARKEN
• Utomhuspark med serieutställningar. Se dina favoriter i sin naturliga miljö. Serieåkattraktioner för barnen.

SERIECAMPING
• Nu kan du även campa med dina seriefavoriter såsom Knasen, Kalle Anka med flera.

VÄGBESKRIVNING
• COMICLAND ligger i Köinge (Halland), utmed länsväg 154 mellan Falkenberg och Ullared. 11 km från Ullared, 10 mil söder om Göteborg och 18 mil norr om Malmö. Välskyltat och lätt att hitta.

Skriv till:
COMICLAND
pl 5436
31060 Ullared
0346-23170

Morris rider bor

Maurice de Bévère – bättre känd som Morris, »Lucky Lukes« skapare – är död. Han dog i Bryssel 16 juli, och enligt hans förläggare kom dödsfallet överraskande – vid ett fall ådrog sig den snart åttioårige tecknaren ett komplicerat nyckelbensbrott, och den blodpropp som tog hans liv uppstod som komplikation när han skulle opereras.

Morris var född 1923 i Kortrijk (Courtrai) i den flamländska delen av Belgien, och 1943 fick han jobb på en animationsfirma där han lade sig till med sin berömda pseudonym. Här mötte han även några andra unga belgiska tecknare, däribland Jijé, Franquin, Peyo, Will och Tillieux. Hela gänget hamnade efter kriget i seriebranschen, och Morris blev 1946 knuten till förlaget Dupuis, för vars barntidning *Journal de Spirou* han samma år gjorde västernserien »Arizona 1880«. Det var där figuren Lucky Luke dök upp första gången, och han visade sig populär nog för en fast plats i *Spirou*, där han förekom fram till 1968.

1948 reste Morris (samtidigt som han fortsatte arbeta på serien) till USA för att samla intryck. Han kom att stanna i sex år, och 1949 mötte han i Harvey Kurtzmans studio i New York en annan av de blivande storheterna inom europeisk seriekonst –

René Goscinny, som befann sig i USA för att skapa sig en karriär som tecknare.

När Morris några år senare återvände till Bryssel återknöt han kontakten med denne Goscinny, som i mellantiden flyttat dit och börjat göra sig ett namn, men nu som manusförfattare. De två inledde ett samarbete 1955, och med undantag för ett avsnitt skrev sedan Goscinny samtliga Lucky Lukemanus fram till sin död 1977. Han satte också sin egen mycket personliga prägel på serien, dels genom viktiga bifigurer som bröderna Dalton och hunden Ratata, dels genom att införa ett satiriskt inslag som drev både med västernmyten och med samtiden.

För att få större konstnärlig frihet lämnade man 1968 barntidningen *Spirou* till förmån för konkurrentförlaget Dargauds tidning *Pilote*, som hade en äldre läsekrets. Nu blev de satiriska dragen än mer framträdande, men serien bibehöll samtidigt också de okomplicerade berättargrepp som gjorde att även unga läsare hade behållning av den. Efter hand utvecklades dock tidningen mot en ännu vuxnare ton, och 1974 beslöt förlaget att flytta ut Luke och göra honom till titelfigur i egna månadstidningen *Lucky Luke* istället.

Det misslyckades dock, och efter Goscinnys död 1977 har serien i stort sett saknat fast hem i någon serietidning. Själva albumutgivningen stannade dock kvar på Dargaud, åtminstone fram till 1991,

utanför Frankrike, och trots att de samarbetat sedan mitten på 80-talet har det på senare år skurit sig rejält dem emellan. Stämningar är inlämnade både i fransk och amerikansk domstol, och just nu är det en öppen fråga vem som egentligen kontrollerar rättigheterna till Moebius serier utanför den franskspråkiga marknaden.

ISRAEL

► **SERIETECKNARKOLLEKTIVET** Actus, som tidigare kallade sig Actus Tragicus, består av de fem israeliska serieskaparna Rutu Modan, Yirmi Pinkus, Mira Friedman, Batia Kolton och Itzik Rennert. I samarbete med det amerikanska alternativförlaget Top Shelf Productions släpper de nu sin andra internationella utgåva, »The Actus Box: Five Graphic Novella Boxed Set«. Det rör sig, som titeln indikerar, om fem små album på vardera 32 sidor i en liten box. Såväl ämnesval som uttryckssätt varierar kraftigt mellan dessa fem serieskapare, och den enda gemensamma faktorn torde vara deras höga aspirationer. Om kvaliteten på de ingående serierna motsvarar förra årets två »flipcover-utgåvor« är detta ett måste för seriösa serieläsare.

»The Sisters d'Espard«, en serie av Y. Pinkus, en av medlemmarna i det israeliska serietecknarkollektivet Actus.

JAPAN

► **EN NY SORTS E-BOK**, speciellt designad för serier, presenterades tidigare i år på Tokyos internationella bokmässa. Prototypen, utvecklad av Toshiba, NTT Data och E-Book Initative Japan, består av två LCD-skärmar som sitter ihop på ena långsidan, så att de ser ut ungefär som en inbunden bok när man »öppnar« dem. Denna design grundar sig på att serier (till skillnad från vanlig text) enligt tillverkarna fungerar bäst om man har ett helt uppslag till sitt förfogande. Man hoppas att inom några år kunna ha en färdig produkt där vikten minimerats, där upplösningen på skärmen närmar sig den tryckta bokens, och där batteriet håller för åtminstone sex timmars läsning. Vid marknadsföringen tänker man sikta på hela den asiatiska marknaden, inklusive länder som Sydkorea, där man läser serier på samma sätt som i Japan.

► **»THE ROSE OF VERSAILLES«** är den engelska titeln på den numera smått klassiska 70-talsserien »Berusaiyu no Bara«, som i sann japansk tjejserietradition handlar om en kvinna i manskläder, anställd som Marie Antoinettes livvakt under franska revolutionen. Serien har redan gjorts i en framgångsrik animerad version och en uppskattad scenversion, skapad redan 1974 och nyligen aktuell i en ny uppsättning hos den berömda Takarazuka-truppen från trakten av Osaka. Nu skall serien dessutom bli opera, berättar dess skapare Riyoko Ikeda (som också har en bakgrund som utbildad musiker) och uppenbarligen är det en högst seriös satsning hon har tänkt sig – arbetet på ett libretto beräknas ta flera år, föreställningen blir minst tre timmar lång, och det hela skall omgående översättas till italienska för att också möjliggöra utländska uppsättningar.

Ur originalversionen av »The Rose of Versailles«, som föddes i japanska serietidningen Margaret 1972.

KANADA

► **DRAWN AND QUARTERLY** fann förra året en uppskattad ny form för det som ursprungligen var en antologitidning med samma namn som förlaget, nämligen som ett tjockt album i storformat. Denna *coffee table*-variant av *D&Q* kommer nu med sin andra volym (dock numrerad 4 eftersom man också räknar in de två rundorna i tidningsform)

t i solnedgången

Lucky Luke gör sin debut i serien »Arizona« från 1947.

då Morris förde över den på sitt eget förlag Lucky Productions (där han sedan 1987 redan givit ut spinoff-serien om hunden Ratata). Dock är principen på den franskspråkiga marknaden att ett redan utgivet album stannar på förlaget där det först gavs ut (varför Dupuis tillhandahåller albumen fram till 1968, Dargaud de som kom 1968–91, och Lucky Productions 90-talsproduktionen). För att skapa lite ordning enades dock Morris och Dargaud 1999 om att starta ett gemensamt förlag som under namnet Lucky Comics hanterar merparten av albumen, liksom rättigheterna att producera nytt. Det sista album Morris hann färdigställa blev »L'artiste peintre«, som kom ut tidigare i år, men ytterligare ett, »La Légende de l'Ouest«, var under förberedelse, och kommer troligen att slutföras av Morris medarbetare.

Efter Goscinnys död har Morris nämligen haft ett antal andra samarbetspartners på serien. Författare som Greg, Vicq, Bob de Groot, Xavier Fauche, Jean Léturgie, Lo Hartog van Banda, Claude Guylouïs, Guy Vidal och Patric Nordmann har stått för manus. Folk som Leonardo, Michel Janvier, Pearce (en grupp-pseudonym för Yann & Conrad) och Frédéric Garcia har assisterat på teckningar och färglägging.

Under sina sista år låg Morris dock i konflikt med sex av dessa medarbetare, vilka ansåg sig lurade på royalties i mångmiljonklassen och gjorde rättssak av frågan. Några av dem, Léturgie och Pearce (som jobbat på albumen om Lucky Kid – det vill säga Luke som barn) tog sig rent av för att starta egna serien »Cotton Kid«, vilken delar många egenskaper med »Lucky Kid«. Som svar valde Morris att stämma för plagiat. Frågan är såvitt vi vet ännu inte avgjord.

Sammanlagt blev det närmare 90 album om Lucky Luke och Ratata, och även om serien är starkt förknippad med sin upphovsman (som 1992 mottog Angoulêmefestivalens stora jubileumspris för sitt livsverk) är det troligaste väl att den kommer att fortsätta även efter hans död. Den är en av de verkligt stora franskbelgiska serierna, med över 250 miljoner album sålda världen över.

TOR ARNE HEGNA OCH PETER NILSSON

Seth, serieskaparen bakom tidningen Palooka-ville gör också fristående bilder, många med samma nostalgiska stämning som hans serier.

och skall bland annat innehålla »The adventures of Hergé«, den franske serieskaparen Stanislas albumlånga biografi i serieform över Tintins skapare. Bland andra medverkande finns Nicholas Robel från Schweiz och amerikanerna Ron Rege Jr. och R. Sikoryak. Liksom i förra volymen publicerar man också ett urval söndagssidor ur mästaren Frank Kings »Gasoline Alley«, denna gång från åren 1922 till 1925.

► **SETH, MANNEN BAKOM** tidningen *Palooka-ville*, kommer också med en stor »coffe table book« på förlaget D&Q. Som titeln »Vernacular Drawings: The Collected Sketchbook Drawings of Seth« antyder, är det här inget serialbum, utan i stället en samling teckningar och målningar. Seths 50-talsinspirerade, *New Yorker*-liknande illustrationsstil talar för att detta blir en mycket vacker bok.

STORBRITANNIEN

► ***BORDERLINE*** är en ny brittisk tidning om tecknade serier som kommer att levereras gratis via Internet som hemladdningsbara PDF-filer. Första numret kom i augusti (intervju med Bryan Talbot, nekrolog över Morris och mycket annat), och man planerar att ge ut ett nummer per månad. Tidningen finns på adress *borderline.mediahall.co.uk*, och vi rekommenderar definitivt ett besök där.

TYSKLAND

► **STRUKTURFÖRÄNDRINGARNA** har varit många på den tyska marknaden de senaste fem åren. Först kom nedgången för albumserier av franskbelgisk typ, sedan uppgången för dels

Första numret av Borderline.

amerikanska superhjälteserier och dels japansk manga. Under det senaste året har dock botten gått ur marknaden för det amerikanska materialet, och medan ett av de dominerande förlagen gått omkull har övriga börjat skära ner. Manga säljer däremot fortfarande utmärkt i Tyskland, och en serie som »Dragonball« rapporteras sälja kring 100 000 exemplar i månaden. Hur framtiden kommer att se ut verkar just nu vara lite osäkert, men kanske kan man ana en ny trend i nyheten att en av *B&B*:s tyska kollegor, facktidningen *Rraah!*, i höst kommer att läggas ner för att utgivarna skall kunna satsa helhjärtat på sitt förlag Comicplus istället. Comicplus har hittills varit en av flera halvsmå utgivare, men verkar nu ha kunnat rycka åt sig ett antal albumserier med hyggliga kommersiella förutsättningar när de stora förlagen förlorat intresset för det franskbelgiska materialet. Möjligen kan småförlagen på det här sättet på nytt få igång utgivningen av sådant som storförlagen inte längre är intresserade av, men det känns onekligen synd att det skulle gå ut över *Rraah!*

Sorg i Mumindalen

En av Nordens internationellt mest framgångsrika serieskapare, Tove Jansson, gick bort i juni i år. Tove Jansson var dock naturligtvis mycket mer än bara serieskapare.

Hon föddes 1914 och växte upp i ett mycket konstnärligt hem i Helsingfors. Pappan var bildhuggare och mamman, som var svensk, var illustratör. Sin uppväxt har hon skildrat i den självbiografiska boken »Bildhuggarens dotter« från 1968. Tidigt visste den unga Tove att även hon skulle bli konstnär, och som 16-åring började hon på Tekniska skolan, som numera kallas Konstfack, i Stockholm. Under sin studietid bodde hon hos en av sina morbröder, som även var den som först hittade på ordet »mumintroll«.

Efter Stockholm fortsatte Tove sin konstnärsbana med statlig konstnärsutbildning vid Ateneum i Helsingfors och målarresor till Frankrike och Italien. Långt innan detta hade hon dock begått sin tecknardebut i olika publikationer, inte minst i den antinazistiska skämttidningen *Garm*. I denna tidning använde hon signaturen »Snork« och byggde efter hand ut den med en liten figur med stor näsa och en liten svans. Denna figur utvecklades under flera år för att till slut ge upphov till en hel bok: »Småtrollen och den stora översvämningen« (1945). Efter det följde »Kometjakten« 1947 och så Toves stora genombrott som författare, »Trollkarlens hatt« 1949. Sammanlagt blev det åtta böcker och fyra bilderböcker om invånarna i Mumindalen. När den ganska sorgsna »Sent i november« utkom 1970 kände Tove Jansson att hon inte längre skrev för barn och valde att sluta skriva om Muminfamiljen.

I slutet av 40-talet berättade Tove Jansson även om sina figurer i serieform för den finska tidningen *Ny tid*. Eftersom hon inte var särskilt van vare sig vid att läsa eller skapa serier blev det mest bilder med text till. 1952 blev hon kontaktad av Charles Sutton, direktören för ett brittiskt seriesyndikat, som reste till Finland för att övertyga henne om att återuppta serieskapandet. Resultatet blev serien »Moomin« som startades två år senare. »Mumin« som den heter i Sverige, blev en stor internationell succé och fortsatte i drygt tjugo år. Tove lämnade dock efter hand över ansvaret till sin bror Lars Jansson, som från och med 1960 gjorde serien helt själv. Serien »Mumin« är mindre poetisk än böckerna om muminfigurerna, och mer inriktad på satir över människors och samhällens svagheter.

Tove själv ägnade sig i stället åt att skriva romaner och novellsamlingar för en vuxen publik. Böcker som »Lyssnerskan«, »Sommarboken«, »Resa med lätt bagage« och »Rent Spel« är några av de älskade och prisbelönade böcker hon skrivit. Den sista blev »Anteckningar från en ö« som kom 1996 och som hon skrev med sin livskamrat Tuulikki Pietilä. Även om hon (till mångas förtret) aldrig fick Nobelpriset i litteratur, fick hon mottaga många priser för sitt författarskap, bland annat Svenska Akademins stora pris 1994.

Figurerna i Mumindalen har under Toves överinseende levt ett eget liv sedan hon själv slutade skriva om dem. Förutom Lars Janssons serie har det gjorts TV-serier, filmer, teaterstycken, serietidningar med mera, och Muminfamiljen är i dag en i högsta grad levande del av barnkulturen världen över. Lars (som gick bort förra året) arbetade länge just med att övervaka olika licensprodukter.

Genomgående för Tove Janssons böcker och serier är en djup insikt i den mänskliga naturen, en stor dos vemod balanserad med humor, samt en tidlöshet som gör att de stått emot alla moden och trender. När jag skriver det här går det faktiskt hem att Tove Jansson inte finns längre. På något sätt trodde jag nog att hon alltid skulle finnas, på samma sätt som tiden alltid verkar stå stilla i Mumindalen. Det hon har lämnat efter sig kommer dock för alltid att leva hos varje ny generation läsare.

FREDRIK STRÖMBERG

Tove Janssons seriedebut, med dess karakteristiska beledsagande texter till bilderna, från tidningen Ny tid 1947.

De första rutorna ur den syndikerade dagspresserien »Moomin« från 1954.

© KFS/Bulls

Nytt nummer varje månad!

AGENT X9

Du som vill prenumerera – ring: 08-799 63 05

Var Joe Simon frilansare eller anställd på det som senare skulle bli Marvel när han skapade Captain America? Det kan ha betydelse för hans chanser att äntligen få del i rättigheterna.

Censurivrarna i USA fick ge med sig vid utgivningen av Dragon Ball

USA

► **FAKTABÖCKER OM** serier duggar numera tätt från USA. Här är bara några som annonserats på sistone: »The World of Chick«, om Jack Chick, mannen som sprider kristna gratisserier över hela världen, »Kimota!: The Miracleman Companion«, om Alan Moores omdiskuterade serie från tiden innan »Watchmen«, »The Best of the Fawcett Companion«, om ett av de klassiska äldre serieförlagen i USA, samt »Jack Cole and Plastic Man«, Art Spiegelman analyserar serieskaparen Jack Cole och hans mest kända skapelse.

► **KAMPEN OM CAPTAIN** America går vidare. I ljuset av de nya amerikanska copyrightbestämmelser som förra året gav de efterlevande till Stålmannens upphovsmän möjlighet att få del i rättigheterna till den förste superhjälten, har en rad andra gamla veteraner i branschen gjort liknande försök att få tillbaka rättigheterna till figurer de skapade under 30- och 40-talen. Joe Simon, som tillsammans med Jack Kirby gjorde de första årgångarna av »Captain America« i början av 40-talet, hävdar att han tvingades skriva på en uppgörelse 1969, i vilken hävdades att Simon var *anställd* av förlaget Timely/Atlas (senare Marvel Comics) när han skapade figuren. Simon menar att han i själva verket var *frilansare* vid tillfället, vilket skulle ge honom större chanser att få rätt i ärendet. Marvel yrkar på att ärendet avskrivs. Om domstolen håller med Joe Simon kommer han att återfå rättigheterna i december 2001. Oroande är dock rykten om att Marvel tänker »förstöra« figuren för Simon. Marvel har redan tidigare annonserat att en av förlagets viktigaste figurer skall dö i höst, och andra rykten talar om en ny, svart Captain America. Förutsatt att Marvel publicerar en ny version av Captain America före copyrightens utgångsdatum får förlaget behålla den nya figuren.

► **MARTY NODELL**, som arbetade på den första inkarnationen av figuren Green Lantern, Gröna Lyktan, är en annan av de åldrade serieskapare som på sistone försökt få tillbaka sina skapelser. Han och förlaget DC Comics har nu gjort en enskild uppgörelse och vägrar kommentera saken vidare.

► **GEORGE EVANS**, antagligen mest bekant för svenska läsare som serieskaparen bakom de sista årgångarna i dagspressversionen av »Corrigan« (vilket var senare års titel på den serie som ursprungligen hette »Secret Agent X-9«), gick bort fredagen den 22 juni, 81 år gammal. Evans var född 1920 i Harwood, Pennsylvania, och debuterade som illustratör för tretttiotalets pulptidningar innan han gick konstutbildning på Art Student's League. Han var starkt flygintresserad (vilket ofta märktes i ämnesvalet när han gjorde serier), och tjänstgjorde under kriget som flygmekaniker. En karriär som serietidningstecknare inleddes 1946 med arbeten för Fiction House, 1949 gick han över till Fawcett, men det var kanske först när han 1953 började jobba på klassiska EC Comics som han hamnade riktigt rätt. Hans naturalistiska teckningsstil passade bra för förlagets typ av serier, och många anser att han gjorde sin karriärs bästa flygarserier för EC-tidningen *Aces High*. När EC 1956 tvingades lägga ner huvuddelen av sin utgivning hamnade Evans som tecknare på förlaget Gilbertons *Illustrerade Klassiker*-utgivning, där han (vid några tillfällen i samarbete med Reed Crandall) omarbetade litterära verk som »Romeo och Julia«, »Ringaren i Notre Dame«, »De tre musketörerna« med flera till serieform. Under 60- och 70-talen arbetade han med serietidningsserier för förlag som Western, Warren och DC, samtidigt som han assisterade George Wunder på dagspresserien »Terry och piraterna«. »Corrigan« övertog Evans efter Al Williamson och Archie Goodwin 1988, och den serien såväl tecknade som skrev han fram till nedläggningen 1996 (de nya avsnitt som i dag går i svenska *Agent X9* är licensproducerade för Egmont av andra serieskapare). Som pensionär pysslade Georges Evans bland annat med att utge ett fanzin om – vad annars – pulptidningar om flygning.

George Evans, som bland annat tecknade och skrev »Corrigan« i Agent X9, har avlidit. Här ett självporträtt från 1990.

► **FÖRLAGET VIZ**, som ger ut den amerikanska utgåvan av japanska »Dragon Ball«, har fått böja sig för en omfattande protestaktion bland seriens fans i USA. De ansvariga på förlaget var på förhand lite nervösa för att få någon av de välkänt hysteriska amerikanska moralistgrupperna på sig då man började utge serien. Därför gjorde förlaget förändringar och strykningar i föhållande till den japanska originalutgåvan (som motsvarar

MAGISTER LÄMPELS BIBLIOTEK

UNIKT MATERIAL I BOKFORM!

Så var det dags för årets ny skissbok i »Magister Lämpels bibliotek«. Vi har denna gång valt att göra en samling med opublicerat material från en av Sveriges mest annorlunda och svartsynta tecknare: Max Andersson. »En skissbok av Max Andersson« är den tredje i raden av årligen utkommande skissböcker med material från olika tecknares gömmor.

Max har till denna bok valt ut ett stort antal teckningar, från blyertsskisser till färdigtuschade bilder, ur sin stora arkiv, och vi har sammanställt dem till en tjusig bok med såväl en introduktion som personliga kommentarer till alla bilderna av Herr Andersson själv. Här finns alternativa versioner av material du sett på annat håll, skisser på figurer i olika stadier i utveckling, bilder från aldrig publicerade projekt, skisser till teckningsarbeten utanför seriemediet, porträtt med mera. Det här är helt enkelt en spännande resa bakom kulisserna hos serieskaparen Max Andersson.

Som synes är »En skissbok av Max Andersson« billigare för medlemmar i Seriefrämjandet. Det går dock att lösa medlemskap samtidigt som du beställer boken, vilket berättigar dig till det billigare priset. Du kan även beställa de tidigare skissböckerna med material från Patrik Norrmans respektive Joakim Lindengrens gömmor. Även dessa kostar 99 kronor för medlemmar.

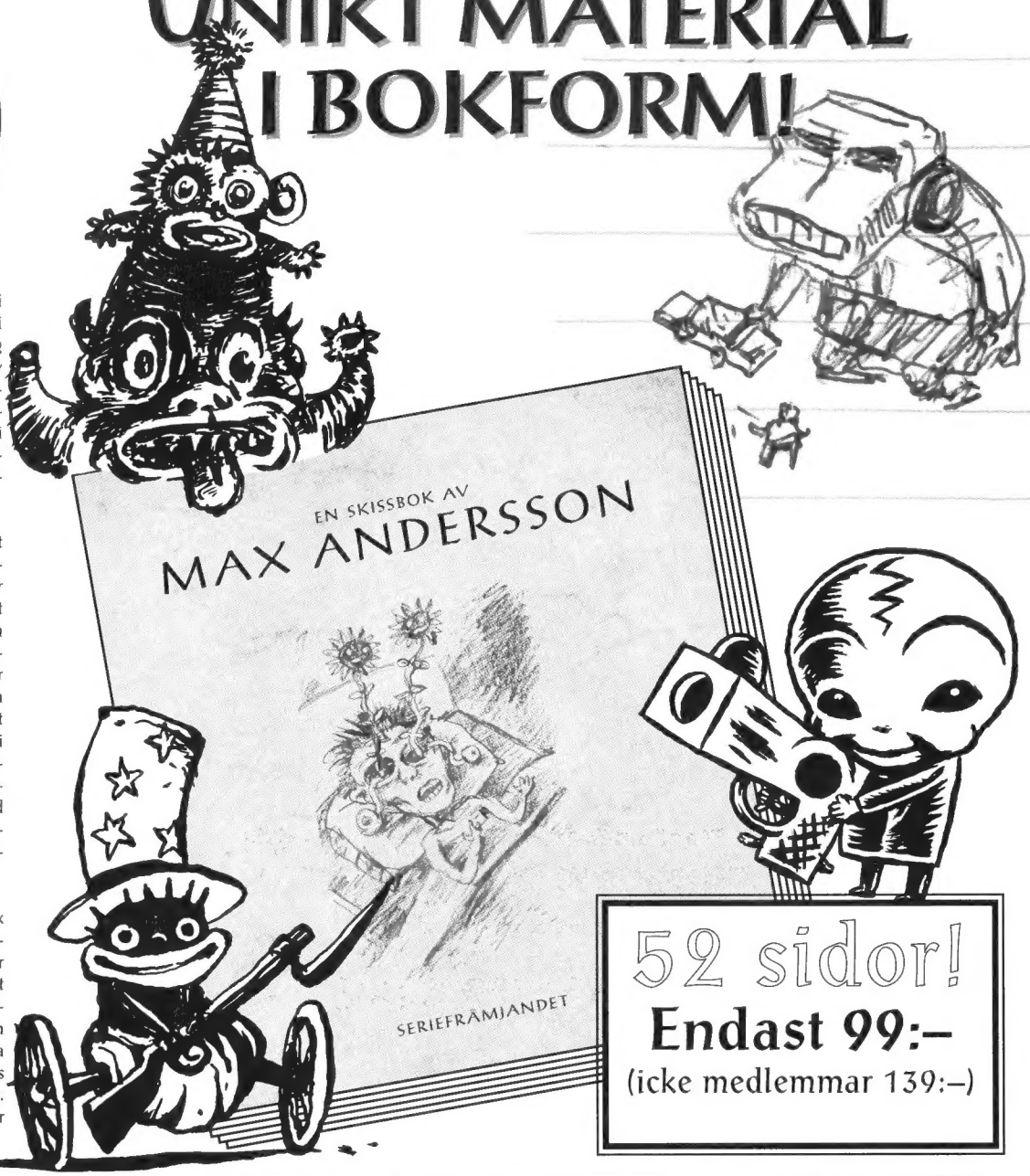

52 sidor!

Endast 99:–

(icke medlemmar 139:–)

Magister Lämpel säger: Det ska löna sig att vara seriefrämjare!

Gör så här:

- Betalningen sätter du enklast in på postgiro 17 36 15-6. Betalningsmottagare är Seriefrämjandet.
- Skriv hur många exemplar à 99:– (icke medlemmar betalar 139:–) som du vill ha.
- Frakt ingår i priset.
- Skriv ditt medlemsnummer (du hittar medlemsnumret på adressetiketten på B&B:s baksida).
- Fyll i namn och adress.
- Om du mot förmodan inte skulle vara medlem, så går det bra att samtidigt betala 245:– (175:– om du är under 18 år) för ett års medlemskap i Seriefrämjandet.
- Glöm för all del inte att det går alldeles utmärkt att samtidigt skänka lite pengar till »Ankan Boltes fond för serielösa barn«.

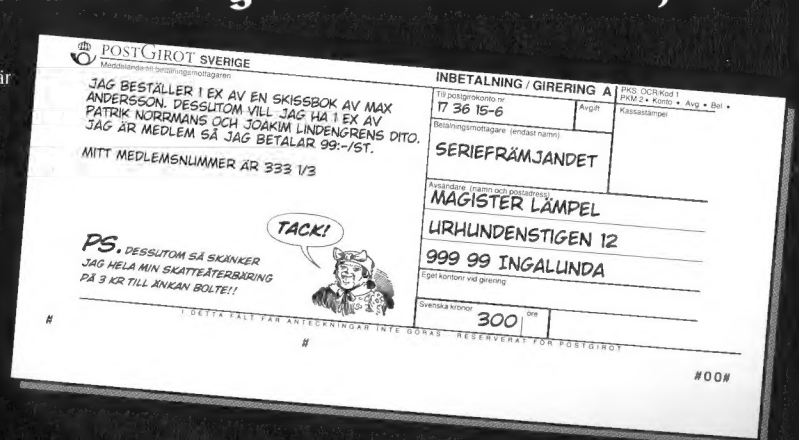
POSTGIROT SVERIGE
Meddelande till betalningsmottagaren

JAG BESTÄLLER 1 EX AV EN SKISSBOK AV MAX ANDERSSON. DESSUTOM VILL JAG HA 1 EX AV PATRIK NORRMANS OCH JOAKIM LINDENGRENS DITO. JAG ÄR MEDLEM SÅ JAG BETALAR 99:-/ST.

MITT MEDLEMSNUMMER ÄR 333 1/3

PS. DESSUTOM SÅ SKÄNKER JAG HELA MIN SKATTEÅTERBÄRING PÅ 3 KR TILL ÄNKAN BOLTE!!

TACK!

INBETALNING / GIRERING A

Till postgirokonto nr: 17 36 15-6
Avgift
Betalningsmottagare (endast namn): SERIEFRÄMJANDET
Avsändare (namn och postadress): MAGISTER LÄMPEL
URHUNDENSTIGEN 12
999 99 INGALUNDA
Eget kontonr vid girering
Svenska kronor: 300 öre

I DETTA FALT FÅR ANTECKNINGAR INTE GÖRAS. RESERVERAT FÖR POSTGIROT

#00#

OBS!
Passa på att beställa de tidigare skissböckerna av Patrik Norrman och Joakim Lindengren.

SERIEFRÄMJANDET

Bill Sienkiewicz målar omslagen till Fury, en av Marvels nya, mer vuxenorienterade tidningar under etiketten MAX.

den som man kan läsa på svenska). Att Akira Toriyamas berömda verk på detta sätt blev censurerat ville dock inte »Dragon Balls« många amerikanska fans finna sig i. Läsaren Jason Grabowski drog igång en namninsamling på Internet för att protestera mot förlagets beslut. Inom loppet av kort tid fick han mer än 10 000 amerikanska seriefans att delta, och det fick förlaget böja sig för. Nya utgåvor kommer därför inte att censureras, och tidiga nummer kommer att tryckas om i ocensurerat utförande. Dessutom kommer förlaget att märka alla Dragon Ball-albumen med »13 and Up«. Denna märkning är ett erkänt tecken på att en serie är ocensurerad. Förlagets ändrade hållning skall antagligen också ses som ännu ett utslag av en generell reaktion mot den omfattande amerikanska censurivern. I dag visas massor av japansk tecknad film på allmänt tillgängliga amerikanska kabelkanaler, och anime- och mangafans har därmed blivit uppmärksammade på i hur hög grad de faktiskt rensas från så kallat anstötligt material. Detta har skapat en ovilja mot censur på det hela taget och samtidigt en efterfrågan på autentiska, oredigerade utgåvor av japanska serier och teckande filmer.

Målad bild av Snake Eyes av David Beck, omslag GI Joe av Steven Kurth – G.I.-Joe får åter tidning i USA.

► **MAX HETER MARVELS** nya vuxenetikett som kommit till efter det att förlaget nyligen brutit med censurinstitutionen »Comics Code Authority«, och infört en egen åldersklassificering på sina tidningar. Figurerna som det skall handla är ofta gamla välkända Marvel-figurer, men dessa tillåts ta ut svängarna lite mera (läs: troligtvis mer sex och våld). Inom Max kommer man även att experimentera med såväl svartvita som datorillusterade serier. Att man låter sina serieskapare få mer frihet är ytterligare ett tecken på att Marvel är inne i ett paradigmskifte mot en mer skaparvänlig miljö, och det är en imponerande lista med serieskapare som man lockat till sig inför denna nysatsning, varav en hel del namn som man aldrig trodde man skulle få se jobba för Marvel.

► **DENNISTECKNAREN** Hank Ketcham avled den 31 maj i år, 81 år gammal. Tyvärr räcker inte vårt utrymme till för en längre nekrolog i denna *B&B*, men vi ber att få återkomma i nästa nummer.

► **JIM DAVIS**, »Gustafs« skapare, sägs ha planer på att starta en ny serie som skall bygga på Mr. Potato Head, en leksak som består av diverse attiraljer med vilka man kan bygga en figur av en potatis...

► **EN NY G.I. JOE**-tidning har premiär i september då en nylansering från Image inleds. Serien bygger på leksaker från Hasbro, en gång skapade tillsammans med Marvel, som för övrigt också gav ut den tidning som Image nu bygger vidare på. I Sverige har vi under sent 1980-tal sett dem under namnet »Action Force«. ◄

NÄSTA NUMMER *utkommer i december 2001*

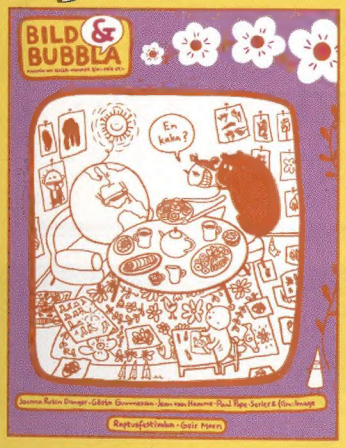

◄ JOANNA RUBIN DRANGER

En diskussion med den svenska serieromanens okrönta drottning, om fröknar, karriär och kärlek.

JEAN VAN HAMME ►

En presentation av författaren bakom äventyrsserier som »Kod XIII« och »Thorgal«. En gigant i centraleuropa, men ganska okänd i Sverige.

GÖSTA GUMMESSON ►

Ett porträtt av en av Sveriges mest erfarna serieproffs som arbetat med allt från »Pellefant« till »Åsa-Nisse«.

GEIR MOEN ►

En artikel om den norska serieskaparen som tecknar vikingaserien »Blodøks« för Conan-tidningen i Norge.

DESSUTOM ►

Recensioner, nyheter, krönikor med mera i en blandning som spänner över hela seriemediet.

Prenumerera Vill du ha detta nummer (och de följande tre, d.v.s. en årgång) hem i brevlådan sätter du in 245 kr (175 kr för dig under 18 år) på pg 17 36 15-6, Seriefrämjandet. • Abonnement koster 260 kr for fire nummer og betales til 0814 43 72108 (TEGN A/L, Nico Hambros vei 4, 0969 Oslo)

UTE NU! UTE NU! UTE NU! UTE NU!
UTE NU! UTE NU! UTE NU! UTE NU!
Pondus
SLACKA MED ROCKY
NR 3 • 2001 - PRIS: 29:-
ÅHÅÅÅ! LINGON!
KOLLA IN MATCHEN!
OFFSIDE-VARNING!
Full Stop
TIDSAM
0781-03

C-BLAD
Retur sendes til:
TEGN A/L
Nico Hambros vei 4
N-0969 Oslo
NORWAY

BAMSE BIBLIOTEKET

TE NU! I volym 2 kan du läsa ännu fler av de första spännande äventyren ur serietidningen BAMSE.

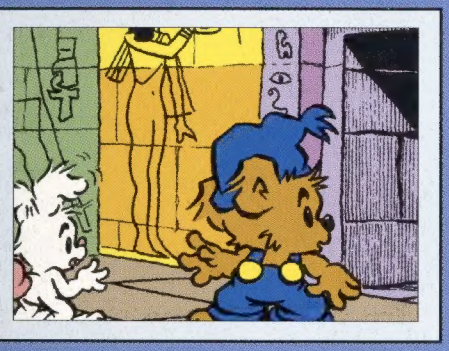

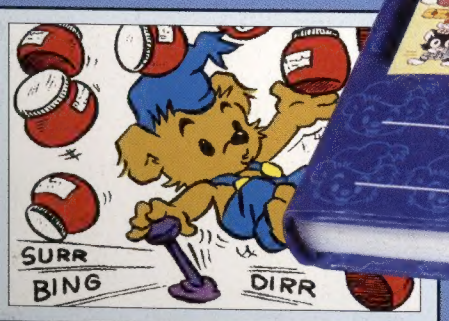

Saknar du någon gammal BAMSE-tidning från 1973 i din samling?

Nu kan du få alla tidningarna från och med starten 1973 fint inbundna som böcker med hårda pärmar. Tidningarna är återgivna precis som de såg ut när de trycktes första gången. Det är samma fantasifulla omslag och roliga äventyr. BAMSE-bibliotekets volym 1 innehåller BAMSE-tidningarna nummer 1-6. Volym 2 innehåller BAMSE-tidningarna nummer 7-12. Allt är tecknat och berättat av Rune Andréasson som redan 1962 skapade den figur som han blev mest känd för, **"BAMSE - världens starkaste björn".**

Du kan också börja samla på BAMSE-biblioteket och få böckerna direkt hem till dig. Vår kundservice ger mer information.

040 -693 94 35